

АКЫНДЫН ЭЛЕСИ

1944-жылдын кышы. От жагылбаган үй суук. Кыштык пальтону желбегей жамынып, мойнума жүн жоолук оронуп, мээлей кийип «Биздин замандын кишилерин» жазып олтургам. Бир маалда эшик тымызын ачылды. Көңүл бурган жокмун.

Алыкулдун үнү жумшак угулду

— Иштеп олтурган белең?..— Иймене калды бейм, адатынча мени «Көлкөңбай» деп тамашалабастан осолдук сезгенсип тигил жалгыз орундукка олтура кетти. Ал да пальтосун желбегей жамына кирген экен. Эки өңүрүн жыя кумтуланып, колдорун бооруна алган калыбында ойлуу, тыптынч олтуруп калды. Кызы Жыпары чарчап, баш кошкон жары чыгыштык кылып бир үйдө жалгыз калган ары оорулуу, ары адамга чечилип сыр айтпас ойчул акын өтө түнт, санаачыл болуп басынып жүргөн кези. Ал курбу-курдаштарына жолугууну каалабайт. Өзүнүн суук бөлмөсүндө дайым жалгыз. Эмне иштеп, эмне ойлоп, эмнени окуп жатканын билгизбейт (Ал кезде биз Түш- түк көчөсүндөгү № 61-үйдө коңшу турчубуз. Ал үйдүн сыртында эки тепкичи болор эле, эрте-кеч үйүнөн чыккан акын ошол тепкичтин баскычында үңкүйүп, шадылуу колдору уркуйган тизесин салаалап, алда немени тыңшагансып оң жагына саал моюн бураган калыбында узакка олтурат. Кээде арык, жотолуу кешпирин шамдай созултуп короонун ичинде жай басып жүрөт. Ал келгенде, биз жаадырап мүмкүн кадары анын көңүлүн ачууга, анын ыгы менен болууга тырышабыз. Маектешип, бир топ «канаттуу» кептер айтылган соң Алыкул саал чымырап, көңүлү ачылайын дейт... Өз мүнөзүнө жараша сөзмөр, тамашакөй акындын тез аранын ичинде мынчалык басынып кетишин оорудан көрүп, мен ага өзүм кургак учукту кандай жеңгенимди кеп салып, өз «тажрийбамды» айтып оорулуу адам, дени сак кишидей жаркын, шайыр жүрүшү керек. Солуп турган өсүмдүккө суу сол берсе, шайырдык, күлкү оорулуу адамга кубат, дем берерин айтып бажылдаганымда... Алыкул күлгөн болуп мулуңдап коёт:

— Ырысын төөдөй, Көлкөнбай... Романынды жаза берсенчи...

Анын ошол «чи...» синде салмактуу күрсүнүү, айтылбаган өкүнүч сезилчү...

Алыкул олтурар замат мен ишти токтоттум. Ал тек зериккенинен келген жок. Не бир айтар кеби, кенешер ою, не бир иши бар. Ал аны ошол замат чечилип айтпасын да билем. Аркы-беркиден кеп салышып маектешип олтурдук. Кандайдыр бир иш көңүлүн бөлгөндөй Алыкул тизесин чыканактап, ээгин таяна калып тигил этажеркада тизилген китептерге алдыртан көз салат. Кээде менин айткандарымды укмаксан. Көңүлү тигил китептерде. Ал ошентип узакка олтурду да менден туңгуч ырларынын жыйнагы «Чолпонстанын» сурады. Өзүн белекке берген бир нускасы бар, аны катып жүрөмүн дедим. Ордумдан туруп катып койгон жеримден «Чолпонстанды» алдым да, ага бербей өзүм жыйнакты барактай олтуруп алданемнелерди сүйлөдүм. Бирок акын кебиме кулак койбостон колумдагы жыйнактан көзүн албай бир азга олтурду да анан уялгансып, кыйпычыктай түшүп чечкиндүү өтүндү:

— Окубачы, ушуну. Бирөөнүн үйүнөн ушул жыйнакты көрсөм уялып кетем. Сенде да турбасын. Өзүмө берчи?...

— Тан калгансып каткыра күлдүм да, жыйнакта жакшынакай эле ырлар басылганын айтып, автордон алган белекти кайра бербесиме мен да бекем турдум. Алыкул ага өкүндү. Бербесиме көзү жеткенде аны эчкимге көрсөтпөй катып коюшумду суранды.

Акыры катып жүрүп да мен «Чолпонстанды» таппай калдым. Аны мага көрсөтпөй автор алдыбы не башка бирөө алдыбы билбейм. Бирок бир катар ырлар жыйнагынын автору, улуу Шота Руставелинин «Жолборс терисин кийген баатырын» кыргыз тилине татынакай которгон таланттуу акындын эмне ой менен ошентип өз чыгармасын өзү жерип, аны көргүсү келбей аны окуучунун колунан көрсө уялып, өкүнүп жүргөнү чынында эле а дегенде бизге түшүнүксүз болучу. Кайран акын ушинтип жаза албай өксүп калабы, деген өкүнүчтүү божомолдор да бар эле. Артыкча, Алыкулдун кыргыз Гимни үчүн жазган үч куплети кургак, өтө көркөмсүз болуп калганын окуганыбызда, аны жазган акындан үмүт үзүп коё жаздап, аны аяп калдык. Кээки жолдоштору анын сыртынан анекдот айтышып этиетсиздик иштешти. Акындын үй-бүлөлүк турмушуна, түнт мүнөзүнө байланыштырып артыкча — «Пальтосу жаны порум, кара жака» кээки аяштар, жеңил ойлуулук менен — «Көзү ойноп, кызыл эрди жып-жып этир», — Токтой тур, тигил дагы келсин дешип» эбиреген кызыл эриндери эриндериче тийбей айыпсыз акынды сырттан жамандашкан сайын... «Да... да» лап жер тепкилеп четки эмеси» ушак-айыңдарга от тутандырышы тек каңырыштан чыккан айын боюнча чалып, ал кезде турмушту кеңири баамдап, акындыктын жаман-жакшысын таасын ылгай баштаган ойчул акын талантын курчутту:

*Ал кезде, мен олтурдум үйдө жалгыз,
Ойлордон-ойго батып, түпсүз-сансыз.
Аттиң ай, бир чоң килем соксом ээ дейм,
Бир четин мүлдө кыргыз көтөрө алгыс...*

Ошентти. Ойчул акын Пушкинден, Шотадан, Гётеден акыл суроо менен баамчылдыгын күчөттү, чеберчиликти өздөштүрдү. Күрп-күрп кан жөткүрүп олтуруп, бал эмгектин даамын татты.

*Өңү өчүп, оңой менен гүлү оңбогон,
Жанагы «жаман» деген «жакшылардын» —
Сөзүнүн, чын-калпына күбө болгон.*

Элдик маданиятка түбөлүк салым болучу асыл килемин кирпич менен сокту. Бирок акындын жанын кейитип, жүрөгүн сыздаткан жаман- доонун учугу башка жакта. Ал, акындын өзү эмес, анын эмгегине ушак айтуу, эмгегин бурмалап, эмгегин жамандоо болучу.

1940-жылы акын, ырлар жыйнагынын кол жазмасын Кыргызмамбаска тапшырат. Али басма көрө элек, басууга сунуш кылынган гана жыйнакты колуна алган бир редактор кол жазмадагы өзү байкаган бирин-эки мүчүлүштөрдү авторго көрсөтүп, ага редакторлук кеңешин берүүнүн ордуна, кош маанилүү бир сөздү бурмалап авторго оор саясий айып тагат. Ал ошол жыйнакка киргизилген бир ырдагы — «Жутунган европанын өрт балдары» деген саптагы «Жутунган» деген сөз. Албетте, акын бул сөздүн маанисин редактор бурмалагандай — «Тоюнбас, сук» деген мааниде албастан, «Тайманбас, тартынбас» деген оң мааниде алган. Ошентсе да мааниси так эмес—кош маани туудурган сөздү акын ырында колдонбой койгондо дурус болмок. Албетте бул жаш акындын али өз эне тилин жакшы билбестигинен кетирилген мүчүлүшү болучу.

Айтор ал жолу, жыйнагы жарык көрбөй калган акын тек сын угуу менен тим калбастан узак мезгил текшерилип жүрдү. Дал ошол күндөрдө ал басынып, чүнчүп, түнт тартты. Жалгыздыкка берилди. Түндүн кайсы маалында үйдөн чыкканыңда акындын карааны үңкүйүп, бозоруп тепкичте олтурганын, не эч дабышсыз көлөкөдөй үрүң-бараң тартып басып жүргөнүн көргөнүндө жүрөк сыздачу;. Ал көп учурда беймаал убакта ошентип жалгыз жүргөнүн адамга билдирбеске аракет кылат. Себеби жок жерден адамдын тынчын алууну кандай жактырбаса, өзүнүн күлгүн өмүрүндө бөйдө кайгы тартып, оор кеселге чалдыгып, жанга күйүмдүү жарсыз, эркелеткен баласыз жалгыз соколой башы ушунтип басып калгандыгын адамга «билгизбеске» тырышат... Беймаал убакта жалгыз басып жүргөндүгү жөнүндө сурай калсак, ал аны жактырбай, уккусу келбей, алтургай андан бирөө анткорлонуп, жаман ой менен сурагансып өкүнүп, өзгөрүлө түшөт. Андай учурда ал эчким менен сүйлөшпөйт. Тек сыпайкерчилик көрсөтүп жанында жүргөнү болбосо, баягыдай эле жападан жалгыз, баягыдай эле ойлуу, түнт, жанындагы адамды унутуп өз дүйнөсүндө. Алтургай көңүлү сүйбөгөн кишиден жүз буруп «Сени менен жүргүчө жалгыздыгым артык. Ойго батам... Ыр табам...» дегени айтпаса да байкалат. Ошентти. Ал кез: ойчул акындын кээ бир татаал кырдаалдардан улам басынып чөккөнү эмес, акындык намысы курчуп, жүүнү бош ырларды танып, поэзиянын жалынын жандыруу жолун издегени, ушул жашына чейин:

*Мен уялам; мына мындан уялам:
Көзгө толор бир чоң эмгек кылбагам!
Колун кезеп, жолуң болгур дегенсийт,
Жер шарынан күлүк учкан заманам.*

деп өзүнүн замана алдында акындык ыйык милдетти али мажрөө аткарган чабалдыгына өкүнүп уялганы болучу. Бирок ушул өзүн уялткан чабалдыкты канткенде жеңер жолун изденүүсү — дал ошол кытмыр редактордун өкүнүчтүү «чабуулунан» кийин ого бетер тездетилди, ого бетер акындык намысы аны тынчытпады.

Дал ошондон кийин Алыкул баштакы жазылган чабал ырларын өзү жактырбай, аларды кишиге окутпай, кокус бирөөнүн үйүнөн жыйнагын көрүп калса аны алып жок кылып, өз эмгегин өзү танды, өз үйүнөн безди. Жаз, күз, кайбир учурларда кыш айларында да ал эл аралап кетет. Сөзмөр кишилердин баянына канат. Жандуу сүйлөмдөргө кулак коюп, таамай айтылган канаттуу сөздөрдү, тамсилдерди, нускоолу кеп-сөздөрдү, лакап-макалдарды эсине тутуп, күндөлүгүнө жазып кайтат. Ал а дегенде, Чүйдөгү, Ысык-Көл өрөөнүндөгү бир катар колхоздордо болгондон кийин — «Жайлай эгинимди асырадым. Эми түшүмүн алам» деген дыйканча, не Чолпон-Атага, не Жети-Өгүзгө, не Койсары менен Ысык-Атанын бирине айлап жатып бир жактан өзүнүн начардап кеткен ден соолугун асырап, бир жактан — «Чабыттап жем издеген ак баарчындай» сонундап «...эки—үч сап ыр таап келишке»... жарык талантын жумшап койду. Ал ажал коюндаш жүргөндөй, бирок Ысык-Көлдүн мөлдүр толкуну, Ала-Тоонун салкын илеби аны ажалга бербей, өмүрүн сактап, аны коргоп, асырап багып турганын өтө кубанып кеп салганында кумсарган иреңине кан жүгүрүп, көңүлү ачыла түшүп, мулундап, кол жоолугу менен оозу-мурдун тез-тез сүртүнө кубанат.

— Ол да биздин жер-суубуз ай! Кылымдан кылымдарга жомоктолгон сонун баяндарды барактаган Ала-Тоо өзөндөрүчү...

Толкундаган акынды тымызын кубаттап коём:

— Жазылбай калган китептер канча! Аларды тымпыя сактап улуу тоолор менсинип зыңгырайт, жакшылап сырдашсак, беришээр бекен, Алыкул?

Акын кепке сараң. Ал тек сени менен маектешкенсип коюп ичтен күнгүрөнүп, өз дүнүйөсү менен алек. — «Ал кандай, күн батарда көл укмуштуу, кандайдыр жанга салкын мындагы уу-чуу... Кымыздай чөйчөгүндө сапырылып, жаштыктай күү-шаа этет көбүк чачып...»

—...пай, пай! Ысык-Көлдүн касиети ай. Эл аралаш керек, эл аралаш керек, Көлкөңбай...

Жеткен тамашасын акын ушуну менен аяктатат. Ал аша берилсе эл ичинде жүрүп таап келген татынакай ырларынан эки-үчтү окуп коёт. Чынын айтыш керек. Ыр окууда Алыкул анча машыккан устат эмес болучу. Үнү пас, саал долдурабыраак чыгып, дирилдеген үнүндө болор-болбос шашмалык байкалат. Ошенткен менен бирде коңур тарткан үнүндө өзүнчө ыргак, өзүнчө так сүйкүм бар. Сабактын акырына чекит коёрунда өзөктөн муңкана чыккан жумшак илеп урулат:

Кечээги жоготулган балалыктай,

Аралдын аржагына сүзгөн ак куу... дегенде жумшак муңкануу; түпкүрдөн угулат. Акындын дал ушул илебин угууну каалап:

— Дагы кандай ырларың бар? Окуп кой дегенибизде; ал оң кыялы кармаса, дагы бир аз окуйт. Сол кыялы кармаса, кол жоолугу менен оозу-мурдун сүртүнгөн болуп, мулуңдап, андан бирөө талашы жаткансып кол жазмасын столдун тарткычына салууга ашыгат. Андан кийин жаңы эле сатылып келинген сыяктуу столунун үстү таптаза болуп, өзү да эч-эчтемке көрбөгөн-билбеген кишиче коржоюп, тизесин кучактап олтуруп калат.

Ошентет. Өз баамында абдан жетилген, өз купулуна толуп, өз көңүлүнө жаккан гана ырларын окуп коюп... анан аны окуганына да өкүнүп калгансыйт. Өтө кызганчаак эне кут төгүлгөн бешикте нурга бөлөнүп көшүлгөн эгиз уулун байкоосуздан жаман көзгө көрсөтүп, кайра ичи тартына түшкөн сыңары...«Ушул ырларымды эмне үчүн кишиге угуза окудум? Жетиле элек го? Жакпай калды го?» — дегендей кээде өкүнүчтүү кебетеде басынат, кейигенсыйт. Окулган ырларын мактай берсең, аны уккусу келбей ошол замат шадылуу узун колун жаңсай:

Койчу... аны айтпачы. Жакшы ыр биздин кол жеткис жай, да... О-о... бизге али иштеш, иштеш керек...

Акындын өзүнө өзү канааттанбагандыгы кай кездерде чегинен аша түшүп, ал өтө эле эч-эчтемени жактырбас — кызганчаак, ой пикирге аша сараң, деле оңой менен жакшыны тааныгысы келбеген «ичи тар» өңдөнүп кетичү... Алтургай мындан аз эле жыл мурда өзү сүйгөн, өзү баалаган акындарга азыр этиет сын көзү менен карап, алардын өздөрүн да, жазгандарын да этиет талдап; кокус бир акындын супсак ырын басмадан көрүп калса, аны өзү жазып, байкабай чыгартып жибергенсип, супсак ырдын автору үчүн өзү уялат.

— Ыр деп эле жаза берет экенбиз да. Уйкашкандын баары ыр болбосун теги байкасак боло?! Койчу, мындайды окубай эле коёлу... — Ал ошол замат колундагы супсак ыр басылган газетаны бүктөй салат. Не чаңын күбүгөнсүп этегин чапкылап ордунан ашыга турат, не алда кимге таарынгансып коржойгон тизесин чыканактап, ээгин таянып ойлонуп олтуруп калат.

Ал өзү менен өзү маектешкендей, өзү менен өзү сырдашкандай ойлуу, түнт. (Балким, анын түнттүгү саздын түнөргөн мөлдүр кудугундай тымып, мелтирөп, чегинен аша түшөр). Ошентсе да өзү менен өзү болгон ойчул акындын ички дүйнөсү жакшы пейилге, терең сырга бай. Ал уч-кыйрына көз жеткис деңиз мейкиндигиндей — нукура акындык кыялдын канатын жая бийикте шаңшыган көрөгөч кыраандай:

*«Мен барармын, кыш соңунда барармын,
Кыш бүткөнчө ушул жерде калармын,
Келген-кеткен конуп-түнөп өтсүн деп,
Төрт бөлмөлүү ырдан бир там салармын» —*

деген ыйык шаңшуусун ичтен кайталап, ичтен жаттай, акындык максатка алагды. Төрт бөлмөлүү ырдан бүтчү жарык имаратка поэзиялык асыл боёкторду ааламдан издеген чебер акын дүйнөлүк адабиятты талыкпай окуп, терең ойлонуп, дүйнөлүк устаттары менен да сырдашып, кооздукту көз алдына элестете табийгаттын көркүнөн, кубулушунан да сыр сурап, эл-жерден да сыр сурап асыл максатын, акыл-таланттын чабытында:

*Ах, чиркин, биздин күндөр кандай таттуу,
Бүгүндөн эртеңкиси ыракаттуу!..
Табийгат жана анын музыкасы —
Күн санап кандай сулуу, кандай шаттуу!*

Табийгаттын шаңдуу- музыкасына үн кошкон баамчыл, чебер, акпейил акын бийиктен шаңшып, өзүнүн жарык дүйнөсү менен элине, адамга ак пейил тиледи:

*Тилегим: кийми болсун жибек, шайы,
Жагымдуу, жайлуу болсун жүргөн жайы
Балдары аман болуп, тукуму өссүн,
Кант, шекер, бал татысын ичкен чайы.*

Баса, бул тек кана ак пейилдүүлүк көрсөткөн тилек бекен? Жок! Бул — асыл поэзиянын курч куралын таптап: жыргалы, таалайы, өмүрү балдарынын, укум-тукумунун амандыгы үчүн адамга жигер берүү. «Таш идишке куйган» бактысын жоомарттык менен кош колдоп кароолчунун баласына бөлүшүү:

*Берем,
Алсын!
Сатпайм, кадыр-баркымды, Уйчу, койчу,
Кетменчинин —
Менмин кымбат акыны.
Баалай келсе тең келе албайт,
Бул ааламдын алтыны!*

Баса, кээкилерче ажаандык менен өзүнө күнүмдүк даңк талашпастан өзүнөн өзү келип турган алп эмгектин зор сыймыгын уйчу, койчунун балдарына бөлүшкөн,

элине бөлүшкөн акпейил жоомарттыктан кымбат эмне бар, дүйнөдө. Ичи тардыкты, сараңдыкты, карамүртөстүктү — деле эч бир терс сапатты адамдарга каалабай; андай жаман нерселерден адамдарды сактап, коргоп, адамдарга жоомарттыкты, ак-пейилдүүлүктү, берекени — деле бардык жакшы нерселерди берешен күздүн берекелүү жемишиндей, берекелүү акындык дасторконго салып адамдарды меймандап сыйлап туруудан ыйык кандай сый бар, дүйнөдө. Акын жүрөгүндөгү ошол ак пейлин жоомарттык менен бөлүшүп, адилдик үчүн майданга чыкты. Ал, ааламга тегиз саябасын тийгизер адилдиктин байтерегин өндүрчү Жер. Бардык сонун касиеттер, бардык ыйык иштер Жерде. Ырыс-берекенин түгөнгүс булагы Жерде. Кара кылды как жарган калыстуулук. адилдик Жерде. Биз жердин балдары караниеттүүлүктү, караөзгөйлүктү таштандыдай тереңге көөмп салып, адил күрөшкө чыгалы. Эртеңки жыргалыбыз үчүн «Бир жеңден кол, бир жакадан баш чыгарышып» таалай табалы, жарык заман куралы:

*Эгерде ай кызганып, күн түртпөсө,
Жер шарын колтугума кысып алып,
Мейманга барар элем эки-үч күнгө!*

*Көрсөтүп бир тилектүү жер баласын,
Болгондо — биз сыяктуу эр данасын!
Көп турбай кайра түшүп келер элем,
Таанытып адилдиктин заманасын.*

Көркөм сөздүн жагымдуу куралын ушундай чебер жумшап, чебер кынаптап ыйык майданга аттанган акын баштакы жаштыгына, чабалдыгына өкүнүп, уялып; азыр ал мажрөөлүктү этегине жабышкан саманды серпкендей силкип таштап, акындык эргүүсүндө жетилтип келаткан кезинде Алыкул, кээ бир каламдаштарынын да айрым кем-кетиги үчүн өкүндү. Алардын жетилишин каалады. Антпесе, канчалык зыңгырабасын жалгыз аска тоо кыркасын куралбайт да. Тарыхы бар түптүү элдин — кечээкисин, бүгүнкүсүн, эртеңкисин бардык жагынан кеңири баяндап, чебер сүрөттөгөн — бай мурастуу чоң адабият жаратыш үчүн аны жаратышчу таланттардын катарлары калың болууга тийиш. Биз, тек кара чабуулдагыларды каалабайбыз. Кадимки коо бузган койкашка күлүктөрдөй дүбүртү күчтүү — залкар таланттар көп болсо дейбиз. — Прозанын, поэзиянын, драманын, балдар адабиятынын, айтор ар бир жанрдын туусун намыстуу, бийик көтөрүшкөн ондогон «кол башчылары» болсо, жалпы эле элдик чоң маданиятка кыргыз жазуучуларынын кошкон салымы ташкын дарыядай күрпүлдөп куюлбайбы! Атаганат, көп кечикпей ошондой күрдөөлгө тез жетишсек э!

Кез кез маектешип олтурганыбызда Алыкулдун көп көксөгөн тилегинин бири ушул — кыргыз жазуучуларынын катары ошондой шыктуу, акыл-эстүү жаштар менен толуктанып тез эле парандуу болушун көксөчү. Жазуучулук — эң ыйык кесип. Жазуучумун деген адам, (ал чын жазуучу болсо) ал баамчыл, адамга арам санабаган ак пейил, көрөгөч, калыс, кечиримчил, боорукер болушка милдеттүү да. Себеби, ал жазган китеби аркылуу адабият окуучулары менен маектешет. Аларга акыл, кеңеш кошот. Тарбия-таалим берет. Турмуштук таасын сабактарды таасын сүрөттөп элестетүү аркылуу адамдарга туура жолду көрсөтөт. Эмесе, жазуучунун жазгандары менен анын жүргөн жүрүмү, иштеген иштери, айткан кеп-сөздөрү эки ажырым кетишке тийиш эмес. Бирок... тилекке каршы жазуучулардын катары көп учурларда ар кыл адамдар менен толуктанып калат. Олдоксон, эпсиз каңылдаган жамакчыларга карай — «Уялбаган ырчы болот» деп элибиз таамай айткандай

арабыздагы жазуучу атанган кээ бирлер көкшилти «чыгармаларын» сунуш этиштен уялбай тажатып келишсе, кээси андан да ашкан шылуундук, колдон суурулган эптүүлүк менен басмадан орун алат. Андан ары ага даба жок, жол ачык. Бардык мүмкүнчүлүгү келе калса, болду. Адабияттын камын көргөн киши болуп, ал уурт көбүртөт, эркинче кекиликтейт. Бирок ал сырттан ошондой көрүнгөн менен анын бардык аракети өзүнө жол ачуу, текиреңдеп араң келатканы менен иши жок өз атын жылоолоп, өз атын сүрөөгө алуу болот. Алыкулдун каалабаганы, сүйбөгөнү, жек көргөнү, жийиркенгени дал ошондой уятсыз өзүмчүлдөр болор эле. Чогулуштарда, не пленумдарда ошондой өзүмчүл бирөө чыр-чатактын учугун чубап, маңызсыз сүйлөй баштаса, Алыкул аны угуп олтуралбай чыгып кетет. Деле өзүнө тиешеси жок болсо да, тигинин куру чечендикке салып маңызсыз сүйлөгөнүн жактырбайт, ал үчүн уялат. — Уялбагандан өзүң уял деген ушул. Жанагы сөзүн бүттүбү, теги? — деп кейип-кепчип, жоолугу менен оозун сүртүнүп, сыртта ары-бери басып турат...

— Бейбаш келжирегенче турмушту араласак боло... Жалпы адабияттын кызыкчылыгы үчүн күч жумшасак боло...

Албетте, акын сыртта жалгыз кыжырлануунун ордуна кетпей олтуруп, алтургай өзү сөз алын, адабиятты өнүктүрүү жөнүндөгү өз оюн ачыкка салып, коллективге кайрылган болсо, ал коомдук ишке катышууда өз активдүүлүгүн ачык көрсөткөн болор эле. Бирок, ден соолугу начар, өз ичинен күйгөн түнт акын антпейт. Андай ишке акын жөндөмүнүн жоктугунан эмес, ага өз пейли чаппагандыктан, коллектив алдында бирөөнүн беделин түшүргүсү келбегендиктен ал, ошентип, байкабаган көзгө — «коомдук иштерге катышпаган пассивдүү» адамдай көрүнөт. Чындыгында, чынчыл, намыскөй акын эң чыйрак активдүүлүктү өз талантына берди. Чыгармачылыгына жумшады. Ал жеке эле өз чыгармачылыгына убакыт өткөрүп тим калган жок. Анын сыр сандыгынын ачыкчын таба билген каламдаштары адабият жөнүндөгү анын баалуу пикирлерин бөлүшөбүз. Жаштарга Алыкул кеңешин аябады, алардын чыгармаларына оюн айтты, таасын талдоолору менен жаш талапка жардамын берди. Акындын кеп-кеңештеринен да, жаңы өстөнгө теминген кашка суудай мөлдүр тарткан көркү тунук, мааниси терең татынакай лирикалуу ырлары, сонун поэмалары адабиятка ат салышкан жаштарга өзүнчө мектеп, аларды жаңы багытка чакырган, жаңы ыкмага, табылгага үйрөткөн жакшы жөрөлгө болду. Акындын талантына сыйынып, анын чыгармасынан таалим алган жаштар кээде акындын үйүнө келишчү. Аларга кымбат кеңештерин, өз тажрыйбасын айтып берүүдөн акын тажачу эмес. Алтургай кыргыз поэзиясын жаңы өстөнгө буруудагы анын татынакай табылгасы биздей улууларга да дээрлик үлгү болгондугун эскербесек калыстыктан таяр элек...

... Күндөрдүн биринде Алыкул экөөбүз анын үйүндө маектешип олтурабыз. Ал Түштүк жерин кыдырып кайткан. Иреңине чыгып, көңүлдүү, чечилип жайдары. Столунун тарткычынан улам бир блокнотту алып, барактап коёт. Андагы жазууларды ачык окубайт. Элдик ырларды, лакап-макалдарды, уламыштарды бир топ жазып алганы байкалды... — Түштүк кыргыздын элдик ырларындагы өзгөчөлүктөрдү айтып кызыгуу менен кеп салды:

— Ушул кезге чейин эч билбеген экенбиз. Түштүк эл ырларынын өзүнчө ыргагы, өзүнчө обону, күүсү бар. Сөздөрү салмактуу, уйкалыштары так, орундуу, бай. Ал эми тиличи... Түндүктөн укпаган сөздөрдү Түштүктөн көп уктум. Азыркы кезде кеңири колдонулган нукура элдик тил!

Алыкул алданемнени эстей калдыбы? Башын бир чайкап койду да суктанып кызыга түштү: — издеп тапкыс кызыктуу уламыштар, эчен таамай, сонун

айтылган лакап-макалдар, канаттуу сөздөр түштүк элинде бай сүйлөнөт. Азыр аларга кол тие элек... Биз тургай ошол жактын кулундары чолуп айтыша элек тура. Жазуучу үчүн кечиримсиз. Биз ал жакка көбүрөөк барууга милдеттүүбүз...

Баамчыл, көрөгөч, байкагыч акын ошентип эл арасына барып кайткан сайын — изилдөө жүргүзүп, жаңы кен тапкан геолог сыңары чоң кубанычта кудуңдап, кампайып келет. Оорулуу жаны эл ара-сында жүрүп, ал оор илдетинен сакая түшкөнсүп иреңине келип, күнгө күйүп, беттеринин отуна кан ойноп, бирер кездерге чейин санаасыз, ойсуз өз үйүндө узакка, узакка жалгыз олтуруп иштей берет, иштей берет... Акын иштеген кезинде, анын бөлмөсү жым-жырт. Эч дабыш-шыбыш угулбай — анын үйүнө далайдан бери жан каттабагансып эшиги бекем жабык, тым-тырс. Эшик-терезелери да, үйү да, анын ичинде өзү да мелтиреп катуу уйкуга баткандай... Ошентсе да бирер мезгилде ошол тынычтыкта мемиреген үйдү созолонгон, муңканган сонун музыка ойготот. Чыкылдаган минут санап баятан ыр чубурткан акын, эми кана приемникке кол тийгизип, музыка деңизинин толкунунда кыялга батып, дем алууда. Дал ушул мезгилде, эшигин шарт ачып, бажылдай сүйлөп үстүнө кирип барсаң, — «Келгин» деп да койбойт, сени көрбөй да калат. Пальтосун желбегей жамынып, жылаңбаш бөлмөнүн ортосунда ары-бери басып турган болот. Не уркуйган тизесин кучактап, алыстан дүбүрт уккансып, башын саал оң жакка кыйшайтып алыска карап, ойго батып, муңканган музыканын кучагында эч кимди элес албайт...

Баса, музыка деңизинин толкунунда көбүк серпкен канатын жай сермеген асыл сезим, терең ойдун акыны ушул кезде тестиер чагын көз алдына келтирип, мейкиндикте эргип, «Жаа, жаа жамгырын» ырдап; тамчы черткен ташбаканы көрүп, бетегенин түбүнөн бырп учкан «Бөк, бөк бөдөнөсүн» кубалап; андан ары кыялында — «Кыйтуулап бүркүт таптап», «Тай күлүгүн жарыштырып» анан жибек көйнөгү жаанга суу болгон эрке кыздын өкүнгөнүнө күлүп; андан тоо жоготуп, анын ордун сыйпалап, андан жетим козунун арманын уга чарчап үйүнө кайтар замат, өзү коңшусунан суу талашып, помидорун сугарып, өзү да суусап... айтор, шаңшыган, мунканган, ыргаккан музыкадан суусун сурап:

*Мен суу ичпейм, тандай катып турганда,
Мен нан жебейм алдан тайып курганда,
Музыкадай мага таттуу суусун жок
Берчи мага,
Берчи мага,
Жарым кашык музыка! —*

деп музыка деңизинен суусун кандыра асыл ырларды жараткан эң жооптуу сапарында кыялга баткан акын, баса, бул учурда, өзүнүн ыйык ишинен башка эмнеге көңүл бурмак эле!

Музыка, акындын канын үрөп, сезимин дирилдеткендей. Суу ичпей обонго суусун кандыруу — ар бир акындын колунан келеби? Жок! Көңүлүбүзгө албайлы. Айрымдарыбыз андай касиеттен курубуз да?! Ал, эненин сүтү менен бирге келчү нерсе. Ошентсе да жалпы маданияттан кеңири кабары бар адам музыканы да кулактын сыртынан кетирбес. Эң болбосо обонду үстүртөн түшүнбөсө, ал артыкча акын үчүн чоң кемчилик. Эриши болсо да, аркаксыз калган жалаң кабат өрмөктөй анын ырлары түргө келбейт. — Тек курулай уйкаштыкта лепилдегенсип... бирок эргип учар канатсыз «жылаңайлак» жамактын түрмөгүн түрөт. Анда ыргаккан обон, тереңден кайнап чыккан кайнар булактай жалындуу лирика кайда?!

Көзгө көрүнбөс «майда» темага терең маани берип, кыска, так музыкалык обонду ыр саптарында безенткен Алыкул ички зор дүйнөсүндө, күчтүү сезиминде музыкага ошентип суусунун кандыра билген. Туш келди жерден кайнар булак оргуштабайт. Ал өзүнүн чыкчу жерин табат. Акыл, талант айкалыша келгенинде да ал өзүнүн оргуштап чыгар жерин таппай калуусу ыктымал. Муну көбүнчө, ошол акыл, таланттын өз ээсинин аларды туура багыттап асыроосу өнүктүрчү нерсе. Арийне асыроо жарашпаса, талант өчөт, акыл бөксөрөт. Алардын табы жарашса, талант курчуйт, акыл эргийт. Буга, дале болсо, түйшүкчүл акын Алыкул Осмоновдун өз талантына болгон «мүнүшкерлиги» айгине далил.

Алыкул башкаларыбыздай эле, жаш да, жашык да болучу. Анча ылгабай, ойлонбой туруп «чулуң» этиш, жолдошуна сыр чечпей ага таарына калыш, алтургай түнттүк, бир мүнөздүүлүк сыяктуу терс сапаттардан ал да куру эмес болучу. Ушул мүнөздөрү анын жеке турмушуна салакасын тийгизбей койгон жок. Ошентсе да, ич тардыктын, кекчилдиктин, көрө албастыктын ыплас **баткагынан** бир бутун тартса, бир бутун матырып ыркырап-чыркыраган алсыз... (текст жоголгон)... Алыкул өз башындагы айрым кемчиликтерди өлгөнчө ... (текст жоголгон)... кылбады. — Ийри чыккан бутакты туура багыттаса, ... (текст жоголгон)... кеткен сыяктуу — баамчыл, чоң акын катарында Алыкул ... (текст жоголгон)... дагы майда-барат кемчиликтерди силкип таштады да, ... (текст жоголгон)... менен кен адымдап өз талантын тарбиялады. Ал чебер ... (текст жоголгон)... өздөштүрүш үчүн Шекспир, Руставели, Низами, Пушкин сыяктуу поэзия алптарынын көрүнүктүү чыгармаларын кыргыз тилине которду. Эки тилди бирдей билем деген кээки котормочуларча ал м ... (текст жоголгон)... койгон жок. Же тигил, же бул чыгарманы которуудан мурда изденүү ишин баштады. Аркыл котормолорду изилдеди. Алардагы ийгиликтерди өзүнө үлгү катары пайдаланса, андагы кемчиликтерди кайталабаска тырышты. Дал ошондой чоң эмгектенүүнүн натыйжасында жыйырмадан жаңы ашкан курагында, улуу Руставелинин атактуу поэмасын эң көркөм, эң түшүнүктүү тил менен жагымдуу ыргакка салып, өз элине тартуу тартты... Дал ошол «Жолборс терисин кийген баатырды» которуу акынга эң жарык мектеп болду бейм. Артыкча ошондон кийин ал, музыканы, сүрөттү — жалпы маданиятты терең таанууну баштагыдан көрө көп кайталап кеп салат. Баса, поэзия, музыка, сүрөт зор маданият токоюна көрк берген үч өзөк — эң көркөм зор чынарлар да! Ушул үч өзөк чынардын саябасында — үчөөнү бирдей сүйгөн, үчөөнү бирдей тааныган акын, акындардын эң таалайлуусу, эң билимдүүсү, маданияттуусу го.

Эмесе, биздин акындардын катарынан асыл Алыкул, дал ошондой — маданияттын үч өзөгүн бирдей сүйгөн, бирдей таанып, бирдей баалай билген баамчыл, көрөгөч, сезгич — эң таалайлуу акыныбыз болучу! Дал ошол касиеттер, ага чалгыны күүлү канат берди. Ал ошол акындыктын күүлү чалгынын эркин сермеп, кыргыз поэзиясын бийикке көтөрдү. Кыска өмүрүндө, элине баалуу мурастар калтырды. — Чоң ишмер Александр Фадеевдин аныктамасы менен Алыкул Осмонов — заманыбыздын улуу классиктеринин катарына өттү!

Ошентти. Күн өткөн сайын дүбүртү катуулаган улуу акын Алыкул Осмонов өзүнүн нурдай жаркын поэзиясын ырдап ал дайым тирүү, дайым катарда!

... Пьеса жазууга Алыкул көп убактысын өлтүрүп, көп күчүн зарып кылды. Биз бул жерде «өлтүрүп» деген терминди бекеринен айтпадык. Прозанын, поэзиянын жолу шыдыр сыяктуу. Себеби, алар рецензенттин, редактордун гана колунан өтөт. Пьеса, коллективдин күчү менен сахнада көрсөтүлчү нерсе болгондуктан анын «киндик энеси» бүт коллектив. Албетте, көп учурда коллектив өз ара ынтымактуу болушуп, авторго мээрим кылышат. Бирок маал- маал драматург ал мээримден ала албай да калат. Бирине жаккан пьеса, бирине жакпай калса, көбүнө жагып туруп азына жакпай калса да, алтургай баарына жагып туруп... бирөөгө жакпай

калса болгону — пьесаң кургур сахна көрбөйт. Сахна көрбөгөн соң, ага басмадан да орун тийбейт. Ошентет. Драматург Алыкулдун өмүр бою жазган пьесалары (алар акындын экинчи томуна топтолду) өз кезинде дал ошондой себептер менен көрүүчүлөргө жете алган жок. Бирок намыстуу драматург, пьесасын сахнага чыгарып, көрүүчүлөрдөн кымбат пикир угууга чоң дилгир эле. Ал, улам бир пьесаны жазып, аны далай жолу талыкпай коллективге окуп жүрдү. — «Жакшы кабыл алышты. Пьесам коюлмак болду», — деп далай жолу кубанып келди..) Далай жолу, далай жолу:

— Бир айтканын унутуп салып, терс айтчулары да бар экен. Жададым. Мага окшогон эпсиз кургурларга тил алышса, пьеса жазбагын дейм?!— деп, бозоруп, кейип кайтты... Айтор, неси болсо да акындын драмалык чыгармаларынын көбү өз мезгилинде мөмөлөй албады. Алар, тек, папкаларда сакталып калды. Албетте драмалык чыгармалары анын поэзиясындай жетилбеген. Алар айрым кемчиликтерден куру эмес. Ошентсе да, алар өз учуруна толук жооп берген дурус пьесалар болучу.

Атаганат, өз мезгилинде мөмөлөп, өз мезгилинде бышкан жемиштен ширин жемиш болчу беле! Аларды мөмөлөтүш үчүн Алыкул канчалык аракеттенди. Талыкпай иштөө, бирок ал иштен өз учурун- да үзүр көрбөө машакаты канча чыдамдуу болсо да, оорулуу адамга жеңилге түшпөс?! Ошентсе да, драматург катарында Алыкулдун эмгеги сая кетпеди. Анын пьесалары таланттуу акындын мурасын толуктайт.

...Алыкул канчалык этиет сактанса да жыл өткөн сайын анын ден соолугу начардай берди. Материалдык жагы кеңири болгон менен жалгыздыгы, ичтен сыздап зарыгуусу анын кеселин күчөттү.

*Албуут бала, эми болуп араң жан,
Айыкпас дарт болгон өңдүү өнөкөт...*

Ошентти. Керимсел тийип, мезгилсиз солуган гүлкайырдай күн өткөн сайын акындын нур жүзү саргайды. Өзү арыктап, алдан тайып, «Күрс-күрс эткен оор жөтөл үн чыгып...» анын тынчын алып. оор дарттан ач арбактай арсайып, түнөргөн сөлөкөтү коюндашып аны күн-түн коркутту. Дал ошентип дарты күч алып турган кезде, мүнөздүү акынга өз үйү суук көрүндү. Өзүнүн ушундай айыкпас дартка учурашын, тун кызы Жыпарынын айга толбой чарчашын, , сүйүп алган жары менен тез суушуп, оту күйүшпөй калышын акыры минтип катын, баласыз соколой калышын дал ушул үйүнөн көрдү. Аны таштап, андан безди. — Айтпагылачы, ушул үйдө болгондорду эскертпегилечи? Аманчылык болсо... турмушумду кайрадан баштаймын...

Өмүр сүрүп, ак эмгектенүүдөн али үмүтүн үзбөгөн алп акын сүйүктүү шаары Фрунзенин батыш жагынан үй алды. Акындын эмки максаты ушундай тынч бурчта тыныч жашоо, чыгармачылыгын өркүндөтүү. Маал-маал биз анын үйүнө барганыбызда, ал кудуңдап, минтип алыстан сыйлашкан да жакшы экен деп, күлүп, коңшуларынын бардыгы карапайым жумушчулар, кемпир-чалдар экенин айтып кубанып: — «Карабекти», «Плотникти», «Малярды», «Дубалды», «Жумушчунун мүнөзүн», «Помидорун», «Завод көрдүмүн», «Коончусун», койчу, биз билген татынакай лирикаларынын көбүн дал ошол үйүнөн жазганын айтат. Жазгандарын суратпай өзү окуп берип, өзү чечилип кеп-сөз баштап, ал тургай мулуңдап күлгөн болуп, анекдот айтып, тамаша сүйлөп кечке жайдары олтурат... Ооруну жеңүү үчүн аракетин эч токтоткон жок. Врачтар эмне дарыны буюрса, аны тартынбай колдонду. Ал мейманда олтурганда, шашып, сактанып, четтеп, мага карабагыла, деп сыпайыкерчилик этчү. Жеке эле ушул оорулуу кезинде эмес, ал башынан сылык, а, башынан этиет, таза. Башкалардын ыркын бузчу иш иштебей,

келген учурда, бирөөгө сөз кайыргысы келсе, кескин, салмактуу бир айтып тим болот.

Айтор ооруңа эмне жагат, эмне дары десе, андан тартынбай, **...бей** кабыл алат.

*Алтын бактым, кайтсын үчүн жоголгон —
Сабагынан коонуңду үзүп оңолом.
Тер жыттанган алачыгың ичинде
Сенин терчил чапаныңа ороном.*

Ошентти, асыл акын, ошентти. Коончунун терин жыттады. Багбандын жүзүмүн татыды, саанчынын сүтүнөн ичти, жылкычынын кымызын жутту. Эл-жеринин сыйын көрдү. Колхоз кыштагын арасындагы жыпар жыты аңкыган таптаза абасынан «уурдап» кайт- эл жеринин бул жакшылыгын ал өз мойнуна карыз кылып албайт. Ошол замат эл-жерин даңазалап ырдап берди! Артыкча соңку бир-эки жылда Алыкул баштагыдан да ойчул, баштагыдан да боорукер, кечиримдүү болуп, а деп ооруган жылдарындагыдай үңкүйбөй, кейибей, — «Букарда пулу бардын көөнү ток» болуп, өз ичинен өз тагдырына ыраазы:

*«Мен мындан эчен ирет сабак алдым.
Мына бул ошол менин алгандарым:
Элимдин бир ишине жарасын деп,
Жанымды тартуу кылып берип салдым.*

*Тапкан мүлк байлыгымды калкка салдым,
Калк үчүн канатымды канга малдым,
Өлкөмө тыйынчалык зыян кылбай
Бир сомго бир күн берип иштеп алдым».*

Кыска өмүрүн сая кетирбей ушунтип иштеп алган акын өмүрүндө эч өкүнүчтүүсү жок кишидей оор-басырык олтуруп жазуучулардын, башка жолдош-жоролорунун өз үй-бүлөсүндө ынтымактуу тургандарын аёо, кызыгуу, берилүү менен кеп салып, алардын кимисинде канча бала бардыгын сурап, алардын аман-эсен чоңоюшуна тилек тилеп, өзү ойлуу, томсоро калып, анан: — бактылуу болушсун, бактылуу болушсун! деп ичтен тымызын улутунат...

Бир адамдын оор тагдырын баяндаган салмактуу абал ачык айтылбаса да экинчи адамга түшүнүктүү, аны шаштырып коёт да. Ичтен муңканган акындын оор абалын сезе туруп аны алаксытасың:

— Жаны үйдө турмушту кайра башынан курам деген элен, Алыкул. Үйлөнүшкө ой барбы?..

«Орундуу сурадымбы, көңүлүн оорутпас бекен?» деп жалтайлап турганында, ал айтканына капа да болбой, компоюп, мулуңдап күлгөн болуп колунун сырты менен этегин каккылап этиет туюндурат:

— ...бизге иштеш керек тура... иштейли... иштейли...

— Үйдүн ээси жарың жанында жүрсө, жаныңа тынч болор беле деген кеп да...

Ал томсоруп башын чулгуп ойлонуп калат:

— э-э.., дагы кимдин убалын аркалайын... Менин эмки жан жолдошум —

каламым, ракатым — тынчтыгым. Ушул тынчтыкта иштеп алалы... иштеп алалы.

...1950-жылдын декабры. Кантсе да күн тумандап турган. Биздин үйдүн тушуна көгүш «Победа» токтой калып, андан Алыкул чыкты. Мен аны утурулап тосуп алдым да, экөөбүз үйгө кирдик. Ал тигил лагы жалтыраган жоон-кара

кантрамарка печке адетинче ыктай орундук койдуруп, бизден, балдардан обочо олтурду. (Мындан аз эле күн илгери дал ушул печке ыктай өзү отур кашындагы диванга төрт баланы тизилте отургузуп, коюп, анан аларды: — У-у, окшошкон акмактар. Тигини, тигини, мурундарын, мурундарын карасаң. Атайы ушуларды көргөнү келдим деп кеткен...) Азыр да дал ошол ордунда, өтө эле арыктап кеткен бечара кумсарып, ийнинен дем алып жоолугуна жөтөлүп коюп кайдигер айтты: — Иштеп келейин деп Чолпон-Атага кетип баратам. Учурашканча Токбаевдин адресин алайын дедим...— Ал кайра жөтөлдү. Анын азып, өтө арыктаган кебетеси алсыз, аянычтуу көрүндү. — Учук оорулуу адам өлөрүнө жакын калганда, ал бир жакка кеткиси келет. Өз тажрыйбамда андайды көп байкадым деп бир кезде, врач Малиновскийдин айтканы эсиме түштү да, Алыкулга шек алдырбай этиет кеңеш бердим:

Кыш-күрөөдө жолго чыкпасаң боло. Жылуу үйүңдө жатсаңчы...

Ал чочугансып чечкиндүү айтты:

— Өзүмдү жакшы сезем... Чолпон-Атага барып иштегим келип турат. Токбаев досундун адресин бер. Ал баягысындай эле исполкомбу? Түнгө калсам, үйүнө коноюн.

Көп олтурбай биз менен коштошуп жөнөп кетти. Бирде алсыз бирде чыйралтып узакка создуккан учук оорунун мүнөзүнөн адам көп жаңылат. Балким, өзү айткандай Алыкул иштеп кайтар... Ошентсе да алы начарлап калыптыр кантээр экен деген күмөн бизде болду. Чынында эле бул жолу акын Чолпон-Атада иштей алган жок. Бир- эки күндөн кийин кайра тартып, Балыкчыдагы Токбаевдикине конуп алып, эртеси Фрунзеге эрте келет. Бирок үйүндө тура албай шофери Жапарга машинасын айдатып, экөө асыл шаары Фрунзени кыдырат. Асфальттанган көчөлөр менен жүрүшөт, жаны үйлөр салынган кварталдарды аралайт... Анан Совет көчөсүн бойлой тигил Ленин көчөсүн кесип өтүп, ал кезде жаңы курулган пионер үйүнүн алдынан өтөрдө имаратка суктана карап, шоферге айтат:

— Ой Жапар, шаардын бул жагын далайдан бери көрө элек элем. Жаңырып сонун болуп кетиптир. Бул жөнүндө ыр жазам!

Талантын эмгек менен курчуткан алп акын, ошентип асыл шаары — Фрунзенин жаңырган кварталын даңазалап ыр жазууга өзүнө өзү убада берип... кечки саат беш чендерде үйүнө келет, дайым таптаза турчу столуна актай баракты коюп, акын иштегиси келип; иштей албай... аба жетпей деми кысталып, көйнөктүн топчулугун чыгарып, жеңсиз кемселчен кроватина жата турайын деп... ошол созулган калыбында түбөлүк уйкуга кетет.

О, асыл акындын жумулуу көздөрү анын сүйгөн шаары Фрунзенин жаңы кварталдарын негативдеп ала кетти. Ал, иштейм деп, иштей албай калган акындын убадасы. Аткара албай кеткен иши:

*«Бар бололу, түгөнбөйлү курдаштар
Узак, узак, узак болсун бул сапар,
Кылым бүтүп, дүйнөдөн жок болсок да
Кайра кайтып жолугушчу жолдор бар».*

деп күнгүрөнгөн сыяктуу, тагдырына ракмат айтып, күлүмсүрөгөн шерди түбөлүк жатар жайына жаш шаардын жаш калкы салмактуу салтанат менен узатып кайтышты.

*«Менин күнүм өлбөсүнө түңүлбөйт,
Толкун урса, тайызына сүрүлбөйт.*

*Тирүүлүктө жоктугуна жол бербей
Жер түбүндө чирисе да бир гүлдөйт».*

Күлүмсүрөп керилген поэзия шеринин — «Өлбөстүктүн өжөр эркин талашкан» шаңдуу элеси дайым тирүүлөрдүн көз алдында. Акындын татынакай чыгармаларын окуган сайын анын окуучулары аны эскерип, сүйүп, алкыш айтышат:

— Ракмат сага! Ракмат, жакшы жашап, март иштеп өткөн акын!

Алыкул Осмоновдун поэзиясы, драмалары жана котормолору ушул үч томдукта топтолду. Баштагы жылдарда бир нече ирет жарык көрүп, азыр окуучуларга кеңири тааныш болгондуктан акындын котормолорунан Шота Руставелинин «Жолборс терисин кийген баатыры» бул томдорго киргизилбеди. Низами Ганжебинин «Хосров менен Ширинин» Алыкул Осмонов кыргыз тилине толук которуп үлгүрө албай калган. Автордун кол жазмасы боюнча башкы жыйырма бети да табылбады. Ошентип баш-аягы жок болсо да, «Хосров менен Шириндин» которулган бөлүмдөрү томго берилди. Андан тышкары акындын башта жарык көрбөгөн бардык чыгармалары мүмкүн болушунча толук топтолду. «Махабат», «Акмөөр», «Ким болду экен» сыяктуу чыгармалары ыр жана кара сөз (драма) түрүндө — эки вариантта болгондуктан, биз өз өз жанры боюнча ал экөөнү тең томдорго коштук.

Акындын көрүнүктүү чыгармаларына, котормолоруна ар бир томдун аягында кыскача түшүнүктөр берилди.

ТҮГӨЛБАЙ СЫДЫКБЕКОВ 12.11. 64-ж.

БИЗДИН ЖЕР

Төгүлдү, балкыды нур мемиреди,
Гүлдөрдөй, күлмүң-күлмүң берди белги.
Жыргалдык, кубанычтык жана бакыт,
Каптады карагыла биздин жерди.

1932

ТЕМИР ЖОЛ

Жүрсө поезд, түтүн оргуп арылдап,
Кайратынан тоо кыймылдап жаңырат.
Тиги турган Тянь-Шандын бер жагы,
Келсе экен деп, темир жолду сагынат.
Шашпа жерим, сом темирлер коюлуп,
Күлөт, сүйлөйт, байчечекей жамынат.

1932

ТАҢДА

Тентек желдин эркине,
Булуттар көчө баштады.
Таң нуруна бүлбүлдөп,
Жылдыздар өчө баштады.

Чыгышты бөлөп алтынга,
Таң агарган кез эле.
Таң нуруна боёлуп,
Жылтылдайт биздин терезе.

Ар биринде бир кетмен,
Кээ бирөө чеккен араба.
Колхозчу эмгек атасы,
Түбөлүк бакты талаага.

1932

МЕНДЕ

Бүгүн башка толкунданат
Менин эркин жүрөгүм.
Жаш көңүлүм көтөрүлүп,
Тандайт талант күүлөрүн.

Чыгыш жактан бир шоола
Каптады жерди, тоолорду,
Кытыгылап күлдүрүп,
Шаттык күн мени торгоду.

1932

ЖЕҢИШ НУРУ

Биздин жерден жеңиш нуру төгүлдү
Кызыл-тазыл нурлар менен бөлөндү.
Биздер жеңдик эркиндигин дүйнөнүн
Мына бакты, күткөн ырыс көрүндү.
Кубанталы, комсомолдор келгиле,
Айдай балкып, күндөй күлгөн өмүрдү.

1932

ЭМГЕК КЫЗЫ

Жаз келип, эмгек жери талаа гүлдөп,
Эртелеп ишке кирди биздин жүрөк.
Трактор жер коңторуп кызуу темпте
Жаркырап болот миздүү кетмен күрөк.

Атылып коңторулуп чымы жерден,
Күч ташып барган сайын кара кердин.
Бирикме эпкиндикте баш көтөрбөй,
Камы үчүн келечекте эмгекчи элдин.

Курч мизин эр трактор тегеретип,
Даны алтын нечен түрлүү алтын эгип,
Жайнасын биздин талаа ак алтынга,
Күч алып үчүнчү жаз большевиктик.

Жарышып комбайндар талаа жиреп,
Артында шайман менен колхоз миңдеп,
Күчү көп чың колхозчу эмгегинде,
Жаралган эмгек үчүн биздин билек.

17/III 1932

ШАМАЛГА

Эртең менен терезеден
Таза абаны желдеттим,
Таза абадан таза жутуп
Көңүлүмдү дегдеттим.
Ай! Унуткам, мени ойготкон
Шамалы го эмгектин!

1932

ЭРКИН КЫЗ

Бетиңде Эркин бакыт нуру нурланган
Белиңди көр эмгекте элпек буралган.
Эркин кыз ай, күлүп берсең шыңкылдап,
Койчу деги чыдай албайм, кубанам.

Сени мактайм аалам уксун, үн салам,
Үн салуудан талантыма күч алам.
Эпкиниңе менин берген белгим деп,
Келчи Эркин кыз, келчи кызыл гүл тагам.

Кубатыңан балбандуу бул колуңдун,
Жазачы Эркин турмуштун бир сонунун.
Келчи Эркин кыз, келчи бирге күлөлү.
Келиштирип дүнүйөнүн форумун.

Эй, Эркин кыз, сен командир болуп ал!
Кел Эркин кыз авангарддын ролун ал!
Аалам уксун, Эркин кыз деп билишсин,
Алоолонгон кызыл тууну колуңа ал!

1933

ТҮНДӨГҮ ҮН

Ай асмандын түпсүз учун бойлогон,
Сансыз жылдыз ыргытышып ойногон.
Жашыл шибер, ачылган гүл, мамык жел,
Сүйүп-сүйүп миңдеп сүйүп тойбогон.

Күмүшүмсүң, берметимсиң, нурумсуң,
Жаш тилекке неге мынча сулуусуң?
Нуруңду төк, толкунсуз көк бетинен,
Муңсуз жүрөк кубанычка жуулсун.

Колум жетсе кучагыма алайын.
Күмүшүңдү күзгү кылып карайын.
Сүйөр эмгек шоола чачтың жериме,
Көз айырбай ошондуктан караймын.

Деген күүлөр жүрөгүмдөн термелди,
Күлүк кыял өтүп жатты мендеги.
Жүргүн курбум биз алдынан тосолу,
Ана, кара! Толкун, толкун келгенди.
Булбул созот өзү билген күүлөрдү.

Араладым атыр жыттуу гүлдөрдү,
Көрдүм сайма жашыл ала түрлөрдү.

Арасынан аскер маршын кубултуп,

Кайда барат? Ал жашыруун иш эмес,
Мага келет катарланган миң элес.
Тиги тоонун ачыла элек сыры бар,
Ошондуктан карап жатчу биз эмес.

Күүлөр менен музыкалар урулат.
Шаңдуу дабыш алда кайдан угулат.
Тулпар учуп, жүрөк бирге токтобой,
Душман үчүн атырылат жулунат.

Белгиси бар кызыл жылдыз тагынган,
Жоосун жеңип алкыш алат табынан.
Болот кылыч жаркылдаса майданда
Мен да кызып, толкун чыгат канымдан.

Айды көрөм күмүштөнтөт нурларын,
Жылдыз бермет көзүн ачып жумганын.
Кызыл аскер күрөш үчүн төрөлгөн,
Гүлүм, нурум, берметим күл, кубангын.

Ашкын кайрат дагы тоодой болсо экен.
Аскер болсом, жашым эрте толсо экен.
Күмүш нурум берер бекен мүмкүндүк
Мен да барам, көргөнчө эсен бол десем.

12/II 1933

КЫЗЫЛ УЧКУЧТАР

Биз большевик,
 Биз артыкча жаралган.
Бизге ок өтпөйт,
 Биз большевик каарман.
Миллион баатыр
 Болот жүрөк эрлерден
Кызыл учкуч
 Сен да бирөө саналган.
Көккө учкула,
 Көккө учкула учкучтар!
Көккө ойноого
 Жарашыктуу көркүңөр.
Дальневосток
 Пред. Воен. Ком. отдел
Сынга өткөрүп,
 Көрсүн жолдош Блюхер!
Жел кеме¹ бар,

1. Жел кеме - самолёт деген мааниде.

«Кыргызстан» наамында,
Кан майданда
Аралашат жалынга...
Кызыл учкуч
Көккө учуруп жөнөгүн,
Сынашабыз
Ворошилов алдында!
Жаткан менен
Чарбалары куланып,
Нечен асыл
Буюмдары сууга агып.
Капиталист
Ушул ишин көтөрөт,
Жоого каршы
Даяр болуп туралык!
Жел кемеге
Учууну мен билемин.
Кызыл учкуч
Болуу менин тилегим
Жол баштаган
Авангарддык соңунан
Кайда күрөш!
Мен да ошого киремин.
Кызыл учкуч
Эр жүрөктөн саналат,
Жүрөгүңөр
Чын болоттон жаралат.
Көрөлүкчү
Сынашалык эрдикти
Жарышабыз
Булут менен аралап.
Көктөгү учкан
Биздин күлүк жел кеме,
Андай учкул
Болмок эмес ченемде.
Биз учабыз,
Жарышабыз учкучтар
Кыргызстан
Жел кемеңди беленде!
Биз үйрөндүк
Дирижаблди минүүгө.
Кан майданга
Асманда учуп кирүүгө
Бомба ыргытып
Ок жадырып фашистке,
Биз үйрөндүк,
Газды жара билүүгө.
Кел, дирижабль,
Биз ыраакка кетебиз.
Тынбай учуп,

Жүр жылдызга жетебиз.
Жер гана эмес,
Асманга да өзгөрүш
Анда дагы
Эркиндикти чечебиз!
Уч, дирижабль!
Ыраакы күн чыгышка.
Уч, дирижабль!
Асманда ай, жылдызга.
Уч, дирижабль!
Дүнүйөнү көрүп кел,
Уч, дирижабль?
Кел эпкиндүү кыргызга!

16/VII 1933-ж.

ЖҮР, ЖОЛДОШТОР

Кызыл жаштар
Тизилгиле катарга!
Патрон сал
Колдогу беш атарга!
Полк башчысы -
Жолдош улуу командир,
Кана, чакыр
Биздер жеңчү сапарга
Жүр, кызылдар,
Көрүнөлү толкундап,
Кызыл чепке
«Бүлүк салчу» актарга
Жүр, жолдоштор,
Тап коргоого барабыз;
Тизилгиле,
Тизилгиле, катарга!
Жаркылдатып -
Жанга кылыч илели,
Көккө учууга -
"Дирижаблди минели
Бомба ыргытып,
Пулемёттон ок чачып,
Ууландырчу -
Газды жара билели!
Жүр, жолдоштор,
Тиги кандуу жалынга!
Ал жалынды -
Өчүрчүү өнөр алгыла!
«Жаш агызчу»
«Чүчкүртчү» газ келет,
Коркунуч жок -
Маска бардыр жаныңда

Кызыл жаштар!
Бизде жеңиш толкуну,
Кызыл аскер
Кайратың бар каныңда.
Ок жаадырса -
Жан талашса фашисттер,
Штык менен
Жүрөгүнө малгыла!
Бул билегим -
Жумушчунун билеги,
Ук, фашисттер,
Талкан кылат силерди.
Этим чымыр
Бар майданда көнүккөн,
Бетим сүрдүү,
Жумушчунун иреңи
Менин демим -
Жаңы дүйнө абасы,
Таза кандуу
Жумушчунун илеби!
Эл шартына -
Жер шартына ылайык,
Кийимди көр,
Аскердин боз шинели!
Бул мингеним
Кайтпас күлүк аргымак.
Агер чапсам,
Соккон шамал арылдап.
Мына кылыч
Атсам маузер шайма шай,
Бет алышкан
Душман канга малынат.
Жаркыраган
Кызыл жылдыз чекемде,
Кызыл орден
Бул төшүмө тагылат.
Тизил жаштар,
Кылка-кылка кыналып,
Колубузда
Жеңиш туусу буралып,
Кызыл жаштар,
Кызыл чепке кылкылдап,
Түбөлүккө
Турсун өлкө нурданып.
Кызыл сызык
СССРди коргоого,
Кел, кызылдар,
Катар-катар туралык!

ТАП КОРГООЧУ БОЛОБУЗ

Ойноп-ойноп мен бир кезде келчү элем.
Энеке леп ак сүтүңдү эмчү элем.
Эсиңдедир унутпасаң энеке,
Мен эр жетип, аскер болсом дечү элем.

Ээ, энеке, максатыма жеткемин.
Колдо мылтык, азыр кызыл чектемин.
Мүрүңкудай эркелечү мүнөз жок,
Мен энеке башка болуп кеткемин.

Мүнөзүнө таң калба эне балаңдын.
Майданга ойнор, энеке өзүм балбанмын.
Жаркыратып болот кылыч тагынып,
Беш атардан ийинге асып алганмын.

Баатыр бол деп, энеке айткан сөзүңө.
Балаң кирген милдет кылып өзүнө.
Тап алдында сенин уулуң макталып,
Кызыл орден илип салган төшүнө.

Барлык ишти шайыр жашча кыламын,
Комсомолчо менин бардык сырларым.
Комсомолдон боло көр деп энеке,
Жаш кезимде маңдайымдан сыладың.

Ээ, энеке, катасы жок аныңдын.
Мына! мына мен баатыры табымдын.
Кулунум деп эркелетип сылаган,
Маңдайыма кызыл жылдыз тагындым.

Жаш кезимде ачтың эне багымды.
Кызыл чекте мен кулунуң тура алдым.
Баягы сен, жетелечү кол менен,
Гранатты жоого каршы ура алдым.

Табым үчүн сайрай билем чеченмин.
Сайроо менен турмуш сырын чечемин,
Мылтык атуу, бомба ыргытуу гана эмес,
Дирижабилди минип учуп кетемин.

Кеңеш менен мен тап коргоп жүрөмүн,
Мен баатыры бул күрөштүү күндөрдүн,
Ээ, энеке сенин уулуң комсомол,
Табына арнайт, уулуң баатыр жүрөгүн.

Комсомолдор толкун чыгат каныңдан,
Биз өткөнбүз кан аралаш жалыңдан.

Комсомолдор он беш жылдык тоюңду,
Куттуктаймын миллиондор наамынан.

29/IX 1933

ЖАҢЫ УУЛ

Эй, көңүлүм,
Кубанычтык сезесиң.
Эй, жүрөгүм,
Толкунданып кетесиң,
Толкун жүрөк,
Кубанычтуу көңүлүм,
Билем-билем,
Бир топ сырлар чечесиң.
Толкундур
Же күрдөлдүү канымдын,
Ойлоп жүрөк,
Же кимдерди сагындың.
Жок, жок, билем,
Жүрөгүмдүн толкунун,
Ал эскерет
Жеңиштерин табымдын.
Чынчыл бол деп,
Бешигинде терметкен
Баатыр бол деп,
Сүтүн берген энекем.
Комсомолдун
Арасынан кулунуң
Мына бүгүн,
Жигит болду эр жеткен.
Комсомолдор,
Курган бир чоң иретке,
Мен өскөмүн
Ленинчилдик тилекке,
Мен тап үчүн
Күрөш менен өлөмүн,
Мылтык алып,
Баатыр өскөн билекке.
Мен өстүргөн
Жерим шаңсыз жер эмес,
Эми жаңы
Шайыры жок эл эмес,
Шаңдуу жердин,
Шайыр элдин баласы
Табым үчүн
Коркок өскөн мен эмес.
Күч көрсөт деп,
Коммунизм жолунан

Жалтанба деп,
 Баатырлардан болуудан
Кызыл чекти,
 Сак кайтарып келгин деп,
Билем эңе
 Жөнөттүк өз колуңдан.
Сагынба эне
 Мен бул жакта аманмын.
Күт, күт эне
 Мен бир кезде барамын.
Ээ, энеке
 Өз колуңдан жөнөткөн,
Кабарын ук
 Алыстагы балаңдын.
19/X 1933

АКЫН ЖООМАРТКА

Көп күн болду сен бул жактан кеткенге,
Даңкы чыккан чоң Маскөөгө жеткенге.
Жарашыктуу көркөмдүгүн Маскөөнүн
Жаза келгин түбөлүккө эскерме.

Сагынычтуу ой санаасын жеңерсиң,
Бул жериңе кубанычтуу келерсиң.
Ырларыңды көп-көп күткөн жериңе,
Талыкпастан таңшып ырдап берерсиң.

6/XII 1933

МИЛЛИОНДОР

Дүнүйөнүн
 Эрк жасаган борбору,
СССРдин
 Ата журтун коргонуу.
Сураба аны
 Комсомолдор билишет,
Ушул гана
 Кубат жетет колдогу.
Большевикчил
 Өскөн темпти көрө албай,
Аргасыздан
 Шылтоолоп кан төгө албай,
Тургандар бар
 Жабышса эгер Советке
Күчтүү таптан
 Кансырашар өлө албай.
Капиталчыл
 Өлкөсүнө кек жасап

Адамдыктын
 Бактысы үчүн өскөн тап.
Каалабайт ал,
 Каалабайт
Кан төгүүнү
 Жеңип чыгат,
Тынчтык асыл саясат.
Туткун Тельман¹,
 Фашисттерди жеңерин,
Биз жеңдик деп,
 Дүйнөгө даңк берерин,
Кадимкидей
 Кучакташып көрүшүп,
Көзүм жетет
 Бүгүн-эртең келерин.
Жарак менен
 Бирге кармап даргасын,
Урушунун
 Таба алышпай аргасын.
Миңдеп-миңдеп
 Желдеттерин белендеп,
Тургандар бар
 Сактан, келип калбасын!
Фашисттерде
 Канды суудай төгүү бар
Теңдик үчүн,
 Жаштардан көп өлүү бар.
Отуз жылдап

 Өмүрү өтүп түрмөдө,
Жарык шоола
 Көрүү үчүн болот зар.
Өлүм жетип,
 Күтүп турган майданга,
Канды соргуч,
 Фашистчилдер байларга,
Миллиондор,
 Кана жооп беребиз.
Социалисттик
 Өскөн өлкө сайранда!

1934

БИЙИК ЖЕРИМ

Бийик жерим,
 Биз билебиз баркыңды.
Эмгек менен
 Көтөрөбүз даңкыңды.

¹ Эл аралык жумушчу кыймылынын көрүнүктүү ишмери, немец элинин чыныгы уулу.

Жакында эми
 Өрдөш, сайың, кең жылгаң
Малга батпайт,
 Биз билебиз шартыңды.
Бийик жерим,
 Биз да мактап ырдайбыз.
Бактылуу өскөн
 Пролетардын акыны.
Балким, дүйнө,
 Бизден болуп кабарсыз,
Техникасы
 Артта калган жарамсыз.
Деп ойлошор,
 Бирок алар билсе экен,
Биз бат эле
 Алга түшүп алабыз.
Жер алдынан
 Метрону жүгүртүп,
Ленинграддай
 Көрктүү үйлөрдү салабыз.

1934

ЖОЛДОШТОРУМ МЕНЕН

Бир топ жаш, түн мезгили келе жаттык.
Ай жарык, жылдыздарда терең шаттык,
Жылдыздын ошол терең шаттыгынан
Жүрөктүн эчен-эчен сырын ачтык.

Деги айтчы, булбул ырчы болор белең,
Десеңчи, гүлүнө мен коңор элем.
Эриктим тоодон салкын эс десеңчи,
Мен серүүн көңүлгө жел согор элем.

Жеткен көрк, көркөм шаар серүүн аба,
Жетерлик сүйүү деми кылат даба.
Бакта шаң, анда биздин комсомолдор,
Дем берген, кубат берген ушул канга.

Урматтуу оюн менен ойду тазарт,
Кубаттуу күлкүң менен күлүп жашарт,
Сүйүүдө жаштык оту муздабасын,
Гүлдөйлү келечекке бакты жасап.

О курбум, неткен менен өмүр кыска,
Биз кошсок жаңы өзгөрүш санаабызга,
Сүйүүсүз турмуш көркү анча болбойт
Албырсын ашык оту арабызга.

Булбул бар бойго жетбей гүлүн сорбойт,
Бир гүл бар, бойго жетбей гүлүн коргойт.
Экөө тең арзышкандар, арзышкандар
Сүйүүсүз турмуш көркү анча болбойт.

1934

ЖОЛДО

Түптүз алыс жол менен
Паровоз зуулап келатты.
Түштүктүн кең жайыгын
Кыдырып ырдап келатты.

Мындан мурда бул жакты
Дегеле көргөн эмесмин.
Мен бактыга термелип,
Жерден көккө теңештим.

Адыры толгон ак буудай,
Жайыгында ак алтын,
Байлыгы көп, үнөм көп,
Жер көтөрөт эл даңкын.

Жолдон алган жүзүмдөн
Бирден үзүп жеп коём
Анжияндын жүзүмү ай,
Таттуулугу ай деп коём.

Октябрь жеңген күрөштүн
Күрдөлдүү кубат деми бар.
Ак алтын менен кара алтын,
Түгөнбөс кенч кени бар.

Күрөш менен бир топ жыл,
Жылдоочу анык жер экен
Мунун даңкын жайылтып
Ырдоочу анык жер экен.

1934

ЧАЙХАНАДА

Шайы бешмант, топучан
Борсойгон боз балдары.
Борсулдашып күлүшөт,
Болсун кайдан арманы.

Өзүнөн чоң тордомо
Коон алып алыптыр,
Чайханага олтуруп,
Аны жарып салыптыр.

Өрүк, мейиз, жүзүмдөн
Дагы сатып алыптыр.
Мен барсам, «келиң-келиң» деп,
Дегеле шашып калыптыр.

Гүл патностун бетине
Дандырдан бышкан нан туурап,
Чыныга улам кант салып,
Кадырлап гана чай куят.

Чайханада кызыл бурч,
Жашоонун жаңы формосу
Жаңы турмуш жаңы ишке,
Жашоонун анык жолдошу.

Жаңы жаштар топтошуп,
Келип газет окушат.
Ошондуктан жаштардын,
Сезими курч болушат.

Ошол күнү кеч курун
Чайханага топтолдук.
Мен да алардын деминде
Мен эриксиз шоктонуп.

Жаштардын деми жаштыкта
Өзүнө тартат жаш жанды.
Сулуу кыз, сулуу келин бар
Аңгыча оюн башталды.

Тиги жактан бир топ жаш
Ырдап коё бергени,
Даңкылдатып дударын,
Чертип коё бергени.

Жаңы көрк, жаңы шаң кирип,
Жаңы көрк шаң басканда.
Кыран күлкү каткырык
Кошомат кылат жаш жанга.

Жүрөгүң эргип элирип,
Элирип кетет тим эле.
Эби менен эпилдеп
Кыздары бийлеп бергенде.

Кадырман түштүк, кең түштүк,
Кубаттуу күчтүү ал менен,
Түштүктүн өсөт жаштары
Жаштары өсөт шаң менен.

Тарыхта даңкка ээ болуп,
Жаңыча жашай баштады.
Ушундай жерге жашаган
Ырыстуу түштүк жаштары.

1934

«ПРАВДА»

Революциянын өртү жанган «Правда»,
Ар жагынан жарактанган «Правда»
Большевиктик жолунан түк жаңылбай,
Өкүм сүрүп келе жаткан «Правда»

Эрчит бизди, биз да бирге барабыз,
Жердин жүзүн таңыркатып салабыз,
Ошончолук керексиң, бир кемчил бар,
Жети күндө колго зорго алабыз.

1934

САГА

Алган ишке октой атыл, кайтпай жүр,
Заман сонун иште, жырга ойноп күл.
Өңүн бузган, ыркын бузган жок эмес,
Дардактабай, алды артыңды байкай жүр.

1934

ЖАШЧЫЛЫК

Экөөбүз жаңы чыгып, өскөн кырчын,
Эмесе өскөн кырчын өкүм кылсын.
Биз дайым бир калыпта турмак белек,
Жашчылык бат өзгөрүп кетери чын.

1934

КЕЛЕЧЕКТЕ

Фрунзенин чаңдап кетчү адетин,
Жоюп салып, куруп көрктүн калетин.
Бул көрк эмес, көз уялтчу көрк берип,
Качанкыдан көрсөтөлү өз бетин.

1934

АЛТЫМЫШ БЕШ

(Айыл чарба мектебин бүтүргөндөргө)

Алтымыш беш ардактуусуң табыма,
Далай күрөш милдет жүктөйт баарыңа.
Силер чыңдап тайманбастан күрөшчү,
Билесиңер экинчи беш алдыда.

Үзгүлтүккө ыкчамдап бат келе көр,
Большевикче ишти бачым жеңе көр.
Алдыңдагы өзгөчө чоң милдетиң,
Айыл чарба ишине күч бере көр.

Ленин томун окуп жаттап алгыла!
Билим аз го, дагы билим алгыла!
Алтымыш беш техникага ээ болуп,
Ийгиликтүү ишти чечет дагы да.

Иште жигер-иште кубат толкусун,
Кана ишкерлер, ишти бачым болтурсун!
Кечээ гана жаштайында чоңойткон
Жаштар экен, деп калгандай болушсун.

Күчүң менен иш үстүндө сыналгын,
Большевикче сен баатырлык кыла алгын.
Айлыбыздын бүлбүлдөгөн жерине,
Илгин илим бадырайган чырагын.

1934

ЧАПАЕВ

(Кыргыз командирине)

Ушул менчи толкуп барып токтолом,
Замбиректин огуна окшош октолом.
Жүрөгүм өрт Чапаевче боло алсам,
Таамай аткан октон тайгып коркпогон.

Келерки жыл аскерлике өтпөсөм,
Баатыр өскөн Чапаевче өспөсөм,
Биздин тапка каршы тапты кыйратып
Чапаевче канын суудай төкбөсөм

Түп түз тургун! Ук! Команда беремин,
Чапаевче каным кызып ээлендим
Эң алдыда алда кайда мен жүрүп,
Зор майданда Чапаевче жеңемин.

Кайрат берип эр Чапаев көңүлдө
Эч ким даап келе албайсың сүрүмө.
Мен табымдын баатырымын жаңы өскөн,
Мындан ары «Чапаев» деп жүргүлө!

1934

ПАРТБИЛЕТ

Сен партбилет жөпжөнөкөй кагазсың,
Бирок, оңой сен табыла калбассың.
Касиетиң жаным менен бипбирдей,
Өрткө салса кагазга окшоп жанбассың.

Эй, партбилет революция кылышам,
Күрөш тапшыр, күрөшүп мен жыгышам.
Өзүң эле сынап көргүн күчүмдү
Партбилет мен сен үчүн көп тырышам.

1934

КУРБУЛАРЫМА

Ой, сенинчи, оорго дейм чапаның,
Шамдагайлан, кана чечип таштагын.
Койсоң бекер кыжырына тиесиң,
Ар бир ишке ылдам көнгөн жаштардын.

Кече күнкү комсомолдор кордошкон
«Түк эби жок, жаралыптыр олдоксон»..
Деген ушу кудум эле сенсиң бейм,
Суранамын деги мындай болбосоң.

Кээ бир жаштар абышкача томсоруп,
Эрикчээлче ордунан жай козголуп
Бул гана эмес, өндүрүштө эң кыбыр
Иштейт экен, чыдай албайм бүк болуп.

Ташта мындай мүнөзүңдү болбогон,
Пикириңе каршы аракет колдоном.
Ырас мен да суз кыялдуу болчумун,
Андайымды алда качан оңдогом.

Маданияттуу жашоого ой бөлбөдүң,
Галстукчан жүрүүгө түк көнбөдүң.
Жакшы кийим асылдарды кийинип,
Комсомолчо жүргөнүңдү көрбөдүм.

Мүмкүндүк көп, киного түк барбайсың,
Мындай болбо, минтсең өсө албайсың,

Жогоркуңду өзгөртбөсөң жаңылап,
Комсомолдун атын актай албайсың.

Заманды көр күндө оюн-тамаша,
Биздеги муң кетти алыска адаша.
Комсомолдор кайра куруп мүнөздү,
Жашайлыкчы мына ушуга жараша.

1934

ЖАҢЫ ТЕСКЕЙ

Турмуштун жаңы көркүн курган жердин,
Бактылуу эркин жашап турган элдин.
Жыргалын Жаңы тескей түбөлүккө,
Орнотуу тилек менен сага келдим.

Акындын сыры терең саламын ал,
Өзгөчө маанилүү бир кабарын ал.
Өзүңчө эриккенде эртели-кеч,
Ырдасаң бирге ырдашар обонуң ал.

Толкундуу жаңы турмуш, сырын чечпей,
Күндөлүк зуулап өткөн күндөрдү эстей,
Сендеги жаңылыкты унутупмун,
Бардык иш мына ушунда Жаңы тескей.

Баягы мен кой жайган жашыл бетиң,
Ырдасам ыргалышкан көк шибериң,
Күдүңдөп мени көрүп кубанууда
Өстүргөн сагыңдыгы кайран жерим.

Кечеги бир көк сактап мунарланган,
Керме тоо жашыл сайма көркүн алган.
Урматың, сенин бактың мен дегенсийт,
Өзүмө ишенбестей таңырканам.

Керме тоо чынында да менин бактым,
Тескейиң мал ырысы, денең алтын.
Эриксиз таасирленем, кыялданам,
Себеби бир башкача сенин шартың.

Бул айыл колхоз айлы жаңы элдики,
Жаңы элдин жаңы мүнөз кыз-келини.
Кой жайып таң алдында үн алышат,
Өзгөчө коңур үндүү ырдап селки.

Жайылган жайытың кең багың өссүн,
Сен үчүн Жаңы тескей балын төксүн.

Көптөн бир күткөн үмүт тилегеним,
Дүркүрөп социалисттик малым өссүн.

Төрт түлүк Тескейимдин малы ушунда,
Кадимки жаңы турмуш шаңы ушунда.
Кыз, келин кызык оюн куруп алып,
Өз ара ырдоо, бийлөө дагы ушунда.

Бир күнү эрте турдум, таң аткан кез,
Керме тоо таң көркүнө көркүн бербес.
Тескейден жылкы чубап, кой чуркурап,
Бир башка көз алдыма келтирди элес.

Ал тиги, жаңы койчу эки үч күрдай,
Көз тойгус көркөмдүктүн көркүн сурай,
Сансыз мал кең жайытын карап туруп,
Ырдады коңур үндүү үнүн улай.

Кең күңгөй кубаттанам демиң менен,
Сырдашам жумшак эзген желиң менен.
Кой жайып күүгүм талаш түшкөн кезде,
Тосуп ал кең пейилдүү белгиң менен.

Жайдарым Жаңы тескей элиндеги,
Эмгектин чын тилектеш бураң бели.
Турмуштун ким күбөлүк сырдашы экен,
Чынында кайда алпарат жаш тилеги.

Дегенде көңүлүнөн бакты, ташып,
Жаңы кыз жаңы койчу колтукташып,
Эй турмуш, көркүң биз ээ дешкенсиди,
Белгилүү жаш кыялдан шаттык ташып.

Суусамыр, 1934

ТҮШТҮКТӨН СУЛУУ ТАҢ АТТЫ

Тилесең эрк, бак берер,
Түштүктөн таң агарды.
Күн чыгыш күндүү узартып,
Бу да алтындан жаралды.

Тилесең эрк, бак берер,
Түштүктүн нурдуу таңы атты,
Түштүктүн сулуу кызындай,
Суктандырып каратты.

Кең береке түштүктүн,
Күрөштө жеңиш деми бар,

Бардык тагдыр кубатын,
Күрөшкө бергич эли бар.

Турмуштун жаңы көркүнө
Түштүк сенин жериң ээ,
Замандын жаңы шартына
Түштүк сенин элиң ээ,

Түштүктүн баатыр жаңы эли,
Түбөлүк жыргап жүрүшсүн
Түштүктүн сулуу кыздары,
Шаңкылдап ырдап күлүшсүн.

Тилесең, эрк, бак берер,
Түштүктөн таң агарды,
Күн чыгыш күндү узатып,
Бу да алтындан жаралды.

1935

ПАХТА ТАЛААСЫ

Баштагы көрккө да бир көрк,
Пахтасы тегиз ачылып.
Айтайын деп уялып,
Тургансыйт сырын жашырып.

Бешинчи бригад биринчи,
Максүт аны башкарат.
Пахтаны чөптөн арылтып,
Гүлдөткөн ушул тазалап.

Звеного бөлүнгөн,
Участканы карасаң.
Теримге кирип калыптыр,
Демилге кубат берет шаң.

Эпкиндүүлөр толкундай,
Толкундай толкуп чыгышып,
Эпкиндүүлөр эпкиндеп,
Эпкиндеп иш кылышып,

Аппак алтын, ак алтын,
Талаанын аппак иреңин
Андан бетер агартып,
Буластайт жаш кыз-келин.

Күлайым, нурдуу Күлайым,
Теримге буда чыгыптыр.

Күлайым, сулуу Күлайым
Азаматтык кылыптыр.

Күлайым, күлүп, шаңк этип,
Теримге баштап кирди эле,
Күлайым терсин пахтаны,
Машина бейм тим эле.

Комсомол кыз темптүү кыз,
Күлайым менен Асылкан.
Бул эки кыз сулуу кыз,
Теримге көнгөн башынан.

Качан болсо эки кыз,
Эң алдыда жүргөнү.
Алыстан гана угулат,
Каткылыктап күлгөнү.

Адил иш, ак иш, жеңген иш,
Дагы эле жеңип баратат.
Темпи жок тиги Зууракан,
Шашып терип баратат.

Күлайым менен Асылкан
Сапаттуу иш жүргүзөт,
Ой, Зууракан жетип ал,
Деп гана ичин күйгүзөт.

Үймөк, үймөк ак алтын,
Алтынга талаа бөлөндү.
Чиркешкен кызыл жүк менен
Пунктка пахта жөнөдү.

1935

ТЕҢТУШТАРЫМА

(Ж. Ж. ларга)

Теңтуштарым, капа жеңген ойнуңар,
Кабак бүркөө, кыялымды жойдуңар.
Күлкү менен жүрөгүмдү эзилтип,
Койгулачы такыр болбой койдуңар.

Максатыбыз дагы окууга кетербиз,
Бирге чечкен оюбузга жетербиз.
Теңтуштарым сакал чыгып калганда,
Дагы ушинтип, алыша алар бекенбиз?

1935

ТАҢШЫР БУЛБУЛ

Сайрап-сайрап эс алып,
Кончу булбул үнү бар.
Кайта ойгонуп тил безеп,
Сайрачу булбул үнү бар.

Кадырын билбей кор кылчу
Бороону күч ызгар жок.
Тили катып саргаяр
Булбулга жоо кыштар жок.

Келчи булбул эртерээк,
Бакчамдын гүлү ачылды.
Сен келет деп бакчада,
Сайрагандар жашынды.

Өз үйүмдүн бурчуна
Гүлдөр тигип берейин.
Булбулум таңшып сайрачы,
Күкүктү билип келейин.

Билбейм неге шылтоолоп,
Айтты бекен жашсың деп.
Бүгүн эртең күн болжоп,
Таңшыр булбул таңшый элек.

Бардык жер, кызыл-тазыл гүл,
Ачылды булбул жайдарың.
Дайым жаз учуп кетпессиң,
Булбулум келгин сайрагын.

1935

ФРУНЗЕ

Эй, карачы эс алуучу жер сонун,
Көрө аласың ыракаттын толугун,
Бирдемеге ыраазы эмес жан элең,
Келсеңчи сен, кетет кыял жоругуң.

Фрунзе өстү, таштап баткак чыласын,
Бир эле көр, дүйнөгө кеп кыласың,
Жайдын толуп турганында Фрунзе,
Бир көрк алат, арманыңдан чыгасың.

Көп эле сен ачуума тийбесең
Былжыраба, эчтекени билбесең!

Анчейин бир кыштак экен дептирсиң
Сен экенсиң, атайлап мен ким десем.

Комсомолдор чоң далалат көтөрүп,
Кечээ гана ишембилик өткөрүп
Даңгыраган таш көчөлөр жасашты,
Атайылап арабалар күм төгүп.

Дагы мына сабыр кылгын шашпагын.
Тээтетиги бийик зоока таштарын
Ташып келип сонун тамдар тургузсак,
Келет го дейм дагы миң жыл жашагың,

1935

БҮГҮН

(8-мартка)

Айып этпе, бактым, күнүм, нурум дейм
Ошондойсуң эми эмнеге кайгы жейм.
Жаш сулуулар, өңкөй кыздар чогулат,
Бүгүн жүрөк башкачарак болот бейм.

1935

ЧОҢ КҮЙҮТ

Революциянын өртү менен тапталып,
Киши эле го өз ишинен атагып.
Келе жаткан эң алдыңкы катарда
Өлдү дейт го - дагы бир чоң капалык.

Кече гана душмандардын огунан
Киров кетти большевиктер тобунан.
Бүгүн дагы Куйбышевди узаттык
Шум өлүмгө арга-амалдын жогунан

Жараланган жүрөк кантип айыгат,
Көңүлдү ороп, андан бетер басты дат.
Бул иш үчүн эми эмне кылабыз,
Пролетарлар акылың бар ойлоп тап!

Жок табылат, мындай иштин чарасы,
Ырас канар душмандардын табасы.
Биз баарыбыз Куйбышевче иштейли,
Душмандардын дагы кетсин аргасы.

1935

БИЗ ЛЕНИНСИЗ

Жолдош Ильич далай милдет тапшырып,
Кетти эле го, көбүн ишке ашырдык.
«Ленин өлдү: большевиктер жеңилет»
Дегендердин оозуна таш каптырдык.

Биз Ленинсиз көп иштерди кыла алдык,
Муруңкудан дагы бекем чыңалдык.
Биз Ленинсиз биринчи беш жылдыктан
Эбегейсиз жеңиштерди чыгардык.

Жолдош Ильич ушул кезде бар болсоң,
Окуйт элек, томдоруңа кошуп том.
Бирок сенин өз жолуңда бараткан
Пролетариат өлкөсүнүн иши чоң.

1935

ГҮЛҮМӨ

Жайлоодо өскөн жадырап,
Кыпкызыл, жашыл гүлүм бар.
Өмүрлүккө сактаган
Бактылуу гана күнүм бар.

Гүлүмө кир жугат деп,
Эч кимиңе карматпайм
Көрсөң куса болосуң,
Жаныма окшош ардактайм.

Гүлүмдүн жыпар жыты бар,
Эч кимиңе жыттатпайм.
Көпөлөк болуп учарсың,
Желе тартып кылтактайм.

Гүлүм аска башында,
Учсаң чарчап каласың.
Татынакай гүлүм бар,
Кимиң жетип аласың?

Жайлоодо желден дем алып,
Гүлүм гүлгө жеткенде.
Экөөбүз бирге жашайбыз,
Күкүктөр күнгө кеткенде.

1935

УКТААРЫМДА

Кыймылы жок тим гана
Мурда турган көк карап,
Шуулдап соккон шамалга
Шуудурады бак-дарак.

Тоо ашып күн жашынып,
Өскөн нур басты батышты.
Каргалар түнгө жай издеп,
Салпылдап учуп жатышты.

Көзгө уяң, айга көрк,
Түн жайнатты жылдызды.
Жылдыздар алыс-алыстан,
Билдиришпей көз кысты.

Дем алчуу жайкы бак менен
Колтукташып барабыз,
Өңкөй жаштар бир болуп,
Күлүп көңүл ачабыз.

Өмүрлүк кетип бир жакка,
Бизди унутуп жүрбө деп,
Жакшылап сактап алууга
Кыздар мага гүл берет.

Ошол жерде олтуруп
Дептериме ыр жазам.
Гүл ордуна ыр берип,
Кыздар менен сырдашам.

Жалгыз келип үйүмө
Үстөлгө бир аз олтурдум.
Эх, эчендерди ойлонуп,
Толкуну болдум толкундун.

Кен ачылган терезем,
Таза аба көңүл сергитет.
Жука кийген көйнөгүм
Турганын көрчү делбирттеп.

Оюма түшүп кыздардын
Таттуу сөзүн укканым.
Тынчый албай кыйлага
Анан барып уктадым.

Турсам да, жүрсөм, уктасам
Көңүлүм такыр тынчыбайт.

Эмгектүү менин көп курбум,
Ойготуп ойду чымчылайт.

1935

БИР ТҮНҮ

Айлым булак маңдайында,
Көчүп барып кономун.
Жерди ойготуп, жерди ойноткон,
Таңдын нуру боломун.

Мобул тоолор кеч болордо
Көлөкөсүн калдайткан.
Тетиги аска менден мурда
Кылымдарды картайткан.

Күн чыгарда күн чыгыштан
Тарткан алтын боёгун,
Таңкы жүргөн шамал менен
Жатып ырдап коёмун.

Түн болгондо жомок айтып,
Шылдырлаган булактын
Күүсү эмне экен, көпөлөктөн
Булбулга айтып сураттым.

Билдим анын, уктум күүсүн,
Булбул айтып бериптир.
Колхоз айлы жыргап жаткан,
Санааны бүт жеңиптир.

1935

ӨЗҮМ

Ырдап жүрөм, бирок көп эл уга элек
Китептерим атак алып тура элек,
Кагаз таңгак, бардыгы тең кур турат,
Сыя өңдүү калемиме жуга элек.

Талант толку, толкун менен кеңешкин,
Бир баш тартпай күчү менен ченешкин.
Бекеринче бирок такыр мактанба,
Жерде жүргөн жеңил кеме эмесмин.

Жүрөгүм сен, аптыккандай урбасаң,
Бул ишке эми чындап көңүл бурбасам.
Ырым менен бүт ааламды эритип,
Айга ыракат, жылдызга оюн курбасам.

Азыркы элдер тамшанышып калышсын,
Кийинки элдер издеп жүрүп табышсын.
Курбуларым өздөрүндөй сакташып,
Кыздар сүйүп, гүлдөр тандап тагышсын.

Качан?..- дешип күткөндөр бар сагалап,
Өскөн талант, көргүн түрмуш аралап.
Актай турган кагазыма ыр толуп,
Том-том болуп жакын күндө таралат.

1935

ЖОЛДОШ КИРОВ

Жан дилин чын, өз табына арнаган,
Эч ким аны майыштыра албаган.
Жолдош Киров, Киров анык большевик
Чыгуу кыйын мындай адам адамдан.

Он-он беш жыл жашасаң аз болгондо,
Толгон ырыс, бакты жеңмек элең го!
Ченемсиз мол, сенде акыл бар эле,
Ленинчилдин ирдүүсүнөн элең го.

Авангарддык ролун алып баратты,
Жаңы өлкөгө жаңы форма жаратты.
Жолдош Киров болоттон бек большевик
Партиянын бепбекем оң канаты.

Жолдош Киров ашкан чечен жан эле,
Биздин аалам Кировго айран таң эле.
Октябрда жеңген таптын туткасы,
Чын ленинчил деген урмат бар эле.

Анын иши күрөш менен башталган.
Айттым го бу чанда чыкчу башка жан.
Акылың бар өзүң эле ойлосоң.
Кандай адам, Ленин шаарын башкарган.

Кандай кабар, аалам угуп алыптыр,
Чоң күчүнөн тап айрылып калыптыр,
Бузуку ит, душмандарга жалданган,
Аңдып туруп Кировду атып салыптыр.

Биз билебиз душман күлөт, кубанат.
«Большевикке ушундай кыл» деп жатат.
Эй, душмандар көп тийише бербегин,
Кармалаба, бекер мылтык от алат.

1935

ОЙГОНОРДО

Ушул жердин, жаш кезде
Уктум эле атагын.
Мына бүгүн үч-төрт ай
Эс алууга жатамын.

Тетиги кыштак былк этпей,
Түн койнунда жай жатат.
Жоголуп жылдыз бир бирден,
Жалкоолонуп ай батат.

Мөмөсү бышкан калың бак,
Мен уктап таң аттырам.
Ырдайм, басып жүрөмүн,
Ойлоого ой арттырам.

Аңгыча күн кылайып,
Алтын кирпич көрүнөт.
Булбулдар күндө ырдачу
Таттуу ырына чөмүлөт.

Уктарымда күкүктөр
Кыялымды ойнотот.
Таң атарда булбулдар
Сайрап жатып ойготот.

1935

КУБАНАМ, БИРОК АЙЫБЫМ БАР

Эң ак жолтой бактылуу го жолуңар,
Билимиңер, бу силердин огуңар.
Сонун турмуш кызыгына чоңоюп,
Эми силер биздин бир күч болдуңар.

Билимиң ок, колдоно көр жакшылап,
Ошондуктан мылтыгыңды мээлеп ат!
Аздык кылат, иште дагы окугун,
Профессор бол, биз үчүн бул эң кымбат.

Большевикке большевикче иш кылыш,
Билесиңер, бизде бар бир чоң кылмыш.
Биздин жакта сабатсыздык дале бар,
Бул иш үчүн ыза эмеспи Күн чыгыш?

Жамандарча жалжактап тим жүрбөстөн
Көпчүлүктүн пайдасы үчүн күрөшкүн.

Биз дагы ушул техникумдан чоңоюп,
Жакшы турмуш жыргалында бирге өскөн.

Курбуларым техникумду бүтүрдү,
Кыргызстан бир чоң жеңиш күтүндү.
Ошондуктан эчтекеге бой бербей,
Кана эми чындап чыгар күчүндү.

Билим менен дүңгүрөтүп тоону жар.
Билим менен күйгөн өрттү өчүрө ал.
Чынында да бул кубат бар силерде,
Мен кубанам, бирок менин айбым бар.

Силер менен бирге бүтөт элем го,
Кубанычта бирге жүрөт элем го.
Педагогдун бири болуп калдым деп,
Мен ташкындап дагы күлөт элем го.

Бат эле мен чоң окууга барбасам,
Жанды берип абдан окуп салбасам.
Өмүрүмдүн баары кетсе мейличи,
Билимдүүнүн бири болуп албасам.

1935

МЕН ӨЗ ЖҮРӨГҮМ МЕНЕН

Эй, кең жерим кимге гана жакпаган,
Алтын кылып тарых сени сактаган.
Билемин мен дүркүрөп бат өсөсүң,
Ушунуңа ээ жаа бербей мактанам.

Өрт жакчуга мен мүмкүндүк эте албайм,
Аз өмүрдө, ырдабай түк кете албайм.
Кыял кылам, барып толкун чапчыймын
Ал талантым, ага мен түк жете албайм.

1935

ЖАШЧЫЛЫК, КОШ

Бойтойтуп кыска көйнөк кийип алып,
Балчыктан кипкичине тамдар салып.
Турмушту кайдан эске алар элек,
Ойнойбуз чарчаганча моокум канып.
Жашчылык кош, бул бир гүлдөө убагың,
Кантем анан, эстеп гана турамын.

Мойнума тагып алып, кызыл жагоо,
Пионер жашына да өстүм дароо.

Ай ал күн эң бир кымбат күндөр экен,
Издебе, көктөн, жерден болбойт кароо.
Жашчылык кош, түк билинбей кетипсиң
Желге кетер жашты дуушар этипсиң.

Далай күнүм пайдасы жок солуптур,
Бала денем балбан болуп толуптур,
Курбуларым, тамаша эмес чын эле
Жигит дешип чакырышчу болуптур.
Жашчылык кош, сага айла жок экен,
Амал канча мына -ушундай деп чечем.

Иштейм, ойнойм, күлөм, жыргап жүрөмүн,
Мына ушуну талап кылат жүрөгүм,
Дагы далай жашоо, күлүү күндөр бар,
Сен жүрөгүм, үзүлбөсүн күдөрүм.
Жашчылык кош, чыдап күтүп бергенче
Эмки жылкы июнь айы келгенче.

Кайда, шашпа, али сакал чыга элек,
Картаң дешип кыздар шылдың кыла элек.
Өмүрүмдүн кызык доору ушу экен,
Жигитчилик калыбынан жыла элек.
Жашчылык кош, карылыкты жеңгенче
Сабыр кылгын, май айлары келгенче!

Ушул заман, ырысына чулганып,
Жашайлыкчы, жаштар, күндөй нурданып,
Калп эле айтам, оңой менен картайбайм,
Кеткен күндөр кала берсин «булганып»
Жашчылык кош, күлүп жашоо жеңсинчи,
Ойноо, күлүү, иш айлары келсинчи.

1935.

КОМАНДИР КЫРГЫЗ

Кана келчи олтур бирге сынайлык,
Маанилүү кеп, жеңил ойлук кылбайлык.
Мына, ха-ха! Кудум эле өзү экен,
Кыргыз уулу командирге ылайык.

Көрсөң өңүн, сүрдөп кете жаздайсың,
Сунса колун, батып кармай албайсың.
Октон коркуу адети жок буларда
Неге эртерек бомба бере салбайсың.

Эмесе ал атка мингиз, карашсын,
Командирлер катарына жарашсын.
Саналды бу, кана маузер тагып кой,
Чакан, чымыр денесине жарашсын.

Взвод, түз түр!
Командир кыргыз -
Команда берди.
Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди.
Командир жээрде атчан,
«Бир - эки,
Бир - эки!»
Команда берди.

Ойноктоп ат ыргып,
Шып этип бурулуп,
Кылычтар кыңгырап,
Кынынан суурулуп.
Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап.

Атчандар аттарын
Секиртип тапатак.
Зуулдап жөнөштү
Төрт-төрттөн катарлап.

Мына айттым: кантип анан жакпады,
Көрүп сынап доктор аны мактады.
Болот окшош баатыры деп өлкөнүн,
Күнгө күйгөн далысына таптады.

Чын эле ал кең далысын өлчөтүп,
Былк эттирбей кап-кап эгин көтөрүп.
Бышкан дене, жоон кара билектен,
Чоюнга окшош, булчуңдарын көрсөтүп.

Жапайы тоо аскасы өзү сүйлөнгөн,
Жолборс, илбирс айкырып таш үйлөрдөн
Кыргыз эли жигиттигин жибербей,
Ушуну аткан, баатырлыкты үйрөнгөн.

Взвод, түз түр!
Командир кыргыз
Команда берди.
Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди
Командир жээрде атчан:
«Бир - эки,
Бир -эки!»
Команда берди.
Ойноктоп ат ыргып,
Шып этип бурулуп.
Кылычтар кыңгырап

Кынынан суурулуп,
Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап.
Атчандар аттарын
Секиртип тапатак.
Шуулдап жөнөштү,
Төрт-төрттөн катарлап.

Кыргыз уулу мына ушуну жактырды,
Атка минди, кызыл форум тактырды.
Союл чапкан колуна алган беш атар,
Эми кыргыз, өзүн көрүп каткырды.

Торпок минип оодарышып алышкан,
Жаш кезинен атка үйрөнүп калышкан
Тоодогу өскөн тор атынын күчү бар,
Кете берет замбиректер ташытсаң.

Командирдин командасы негиздеп,
Көрөрсүңөр көктү да алып беришет.
Байкарсыңар, мейли өзүңөр көргүлө.
Кыргыз эли кылычка уста келишет.

Взвод, түз тур!
Командир кыргыз,
Команда берди.
Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди.
Командир жээрде атчан:
«Бир - эки,
Бир - эки!»
Команда берди.

Ойноктоп ат ыргып,
Шып этип бүрүлүп,
Кылычтар кыңгырап.
Кынынан суурулуп,
Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап.
Атчандар аттарын
Секиртип тапатак
Шуулдап жөнөштү,
Төрт-төрттөн катарлап.

Келген мүчө көрчү өзүңдү каратат
Булар окту окко салып санатат.
Оңго, солго өз тилинде кыйкырып
Взвод артта Буденныйча баратат.

Көктө, бомба, мейли газдар чачылсын,
Жерде танка, замбиректер атылсын.
Командирлер атка дароо минишет,
Эр болушса кана келип катылсын!

Тынчтык сүйгөн эли кенен дем алат,
Кыргыз уулу качан болсо келе алат.
Ал катарда эр командир ар качан,
Замбиректин огуна ок бере алат.

Взвод, түз түр!
Командир кыргыз
Команда берди.
Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди.
Командир жээрде атчан:
«Бир — эки,
Бир — эки!»
Команда берди.
Ойноктоп ат ыргып
Шып этип бүрүлүп.
Кылычтар кыңгырап
Кынынан суурулуп.

Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап,
Атчандар аттарын
Секиртип тапатак.
Шуулдап жөнөштү,
Төрт-төрттөн катарлап.

1935

АЧУУМА

Элим сонун, эркин жашайм жолум оң,
Баатыр болсом, андан бетер баркым чоң.
Ошондуктан келечекке тырышып,
Ай, сениби, Чапаевтей болбосом!

Токто эми ачууңду тыя түр,
Шашпа деги толкунуңду жыя түр.
Биз чоңоюп барлыгына жетебиз,
Жүрөк учпа өз кабыңа сыя түр.

Андачы мен шлём кийип жарашып,
Айсыз түндөн айсыз түндү карашып.
Колдо мылтык, түптүз гана турармын
Жеңиштен соң эс алармын чер жазып.

1935

ЖАКЫНДА

Барбаңдатып кансыз алдуу колдорун,
Кишенделүү тоскон чынжыр торлорун.
Быркыратып, майыштыра бир кармап,
Жаштар табат келечектен жолдорун.

Чыдай албай өлүм күткөн чапчылап
Дубалынан «дубалдуу» кан тамчылап.
Турган жерге кызыл шоола шам жанып,
Анан түрмө, эшиги чоң ачылат.

Бир жарк эткен нур, дүнүйөнү, жерди ороп,
Туш-туш жакты каптап кызыл туу толот.
Чыгыш-батыш эки жактан таң атып,
Эркин элден гүүлдөгөн жел согот.

1935

КАГАЗЫМА

Азырынча жөн жата бер, билинбе,
Көп ырларым, кабардаш бол, бириңе.
Аман болсом жазып жатып өлөмүн,
Талант жатсын, кагаздарым чирибе.

1935

СЫЯМА

Мен жазамын, сыям толкун баспасын,
Мен аңтарып жүрөгүмдүн казнасын.
Сыяларым, түпсүз дарыя болсо да,
Күчөгөндө соолуп кете жаздасын.

1935

КАЛАМЫМА

Эй, каламым араң чыгат дабышың,
Али керек алыс жакка чабышың.
Ушул жолдон имерилбей кете бер,
Тоого өрдөсүн катуу жорго салышың.

Күкүк, торгой эстеринен танышсын,
Арт жагыңдан болбой эрчип калышсын.
Сайрап жаткан булбулдар да токтолуп,
Ой чиркин ай, деп бир карап алышсын.

СҮЙҮҮ

I

Түгөтө албайм жазып заман ырысын,
Ай, жаштар ай, көрчү ыракат кылышын.
Кызаар болсо, гүлдүн жыты жыттанып,
Байкачы ана, эстүү, сулуу чыгышын.

Жакшы турмуш сулуулукту чыгарат,
Биз эмеспиз сүйүшүүдөн болгон жат.
Жалгыз эмгек өзү бизди өстүрүп,
Артык адам, алтын адам кыла алат.

Салкын бактын мөмөсү өсөт кайталап,
Саргайбасын ырдап булбул кайтарат.
Күнү бою күз өз кейпин түшүрсө,
Күкүгү жок күнүм кимге айта алат.

Сүйүүчүлүк кандан, жандан жасалат.
Жашчылыктын жаш күндөрү башталат.
Жазда чыккан жашыл гүлдү жалбартып,
Булак ырын ырдатпай ким баса алат.

Жок түк болбойт күкүк эркин ырдасын,
Салкын бактын салкынында жыргасын.
Булут менен бирге көчпөс өмүрдү,
Бузбай булак буулукпастан ырдасын.

Сүйүшүү жок кеткен кептер азандан,
Сүйүшүү бар, солгон жүрөк жашарган.
Иште сүйүү, сүйүү иште бүгүнкү,
Жеткен тилек, максат табам жаштардан.

Кыздар десем таңдын нуру элестейт,
Сүйүшүү - от, көңүлүм көлгө кеңешпейт.
Таң азда таңдын нурун сенсиң дейм,
Жок жүрөгүм, таңдын нуру эмес дейт:

Ойлойм, ойлойм кызды гүл деп санаймын,
Кыздын сырын жүрөктү ачып караймын.
Түк таба албайм, бекем экен ачылбайт,
Сүйүү күнүн, бакты жылын самаймын.

Бакты жылын самаймын деп айтканым,
Башка маани жаштар жакшы байкагын.
Мен сүйүшкөн жарым дешип санашкан
Унутпаймын, убадасын айтканын.

Кыздар деген өмүргө эне өңдөнөт,
Жигит ата, бу өмүргө дөңгөлөк.
Бирок экөө коммунизм таңында,
Жолдор жасап чыгып барат жөргөлөп.

II

Биздин ата, биздин эне кайрадан,
Билегине жаңы кайрат байлаган,
Буларда да өздөрүнчө сүйүү бар,
Өчкөн көздөн жаштык оту кайнаган.

Атам, энем силер эски кишилер,
Кайра чыкты, мурда түшкөн тишиңер.
Мурутуңар, сакалыңар ак эмес,
Иштөө, жашоо, сүйүү, жыргоо ишиңер.

Кой, эски экен, — шейшебиңди ыргыткын,
Таза көйнөк, шайы жууркан кылдырткын.
Калсын кепе, даңгыраган там жаса
Декилдетпей, деги мени тындыргын.

Ата, кечте малдан кайтып келесиң,
Эне, сен да, көп-көп эмгек чегесиң.
Жаңы шейшеп, жакшы жууркан булганат,
Барбы, кайда, кандай кийим бересиң.

Жашай билүү, жашоо күнү бузулбай,
Өз бактысын өз гүлүнөн учурбай,
Мейли жаштар, мейли болсун карылар,
Сүйүү турмуш жолдору бар ушундай.

III

Кээ бир жаштар күткөн жарын жашырат,
Бирин бири мактап айдан ашырат.
Мен да жашмын чын сырымды айтайын,
Ыразымын уксаң күрбум жакшылап.

Элес кылам басып келип буралып,
Пайда болуп жарык шоола нурданып.
Батпайт алгын, ташып кетти сүйүүлүк,
Деп асманда жылдыздан мен суранып.

Колхозчу кыз кетменин мен чабыштым,
Атын айтпайм ай менен мен тааныштым.
Мени сүйүп, мен да сүйүп жаным деп,
Комсомолдук жүрөгүмдү алыштым.

Оо ал азыр, чоң шаарлар тоюнда,
Кыргыз эли берген милдет моюнда.

Ал, ал жакта, иштейт, окуйт, тырышат
Кетпейт бирок сүйүүчүлүк оюнда.

Анын берген сүрөтү бар, өзү бар,
Ойноктогон, жанган кара көзү бар.
Маскөө жактан мага жазган катында,
Мындай деген унутулбас сөзү бар.

«Жаштык деген кыйын экен сагындым,
Ар турмушка көндүм, быштым кагылдым.
Жок, жок чыда, окуп техник боломун,
Ойлоруңа ой туудурам баарыңдын».

Техник болот курулуштар салдырат,
Биздин тоого, күн шооласын жандырат.
Менин жарым, өз элине жан берип,
Көп заманга өчпөс даңкын калтырат.

Мен өзүмдү, түк токтотпойм шаштырам,
Талантымдан таңда ырлар жаздырам.
Көп-көп кылым бир кирдетпей окуучу,
Жаштарга арнап жаңы томдор тапшырам.

Комсомолдор сүйүшүүгө чыгабыз,
Кыялыбыз суз жүрүүгө чыдамсыз.
Сүйүү менен душман жеңбес эр болуп,
Өлкөбүзгө далай жумуш кылабыз.

Келет жарым, жыйырма бешке жеткенде,
Сүйүүчүлүк толук сабыр эткенде.
Комсомолдор, кыйбат сүйүп жөнөтөт,
Маскөө калат поезд жүрүп кеткенде.

Бирок максат, муну менен чектелбейт,
Муну менен сүйүүчүлүк эп келбейт.
Биз окуйбуз жеткен адам болобуз,
Толкунбуз биз, эч эчтеке кептелбейт.

Сүйүүчүлүк деги сүйүү шашпачы,
Менин жарым, катты көп-көп жазбачы.
Курбум мени сүйүшүүгө жеңдирбей,
Кана деги, жаңыча иш баштачы.

Келчи кана сагынычтык таралсын,
Күткөн жүрөк демин кенен ала алсын.
Комсомолдор ысык сүйүү доорунда,
Ленин өңдүү гений адам жаралсын.

ЭМИ БИР КЕЛГЕНЧЕ

Байкасам жерим жердин сымбаты экен,
Карасам тоолор тоонун кымбаты экен.
Мен келсем, сымбаттуу жер, кымбаттуу тоо,
Кыялдуу ойлорумду чыгарды эстен.

Аскадан аска чыккан кардуу тоону,
Тиктеймин сүрөткө алып нечен жолу.
Мен тоолук, кечки шамал, таңкы серүүн,
Тунук суу жүрөгүмө дары болду.

Желди кууп, кептер болуп учсам боло,
Булактан канатыма сүзсөм боло.
Түндө да шоола калар жерге конуп,
Тоо ашчу туманды айдап бузсам боло.

Өзүмө канат жасап учуп барам.
Кадимки кыраан чыккан бүркүттү алам.
Экөөбүз аны асманга кароол кылып,
Караңгы үңкүрлөрдөн шамдар жагам.

Кашка суу, шашып аккан жылгаларың,
Шар менен сөзүн айтат жырлагандын.
Тоо суусу сен да толкун жасап алып,
Мен өңдүү жүрөгүн бас ырдагандын.

Зоокалар көккө карай өсүп кетти,
Булуттар ошол жакка көчүп кетти.
Дал ушул, мен ыргытар таштар эртең.
Тоо болуп каларына көзүм жетти.

Мейли эрте, мейли кечте чыкканда үйдөн
Муздак жел, жүрөктү өбөт, мен да сүйгөм.
Бол бачым, тоодон бийик тоону күттүк.
Мындагы эл, эсиңе алып ушуну үйрөн.

Шагылды салынчу үйгө кум кыларбыз,
Кыштакты нурга ойготуп суу бурарбыз.
Аркы өйүз, берки өйүзгө ак там тизип,
Капчыгай сени кылып үн чыгаргыс.

Биз эртең, жалама зоо сени бузуп,
Болот куш, тоскон асман тоодон учуп,
Кыргыздын дал биз өңдүү комсомолу
Поездди жөнөтөр дейм алтын сузуп.

Кардуу тоо, кардуу чокуң кур кергиче,
Элсиз таш коркуп түнгө ыр бергиче.

Күндүз ай, күндүз жылдыз болууну тап,
Сагынып бир кайрылып мен келгиче.

Арашан, 1935

УЧКАН БУЛБУЛГА

(Г а)

Жашчылыкта жүрөктүн
Адети отсуз тутанмай.
Сулуулар да курсунчу,
Суктанам суу жута албай.

Жалган болуп калабы,
Дайрага жетем дегеним.
Кыялым жаман ойчулмун.
Көп убара чегемин.

Уктайын десем да болбойт,
Чүмкөнөм такыр кыйналам.
Бу кандай жаштык талабы
Жүрөктө ташкын сыйбаган.

Булбулдар ырдап той кылчу
Салкын бакка мен барып
Үйгө кайра кайткамын
Сулуулар үчүн гүл алып.

Сулуулардан тандалган
Айчүрөктөр чыгарып,
Кошулган булбул биз менен
Турмушту турмуш кылалык.

Кыргыздын сулуу кыздары
Торолуп гүлдөп келатат.
Шылдырап суулар, бак өсүп,
Тура албайт сууга чөл чаңкап.

Бир-эки жылда кайрылып,
Биз жакка булбул келе кет.
Терезеге олтуруп
Кубулжуп сайрап бере кет.

Гүлдөгөн өнөр гүл ачып,
Көккө да көркүн жайнатат.
Салкын бак, жашыл жалбырак,
Күкүктөрүн сайратат.

1/VI 1935

ОКУУ МАГА

Болуу үчүн -
 Күч,
Күкүк суу шарындай
Табылмакпы -
Оттуу
 Жаштык чагындай...
Улутунган
Себебимдин чечүүсү
Окуу -
 Мага,
Керексиң ээ...
 Дарыдай.
1935

ТӨРТ ЖЫЛДАН КИЙИН

Ким да болсо, жаш кезинде
Жаш күнүнө мактанар.
Мындан баштап, не бир сонун,
Кызык күндөр башталар.
Гүл ээрчитип, желге минип
Туура айга алпарар...
Жигит, кыз да экөө бирдей
Курар турмуш, тапталар...
Мага ушундай көп ой келет,
Кандай экен башкалар?

Күн ачылды бир аз мурда
Жамгыр жааган дыбырап.
Болбой такыр, курбум мага,
Бир жаңы иш шыбырап.
Мен кошулам, бирге болот
Ойлор келет зымырап.
Жашчылыктын максаты да,
Ал биз үчүн кыдырат.
Кечир сулуу, мен эмне айтам,
Ойло, муну ойлор чак.

Келдим. Айыл тааныган жок,
Алда качан унуткан.
Бу ким эле, деп тоо сурайт.
Үстүндөгү булуттан.
Бирдеме деп жооп айтат,
Тоо түшүнбөй болот маң...
Сулуу кызга ушак айтып.
Менден көңүл сууткан.
Мына ушул: ээ дал өзү
Суу алган кыз кудуктан.

Келчи сулуу, тааны мени,
Балким чоочун өңдөнөм
Тосчу сулуу алкымыңды
Төрт жыл сени көрбөгөм.
Ак жүзүңдөн мен өбөйүн
Төрт жыл сенсиз чөлдөгөм.
Мунуң ката жашыбачы,
Турам, мына, өлбөгөм...

Сулуу мени айып этпе,
Токтот, жүрөк жалынын.
Алкымыңа тагы калды,
Кантем анан сагындым.
Төрт жыл бою сакталган ой,
Чешчи сулуу бардыгын.
Төрт жыл мындан жүрдүм алыс
Көрбөй тоонун гүлдөрүн.
Сен сулуу кыз ойдо болдуң,
Үзгөнүм жок күдөрүм.
Ай сагындым жаш күнүмдүн
Айы чыккан түндөрүн.
Анан кантем жашык болуп,
Көнгөн тура жүрөгүм.
Бирок сулуу муну да бил,
Мен да бекер жүрбөдүм.

«Менин жарым кетти төрт жыл
Колу жумшак дебегин.
Көргүн өзүң чоң далымды
Көзүң менен ченегин.
Сүйөм сени, иштейм бирок,
Издейм турмуш керегин.
Менин айткан бул сөзүмдүн,
Тапкын сулуу себебин.
Койчу сулуу кубанасың,
Неге жашың агыздың?
Өлгөнүм жок, турам мына,
Дейсиң улам жалгызым
Кечир сулуу, мунуң ката,
Жалгыз эмес, сансызмын.
Бирок сүйүү сүйүү кыйын,
Учуп гүлгө жабыштым.
Төрт жыл жүрдүм акыр сулуу
Өзүң менен табыштым...

Айтсам, сулуу ээн түндөрү,
Күтүп көпкө жаткансың.
Туруп чочуп келдиби деп,
Түндө чырак жаккансың.
Мен келгенче төрт жыл өтүп.

Сен да кетмен чапкансың.
О, мобулар, комсомолдор,
- Менмин аттан түшкүлө.
О, айылдан өскөн жаштар,
- Туура келем күчүңө,
Колхозчулар кырман басар
Кызып эмгек үстүндө:
- О, Алыкул, садагасы
Түндө кирген түшүмө
Эх... өзгөргөн, бул өзгөргөн,
Ой, карап көрчү күзгүгө!

Абышкалар, күбүр-шыбыр,
Жумуп бармак санашат.
Бирден төрткө жыл чубуртуп,
Кээси кайра адашат.
Айылда өскөн, көп кыз турат,
Баары жалжал карашат.
Сүйгөн сулуу кыз тобунда,
Алар менен жанашат.
Сезем, мени ал өзгөчө
Бербечүдөй талашат.
4/Х 1935

МАЯКОВСКИЙГЕ

Анчейин - мен
Сени туурап
Сенче ырдап.
Бирок -
Ошончолук,
Акыл-ой
Курап,
Мен - чындап...
Жолдош!
Башкача айтсам,
Социалисттик
Улуу доордун
Коркпос,
Эр
Жеке -
Миңдик
Оратору -
Акыны,
Найзасы бар
Баатыры,
Владимир
Маяковский!
Мен!

Ушул ырларымды
Түгөтө ырдабай туруп

Айтарым:

Табыштап,

Кызуулап,

Кыйкырганымды

Жакшылап ук

Берем!

Өмүрдү,

Жашты!

Адамдыгым,

Акындыгым,

Акталсын!

Чиркин жан,

Калбасмын сууп

Ушул баштан:

Ойлормун,

Ойлормун,

Ойлормун

Шумдук.

Ырларымдан

Бомба жасап

Эй!..

Дүңгүрөтөрмүн,

Бир

Уруп!

«Жашасын» кур кеп

Үгүт... үгүт,

Ушуга ондоп -

Андан да көп,

Жыл кетти...

Бул керек!

Орустардан

Саша Безыменский

Александр Жаров!

Кирсановдор

Ушул жолдуу

Сызыктуу

Ырлар менен

Караңгы түндөрдү

Сүйлөттү.

Бизден:

Аалы,

Мукай,

Жоомарт,

Жусуп,

Кубанычбек Маликов!

Ушул үчүн

Далай

Мээ -

Түгөттү
Бул,
Максат!
Адамдык үчүн күрөшүү
Муну,
Маркс -
Энгельс
Ленин
Үйрөттү...

11/Х 1935

БИР ЖОЛДОШУМА

.....(Ж га)

Ар күндө түрдүү ойдомун,
Ой менен келбейт ойногум.
Мындан негиз чыгарам,
Мунумду түк койбодум.

Танда да бир иш колго алгын,
Түбүнө жетер жол салгын.
Өлсөң да жок деш болбосун,
Келбей койбос дарманың.

Мен айтсам мага жел күлүк,
Секунттап соккон дем күлүк.
Бирок буга эрчибейм,
Унуттум кайгы жүр күлүп.

Ойлон курбум бакты үчүн,
Иште элиңдин даңкы үчүн.
Кана эми, бир эрдик кыл,
Адамдыктын аты үчүн:

Сендеги болгон санаалар
Ысык-Көл менен барабар.
Айтаар жалгыз акылым,
Дүйнөгө курбум кең көз сал.

1936 ж

ОЙ, ЖЕР АЙ

I

О, тунук кашка сууларың,
Күр этип ташка урганың.

Бир гана жутуп алууга
Көрчү суусап, турганым.

Агыны катуу, күүсү шар,
Болгон менен сабырлуу.
Нак жерден чыга оргуган,
Оору жанга дарылуу
Ушуну көңүлүм желдетсин,
Сууларына не жетсин?

Тагдыры үчүн эрк эңсеп,
Канын төгүп жан тепсеп,
Кылычка, окко, союзчан
Эринин аты Темирбек.
Жүз жаштан аша жашаган,
Адамынын жаны бек.
Элдериңе не жетсин,
Ушуну көңүлүм желдетсин...

Сүрөттөөгө тоосу бар,
Аты - Ала-Тоо, баскан кар;
Жүз жылдар мурун ушу эле,
Деп кеп кылат картаңдар.
Сүйдүргөн сүйүп өз калкын,
Ала-Тоо тоодой бүт алтын.
Сан жеткис жылкы каптаткан,
Миллиондоп уйлар жуушаткан;
Короолуу койлор мал көркү
Канча болсо бүт баткан.

Сулуу уктап, таттуу түн;
Ала-Тоодон бал тапкан.
Жер айлансын, мейли бек!
Нык орногон тоолор чеп.
Ушуну көңүлүм желдетсин,
Тоолоруна не жетсин?

Өскөн сенин гүлдөрүң,
Өчпөс сенин күндөрүң.
Эрк талашкан эрдик бар
Калганынча сүлдөрүң...

Эсимден кетпейт балалык,
Далай кызык иш кылдык.
Атайы күтүп тынч түндү
Топтолушуп бир чыгып,
Жарык түндөр эсте бар,
Ак чөлмөк ойноп ыргытып...

Далай жигит күтүп жар,
Кыздарына болгон зар;
Алда сенин түнүң ай!
Жылдызы бар, айы бар
Ойгонгон эркке болуп ээ,
Чоңойгон гүл ичинде...

Атадай маңдай сылаган,
Кыраандай таптап чыгарган,
Эл ардактап көсөмүн
Атасындай сагынган.

Жерим жүрөк дарысы,
Жерим көкүрөк дарысы...
Байлык болгон санаада,
Жеримде бар баарысы.
Адамдыкка кас ойлор,
Келер үлүш алгысы.
Ой, жер аай
Канга сиңген сөз,
Элимдин катуу намысы.

Жер ай, жер ай, ой, жер ай!
Ойлоп келсем ойго бай.
Бардыгына не жетсин?
Бардыгын көңүлүм желдетсин!

II

Кыргыздын калкы каарман
Кубантты бизди нур заман
Жетүү үчүн бул күнгө
Ыр менен элим какшанган.
Кесилип көкөй, көз соолуп,
Кыялы бүркөө, суз калган,
Карамолдо ошондо -
«Көкөй кести» күү чалган.
Кыргызга гүлдөй өсүүгө
Жол ачты го бул заман!
Көчүп кыргыз тоо тоодон,
Тоодо ойрондуу бороондон
Баскан жолу кыл аска,
Коргонгон чеби тоо болгон...
Угулуп тар айылга,
Далай талант кор болгон.

Ленинге ыраазы!
Ленин бизге жол ачты!
Балкалуу кол, мол акыл
Аңтарып кирди тоо-ташты.

Боз үйдүн баксыз булбулу,
Чарчабас кыргыз дулдулу.
Каргыл үн менен какшанган,
Көзүнөн ойноп от жанган
Калык ырчы ыр жазды.
Ыйлата комуз күү чертип,
Ырчысы далай боздогон;
Эркиндик сүйгөн азган эл
Эмнеге кол созбогон?
Ар аскада бир өлүк,
Кетпес ойдон күн болгон...
Кыргыз батты жыргалга
Мына ушул күн, окшогон!
Ленинге ыраазы,
Ленин бизге жол ачты!

Биз элбиз согуш сүйбөгөн
Амалын анын үйрөнгөн.
Сөзсүз кылыч жарк этет,
Кылычка кылыч чак этет..

.
Биздин кымбат адамдар,
Табыла койбос акыл бар.
Түрдүү ишинде жол билген;
Танка минип секирткен,
Мында да биздин уулдар,
Мында да кыргыз уулуң бар.
Кыргыздан көккө учкуч бар.
Бул кезде чыкты укмуштар...
Жарачуу баатыр эл болот,
Керек кылса уруштар...
Мында да биздин уул бар,
Мында да кыргыз уулуң бар.

Сүйгөн жерин, март элин,
Сүйүндүрүп берген бак.
Учкуч да бизде, суучул да,
Жан арнап кызмат кыла алат.
Атчандары бир катар,
Чыдамсыз мезгил жуп жетсе,
Кыргыз уулун бере алат...
Биздин жаңы баатырдын
Адаты - бербес намысын...

Ансыз элин сактоо жок,
Ансыз атын актоо жок.
Атасы кол бербесин.
Энеси сүтүн кечпесин.
Биз ошондой жаралдык,
Элдин уулу эр келсин!

Ойлосом оюн дайрадай
Чыккан ойдон жалынмын;
«Ой элим» деп саргарган,
Алашчылар агымын
Туурап жаткан жерим жок.
Өзүмдүн жетер бар ырым...
Мен сүйгүч элге берүүгө...
Жүрөктүн кесип жарымын.
Аз болсо да алымча:
Элге арнаймын баардыгын.
Өмүрүм жумшал эл үчүн,
Ошолор үчүн табылдым.

III

Ой жүгүртсөм алдыга
Болгон кезим балалуу.
Балам болуп агалуу;
Жылдызга учуу ойлонуп,
Дагы уулум бар эң улуу.
Агарып сакал, чач түшүп,
Чарчабай жазып олтурам
Өмүр анда дабалуу...
Жүздөн ашкан китеп бар,

Ыр, дүйнө тааныр романдар.
Ушуну ата жаздыңбы!!
«Кантип эле» дейт балдар...
Ха, ха, ха, чал болдумбу?
Деп карайм
Ушуну ойлоп көп самайм.

Күчтүн билем жетерин,
Күтүүгө шашкак экенмин...
Ырас эле кез келип,
Ушуну көрөр бекемин?

Акылдуу менин досторум,
Гүлдөтүшкөн өз доорун.
Уктоосуз жазган эмгектер
Таба билген өз ордун.
Сылап коюп сакалын,
Белгисин кылат атанын.

Аалынын ушул Жолдошу,
Чын эле болуп жолдошу...
Башкача тилден сөз кошуп,
Аманбы чал деп кол созду.
Баягы мен: «ай» өмүр...
Ушунуң даба болбоспу!

Жигит болгон балдары:
Жусуп,
Жоомарт,
Кубанычбек чалдары...
Жазууда жүрүп карыган
Кары Мукай бар дагы...
Менин:
Сонун жигитчилик кезимчи?
Элестей түшөт ал дагы...

Андай басса,
Кайда барса...
Сүрөтчүлөр тарткылайт,
Аалыкемде үч, төрт орден,
Көп акындын
Төштөрү эле жаркырайт
Ха, ха, ха!..
Чын элеби деп карайм:
Келер күндү көп самайм.

Күчтүн билем жетерин,
Күтүүгө шашкак экенмин...
Ырас эле кез келип,
Ушуну көрөр бекемин?

Гүлдөгөн күндө, бирге өскөн;
Курбуларым эскирип...
Лондондо, Париж, Кытайда
Кылкылдаган кызыл туу,
Барлыгына илинип...
Коммунизм доорунун,
Бактысы үчүн чечилип,
Сур түрмөдөн чыгып эр,
Жарк күлүп алып эркиндик!
Бүт дүйнөнүн бир боору,
Кездешкен кез биригип.

Жыргал жашоо башталып,
Дүйнөдө элдер түбөлүк
Өзүн өзү башкарып.
Ушул күн бат келсе деп,
Алдын тоскон мен элчи.
Дүйнөнүн бардык бурчтары
Тезирек эле теңелчи...
Ха-ха, ха!..
Ачып көздү мен карайм
Ушуну ойлоп көп самайм.

Билем күчтүн жетерин,
Күтүүгө шашкак экемин.
Ырас эле кез келип,
Ушуну көрөр бекемин?

Көчөлөрү жаркырап
Шаарлар сулуу болду абат.
Ох, деп эстен танарлык
Алган кезде бир карап
Көркөм сонун үйлөрчү

Эң эле азы үч кабат!
Кыздары күлүп шыңкылдап
Келиндери кылтылдап,
Эх, кандай бу жарашат!
Теңелгин элим, теңелгин!
Баюуга сөзгө мен кеңмин.
Максатыңа көздөгөн
Жетүү үчүн бар го эбиң!
Эмгек, эрчее болбосо,
Эмнеге бүткөн бай жериң?
Оңой эмес атагың
Жеңил эмес бул наамың,
Мына ушундай жеримден
Ушуну көрөр бекемин?

Көчөлөрү таптаза
Жүрчү жолдор бир башка;
Дем алып келчү жер болуп,
Көрүнүп турган ушу аска!
Жер алдынан зымырап
Жетип барып бир паста...
Өкүнүп элдер бир барбай
Сулуу жер жок түк андай.
Эч болбосо көрүүгө,
Бык-бык толгон эл кандай.
Ургулап келип коңгуроо,
Шарт бурулат трамвай...

Койчу ары, кандай ой басты,
Ойлодум кайдан ал чакты?
Бардыгы:

Мына, мына
Кадимки
«Болсо экен» мына, ыраспы!
Угулгансыйт дүңгүрөп,
Казылгансып жер асты.

Мына мени тынчытты,
Ушул санаам чын чыкты.

Ушуну көрөр бекемин,
Дегенге күчтүн жетерин,
Билип айттым мүнөзүм:
Издебей сөздүн бекерин:
Сен үчүн элим ойлоном,
Ушундай болот эртеңиң!
Ушундай мага күн келер,
Тилегимди бир берер,
Өмүрүң тунук кашка суу,
Кыргыз эли күлө бер.
Ошол турмуш алдында
Тоо жели ойноп жүрө бер
Не бир сонун курбум бар,
Курбулар эмес - булбулдар.
Ал сонун күндө, гүл болуп
Бирге жашап жүргүм бар.
Акылда бар көп байлык,
Алиге кылт эте элек,
Сөздө да бар көп байлык,
Алиге былк эте элек,

Курбуларым соо болсун,
Талабы аскар тоо болсун.

Жерим - жүрөк дарысы,
Жерим - көкүрөк дарысы
Байлык болгон санаада
Жеримде бар баарысы.
Адамдыкка кас ойлор,
Келер үлүш алгысы!
Эч душман үлөш ала албас.
Жеримден орун таба албас.
Биздеги эркин турмушка
Бүткүл дүйнө кабардаш!
Ой, жер ай...
Канга сиңген сөз,
Элимдин катуу намысы.
Кан күнгө так калтырган,
Кыргыздын союл чабышы!
Жер ай,
 Жер ай...
 Ой, жер ай...
Ойлоп келсем
 Ойго бай...
1936

ШУМКАРГА

Биз Ала-Тоо шумкары,
Учалы курбум учалы.

Талаалар келет, көл келет,
Жол алыс, талбай сызалы.

1936

ГҮЛ МЕНЕН КУШ

А...га

Же, жыпар жыт гүлдөндүр
Үзөм деп бирөө жүргөндүр.
Консо кандай жарашат,
Сулуу куш көзү түшкөндүр?

Гүлдүн жашыл шагы экен
Өскөнү салкын, багы экен,
Ушул кушка ылайык:
Гүлдүн да толгон чагы экен...

Түшөсүң гүлүм кимдерге?
Өспөссүң дайым бул жерде...
Үзүлгүн гүлүм солутпай
Салкында кармай билгенге!

Сулуу куш, учсун көрүнсүн,
Учсун да, ушул гүлдү үссүн
Солуба, гүлүм, солуба
Азыркы жаштар көөнү үчүн.

Гүлүм сени жыттайын,
Сен күзгүдөй нуру айдын .
Кысып сени боорума
Зыпылдап алыс учайын.

Сулуу куш - жигит, гүл - бир кыз
Гүл десем жүрөк этет тыз,
Кушту мынча талпынтып.
Мынчалык жапа кылдыңыз!

Жаштыкта не бир сонун бар,
Болсунчу бирге колуңар,
Заман бизге эрк берет,
Бирге болсун жолуңар.

Эмесе бачым күн жетсин,
Гүлүм гүлүн түрдөнтсүн!
Гүл үзүп күнгө зыпылдап
Куш канаты жарк этсин.

Ырым көп бирге ырдасак,
Заманды бирге жылдасак,
Кушундун көркүн келтирип,
Гүлүңдүн көркүн чыгарсак.

Жолуктумбу мезгилсиз,
Кандай күнөө сиздиңиз?
Сүйүүбүз соккон жүрөктө
Болсунчу бирге энчибиз!

Же жыпар жыт гүлдөндүр
Слуу куш көзү түшкөндүр.
Жашчылык гүлгө сугалак
Жыттайм деп бирөө жүргөндүр.

Биздин кызык күндөр бар,
Биз кызыккан гүлдөр бар.
Сүйүү менен - эрдикке,
Даярбыз, кыз-уландар!

Түшөсүң гүлүм кимдерге
Өспөссүң; дайым бул жерде.
Үзүлгүн гүлүм солутпай,
Салкында кармай билгенге.

1936

КУРБУЛАРГА

Жүрөктөштөр, жылдыз ырын алгыла!
Жылдызда ырдай, айга кабар салгыла!
Менин ырым жашарт жаштар жүрөгүн,
Курбуларым күтөр сени сагына
Ырлар чыгат жүрөгүмдөн эзиллип,
Нур замандын алтын күнү барында
Ырларым жет, жаштар көңүл желп
Ырдала көр комсомолдор багында!

9/XII 1936

Жаз келет миң бир кулпура.
Гүлдөрү ай, жыпар жыт ура,
Ушуну сайрап бере алган
Жаздын көркү булбулда.

Сен жазга окшоп кулпуруп,

Түрлөйсүң го жашчылык,
Жыпар жыттуу жыт уруп -
Гүлдөйсүң го жашчылык.

Карылык келет угулбай,
Келбес кеткен ушул жай.
Жаштыгың жаз, күз сыяктуу
Тура албайт го кубулбай.

Ыйласаң ыйла жаш тыйбай,
Карылык кармайт бастырбай.
Айтат дейсиң эмне үчүн
Олдо кайран жаштык ай.

Ушинтип турмуш кубулат,
Айтуу үчүн сулуулап
Сөз жетпейт сайроо керек го
Булбулдай үндү миң бурап.

Ырдай бергин сулууну
Турмуштун шартын бул курду.
Кыялдын кыл кыягы
Акын - турмуш булбулу.
Акынсыз кантип туруу бар,
Ыр жокто турмуш бугу бар,
Сүйгүсү келсе акынды
Байкасынчы сулуулар.

1937

СЕН ЖАНА МЕН

Мен жаныңда олтурам,
Жалдырап сага кол сунам.
Турасың бир кыймылсыз,
Сөз да чыкпайт оозуңдан.
Сенин сүрдүү кабагың,
Элеси бир замандын.
Жулкунган сенин өзүңдөн
Эркинге зар көзүңдөн.
Ойлоп барын байкадым,
Ушул сенин айтканың.

Бир калыпта турасың,
Канчалык бай мурасың?
Сүйлөшөлү экөөбүз,
Сөзүмдү бир аз угарсың.

Булбулдун үнү булбулга,
Таанышко дейм угууга.

Бир булбул зарды сайраса,
Бир булбул шаттык сайраса.
Бир булбул муңга ыйласа,
Бир булбул таңшып жыргаса.

Күңдөрү башка болсо да
Үндөрү бир эмеспи,
Сайроого эркин күн болсо,
Гүлдөрү бир эмеспи.

Таң алдында сууга чыгып,
Ырдаган кыз ошондо.
Эркин деңиз жээгинде өсүп,
Сайраган куш ошондо.

Монгол, калмак, тунгуз, кыргыз
Булбул үнүн тыңшады,
Булбул үнүн эркин жаттап,
Өз тилинде ырдашты.

Пушкин сага жолугууда,
Ушул гана айтарым,
Сенин ырың токсон тилде,
Эми кайсы арманың.

Адам үчүн бир кокустан
Сен жаралган адамсың
Атың өчпөйт жүз, миң жылдар,
Дагы эле сен каласың.

Адамдыкка сайрап турган
Булбулсуң го сен чиркин.
Тийип турган жаркын нурдай
Ыр күнүсүң -сен биздин.

Топко салар күлүк болсоң,
Сынымсың го сен чиркин.
Тартсам кыяк, чертсем комуз,
Ырымсың го сен чиркин.
Токтогулдай талант чыкпай,
Элимдин көңүлү ток эмес,
Өз жаныңа бирге турар
Биздин элден жок эмес.

Кош акыным, жүздөп кылым
Бир былк этпей тура бер,
Жетсин ырың дагы алыс,
Колду бийик суна бер.
Мен анчейин бир баламын
Өтүп кеткен жолдогу.

Пушкин менен кол алышкан,
Деп коюшса болгону.

Үстүңдөгү көчкөн булут,
Сени асмандан кайтарат,
Дагы келет көп кылымга
Сен жөнүндө айта алат.

Биз өңдөнгөн келген, кеткен,
Сени менен сырдашат.
Эч болбосо каламдуулар,
Сен жөнүндө ыр жазат.

Кош акыным, жүздөп кылым,
Бир былк этпей тура бер,
Жетсин ырың, дагы алыс,
Колду бийик суна бер.

1937

МУЗЫКА

I

Эмне кызык адамга,
Батпай койбойт арманга.
Турмушта барлык аракет,
Көбүрөк жашап алганга.

Алган сүйүп жарыңды,
Аракеттин бардыгы,
Күтүүсүз жерден гүр этип,
Бир өчүрөр шамыңды.

Балаңды гүлдөй өстүрө,
Кубанып күлүп көзүнө,
Кандай суук шум өлүм
Тартып алар өзүнө.

Турмушта гений жок эмес,
Турмушка булар көп келбес,
Адамзат жалбар, мейли ыйла.
Аяп өмүр жаш бербес.

Ушулар түшөт башыңа,
Чын айтат муну жашырба.
Кайгыр өрттөн уу ичип,
Ыйла мейли басылба.

Жүрөктөн ыйлоо муң сыкпайт,
Ыйлоону капа мыскылдайт,

Канчалык капа түшсө да,
Ыйлоо менен чер чыкпайт.
Тап айласын музыка!

Кайгырсам жалгыз кайгырбай,
Кайгымды бирок айттырбай,
Музыка боздоп ыйлачы,
Ыйласаң элдер кошо ыйлай.
Сен кайдасың музыка!

II

Жаңыдан назик жар сүйүп,
Өмүргө таттуу бал сүйүп.
Сулугу түндө жарк этип,
Өмүрүнө шам күйүп.
Кээ бир жаш буга кубанат.

Бирөө кетип алыска,
Бирөө калып жалгызда,
Айлар өтүп жыл өтүп,
Экөө кайра табышса,
Кээ бир жаш буга кубанат.

Толуп мезгил келип жай,
Тийип түнкү сулуу ай.
Келсе жары жылмайып,
Ушул айдын нурундай.
Кээ бир жаш буга кубанат.

Ышкыра тартып жылкычы,
Түнкү жел мамык шыбырчы.
Чыкканда сүйгөн селкиси,
Жылкычы кандай шылдыңчы.

Жылкычыны агайлап
Жылкычы сөзүн абайлап,
Жалбарып турса селкиси.,
Жылкы жалын саамайлап.

Койчу жаным менин деп,
Койчу жарым менин деп,
Бөлүнүшсө эки жар
Эртеңки түндү белгилеп.
Кээ бир жаш буга кубанат.

Бирин бири жаратса,
Бирине бири жарашса.
Жолуксам деген өз жарын
Кучактап алып баратса,

Кээ бир жаш буга кубанат.

Кубаныч түшөт башыңа,
Кайратыңды ашыра.
Турмушка кубат байлайсың,
Жашаган жашты жашыра.

Замандын ушул күндөрү ай,
Замандын жарык түндөрү ай.
Туш келген адам бактылуу,
Бактылуу соккон жүрөгү ай.

Күлүү менен дем чыкпайт,
Күлкүгө шаттык тең чыкпайт.
Кубанган менен канчалык,
Күлүү менен чер чыкпайт.
Буга керек музыка!

Кошулсам жайнап көөнүм ток,
Кошулбас менин түрүм жок.
Өмүргө кошо эрчиген
Сенсиз такыр күнүм жок.

1937

АКЫРКЫ БАЛАЛЫККА

Балалыгым, кылган ишиң балалык,
Кароо эмес, балалыкка таң калып;
Ишиң жумшак мүчөлүң аз-болсо да,
Балалыгым - десем калат бал татып.

Сенин күнүң эле жаздын таңындай,
Сенин күнүң эле түнкү тийген ай.
Балалык кез бир көрүнчү көзүмө,
Көрүнбөссүң ай балалык чагымай.

Сенин айын, сенин далай жылдарың,
Ушул күнгө сезбейм, кантип жылганын.
Балалык кез өзү баатыр жаралып,
Көрөт тура чын турмуштун жыргалын.

Бала кезим, минут, саат күндөрүң,
Сен бири элең өскөн көп гүлдөрдүн.
Муңсуз, кирсиз сага берип жыпар жыт,
Сен ушинтип тоо боорунда гүлдөдүң.

Балалыгым сенин алтын көздөрүң,
Аталаган алда таттуу сөздөрүң.

Кимди ата дейм, айткан менен уят го,
Сен ушинтип балалык кез өзгөрдүң.

Байкуш эне кантип тилге салды экен,
Муну билсе неге күйүп жанды экен,
Жөлөк кылган жалгыз уулун көрсүнчү
Бала күнү байкуш эне бар бекен.

Бала деген күнү болбойт ойну жок,
Жашоо эмне, балалыктан ою жок.
Айды ал деп алам ата алам дейт,
Жаш жүрөгү балалыктын күйгөн от.

Бала деген таңдын кызыл гүлүндөй,
Ал кызыл гүл турмак беле күбүлбөй.
Эне жыттар балалыгым жытым жок,
Бала тили, таңкы торгой тилиндей.

Жаз алдында алсыз чыккан казгалдак,
Бирок аны жыттайт сулуу кыз кармап.
Акылдуу кыз соолубачы десе да
Бош өмүрүң бир паста эле болот сап.

Балалыкка арман кылуу бул бекер,
Турмуш алда, жашоо үчүн күч жетер.
Шашпа токто балаң ата дегенде
Балалыгым жүрөгүм бир тыз этер.

1937

СҮЙҮКТҮҮ ТҮН

Тос бетиңди сулуу айга,
Сен да сулуу болорсуң,
Ушул түндө бизге күлбө,
Айдай сулуу сорорсуң.

Тос бетиңди жарың өпкөн,
Сен дагы өпкүн жаным деп,
Ал сүйүүлөр өзүнчө өткөн,
Андан ысык күн өтөт.

Ырас, жаркын, кара көзүм,
Сенин кымбат бир сөзүң.
Үзбөй туруп гүлдүн өзүн,
Жыпар жытын жытта өзүң.

Бир гүлүм бар сен билесиң,
Же жаштыктын отубу?

Жүрсөм да ой, сен да сезгин
Жатсам түндө жок уйку.

Курбум билет, аз күн болду
Санаам такыр өзгөрдү,
Же кеч, эрте сундум колду
Алууга айды көктөгү.

Билем жаркын билем сени,
Өрттөйт сенин ырдашың.
Ал билбейби же билеби
Бекер шылдың кыласың.

Ошол гүлдү үздүрбөсмүн,
Жаштык күнүм барында.
Кызыл гүлүм түшүрбөсмүн,
Өскөндүрмүн багына.

Тилектешим кара көзүм,
Сулуу түндү билбейсиң,
Сулуу асман бузуп көркүн,
Айга булут тилейсиң.

Билем жаркын ал узакта
Жакшы үмүттө жүргөндүр,
Санаа чындык бул убакта
Жар өбүүсүн ойлой жүр.

Сүйүктүү түн ар кимге эмес,
Сүйүктүү түн сүйгөнгө,
Сүйүктүү түн улам келбес,
Сүйүү отуңда күйгөнгө.

Ай бир сен деп, түк уйку жок
Сезесиңби деги өзүң?
Сүйүктүү түн менде айып жок,
Кечир жаштык күнөөсүн.

Курбум билет аз күн болду,
Санаам такыр өзгөрдү.
Же кеч, эрте сундум колду
Алууга айды көктөгү.

1937

ТАҢ АТАРДА КӨЛ БЕТИ

Ыссык-Көлдө чабактын,
Сүзсө, ойносо өз эрки.

Даяр тосуп алууга
Бир четинен, бир чети.
 Мына көлдө таң атты,
 Таң алдында көл бети.

Карап турсам таң нурун
Көлгө тегиз төгө алды,
Эркин сүзгөн чабактар
Ыргып шоола көрө алды,
Көлдүн көрктүү толкуну
Көлдөн көлгө бөлө алды.
 Сулуу таңкы шооланы,
 Көл кучактап өбө алды.

Таң атарда көл бетин
Карап түрчү азырак,
Таңкы таттуу уйкуга
Талыкшыбай жакшырак.
 Алыста калган жарыма
 Кайрылууга азгырат.

Көлүм таңда мен көргөн
Таң алдың сулуу экен го,
Толкундан шоола тараткан
Шамалың сулуу экен го.
Көлдө эркин сүздүргөн
Заманың сулуу экен го,
 Сулүүлукта ойгонгон
 Талабым сулуу экен го.

Таң алдында көл бети
Жаштар курган оюндай,
Таң алдында көл бети
Жарым ысык койнуңдай.
 Таң атарда көл бети
 Нева боюндай.

1937
Жети-Өгүз

ТҮНКҮ КАЙЫК

Түн айлуу түн, көл да бүгүн толкунсуз,
Бир телмирип, бир жылмаят кээде суз.
Бурчу бери, ушул түнкү кайыкты,
Көл үстүндө мен болоюн учкан куш.

Көлдүк курбум ме, кайыкты айдагын,
Ысык-Көлдүн күңгөй жагын айлангын,
Ушул күндө кайра тартып алабыз,
Жаштык күндүн өткөн жылдар айларын.

Турчу мындай, айдайынчы мен өзүм,
Көлдөй талап бар экенин көл көрсүн,
Кыргызымдын аккан кайран кандары ай,
Ушул көлдөй өмүр кайра төрөлсүн.

Көл четинен ортосуна түшөлү,
Кең жол алып, кененирек сүзөлү.
Түнкү кайык, кайда бара жатабыз?
Бул рахат эмес бекен түштөгү.

Жаңы өмүрдү гүлдүү күндү элдеги,
Менин жарым көлгө да айта кел деди,
Түнкү кайык бизди таанып калышсын,
Көл бетине ырлар жаза келели.

Таң атарда күн чыгыштан жел согот,
Ойгонгондой көлдүн бети козголот,
Бир чер жазар көлдүн таңкы адети,
Толкун келет, толкуп толкун кошоктоп.

Биз ошондо буга кучак керебиз,
Себеби: көл биздин тууган энебиз.
Түнкү кайык биз бүтүрүп сапарды,
Толкун минип кошо толкуп келебиз.

Көлдүк курбум ме кайыкты айдагын,
Ысык-Көлдүн күңгөй жагын айлангын.
Ушул түндө кайра тартып алабыз,
Жаштык күндүн, өткөн жылдар, айларын.

1937
Жети-Өгүз

БОЗ үй

Жети-Өгүздүн чоң жайлоосу Көк-Жайык.
Күңгөй, тескей эки жагы тең жайык,
Ак өргөлүү колхоз айлын карачы,
Невадагы кечки сүзгөн жел кайык.

Кеч бешимде келип түштүк жакадан,
Жайлоо алыс, минген аттар чарчаган.
Биздин кыргыз мейманчыл эл эмеспи,
Дасторконду кере жайып таштаган.

Бизге тарткан түркүн тамак жер жайнайт,
Жана асылган чоң казанда эт кайнайт.
Ушу үй ээси, төрдө отурган карыя
Ачык колдуу, оокатына бел байлайт.

Берекелүү, кесирлүү бул дасторкон,
Бир сындырым нансыз калган күн болгон.
Каттамадан, майдан, канттан алгыла,
Өзү өнгөн жок, келди мына бул колдон.

Чер кумары комузуна бурулат,
Аны коюп, кайра мандаш урунат.
Э, балдарым бир көргөндү айтайын,
Деген кезде үй да тым-тырс тынчтанат.

Жылан жылы күүгүм талаш жол тарттым,
Кап түбүндө арпа да жок бир тартым.
Түштүк жерде үмүт кылган тууган бар,
Балдар үчүн талкан суроо кызматым.

Каш карая чоң жол менен келатам,
Дарманым жок, арбыбаган жер басам,
Бир убакта калың күмбөз кез келди.
Как алдымдан чыга келди эки атчан.

Экөөндө тең жигит зээри күлүк ат,
Экөөнүн тең иреңи ток, үнү шат.
Мүнөздөрү кыз издеген жигиттер
Күмүш жабдык түнгө болбой этет жарк.

Мүрзө жолу коркунучтуу мурунтан,
Жолду тосуп ач бөрүлөр улушкан,
Керимбектин, Шадыкандын тытылган
Малакайы табылыптыр деп уккам.

Менден мурун көп күндөр, көп айлар,
Оокат издеп кеткен далай малайлар.
«Баланчанын кеткен бойдон дайны жок»
Ошол бойдон кайтбай калган далайлар.

Токто дешти эки мырза токтотту,
Шылдың, күлкү бардыгына окшотту.
«Ач дөбөткө жол кыдырган эрмек дейт»
Жолуң болсун, көрүп келгин тозокту¹

Жүрөк кылды коркунучтуу урушту,
Кайраттандым ойлоп кайра турмушту,
Эки мырза кызыгына батууга,
Байкап турам, четтеп барып турушту.

¹ Ажалың жетти деген мааниде.

Эсенкулдун күмбөзүнөн жаңы эле,
Элең-булаң шашып өтө берерде.
Жүз кадамдан түнкү соккон бороондой,
Чаң ызгытып келе жатат бирдеме.

Сөзгө келдим, түшүмбү, же өңүмбү,
Жок дедим да эске албадым өлүмдү,
Боор этине ыксыраган адамдын
Ач көркоонун жанган көзү көрүндү.

Кирип келди жардам, жардам, туугандар,
Үнүмдү укту, жашырынган жок алар.
Арыстандай мен да кошо бет тостум.
Колду сунуп, чоң казатта туу кармар.

Уулуу тиштер мага келип ар деди,
Кандуу тырмак чукул келип сермеди,
Ушул күчкө токтоо берген былк этпей
Кубаты эле жыйырма бештин мендеги.

Ат дүбүртү ары карай чабышты,
Бир биринен узоо үчүн чабышты,
Өлүм менен биз турабыз тирешип,
Колум барып алкымына жабышты.

Ыгым келди жанда канжар болсочу,
Өпкөсүнө такалсачы толтосу.
Сол кол менен төрт чөнтөктү аңтардым,
Кездик таптым бир досумдун колкосу.

Ач көркоону оң кол менен тиредим,
Үйдөй ташка такалгандай билегим,
Жолдон тозгон жолбунга мен жем эмес,
Таамай уруп жүрөгүнөн жиредим.

Мына анын таш жүрөгү калт этти,
Өлүмдөн суук сүрдүү иреңи жылт этти.
Алсыратып тиреп турган күч бошоп,
Төөдөй көркоо жерге барып талп этти.

Эки колдон менден тамтык калган жок,
Бир тамчы кан бирок жерге тамган жок,
Мүрзө үстүнө сендиректеп олтурдум,
Жол дагы алыс, бут шилтерге дарман жок.

Дүбүрт чыгат мени карай чабышкан,
Бир-биринен чыгуу үчүн жарышкан.
Бая жолдо учураган мырзалар
Ат тердетип жетип келип калышкан.

Бали жигит, сага дөөлөт консун дейт,
Капшытыңа алтын, күмүш толсун дейт.
Азаматтын бир басканы өчбөс из,
Баатыр мунуң бизге соогат болсун дейт.

Көңүлү суур күлүк минип чабыштын,
Көңүлү суур дүнүйөгө сук жарыштын,
Алтын эмес, күмүш эмес дан толсун,
Дүнүйөгө толсун сенин капшытың.

Бир көркоонун териси экен ал дедим,
Көзүң өтсө ичик кийип кал дедим,
Жолуңарда учураган айылга
Баатырлыкты мырзам айта бар дедим.

Эки мырза жакын тартты эки атты,
Көл шал болуп бир саатта зорго артты.
Ошондо да төрткө бүктөп салганда,
Төрт бучкагы жерди чийип баратты.

Берекелүү, кесирлүү бул дасторкон,
Бир сындырым нансыз калган күн болгон.
Каттамадан, майдан, канттан алгыла,
Өзү өнгөн жок, келди мына бул колдон.

Ай нур төктү жайлоо бети октой түз,
Кайык минип терең кыял көлүн сүз.
Түн ойнуна баарысы актан кийинди,
Кең жайыкта; түндө ушундай көрүнүш.

Тегеректеп четте олтурду картаңдар,
Ай, он сегиз деген арман ичте бар.
Өмүр гүлү жаштар четке бөлүндү,
Өңкөй кыздар менен өңкөй боз балдар.

Жаштар ойну кытыгылайт түн койнун,
Көк жайыкта ойноо жакшы түн ойнун.
Карыялар көрөлүчү дейт оо балдар,
Деди бирөө, баштайлычы кыз ойнун.

Ж и г и т т и н ы р ы :

Маңдайдан сылайт жыпар жел,
Жыпар жел жарым бери кел.
Жаркыным бир сен дегенде
Адетим ырдап жиберер.

Кыш айланып жаз болот,
Кыркалай тартып эл конот,

Көңүлдү улап ошондо,
Бүгүнкү жыпар жел согот.

Атканда күлүп нурлуу ак таң
Мен келатсам ыраактан,
Сүйгөн бир жарым беш саамай
Суу алып жатсаң булактан.

Колдон бир түйгүн учурсаң,
Кыйкуулап көктөн куш куусам.
Жылкыдан чарчап кайтканда
Кой көзүм саамал жуткузсаң.

Жаркыным алма убагың,
Кызыл бир гүлдөй бурагың,
Кой көзүм менин бактыма
Толуп бир турган убагың.

Күйгөнүмдө жалган жок,
Күйүп бир кетер арман жок.
Курбулар сурап калганда
Чынымды айттым аргам жок.

Жаркыным бери кел басып,
Айлуу түндө чер жазып.
Ушул го биздин сүйүүлөр
Өмүргө болсун күлазык.

К ы з д ы н ы р ы :

Кызыл гүл күнү жел менен,
Желдин күнү көл менен,
Гүлдөй болгон жигитке
Шек келтирчү мен белем.

Жайлоонун гүлүн үзүп ал,
Гүлдөй өмүр тосуп ал.
Толкунга чөкбөс турмуштун
Кайыгына түшүп ал.

Мен болсом сенин күйгөнүн,
Бир сенсиң менин сүйгөнүм.
Таратсак биздин айылга
Жыргалын кандай сүйгөндүн.

Сайраган булбул биз бүгүн,
Таба гой билген өз гүлүн.
Биздин сырды таратчы,
Жашырбачы айлуу түн.

Деген кезде, түн узак жол тарт дешти,
Жаштык күнүн тандап сүйүү шарт дешти.
Оюн бүтүп топтор тарар алдында,
Кемпир, чалдар жаштыгыңа бах дешти.

Оюнга мас чала уйкуда мен жатам,
Бир күн конгон ушул үйдөн сыр чачам.
Мен түшүмдө ушул боз үй ичинде,
Көл үстүндө жылжып алыс жол тартам.

Жети-Өгүздүн чоң жайлоосу Көк-Жайык,
Күңгөй, тескей эки жагы тең жайык.
Ак өргөлүү колхоз айлын карачы,
Невадагы кечки сүзгөн жел кайык.

1937

БИЛИНБЕГЕН үч мезгилге

Үй алдында көрктүү калың бак өсөт,
Өз башынан көп доорлор өткөзөт,
Булбул келер, булбул сайрар тили өчөр
Көз алдыма үч мезгилди көрсөтөт.

Бир мезгилде: сулуу аткан таң келет
Өмүрүндө эсте калар бир ирет,
Бул бакчада ыракаттуу уктасаң,
Таңда таттуу үндөр сайрап жиберет.

Бирде ойгонсоң бакчаң гүлгө жайнаган,
Бакчаң эмес гүлгө толгон айланаң.
Жаштык доору дал ушул гүл курактуу
Гүл ичинде бал сорушкан таңдайдан.

Айы толгон, май түнү экен теңи оогон,
Уйку безген өңкөй тентек топтолгон.
Көздө сүйүү, сөздө жалган эрегиш,
Жигит тарап, кыз тарабы бир болгон.

Кээ бир улан тийип качып шоктонот,
Оюн куруп кайра баары топтолот,
Чер жазылып жалгыз өбүү калганда
Жумшак түнгө жашырынып жок болот.

Жалгыз мезгил бул чак эмес мезгилдер,
Жалгыз мезгил, достор жаштык кезиңер.
Бакка келген сулуу түндө көп кылмыш,
Жаштык кезиң көп кылмышты кечирер.

Бир мезгилде бак кыйраткан шамалдар,
Көрктүү багым токтоого алы араң бар.
Таттуу күндөр, жыттуу гүлдөр салкын кез,
Кайда-кайда бышкан кызыл алмалар.

Бир мезгилде күздүн бүркөө түнү жок,
Алда качан жаздын жашыл гүлү жок.
Жалгыз гана көк караган тоо башы
Бул бакчамда адам кирер түрү жок.

Мен ойлоном ойду ойго толтурам,
Санааларга мээ талдырып болтурам,
Бакча ичинде өзүм жалгыз термелип,
Үч мезгилди элестетип олтурам.

Бир замандын жаштарыбыз эрк алган,
Кыска өмүрдү мол кылууга аттанган,
Бул доорго туулуп жашап кетүүдө,
Адамдыкты актап кет дейт бул заман.

Жолдош сенин көптү көрөр көзүн бар,
Бул өмүрдө көпкө жашаар өзүң бар.
Жеке сүйгөн бир курбума бул ырды
Эстесин деп айтып калар сөзүм бар.

Сүйгөн курбу далай сүйүп өптүңөр,
Жүрөгүмдө калар ошол көркүңөр.
Жаштык кезди эске аларбыз тамшанып,
Кыздар деген,
Балдар деген, сөз бүтөр.

1937

ДҮЙНӨГӨ КӨЗ КАРОО

Балам, мен көптү көрдүм, көптү билем,
Көп уккам карыя сөзү жакшы деген,
Кадырлуу жолугууга эрмек үчүн,
Карылык сөздү айтайын бирден-бирден.

Алдыңда бүркүт сүрдүү кабак, кашым,
Арыстандай куба сакал ак чач башым,
Үзүрүн менин жолборс көзүм көрдү
Саноого оңой эмес сексен жаштын.

Айылда Бекзат деген бекзат болду,
Бүт мүлдө көлдүн жээгин алган орду,
Колдо ырыс, колдо дөөлөт ойногон соң:
Ачылган тоонун кызыл гүлүн сорду.

Эр жигит тишиң барда таш чайнап кал,
Үйрөнгөн атасынан макалы бар.
Ал үчүн тоо, көл эркин сайран болуп,
Шаңкылдап самап көктү, салды шумкар.

Кең сайран доорун сүргөн күндөр өттү,
Бекзат ат кыргыз жерин дүңгүрөттү,
Адамдык ракатын мен табам деп,
Айылдан тандап сулуу кыздарды өптү.

«Жер өрттө чыксын десең кыргызга атың»
Дегендей билбеген ким Бекзат атын.
Картайган жетимиш жаш өмүрүндө
Ошондо колунда эле он бир катын.

Дүйнөдө адам болуп жаралмак бар,
Дөөлөт кең жаштык ачат өмүрүң тар,
Пайгамбар кырк бир катын алган тура,
Бекзат ат, атың барда дүркүрөп кал?!

Он беш жаш, жаш сулууну алып көрдү,
Жаш гүлдү уулу тили чагып көрдү,
Рахат мында да эмес, башка жакта,
Деп Бекзат мындан дагы танып көрдү.

Кемитип, он бир жашты алып көрдү,
Он сегиз бышкан алма кагып көрдү,
Ракат мында да эмес, башка жакта,
Бекзат ат, гүл даамынан танып көрдү.

Өмүрдө кулун сындуу ат минбедим,
Койнума бала жыттуу кыз кирбедиң,
Бекзатты ушул жактан кем жаратып,
Я кудаЙ, кур дөөлөттү неге бердиң.

Эртеси көл жээгине жыйнады элин,
Калайык калың журтка айтты кебин,
Койнума бала жыттуу кыз кирбедиң,
Өмүрдө кулун сындуу ат минбедим.

Картайды касиеттүү заты калды,
Куш салып сайрандачу аты калды.
Өмүрдүн Бекзат үчүн кызыгы жок,
Ал кетип, бели ийилип, чачы агарды.

Жакшылар бөлүнүшүп жөнгө олтурду,
Эртеден күн батканча кенеш курду,
Кой эми Бекзат олуя бала жыттуу -
Кыз алсын деп бирдикте сөз болтурду.

Сөздү илип үйдөн-үйгө кетти жайып:
Жарыктык олуя Бекзат болсун шайык,
Кедейдин жаңы чыккан тогуз жашка,
Көп кыздан Күмүш деген болду ылайык.

Күмүштү алып келди тыбыратып,
Бекзаттын көр жыттанган койнун ачып,
Кан жүрбөй муздай тоңгон тизелерин
Кетишти зордук менен кучактатып.

Күн өттү катар, катар айлар ашты
Күмүшкө тонгон денин ушалатты.
Жаш демге Бекзат «олуя» жанга кирип,
Уялбай Күмүшжанга кучак ачты...

Аз болду албаганы колдун деди,
Адамдын жыргалына кондум деди,
Койнума бала жыттуу кыз кучактап,
О, дүйнө, эми армансыз болдум деди.

Ушундай азабы эсте өткөндөрдүн
Карыдым азыр бакыт төрүндөмүн
Жүрөктө черге айланган кектери бар
О, балам, өтүп кеткен көп күндөрдүн.

Өмүрдүн мен отурган чоң төрүнөн
Кыңылдап өз ичиме ойлор бөлөм.
- Аксакал, мына турмуш артыңызда
Дейт балдар ошондо мен эмне көрөм?..

Балам көп, жүрөгүмөн ысык көрөм,
Алдында санаасы кең Ысык-Көлдөн.
Ала-Тоо турмушунун ак сакалы
Балдардан күндө өзгөргөн кызык көрөм.

Кээде көрөм ушул улуу турмуштан,
Тамашасын көл бетинде күүсү учкан,
Айланамда жаштык күндөр гүлдөшөт
Карылыктын кайгыларын унутам.

Жолуман элим жаңы күндөрдү ачат,
Таалайын жаңы ачылган гүлдөр басат,
Бактынын асманына өтүш үчүн
Кыргызым кыяны ашып бара жатат.

Мен көрөм: элим өттү тепсеп азап,
Дүйнөнүн келечеги алда жатат.
Тоолорум баатырларга калкан болуп
Кыргызым чабуул коюп бара жатат.

Эмгекчи эл мен байкасам чебер экен,
Кызыл туу келиштирип соккон бекем
Карматып жумушчунун оң колуна,
Москвадан жер жүзүнө желбиреткен.

Ооба, ырас, өзү жеткен уста да экен,
Мейли укмуш канат байлап учса жеткен -
Алтындап орок менен балка согуп,
Үстүнөн Кремлдин көк тиреткен.

Татаалдуу кыйын жолду өзү баштап,
Майданда беттешкенин эңип таштап,
Дүйнөнүн көркү болуп көрүнгүлө,
Деп элим бербедиби сайма жасап.

Жаша элим, жашай турган убагыңда,
Нур салыш, өз жериңдин нурларына.
Заманың көзүм жетет уулдарым,
Жаркырап миң-миң кылым турарына.

Мен атаң санаам жаңы, көңүлүм тентек,
Куралбай ырдын башын айттым эптеп,
Эмгекчи эл сен кармаган ушул заман,
Былк этбей далай кылым тура бермек.

Адаммын пейли ыраазы сексен жашым,
Жүз жетимиш миллион калк замандашым.
Балдарым колдон өттү эки дүйнө,

О, чиркин, ошол күндөр каран калсын.
Балдарым ай, күн нуру өзүңөрдө
Ошондой бул дүйнөгө көз карашым.

Кыргызстан-Чолпонстан жаңы атың,
Акта эми элим, элдин жаңы урматын.
Адамдыктын алга кеткен акылын,
Октой зуулап куба турган убагың.

Кыргызстан бактылуустан жаңы атың,
Жайылды элим, сенин бүркүт канатың,
Качан укмуш, качан өнөр берет деп,
Күтүп турат сенин ар бир саатың.

Кыргыз жерин көтөрүшөр колмо-кол,
Эл, жеримди устаң бизбиз оңдошор.
Октой зуулда учкан кыйын тилекке
Жетишебиз ким бар экен жол тосор?

1937

Жети-Өгүз

ПОРТРЕТКЕ

Жашынмактуу жаштык сырын чечерге,
Күлкү кылбай гүлдүү ушул кездерге,
Кыска өмүргө чыңдап болсун даба деп,
Жаштык күнүн кылдым сизге эскерме.

1937

СУЛУУЛУККА

Сабырсыз жатып таттуу уктап,
Көшүлтүп уйку жуп-жумшак,
Селт этип чочуп көз ачсаң,
Агарып атып чыгыш жак.
Уялчак жаңы сүйүүдөй
Көшөгө тартып чыгыш жак.
Сабырдуу күткөн тынчтыкка,
Кызыл нур чачып чыгыш жак.

Бул бир жеткен сулуулук.
Ошол күн кайра күн батып,
Дагы эртең келет түн катып.
Жайдын жука булуту
Кайдандыр чыгып узатып,
Күндүн батар шоласы,
Күн батыш жакты кызартып.
Ой таасирлүү бул мезгил
Бир кезде жаңы сүйүшкөн,
Бир кезде күйүп айрылган

Сагынычты эске алып,
Гүл ачкан жаңы өмүрдү
Жашаткың келет узартып,
Күндүн батар мезгили
Алдыңа- узак жол тартып.
Бул да мага сулуулук.
Көп балдар теңтуш катарбыз
Бүгүнкү түн да кандай тынч.
Жайлоонун коңур түнү эле,
Короо имерип жатабыз,
Тийишип кыздар тобуна
О, бекбекей айтабыз.
Тийген айдын нуручу,
Сулуулук тартат көз алгыс,
Бирде ойноп, бирде ырдап
Түнгө чоор тартабыз.
Тоо эли баткан жыргалдын
Кызыгына батабыз.

Ушул түн мага сулуулук.
Кечээ мен күйдүм бир ишке,
Сүйгөндөр эгер билишсе.

Мен сүйүп жүргөн кара көз,
Тийиштүү болор бул сизге.
Айтсам да жүрөк күйүтүн
Сенсиң тандап сүйгөнүм.
Ыракат бизде, күн бизде,
Дегениме бүркөлгөн
Кыялыңыз бул эмне?
Сүйүүдө жүрөк күйүү бар,
Анык сүйө билгенге.
Жүрөктөн каным тамчылап,
Көзүмдөн мөлт-мөлт жаш чыгат,
Кадырды билбес кыялың,

Сакталып калды бул менде.

Эчтеке эмес турмушка

Кирүү керек үйрөнө.

Жашчылык күнүң ошентип,

Жаралат тура дүйнөгө.

Бул дагы мага сулуулук.

Жаралып кайра жаркырап,

Өнгөндүн баары сулуулук.

Өмүргө жаштык баш ийип

Көнгөндүн баары сулуулук.

Жашап турсаң дүйнөдө

Көргөндүн баары сулуулук.

1937

Сезчи сулуу, чын сүйгөндүн сулуусу
Сезчи курбу, таалайлуунун курбусу.
Жаштык бизде сезчи тууган жериңди,
Сонун күндөр, бизге келген мына ушу!

БЕШИК ЫРЫ

Эл уйкуда,

Терезеден ай нуру

Бетке тийип таттуу кылат уйкуну.

Не бир кызык,

Түштөр бөбөк түшүндө,

Элпек эне тынчсызданат утуру.

Укта бөбөк, укта бөбөк, уктачы

Алдей, алдей таттуу уйкуңду бузбачы.

Жылдыздар да бөбөк кылып алсак дейт,

Коммунизм бешигине салсак дейт.

Сен эр болуп, жеңип дүйнө асманын

Туу көтөрүп, Кремлге барсак дейт.

Укта бөбөк, укта менин жылдызым,

Укта бакыт, укта шоолам, ырысым.

Эне уйкусуз уулун алып колуна,
Эл жылдызын улам кысып бооруна. .
Түн оодара бөбөк жолун аңтарат,
Болочоктун санаасы көз алдында.
Укта бөбөк, укта сонун болочок,
Өткөн күнгө сыздабассың бизге окшоп.

Бир азда эми тамтаң-тумтаң басарсың,
Ата, эненин көңүлүн бир ачарсың.
Ошент бөбөк, ошент күлкүң чыкса экен,
Балалыгын эстеп көбү жаш алсын.
Ооба, бөбөк, ыйлаганды коёрсуң,
Көп-көп балдар арасында ойнорсуң.

Заман сага -
Бар өнөргө берди эрк.
Буга бөбөк сен эртерээк өсүп жет,
Бир жылдарда, бир сентябрь айында,
Дердеңдерсиң мектепке окуп келдик деп.

Ыйла бөбөк, ыйлабасаң эмчек жок,
Тырыш бөбөк, тырышбасаң эмгек жок
Чоңоёрсуң тентек улан болорсуң,
Кырчын байлап, муун катып толорсуң.
Большевиктер жеңип кеткен азаптын
Изин окуп, жаңы дүйнө согорсуң.
Укта бөбөк, далай сонун күн өтөр,
Укта бөбөк, Ленинизм үйрөтөр.

Так ошондо, так бүгүнкү май айы,
Колтуктарсың беш көкүл беш саамайды,
Сүйгөн кызга өзүң сүйгөн эркти айтып,
Жалынтарсың жарокерлүү далайды.
Өскүн бөбөк, кызыл гүлдөй өсүп жет
Жашсың бөбөк, сенде бирок көп милдет.

Күчүң толор, элим жигит болду дээр,
Чыгыш жакка же батышка жиберер,
Эне сүтүн актап кайра кайтканда,
Үч көтөрүп, үч түшүрөр тууган жер.
Ооба бөбөк, буга өсүп жетесиң
Буденныйдын атчанына кетесиң.

Жер кыдырып деңиздерге сүзөрсүң
Океандан океанга түшөрсүң.
Уулдарга жомок кылып айтарсың,
Бир доордо большевиктер күрөшүн.
Укта бөбөк, көрбөгөндү көрөрсүң
Укта бөбөк, көнбөгөнгө көнөрсүң.

Маркстен сен көп сабактар аларсың,
Дарвинди да далай ачып карарсың.
Укта бөбөк, таттуу уйкулун көзүңдү ач,
Адамдыктын ыраматын табарсың.
 Укта бөбөк, укта койгун дегеним,
 Күрөш, кармаш! Уйку издегин дебедим.

Термел бешик,
 Термел бешик тынч термел.
Коммунизм жылдызына уйку бер.
Бөбөк сага бир ырыстуу жылдызды, ,
Бул бешикте терметүүчү күн келер.
 Укта бөбөк сенин күнүң сонун да,
Жашоо жолу эркин тиер колуңа.

Жылдыздар да бөбөк кылып алсак дейт,
Коммунизм бешигине салсак дейт.
Сен эр болуп жеңип дүйнө асманын
Кремльге туу көтөрүп барсак дейт,
 Укта аппагым, укта чолпон жылдызым,
 Укта бакыт, укта шоолам, жылдызым.

Күндөрү ойноп тентек бала кезиңдин,
Ачып кирер коммунизм эшигин.
Укта бөбөк бардыгына жетесиң,
Ай менен күн ортосунда бешигиң.
 Укта бөбөк,
 Укта бөбөк,
 Укта кой.
 Убайымсыз -
 Жыргалга ашар сендеги ой.

1937

БУЛБУЛДУН БИРИНЧИ ҮНҮ

Кирсем токой аралап,
Бирде жакын, бирде ыраак
Сайрап тосот булбулдар,
Алда мендей ырга ынак.

Жерим гүлдүү күнүм ай,
Жайдын сулуу күүгүмү ай,
Күн батар кезде мен уккан
Биринчи булбул үнүң ай.

Булбулсуң булбул сен өзүң,
Гүлдөр тандап өбөсүң.
Сен бир сайрап кеткенде,
Бир жылдык рахат төгөсүң.

Гүлдүн бары сеники,
Жашыл, көк дагы сеники.
Сен өзүң тосуп сайраган
Таңдын алды сеники.

1937

ЖОЛУМ

Аттануу керек бул жерден,
Аттануу керек бул элден,
Эр болсоң көккө чыгарат
Баары болот ата, энең.

Тосо албас күчү эч кимдин,
Теңселтер тоону эпкиним.
Чапканда жер солкулдар,
Ушундай күлүк мен миндим.

Бакты экен, муну ким тапкан,
Элиме анын кызматы ак,
Күлүгүм чуркар табында
Коё бер оозун камчы чап.

Жапкын жабуу сулуулап,
Күлүктү билгич ушу убак,
Тартсам да оозун ээ бербей
Жер чапчып күлүк жулунат.

Жүздөп күлүк кошкондо,
Сен ичинен озгондо,
Өзүмдүн чапкан күлүгүм
Чыгарсың сынга ошондо.

Күлүктү күлкү кылчулар,
Ошондо шагың бир сынар,
Күлүгүм бизге айтты го,
Сынап жүргөн сынчылар.

Бек карма тизгин колдогуң,
Жүрүшүн табар жоргонун.
Чарчатып койбо күлүктү,
Узак болот бул жолуң.

Бороондой чаң ызгытып,
Жолго мына биз чыктык.
Кээ бири суу берсе да,
Калышат таш ыргытып...

Андайлар бизге кеп эмес,
Андайлар жеңил, бек эмес,
Жылдыздуу жаштар биздики
Күчүбүзгө тең эмес.

Биз бараткан ушу жер
Учу жок качан түгөнөр,
Тизгиниң колдо эрк менде,
Уча бер күлүк уча бер.

Учсун да, тулпар учсун да,
Ырыстуу жылдыз тушунда.
Мээнетиңди ак кылып,
Кучактачу эл ушунда.

Күлүгүм эмес, тулпарым,
Тулпарым алыс чуркагын,
Чуркагын эмес асманда
Сонун го куштай учканың.

Тулпарым сезип кошкурат,
Күлүктөр жолдон кошулат,
Биз дагы тең чабабыз,
Жол созулат, созулат.

Күн чыгат да, таң атат,
Алмаша берген бул адат.
Дагы эле бир быш этпестен
Күлүктөр зуу-зуу баратат.

Бирде алдыга озобуз,
Бирде күлүк кошобуз
Биз алыска чуркайбыз,
Деп марааны созобуз.

Байкап жүргөн тыңчылар,
Ырдап жүргөн ырчылар,
Күлүктөн кабар угузам,
Эмесе кокуй чыр чыгар.

Биз жөнөрдө эл жаткан,
Кыздар чыгып узаткан,
Биз жуп атка мингенде
Жылт-жылт күйгөн өчтү шам.

Салышып мен да баратам,
Чабышып мен да баратам,
Күлүк барда мен да бар,
Жабышып мен да баратам.

Мен билем күлүк чабышын,
Мен да билем кайда барышын,
Талап деген кыйын го,
Мен билем күлүк жарышын.

Тоолор калды алыста
Тулпарым келди намыска,
Күлүктөн караан үзүлбөйт,
Күлүгүм бөлүн, арышта.

Учсун да, учсун тер алсын,
Тер алуу менен дем алсын,
Азыр басып өтөлү,
Казактын Бетбак талаасын.

Даңкыбыз ансыз угулбас,
Элибиз ансыз чуу кылбас.
Күлүгүм артта калсынчы,.
Түркмөндүн кызыл кумун бас.

Баспаган жолдун оңоюн,
Кыйын жолдо чоңойгун,
Эмесе тепсеп өтөлү,
Сибирдин түнт токоюн.

Арышты күлүк кең алгын,
Төрт аякты тең салгын,
Жер шарын бүт айланып,
Ошондо анан дем алгын.

Неаполдордун жеринен,
Лондон, Париж, Берлинден
Көз жумганча өтүп кет,
Күлүгүм буйрук бердим мен.

Жер калбасын биз билген,
Тулпарым кемсиң сен кимден?
Калып жатсын арт жакта,
Кызыл туулар биз илген.

Сен чапкан сайын тер алып,
Менден чакырым жер калып,
Экөөбүз илген кызыл туу,
Калып жатсын кызарып.

Биз ашпай турган бел калбайт,
Биз баспай турган жер калбайт.
Тизгиниң колдо, чап тулпар,
Биз ашпай турган жер калбайт.

Күлүгүм күлүк даң салган,
Чапкан сайын даңк алган.
Мен бир шаңдуу жигитмин
Бүркүтүн издеп жар салган.

Кармаган тизгин колдогум,
Жүрүшүн табат жоргонун,
Жаш кезимден аттандым
Узак болот бул жолум.

1937

КҮНДӨР ЖӨНҮНДӨ ЛИРИКА

Жаратылыш сенде кандай кубулуш,
Өз бооруңа кучакталган бул турмуш,
Жаз алдында жаңы ачылган гүлдөрдөй
Күндө алдыңдан гүлдүү күндөр болот туш.

Ар бир күндүн өзүнчө го жаштыгы,
Жарашыктуу күлкү, оюн шылдыңы,
Сонун акыл, сонун сүйүү туулат
Зымырылып кууган сайын жыл-жылды.

Мына заман октой учуп зыпылдап,
Калың турмуш арасында кыдырат,
Көрчү досум, биз жашаган күндөрдү
Адамдыктын бактысы өсөт, гүлдөп бат.

Жаштык колдо, кубат да мол, курбулар,
Жашоодогу кымбат күндөр бизде бар,
Астыбызда мол өмүрдүү күндөрдө
Бар го далай ачыла элек кулпулар.

Күн сен нурлуу, ай бактылуу тие бер,
Жалгыз гана жарашыктуу биздин жер.
Жардай ысык биздин күндү көрүшсүн,
Кайгысы жок эл бар бекен дегендер.

Күн сен нурлуу, ай бактылуу тие бер,
Жалгыз гана жарашыктуу биздин жер.
Шаттык, күлкү, жашчылыктын ичинде
Сен да жырғап туула бер жаш күндөр.

1937

Мен өзүңдү сүйгөнүмө кайгырам,
Билем сенин таалайың кең жайылган.

Сен күлөсүң мени таба кылгандай
Убалыңа жетер көздөн аккан кан.
1938

ЖУМУШЧУ ДЕГЕН КИМ

Күлүктүгү санаадай учкул минсек,
Асман менен жер жүзүн тегеренсек;
Адамзаттын ээлеген топурагынан
Биз ошондо нелерди көрөр элек.

Көрөр элек жер үстүн саймаланган,
Ар бир эл түрлөндүрүп дүйнө курган,
Окшобойт бир-бирине карап турсаң,
Алтын күн, күмүш айдан жарык алган.

Тургузган мунун баарын жумушчулар,
Колунда балка менен күрөгү бар.

5/XI 1939

Келсем турат мен туулган жер тамым,
Мында сиңген күлкү менен ыйларым.
Мында калган алтын бала чактарым,
Уруу, өбүүсү эне менен атанын.
1939

ҮСТӨЛ ҮСТҮНДӨГҮ КҮЗГҮ

Жаш сулуу мындан өзүн карагандыр,
Тең жарып кара чачын тарагандыр,
Күнөөсүз, чырымталсыз ак жүзүнөн
Жаштыкты ызалантчу от жангандыр.

Көп айлар далай жылдар алыс калды,
Күзгүдөн да бир жолу карагандыр.
Мурдагы шооласы жок жаркыны жок,
Жүрөгү өчкөн оттой жарадардыр.

10/XI 1939

БАЛ

Жаңы жыл, Ленинград зал, эл ызы-чуу,
Бокалдар шаңгыр-шуңгур кагылышуу.
Биз жылдын келбес болуп кетиши үчүн,
Кызыган көңүл чалкып алыска учуу.
Аңгыча музыкалар бий, күү ойноп,
Буралып кыз-жигиттер өттү дуу-дуу.
Ичинде көзү тааныш бирөө жүрөт,

Кем эмес тигилерден, сулуу кыздуу.
Карасам биздин кыргыз уланы экен,
О, кандай кубанычтуу, кубанычтуу.

28/XI 1939

НАН МЕНЕН АКЧАНЫН МЕЛДЕШИ

Акча айтат:

- Мен күчтүүмүн!

Нан айтат:

- Мен күчтүүмүн!

Акча айтат:

- Мени менен сатып алат.

Нан айтат:

- Мени сатып, сени табат.

Колунда акчасы бар, наны да бар,

Бир кыргыз анык калыс жагы да бар:

- Акча аке, сени менен өтүк кийем,

Нан аке, тоё жеегө ишендирем.

Согушта кимиң мага бектик кылсаң,

Ошондо күчтүү экениң айтып берем.

29/XI 1939

Туурамчы туурамчыдан майда туурап.

Кесмесин чакан салып, чыгын чыктап, -

Аксакал алыңыз деп үлпөт кылып,

Жеп жатсаң бешбармак да сонун тамак.

Бирок да улуу элдин памидорун,

Капуста, бадыраңын кабыл алсак.

Айылда жаңылыкты кубатташса,

Андан да болор беле даамдуурак.

30/XI 1939

СҮЙЛӨШҮҮ

С ы н ч ы :

Ырын жаман акыным, ырың жаман,

Чыкпайсың бир калыптуу такылдактан.

Сына деп кыйнамайың жанга батты,

Кур сөздү түзө салып, төрт-төрт саптан.

Күнүнө бирден китеп тапшырасың

Окусаң көңүлүңдү кайгыланткан.

Ичинен иргеп алар бирөө да жок,

Не кылар айла таппай келе жатам.

А к ы н :

Билбейсиң анын терең маанилерин,
Тарыхка кала турган келечегин.

С ы н ч ы :

Сурайлы андай болсо калыстардан
Биринчи айылдагы колхозчудан

К о л х о з ч у :

Кат билбейм, балдарыма окуткамын
Аябай ынтаа коюп тыңшагамын.
Жаштардын жыйырма менен жыйырма беште,
Жетинчи, сегизинчи жыйнактарын.
Жер айдайм, жер айдоодо ырдайын дейм,
Чөп ором, чөп оргондо ырдайын дейм,
Тилиме бир жумшак ыр таба албадым.
Кой жаям, кой жайганда ырдайын дейм,
Эс алам, эс алганда ырдайын дейм,
Бир ырды он обонго сала албадым.
Ошентип аман эсен келе жатат,
Өзүмдүн таап алган кыңылдагым.

А к ы н :

Түшүнбөйт, кантсин абам караңгы да.

С ы н ч ы :

Баралы андай болсо жумушчуга.

Ж у м у ш ч у :

Ырлар бар мына мындай жаттап алгам:
«Эмгекчи өз ишине шакылдаган,
Күүлөнүп станоктор такылдаган».
Балкамбы, же ырларбы кызыганда,
Адашып айырмасын таппай калам.
Биздерде жаман кызмат брак болот,
Силерде бирдей белем жакшы-жаман?

А к ы н :

Мен жазам, интеллигент достор үчүн,
Ушулар дүрус билет ырдын күчүн.

И н т е л л и г е н т :

Аз эмес көптөн жазган жазуучулар,
Адамды алдай койгон өңкөй куулар.

Китеби он жыл мурун «Толук жыйнак»
Ал эми дал эле ошол «Тандалмалар»
Кубанып жаңылыгы бардыр десең,
Баягы-баягы эле окшош саптар.
«Ала-Тоом», «Ысык-Көлүм», миң кайтара,
Биринен, бирине өтүп карызданар
Үргүлөп уктап кеткен кезим болот,
«Надоело, наконец» мындай ырлар.

А к ы н :

Айтышсын жаш өспүрүм окуучулар,
Түшүнгүч курч акылдуу садагалар.

С ы н ч ы :

Макулмун, аныча да, кана сура.

Ө с п ү р ү м о к у у ч у :

Өтүнөм жазуучу, акын агаларга,
Мени да мүчөлүккө кабыл алса,
Себеби «Ыр жыйнагы» менде да бар,
Кем эмес көркөмдүгүн салыштырса,
Бүткөндө мектебимди акын болом,
Баарынан акын болуу арзан тура!

С ы н ч ы :

(Акынга мурутунан жылмайып карайт)

А к ы н :

М... м... .
Ырас, ырас, «көп айтса калп айтышпайт»
деген кеп чын
Бирок да билсе акындын капалыгын.
Элим бар миллионго жетер жетпес,
Китебим төрт миңинен ары кетпес.
Пушкиндей миллиондогон окуучум жок,
Көп азап, азга жазуу, турсаң ойлоп.
Ырымдын начардыгы ушундандыр,
Кантели ким айыптуу, жалгыз тагдыр.

С ы н ч ы : (китепканачыга)

Мен сизге бере турган тапшырмам бар.

К и т е п к а н а ч ы :

Даярмын аткарууга кадырмандар.

С ы н ч ы :

Элинин биздин элден саны аз болсун,
Атагы СССРге тааныш болсун.
Ушундай бир акындын китебинен
Көп ракмат айтар элем алып берсең.

К и т е п к а н а ч ы :

Мынаңыз!

А к ы н (окуп)

Коста Хетагуров!

С ы н ч ы :

Костанын эли болот аз осетин,
Билерсиң биздики андан көп экенин.
Карачы, орус, кыргыз түмөн калктар,
Бардыгы өз тилиндей сүйгөндөрүн.

Жамансың акыным, өзүң жамансың да,
Жаман деп бетиңе айттым ызаланба!
Үйүң бар, жайың салкын, кышың жылуу,
Жашайсың Фрунзенин бир бурчунда.
Көрбөйсүң айылдагы турмуштарды,
Сагынып сени дайым күтүп турса.
Жетишсе китебиңе чебердигиң,
Кылымдар сакталуучу алптар анда.
(Акын ойлонуп отуруп калат).

30/XI 1939

САНААМ

Келатса чала тааныш бир топ адам,
Алды-арты кырктан сексен жашка барган.
Таякчан көпчүлүгү көз айнекчен,
Кашка баш чекелери бир карыштан.
Бир сөздү ортосуна талаш кылып,
Кылдаттап бирди миңге майдалаган.
Аңгыча жанымдагы жолдошумдан
Буларың ким болот деп сурап калсам:
— Четкиси профессор Керимбаев,
Беркиси академик Бекболотов,
Ортоңку доктор Аалы Касымбеков.
Кадимки биздин кыргыз балдарынан.

Деп гана жооп берип тааныштырса,
Көңүлүмдө калбас эле эч бир арман.

30/XI 1939

Чыр, талаш, октуу, оттуу күндөр бүтсө,
Кең уктап, кең ойгонгон мезгил келсе,
Нечен жыл катуу ойлоп мээлери ооруп,
Каржалган акылдуулар жеңилдешсе, -
Болотту колуң менен кармап көргөн,
Бейиштей эң укмуштуу убак жетсе,
Жер жүзү бир атанын баласындай,
Чакырып бирин бири мейман этсе.

1/XI 1939

БИР АЙЛЫК ДЕМ АЛЫШТА

Жайлоолор, биз жайлаган ой-тоолорум,
Төрт түлүк мал каптаган боорлорун.
Жыбырай сулуу конгон калың айыл,
Баарына бир боордой болгондорум.
Эриккен көйрөң жаштар итти үрдүрүп,
Салдырып өтүп кетмей жорголорун.
Келиндер сыртка чыгып карап турмай,
Алардын оодарышып ойногонун.
Алдуусун шамдагайы жыгып кетсе,
Эл менен мен да эзилеп күлгөн доорум.

2/XII 1939

Түн жарык, түшкөн ийне табылгандай,
Ай калкыйт, уялыңкы акырын жай.
Суранса энелери уруксат берип,
Оюнга бирин бири чакырышмай.
Ыргытса кулачы узун алыс кетип,
Уландар ак чөлмөк деп жулкулашмай.
Бозойлор сүйгөнүнө жоолук таштап,
Байкатпай ала калып ургулашмай,
Селкилер ай деп жалган чочуп кетип,
Бураңдап элди айланып катуу качмай.
Кап дешип, ажырашмай көзү кыйбай
Оюнга чала канып, чала канбай.

3/XII 1939

Кой-Сарыда эс алышты көп балдар,
Жаңы ачылган жаркыраган жылдыздар.

Турмуш менен алегі жок, ою жок
Арасында эркегі бар, кызы бар.

Бир кыз, бир уул: Күлай менен Керимбек,
Кайда болсун: ажырашбай бир жүрөт,
Балдар ойнойт, булар четте турушат,
Неге мындай, эмне экенин ким билет?

Ай аяктап, кеме келди эл түштү,
Тигилер да улуу менен кичүүсү.
Күлай жүрөт букет кармап элтеңдеп,
Ким болду экен, анын бүгүн күтчүсү?

«Кош-кош» деди. Кеме акырын жылжыды,
Күлай гүлдү Керимбекке ыргытты,
А да ыйлады, бу да ыйлады карашып,
Көздөрүнөн ысык-ысык жаш чыкты.

Таң калтырды карап турган элдерди,
Ичинде бар бир тууган го дегени.
Неге ыйлашат деп сурасам бир бала
Керимбекти сүйөт го деп жооп берди.

Көл күүлөнүп жарга урунду шуулдап,
Түш маал эле, күн нуруна жымыңдап.
Керимбекти алаксытты достору
Каютадан көлдү карап ыр ырдап.
Анда калган кайгыларын Күлайдын
Унуттурду чаңк деп учкан ак чардак.

3/XII 1939

КОЙЧУНУН ЫРЫ

Кош, кош, жөн бас, кула кой,
Жаткан кара, тура гой.
Кемибей түшсөң жайлоодон
Колхозго болом ак жолтой.

Чек, чек, башта, ала эчки,
Жайытты тапкыч «жетекчи»,
Семиртсем текши баарыңды,
Кубанар Көк-Ой фермасы.

Жылт-жулт жүнүң буласа,
Элдердин көзү уялса,
Мактанып туруп мен десем,
Койчусу ким деп сураса.

Шаңк-шаңк күлгөн жарыма,
Басып барсам жанына.
Ударнигим деп сүйүп,
Кучагыма буралса.

Жүнүң кетсе алтынга,
Оор чыкса тартылса,
Этиң жагып дарыдай,
Калкыма балдай татыса.

Жер жерден колхоз жыйналса,
Койлорумду жактырса.
Мактанып туруп мен десем,
Койчусу ким деп сураса.

10/XII 1939

ТҮНКҮ КҮЗӨТ

Күмүш булут үстүнөн,
Ак айдын нуру төгүлөт.
Ак айдын сулуу бетинен
Менин жарым көрүнөт.

Асмандын ачык жеринен,
Быркырап жылдыз бөлүнөт.
Жылдыздын уяң бетинен
Менин жарым көрүнөт.

Ал азыр сары күңгөйдө,
Жаткандыр короо имерип,
Саргарып мендей күйгөнгө
Шамалдан салам жиберип.

Көп-көп келин кыз менен
Ак айды тиктеп жалдырап,
Жылдыздардын ичинен
Ал дагы мендей жар карап.

Аргымак минип алкынтып,
Айлыңа барар бекенбиз?
Жалындуу дартты басылтып,
Айкалышар бекенбиз?

10/XII 1939

ЖЕР ЖҮЗҮНҮН КАРТАСЫ

Жер жүзү кандай кенен, канча мекен,
Картага батырылган өнөр менен.
Биринен бирин айрып таануу үчүн,

Боёлгон ар түрдүүчө боёк көрөм;
Антпестен бир гана түз болсун үчүн
Бардыгын кызыл менен боёр элем.
Бетине сулуу оюлган тамганы уруп,
Окуса: үч С жана бир Р деген.

1939

1940-1949

Көбүктөнгөн күлүк аттай аркырап,
Жыйырма беш жетип келди чапкылап.
Алы жетпес - күчтүү күчкө жол ачып,
Жашчылыктар кала берди кол булгап.

Кетти, кетти, балалыктар кайрылбай,
Аткан октой кайрылууга айныбай.
Эсте калды бир күн көргөн оюндай,
Аз ырдалып унутулган ырлардай.

Кош бол, кош бол, уурдалган жылдарым¹
Кайкып учкан лачын куштай чактарым...
Артың өкүнүч, алдың кызык койнуңда
Аз жашадым, дагы азыраак жашармын.

1/1 1940

Мингениң алтын ээрдүү күлүк салт ат,
Камчылан! Айга алкынып салсын таскак,
Калтырып, сан бууданды, кайыктай сыз!
Күчө элим, дарыядай ташкындап ак.

4/1 1940

ЖАҢЫ ТАМДАР

Мында ырыстуу балдар туулат!
Таалай менен жуунат.
Кыргыектей талпынып,
Айга жетсем деп турат.

3/II 1940

БИЗ

Боорунда Ала-Тоонун ойноп-күлдүк.
Алкынтып азоо күлүк атын миндик.
Этин жеп, кымызын ичип кыялданып,
Асылкеч уяң, сулуу кызын сүйдүк.

4/II 1940

Шаарымдын бир учунан бир учуна карасам
Жаңы түшкөн, тааныш эмес, жаңы там...
Замандардан замандарга калкуучу,
Чөкпөй турган кораблдей салынган.

Ал тамдарда жашагандар ким десең?
Менин бир боор кыргыз деген үй-бүлөм!
Жаш калаага турактуу уул болууга,
Аз жыл болду тоодон көчүп келишкен.

1/III 1940

АТА МЕНЕН ЭНЕ ЭҢ КИЧҮҮ БАЛАСЫН ЖАКШЫ КӨРӨТ

Төшөгү ак мамыктай, жумшак жылуу,
Болочок таалай жолу даярдалуу.
СССР - эмгекчи элдин өз энеси,
Көздөрү асмандай көк, эки уул¹ тууду.

Кучактайт алдына алып эркелетет,
Жетилген балдарына жетелетет.
Ошондо биздин кыргыз тилек кылат,
Энебиз бизге да уул тууп берсе экен деп.

1940

ЖАЙЛОО

Жаңы айыл, түшсөң эркиң - кимдикине,
Жаткызат кең салынган төшөгүнө.
Ошондо не бир рахат дарыясы агат,
Жайлоонун карап турсаң күндүзүнө.

Сагынган көзгө сонун, жашыл ыраң,
Энедей, эркелетип кучактаган.
Кулпунган бала чакта жулган гүлдөр
Оюңдан көп аттары унутулган.

Тиккендей калың чыккан карагайлар,
Билбейсиң арасында эмнелер бар.
Камкорсуң ойноо күндө сагыз издеп,
Жыңайлак из калтырган алтын жайлар.

¹ Батыш Белоруссия менен Батыш Украина.

Чоң өзөн суу алууга далай баргам,
Уялчаак теңим менен бакандашкам.
Энтигип, өр талаша чарчаганда
Ал жутса, эрегишип мен да жуткам.

Катуу эмес, акырын да эмес эскен желдер;
Биз кылган шоктуктарга тең шериктер.
Калпакты улак кылып чоңдорго окшоп,
Тай жокто, торпок минип эңишкен жер...

Тааныш ой, тааныш колот, тааныш кырлар
Чубуруп өтүп турган сагынычтар.
Жайлоонун баркын билип сактап алсаң,
Ташкындап төгүлбөйбү ырахаттар.

Күч кошуп, чаң баскан жаш көкүрөгүңө
Кең жайлоо өмүр улайт өмүрүңө
Элдериң куландай соо таза баккан
Өзүнчө тыптынч жаткан жарык дүйнө.

1940

ЖАШАСЫН ЖҮРӨК, ЖАШАСЫН АКЫЛ

Душман жакын
Душман өжөр -
Амалдуу!
Көп самолёт,
Көп танкалуу
Бомбалуу...
Ошондуктан -
Арам колго
Кыйбас шаар:
Киев,
Харьков,
Одессалар
Ызалуу!
Эл ызалуу,
Капалуу эмес -
Ачуулуу!
Эми каптаар
Сел сыяктуу
Кайраттуу
Өз энчисин,
Кайра тартып алууга,
Кеменгердей
Сабыр кандуу,
Чыдамдуу.

Душман жакын
Ленинград жанында.
Кармашуулар
Ок жамгыры алдында
Ушул жерге
Катуу урунуп
Кыйроодо:
Чабуул салган
Коркунучтуу
Техника!
Бербес үчүн

БӨБӨККӨ

Эң жаш калып, эсте калбай ата-эне,
Кайнап бышып, далай кыйын кездерге.
Балбан турмуш төбө калың болсо да
Керек жерин жара тээп кирерде.

Тооруй басып тосуп чыгып жолумдан,
Бурай кармап, майыштырып оңумдан,
Жаш өмүрдө жаңы бөбөк көрөрдө
Таш боор өлүм тартып кетти колумдан.

Күндөр болду ырас, аздым, жүдөдүм
Эртесинде кайра унутуп күлгөмүн,
Бирок чиркин, бөбөк деми күч экен,
Эч мынчалык ууланбаган жүрөгүм.

Эң таза эле сүт үстүндө каймактай,
Сайрайт эле булбул кушту сайратпай.
Бирок тагдыр жеткирген жок ал күнгө
Ай, чиркин ай, өмүрүнүн кыскасы ай.

Алтын да бар, асыл да бар элдерде,
Не бир түркүн сонундар бар дүйнөдө.
Ошончолук кымбаттардын ичинен
Атасы үчүн бөбөккө тең жок эле.

Сулуу тоолор көркөм көлдөр четинде,
Көп гүлдөр бар, кызыл-жашыл түрлөрдө,
Жер аңкыган ошончо жыт ичинен
Атасы үчүн Жыпардай жыт жок эле.

Жаштык ширин, сүйүү ширин билгенге,
Андан ширин, бир боор тууган ата-эне.
Ошончолук көп шириндин ичинен
Атасы үчүн андай ширин жок эле.

Түпсүз кубат, чексиз элес болучу,
Сырга чоң сыр, ойго кеңеш болучу.
Энесиндей эссиз эмес болучу,
Атасындай кекчил эмес болучу.

Өлдү бөбөк жүргөн каны токтогон,
Бир жылт этип өчкөн чырак окшогон.
Учсуз жердин бир ууч куну кеткен жок,
Бети жок ай, жер уялбайт ошондон.

Кетти бөбөк жана гана бар болгон,
Жарык таанып жаңы гана ойгонгон.
Түпсүз көрдүн карыш бурчу кеткен жок,
Ары жок ай, көр уялбайт ошондон.

Бар болсо экен картайганда көргөнү,
Соо болсо экен жаштын жаңы жөлөгү.
Өмүр алда, эртеңкиге тобокел,
Өлбөсө экен башкалардын бөбөгү.

30/XI 1944

Койсары

ЖАМАНДОО

Келишкен көркү сонун кийми таза,
Пальтосу жаңы форум кара жака.
Көзү ойноп, кызыл эрди жып-жып этет,
Орусча, кыргызчалап сүйлөп турса.

Аңгыча дагы бири кезигишет,
Токтой тур тиги дагы келсин дешет.
Ошентип мен тааныган бир топ аяш,
Бир сырдын эркек көрбөс сырын чечет.

Ошентип мен тааныган бир топ аяш,
Бир сырдын эркек көрбөс сырын чечет.

Ал эмне, бир жигиттин маселеси,
Мисалы Алыкулдун аңгемеси.
Дуу этип баары тегиз күлүп калат,
«Да, да» деп жер тепкилейт четки эмеси.

Бул дагы аз, эстүү курбум, момун досум,
Көп болсун... андай достор аман болсун.
«Ай кыздар, ал гана эмес мындайы бар»,
Деп кошот «ай оңбосун, ай оңбосун».

Ал кезде мен олтурам үйдө жалгыз,
Ойлордон ойго батып түпсүз-сансыз.

Аттиң ай, бир чоң килем соксом ээ дейм,
Бир четин мүлдө кыргыз көтөрө алгыс.

Ойлойм да ойго батып бекер турбайм,
Пушкинден, Шота абамдан акыл сурайм,
Жок дешпейт, мындай дешип айтып берет,
Кайрадан көбүн оңдойм, иргейм, ылгайм.

Ошентип кирпич менен килем согом,
Өңү өчүп оңой менен гүлү оңбогон.
Жанагы «жаман» деген «жакшылардын»,
Сөзүнүн чын, калпына күбө болгон.

2/XII 1944

Койсары

МЕНИН ЖЫЛДЫЗЫМ

Атамдын досу дешчү эс-эс билем,
Аксакал чоң абышка Касым деген.
Бир түнү койнуна ороп алып чыгып
Көрсөтүп бир жылдызды колу менен:

«Таанып ал, тээтетиги сеники уулум,
Карачы жаңылыгын, сулуулугун.
Билип жүр, сен батканда кошо батат,
Сөзү ушул бизден дагы мурункунун!»

Чоңойдум, жигиттикке күндөр жетти
Ой басты тунжураган эрте-кечти...
Эрчишип оюн-күлкү мастык менен
Эсимден анын баары чыгып кетти.

Калп эмес ушул күнгө ошол күндөн,
(Аныма кээде өзүмчө ичтен күлөм)
Көк түстүү кең асмандын барагынан
Карайм да кайда экенин таппай жүрөм.

Ах, чиркин, да бир жолу көзгө түшсө,
Эгерде ай кызганып, күн түртпөсө,
Жер шарын колтугума кысып алып,
Мейманга барар элем эк-үч күнгө.

Көрсөтүп бир тилектүү жер баласын:
Болгондо биз сыяктуу эр даанасын.
Көп турбай кайра түшүп келер элем,
Таанытып адилдиктин заманасын.

2/XII 1944

Койсары

УЙКУМ КЕЛЕТ...

Абаке ай, кече күнкү биз жеген эт,
Андай эт майга оролуп күндө келет.
Кандайдыр, биз билбеген күчү бар бейм?
Ыксырайм, уйкум келет... уйкум келет...

Урушпа, сага бир кеп айткым келет,
Ал этти, парыс бекен дайым жемек?..
Жаштардын кол-аягы ичке болуп,
Кыздарга кайдан бүткөн одоно бет?

Кейибе, эмнени айтып дөдүрөйт деп,
Эт жемек өнөр бекен, күндө тердеп?..
Касымкул неге жалкоо? Билесиңби?
Дале жок, ана келет, мына келет..,

Максат жок, эт жебегин, аба демек:
Мен жүрөм, күчүбүздү дайым ченеп,
Таарынба, чычалаба, ачык сөзгө -
Эмне үчүн биздин элдер борпоң делет?

Муну айтам эгер берсең, мага кезек:
Орустун көп даамына уруксат этсек,
Кара көз, чымыр дене көркүн алып,
Бир сонун гүлдөр элек... гүлдөр элек...

Кой дебейм, эмне берсең өзүңдө эрк,
Менде жок эт жебейм деп кесирленмек,
Өзүмчө бир байкаган сырымды айттым,
Негедир уйкум келет... уйкум келет...

3/XII 1944

Койсары

ШОТА РУСТАВЕЛИГЕ

Шота аба, чын достуктун эң кымбаты,
Эр үчүн, керек жерде ак кызматы.
Жөнөй бер дагы сонун жерге алпарат,
Алдагы мен берген ат-кыргыз аты.

Таарынба, белегимдин көрдүң азын,
Сынагын кандай экен ичин ачкын,
Ал белек: сага тааныш - сулуу Нестан,
Мен аны кыргызчалап кайра жаздым.

Тариэл - сен көргөндөй баа жетпес эр,
Авандил - жүзү жылуу акылман шер,

Түз талаа,.бактуу калаа, тунук суулар...
Баары бар... Тинатин кыз үн салган жер.

Баягы кара үңкүрдө күткөн Асмаат,
Батмажан виного мас, күлгөн шат-шат...
Айтылды өз түрүндөй Фридон дос,
Не сулуу, айлуу түндөр күмүштөй ак...

Айбы жок жаш сүйүүнүн кайгылары,
Эң таттуу, эң бир жумшак муңу, зары,
Арфа ыры, жанды эриткен коңур үндөр,
Таарынуу, сүйүнүүлөр, баары баары...

Жок күтпөйм, алдын алып айтпа рахмат,
Өзүң көр, өзүң өлчө таразалап.
Арманым ошол сүйүү бул күнгө да,
Кайрадан жаралсачы атаганат!

Шота аба, чын достуктун эң кымбаты,
Эр үчүн керек жерде ак кызматы,
Жөнөй бер дагы сонун жерге алпарат,
Алдагы мен берген ат - кыргыз аты.

3/XII 1944
Койсары

ИЧКЕ СУУ

Ай күмүш суу,.ай тунук суу - Ичке суу,
Жаштык, сүйүү кумарына ичме суу.
Он бештеги кыздар таккан чачбактай,
Заманыңа жарашыгың укмуштуу.

Сен өмүрдүн кол жоолугу - гүлдүүсү,
Көктөгү айдын жасануучу күзгүсү.
Буудай, арпа ысык койнун аралап,
Аккан үнүң боз балдардын күлкүсү.

Келдим, кеттим мейман болдум беш күндүк.
Жан кыйышпас дос болуштук өмүрлүк.
Жаңы тамдуу, кашкар талдуу колхозуң
Кайда жүрсөм бир боорумдай көрүнүп.

Ишенбайлар, Адыбайлар дагылар,
Жумадилдер, барлыгы эстүү адамдар.
Жаш көчөгө биринчи тал тигишип,
Алтын жерге биринчи арык салгандар.

Силер берген кызыл кымыз, канттуу чай,
Мынча ширин, мынча балдай таттуусу ай.

Колун тартты уулангандай сары оору
Аңдып жүргөн мени кыйып салчудай.

Колхозуң бай, байлыгыңдай берекең,
Мындагы элдер башкача бир эл экен.
Пейли менен мени кайра тирилтти,
Алым куруп, чыгар кезде керектен.

Кайра барам да бир жылы өлбөсөм,
Мени оору эмес, ооруну мен көмбөсөм.
Зуулап учкан улуу заман милдетин
Калкым үчүн каным менен төлөшөм.

Ай күмүш суу, ай тунук суу - Ичке суу,
Жаштык, сүйүү кумарына ичме суу.
Он бештеги кыздар таккан чачбактай
Заманыңа жарашыгың укмуштуу.

Койсары
4/XII 1944

КАРКЫРА

Бала кез, көктөм убак, жазгы баар,
Асманда карк-карк этет каркыралар.
Мен анда: «Эй, замандын калыстары -
Көрсөтчү, канатыңда не жазуу бар?»

Уккандай дал үстүмдө тегеренет,
«Ал мына окуп кал»... деп белги берет,
Карасам, канатында төрт сап ыр бар,
Эсимде ал төрт сап ыр мындай делет:

«Турмушта бакыт да бар, байлык да бар,
Болушкан бирин-бири көрүүгө зар.
Мына эми биздин күндө кошулат дейт,
Сен да кел, ошол жакка биздин сапар»...

Аз, көппү, санабадым күн эсебин,
Колхоздо бир нече ирет орулду эгин;
Арадан күндөр бат-бат алмашылып,
Айланып Каркыра аттуу жерге келдим.

Көйкөлүп мелт-мелт этет жайык бети,
Көрсөтүп чоң боз үйдү берки четки.
«Туугандар бул үй кимдин үйү?» - десем,
«Колхоздун койчусунун үйү» дешти.

Кыргызда адамдык парс салам айтмак,
Четки үйгө салам айтып кирип барсак,

Төрүндө Бакыт, Байлык, койчу менен
Каткырып кымыз ичип отурушат.

Кандай март, Бакыт, Байлык кандай элпек,
Жаны өмүр койнунда экен кайда десек
«Заманың мына ушундай таанып жүр» - деп,
Асманда каркыра үнү карк-карк этет.

5/XII 1944

Койсары

СЫРТ ЖАЙЛОО

Сырт жайлоо аттуу адамга жакын жайлоо,
Жароокер кыз койнуңдай алтын жайлоо.
Бак кетпес, ырыс качпас, жыргал чанбас
Атыр жел, күмүш булак салкын жайлоо.

Жайлоонун жан жыргатар кымызы кең,
Жер-көктү теше чертчүү күчү менен,
Шуулдап сыр аякта чалкып турса,
Өзүмчө мына мындай ойго келем.

Турмушта кандай сүйсө ынак жары
Ошондой таза сүйгөн замананы.
Өмүргө кабак чытпай шаңк-шаңк күлгөн,
Жибектей кыз-жигиттин кыялдары.

Кири жок, жана да жок муңу, зары,
Даамына тамшандырган адамдарды.
Миң түрлүү өнөр менен шыңгыраган
Кадимки Муса, Атайдын авандары.

Элестеп, күңгүрөнүп оор күндөр,
Бирде ыйлап, бирде күлүп, бирде сүйлөр,
Ченемсиз кең тарыхты ичине алып,
Жаш төгүп Кара Молдо черткен күүлөр.

Зор «Манас» көлөмүнө жетпес ченем,
Чарчабай үч ай айтса түгөнбөгөн,
Кыргызда дагы толгон көп укмуштар,
Чынында баары сенин күчүң белем.

6/XII 1944

Койсары

ТҮП СУУСУ

Катуу келдим минген атым кара тер,
Сүрдүү кең Түп, тайыз жериң кайсы жер?

Жол көрүнбөй күүгүм кирип баратат,
Аркы өйүзүңө тез өтөйүн кечүү бер.

Тээ алыста жылт-жылт жанган көп тамдар,
Эң бир ысык касиети бар сагынтар.
Орто көчө оң жак четки ак үйдө,
Колхоз кызы Канымкүлдөй жарым бар.

Абайлагам, анын жакшы көздөрү,
Агайлаган жумшак, таттуу сөздөрү,
Жаштык күнгө такыр күнөө кыла элек,
Жаз гүлүндөй жыпар жыттуу төшөгү.

Түнгө калсам, иттери бар кабаган,
Уйку бузуп анан кантип бара алам?
Барган менен эшик ачып киргизбейт,
Мени сүйбөс жеңеси бар караган.

Жарым деймин, бирок мени кыз -сүйбөйт,
Сынбасын дейт, сүйбөстүгүн билгизбейт,
Бул кайдагы эмгек күнү жок неме,
Деп күлөт да мени өзүнө теңсинбейт.

Айыл ыраак, дагы далай жол басам,
Ал жеңеме бир кадырым салбасам.
Колхоз кызы Канымкүлдүн дарты үчүн
Колхозуна мүчө болуп албасам.

Катуу келдим минген атым кара тер,
Сүрдүү кең Түп, тайыз жериң кайсы жер
Жол көрүнбөй күүгүм кирип баратат,
Аркы өйүзүңө тез өтөйүн кечүү бер. .

7/XII 1944

Койсары

ОТУЗ ЖАШ

Ырас өмүр кандай кыска кандай аз...
Тагдыр ошол, өлчөмүнөн көп кылбас.
Бирок чиркин аздыгына мейли эле,
Анын октой тездигине катат баш.
Кечээ гана тиги кырда жок эле,
Кайдан чыкты боз ат минген отуз жаш?

Ал зымырайт, үстү-үстүнө камчылап,
Жетээр жери, түшөр үйү барчылап.
Эгер анын жетээр жери бар болсо,
Неге суудай тынбай агат адамзат?

Ошондуктан тынымы жок өмүрүм,
Уч-кыйры жок алыс жолго шаштырат.

Бүгүн дуулап, кечекимди ойлонбой,
Кечээ жыргап: эртеңиме кайдагы ой.
Мени алдаган жаштыгыма ишим жок,
Өлүм мени эркелетип койгондой?!
Ушунча күн, ушунча жыл арасы,
Жана гана, бая гана болгондой.

Шайтан көрдүм - долулугун карачы,
Байкуш жандын момундугун карачы,
Өлүм-өмүр аралыгы даңгырап,
Тазалыгын, сонундугун карачы!
Даяр орду, белен жайы бош турбай,
Анын мелт-калт толумдугун карачы!

Артык экен, кымбат экен жаштык кез,
Алтын экен, жакут экен баа жетпес.
Маңдайынан да бир сүйүп калууга,
Токтоп бербес, токтотууга күч жетпес.
Коюн толгон отуз жаштан айнууга,
Өмүр чиркин, өкүмү күч-жол бербес.

Айныр элем, айныганда не пайда,
Он сегизде ойноктогон мен кайда?
Отуз да аз... көп болгонго кубангын,
Андан көрө амандыкка бел байла.
Тирүүлүктө кара өлүмдөн өч алып,
Калкын үчүн кан чыгарып бер пайда!

Кантсин боз ат бир топ жолду баскансыйт,
Атырылып алга карай баргансыйт.
Сүрөп алган жазмыш жолу аябай,
Камчы менен май сооруга чапкансыйт.
Жым-жым эткен ээндикке жоголуп,
Караан үзүп кирип бара жаткансыйт.

Токточу өмүр, токточу өмүр, токтой тур!
Көзүң чуңкур, өңүң кансыз, сары сур,
Тил албассың, жоголо бер, кете бер,
Сенден күчтүү, сенден өжөр бул учур.
Он беш жолу улам кайра туулуп,
Он беш жолу жашарбасам карап тур!

Ырас өмүр, кандай кыска, кандай аз,
Тагдыр ошол, өлчөмүнөн көп кылбас,
Бирок чиркин аздыгына мейли эле,
Анын октой тездигине катат баш.

Кечээ гана тиги кырда жок эле,
Кайдан чыкты боз ат минген Отуз жаш?..

8/XII 1944

Койсары

ЧӨП ЧАБЫК

Колхоздо баягыдай жигиттер аз,
Майышпай чөп чабышка уландар жаш.
Андыктан кыйын салмак жеңемдерде,
Эмесе, болгон күчтү эмнеге аяш?

Сүрдөбөй эптүү кармап чапкыларын,
Сздак жер, машиналар барбас жагын.
Сол кылып кызгалдактай каптап алып,
Жайкашат, жашыл ыраң жибек жалын.

Эң жеңил, эркектердей шилтеши элпек,
Бүгүнкүм жүз сотыйга толсо экен деп,
Деңиз көк, катарына жалп-жалп жатып,
Жыпардай аңкыган жыт бур-бур этет.

Бат эле сол башына кайкып чыгат,
Күн ысык, терин арчып, аз тыныгат.
Кайрадан шарк-шарк эткен кубаттуу үн,
Ах, чиркин чөп чабык кез кандай рахат?..

Жашоону терең таанып кеңири ойлоп,
Зор турмуш колхозчунун колунда ойноп.
Табият терезесин ачып коюп,
Жылмайып келиндерге көңлү тоёт.

Эрдик да, ак эмгек да, адилдик да,
Ырыстын далай кенчи колхозчуда.
Эгерде керек болсо - жаштар үчүн,
Калп айтпас, тунук сүйүү кол алдында.

Көктөй бер, көгөрө бер кең талаалар,
Кем эмес, сага жетер чамабыз бар.
Камыкпа, согуштагы азаматтар,
Колхоздо Гомер айткан алп аялдар.

10/XII 1944

Койсары

ЭРКИН ЫР

Ушул күз: Чоң күндөгү үчүнчү күз,
Ааламдын шер алптары салышкан күч.
Көркүнөн эч бир колхоз өзгөргөн жок,
Дагы эле бүткөн бою алтын, күмүш.

Жакшы убак... Кызыл кырман, темин маалы
Көңүлдү кубандырып жаңы даны,
Карачы колхозчунун оюнда экен,
Турмуштун жүргөн каны, соккон жаны!

Тилегим: кийми болсун жибек, шайы,
Жагымдуу, жайлуу болсун жүргөн жайы.
Балдары аман болуп, тукуму өсүп,
Кант, шекер, бал татысын ичкен чайы.

12/XII 1944

МЕН ЭМНЕДЕН УЯЛАМ

Мен уялбайм, сүйбөдү деп жаш теңим,
Же болбосо аты назик ак келин.
Ая, жаным, антпе дешке чолом жок,
Чынын айтсам андай ишке жок эбим.

Мен уялбайм дайым бүркөө түрүмдөн,
Жаш болсом да картка окшогон сүрүмдөн,
«Койдум, курбум, мунум жаман» - дей албайм,
Өзгөрмөй жок жаралган түс, гүлүмдөн.

Мен уялбайм ал кетирген оорумдан,
Баскан күндө төрт аяктап боорумдан.
«Кантем, апа, ушинтемби, я», - дебейм,
Сөөгүм чыкпайт бараткан түз жолумдан.

Мен уялбайм балам жок деп соңумда,
Жал-жал күлгөн жарым жок деп оңумда,
Балам, жарым - доорум үчүн шилтенген
Найза учунда, зор замбирек огунда.

Мен уялбайм кедейликтен, жоктуктан,
Тапкым келсе, жок колунан чок чыккан.
Менин казынам, байлыктарым миномёт,
Батыш жакта жоо калаасын коркуткан.

Мен уялам, мына мындан уялам
Көзгө толор бир чоң эмгек кылбагам.
Колун кезеп жолуң болгур дегенсийт,
Жер шарынан күлүк учкан заманам.

11/XII 1944

Койсары

КОМБАЙН

Бүтө элек чөп чабыгы, көп жер жатат,
Кайда али, беш-он гана үймөк жасап...
Аңгыча ал менчи деп кол булгалайт,
Апийим бир кыл аппак гүлүн таштап.

Башкарма кенен жатып уйку татпай,
Миң ойлоп, эч бир оңой амал таппай,
Бир бөлүп өң аялды апийимге,
Чапкылайт көңлү тынбай ары карай.

Ортолоп эки тилим эми гана,
Кыруунун кызуу кези башталганда,
Орбосоң күбүлөм деп күлүн турат,
Теңселип, тегиз ырдап алтын арпа.

Күндөр да өчөшкөнсүп башкача ысып,
Ак буудай жылдагыдан эрте бышып...
Күч жетпейт, азаматтар батыш жакта,
Сыр бербейт, колхозчулар демин кысып.

Бир иштен экинчи иштин кемдиги жок,
Андыктан муну «антип таштап коёт.
Ошондой зарыл учур мезгилинде
Талаага эр комбайн пайда болот.

Болот миз үч кулачтай тишин салат,
Орулуп арпа «улайт шалак-шалак.
Кызылдан ошол замат данын төгүп,
Бат эле бир гектарды эки айланат.

Алыстан карап турган колхозчулар,
Ичинде бригадир бар, башкарма бар,
Рахмат комбайным деп күлүшөт,
Дем кирип, бардык жумуш агат шар-шар.

Комбайн - колхозчу үчүн бакыт-таалай,
Эң жакын кичүүсүнүн агасындай.
Жана да агасы үчүн инисиндей,
Атанын баатыр жакшы баласындай.

Ушинтип түшүмдүү жыл ар күз сайын,
Жаңырып мыкты оңдолуп келген дайым.
Ак буудан ойдогундай бышып берсин,
Сен үчүн айланайын, ай комбайн.

13/XII 1944

Койсары

СҮЙҮҮ ЖАНА МЕН

Сүйүү эмне? Сүттөй таза колукту!
Ансыз анан алтын өмүр толукпу?
Ошондуктан эң биринчи жаш сүйүү
Бермет, жакут, каухар кийип жолукту.

Кучактадым, өптүм, кыстым боорума,
Бул турмушта өлгөнчө бир болууга.
Бирок, сүйүү эң жалганчы нерсе экен,
Кош деди да от карматты колума.

Экинчиси: андан сулуу, андан жаш,
Жалынына жана турган жансыз таш,
Анын көркү миң бир түрлүү көрүнүш,
Мен андыктан: кайра кумар, кайра мас.

Аз дууладык жаштык, мастык ойнунда,
Ант бериштик өмүр байлап көп жылга,
Бирок, сүйүү жерден муздак нерсе экен,
Жашырынды, жылаан таштап мойнума.

Менде айып жок... төмөнсүнбөйм эч кимге,
Андай болсо, «күнөө өзүңдө» деп билбе,
Бирок сүйүү уудан бүткөн нерсе экен,
Үчүнчүсү, заар чачты бетиме.

Жылаан таштап, заар төгүп, чачып от,
Эрк сеники, шылдың кылмак, ойномок,
Бирок, түшүн, акылың кем жаш сүйүү,
Ошентсе да сенден көңлүм калган жок!

Билем, анын туш тарабы терең жар,
Өзү зоока, куш жете албай болгон зар...
Эгер сүйүү күчтүү болсо өлүмдөн,
Мен сүйүүгө теңелүүгө акым бар.

14/XII 1944

Койсары

АЛДАНБА

Бирин бири жыга албайт,
Багынтсам деп өзүнө,
Турмуш менен адамзат -
Бири - баатыр, бири - дөө.

Күн менен түн сыяктуу,
Кээде кара, кээде аппак,
Турмуш митаам, турмуш куу,
Өзгөрүлгөн эң бат-бат.

Бири зоока, бири аска,
Бири түз жер, бири ор,
Турмуш чиркин адамга
Бирде кор да, бирде зор.

Анткен менен адамзат,
Балбаныраак турмуштан,
Турмуш болсо - найзачан,
Адам - болот кылыччан.

Бирок тиги өйдөкү,
Көз боочудай шамдагай.
Ошондуктан астыңкы,
Алдырып жоёт байкабай.

Өзүм адам болгонсоң,
Адамга айтар насаатым,
Биздин бөбөк, инилер,
Эч кайгысыз жашасын.

Андай болсо турмуштун,
Балдай ширин даамына
Жана кыздай жароокер
Наздыгына алданба.

Кээде жок да, кээде көп,
Аздыгына караба.
Бели ийилип картайбас,
Жаштыгына алданба.

Алтын төшөк, ак бермет,
Жаздыгына караба,
Телегейи тегиз шай
Мастыгына алданба.

Жашыл, сары, көк гүлдүү,
Көркөмүнө караба,
Атак, урмат кучактап
Өпкөнүнө алданба.

Кээде турмуш уу берет,
Ачуусуна караба.
Кээде турмуш кант берет,
Таттуусуна алданба.

Дал турмуштун өзүндөй,
Миң айлакер жүздүү бол.
Дал турмуштун өзүндөй,
Акылдуу бол, күчтүү бол.

19/XII 1944

Койсары

АЙГА

Жаз мезгили, он беште ай,
Уйкуга мас өзөн-сай.
Көркүн калам айта алгыс,
Олдо тоонун түнкүсү ай.

Сүттөй аппак сулуу май,
Уйкуга мас капчыгай,
Сүрөт менен айта алгыс,
Олдо түндүн күчтүүсү ай.

Оюн курган сулуудай,
Оронгону жибек, шай,
Ой менен айтып бере алгыс,
Олдо түркүн гүлдүүсү ай.

Ойдогу үйдө уктабай,
Оюн курган кыз, бала ай.
Кыз, бала ойнун терметкен
Асмандагы алтын ай.

Ойноктогон чымчытпай,
Олдо кыздын күлкүсү ай,
Кыз күлкүсүн терметкен
Ободогу күмүш ай.

Жаш күнүңдөн картайбай,
Өңү өчпөгөн ак айдай,
Өзгөрбөсөң не болот,
Олдо кургур жаштык ай.

21/XII 1944

Койсары

МАГА КҮЛБӨ

Бул кандай ысыгы жок кансыз жүрөк,
Турмушта бүркөө түндөй жалгыз жүрөт.
Бечара ай, ээн талаадан эмне издейт деп,
Кара көз бетин басып кыт-кыт күлөт.

Аның ырас, кечке жуук, эртең менен,
Ың-жыңсыз тынчтык менен эрмектешем.
Чабыттап жем издеген ак барчындай
Үйүмө эки-үч сап ыр таап келем.

Мен киммин, бир жай адам Алыкулмун,
Эгерде жаза албасам, алсыз кулмун.
Томсоруп кол куушуруп өтүп кетсем,
Заманга анда менин кайсы кунум.

Жаза алсам өз доорумдун чын китебин,
Дайрадай тынбай аккан эрдиктерин.
Жанымда жазган жазуум гүлдөп турса,
Анда мен Аалы шерден¹ алдуу шермин.

Кой антип кыт-кыт күлбө эркетайым,
Жан шоолам, жарык күнүм, бак-таалайым.
Сен үчүн бүркөө акындын ачык ыры
Ай нурлуу, ак жүзүңдөн айланайын.

Анын ырас, кечке жуук, эртең менен,
Ың-жыңсыз тынчтык менен эрмектешем.
Чабыттап жем издеген ак барчындай
Үйүмө эки-үч сап ыр таап келем.

22/XII 1944

Койсары

ЖЕТИ-ӨГҮЗ

Карагайлуу кара асканын алдында,
Жети бөлөк жети тоонун жанында,
Ажыдаардай атырылып Жети-Өгүз,
Агып жатат жарды уратып каарына.

Таштар тарс-турс, калдыр-кулдур куланып,
Бууракандап көбүктөнүп бууланып,
Эр турмуштун агымындай шаркырап,
Ок жыландай оюн салып буралып.

Ай батты ачык, сүрү баатыр арыстандай,
Ак жолборстой айга айкырат жазганбай,
Бүркүт, каблан күркүрөтүп барлыгы
Ушул суунун балдары бейм акетай.

Ой, Жети-Өгүз, жүрөгүңдө кара жок,
Кең өмүрдүн уюлуна мээлеп сок.
Адамзаттын жыргалы үчүн кам көрүп,
Ташы, күүлөн, улам күчө бизге окшоп.

22/XII 1944

Койсары

¹ Аалы Шер – Мухамбеттин чалыярынын бири.

ЖАЛГЫЗ ӨРҮК

Пароход жай кыдырып Ысык-Көлдү,
Таң сүрө, жол жармынан араң өттү.
Түн бою көз ирмебей из караган,
Алыста маекчинин чырагы өчтү.

Күнгөй жак, «Жалгыз өрүк» барар жерим,
Болжолдуу өз саатында, келип жеттим.
Бул айыл, түүлүп-өскөн айлым эмес,
Антсе да, өз боорумдай жакын элим.

Не көрөм? Баары жаңы көп үй көрөм,
Май айы. Бак-дарактар тең гүлдөгөн.
Жүзү ачык жаңыча өскөн жаш уландар
Шат күлөт, өз дооруна сүйүнгөндөн.

Ак, кызыл, алма, өрүктүн жыттуу гүлү,
Жемиш бак, короо сайын түрлүү, түрлүү.
Баткан күн, аткан таңдын черин жазып
Сайраган сүйүү көркү, булбул үнү.

Ах, заман, сенин аккан агымың шар...
Тең келбес, учкул канат, арышың бар.
Алыста аз жыл жүрүп кайтып келсең,
Боз кыштак - кең көчөлүү жаңы шаар.

Бул жерден, бир убактарда кеткем өтүп,
Ал кездер негизинен кайра өзгөрүп,
Мөмөлөп нечен миң түп өрүк болгон,
Мен көргөн мүрзө үстүндө жалгыз өрүк.

23/XII 1944

Койсары

КАРА КӨПӨЛӨК

Таң алды таттуу уйкуда бир түш көрөм,
Түшүмдө жанга ажайып бир иш көрөм:
Зор акын - немең Шиллер калаасына
Эң калың кара көпөлөк жаады көктөн.

Ойгонуп, түрлүүчө ойлоп түшүнө албай:
Даанышман, сөзгө чебер, акылга бай,
Кадырлуу кары Абага жорутууга
Жөнөдүм үйүн карай, тез ылдамдай.

Ал киши бир далайга ойлоп туруп,
Өчө элек, кечеки оттун корун чүкүп:
«Э балам, карыялардан укканды айтам,
Асмандан кара көпөлөк түшсө учуп:

Ал жерге, ошол жылы эгин чыкпайт,
Алма, өрүк, түрлүү өсүмдүк, тегиз куурайт.
Суу акпайт, бир гана ысык шамал согот,
Буркурап, күнөөлүүлөр улуп ыйлайт.

Кыдырып шаар ичин кара көпөлөк,
Кор кылып желдеттердин көзүн көзөп,
Адамдын канына мас мырзаларды
Муунтуп жүрөктөрүн бурап өтөт».

Ошентип, чала болот... Бүлүнүшсүн!
Күнү өчүп, бактысыздык түнү түшсүн!
Андагы Шиллер аттуу немец аял,¹
Пушкиндин арбагына күлгөнү үчүн!

25/XII 1944

Койсары

НЕГЕ КЕЧИГЕТ

(1942-жылдын жазына)

Эсимде... Бир жолу эмес, нечен ирет
Бул айда тоо боорунан гүл терчү элек.
А быйыл... күн жылыбайт, жер тегиз кар,
Шумдук ай, неге мынча жаз кечигет?

Алда эмне? Алмаштырыл сан кылымды,
Өзгөрбөй келе берип ар бир жылы,
Же биздин каршы келип бактыбызга,
Алсырап, жол жүрө албай чарчадыбы?

Анда эмне?.. Жашообуздун негизгиси,
Келатып бир кырсыкка кезиктиби?
Болбосо, үйү алдында гүлдөрү аз деп,
Же бизге таарынуунун белгисиби?

Эл жүдөп, жан жаныбар арыктады,
Сулуу жаз, бул кандайча сагынтыканы?
Болбосо, ак иреңи сары болуп,
Байкоосуз катуу ооруга чалдыкканбы?

Жок жаным, чарчабаган, таарынбаган...
Жогорку үч себеп тең бирдей жалган.
Эмесе кечигүүнүн чын себеби:
Немецтин уулуу огуна жараланган.

¹ Шиллер фамилиялуу бир аял А.С. Пушкиндин Михайловскийдеги мүрзөсүн ачтырып, аябай кордо кеткен.

Күн нурлуу кайгы билбейт, күлүп чыгат,
Бир күндө биздин колдон жаз айыгат,
Андан соң жарасы үчүн кек алмай бар,
Күнөкөр, алда кандай айла табат?

28/XII 1944

Койсары

ТАБИЯТ МЕНЕН МУЗЫКА

Өмүр кең, солор гүлдөр... өчөр, жанар,
Бат карып, бат эскирип, бат жаңырап,
Эмесе: бул дүйнөгө түүлүү менен
Кайрадан, ар адамдын өлмөйү бар.

Өлүм ак, пейли сараң, көңүлү тар,
Күчү жок, бирок мени коркута алар!
Себеби: мен өлгөндө ордум басат,
Менден соо, менден жакшы, акылдуулар!

Кубанам, туулуп-өскөн заманыма,
Барабар бир сагаты, бир кылымга!
Урабас менин дагы кирпичим бар,
Көз жеткис анын чымыр катарында.

Курбума, ини-агама рахмат айтам,
Биз чын эр, бул турмушка жашап-кайткан,
Кан төккөн зор майдандын жыйынтыгы
Мынакей түбөлүккө улуу майрам.

Бул бүтсүн, айтар сөзүм төмөнкүдөй,
Анчалык орчундуу эмес, жөпжөнөкөй:
Кантейин жазмыш күчү руксат бербейт,
Заманга иштер элем далайга өлбөй.

Ах, чиркин биздин күндөр кандай таттуу,
Бүгүндөн, эртеңкиси рахаттуу!
Табият жана анын музыкасы,
Күн санап, кандай сулуу, кандай шаттуу!

Ах, дүйнө, биздин күндөр кандай таттуу,
Бүгүндөн эртеңибиз рахаттуу!
Ушундай сонун күндө өлгөндөргө
Байкачы, кандай гана аянычтуу!..

27/XII 1944

ПОКРЫШКИНГЕ

Биз кимбиз? Сен мага ага, мен сага - ини,
Баарыбыз, доорубуздун жаш жигити;
Андыктан: орус уулу болуу менен -
Жанада кыргыздын да Покрышкини!

Эл көрдү, өрт үстүндө канат кактың,
Лаачындай кайкып учуп өтүп жаттың,
Фашисттин жылдыздарын түшүрө тээп,
Гүлдөтүп, көктө эркиндик салтанатын!

Сүттөн нак, ажалдан курч, сенин эркиң,
Үч эмес жүз мертебе баатыр дешсин!
Бир гана, биздин гана өлкөдө эмес!
Баатыры биздин жалпы планеттин !

Адамсың көп кары эмес, өмүр - жашың,
Бирок да, сен биздерден башкачасың.
Анткени - уйкуң жерде болгон менен,
Асманда сенин ичер тамак-ашың.

Бул дагы аз, жерден, көктөн жоону жеңмек,
Адамды акылдан да бийлөө керек!
Андыктан: Гёте, Гейне, Шиллер менен
Сага окшоп, бетме-бетке чыккым келет!

Сүттөн нак, ажалдан курч, сенин эркиң,
Үч эмес, жүз мертебе баатыр дешсин!
Бир гана, биздин гана, өлкөдө эмес,
Баатыры - биздин жалпы планеттин!

27/XII 1944

КҮЗГҮГӨ КАРАНГАН ЖЕҢЕМЕ

Жеңекем таш -күзгүдөн жүзүн карайт,
Кулпурган кундуз чачын кайра тарайт,
Суйкайып, күлүмсүрөп кашын серпип,
Түлкүдөй көлөкөсүн тамашалайт.

Көңүлү жай, эч жеринде кемтик жоктой,
Ичинде, менден сулуу ким деген ой.
Лыпылдап ары кетет, кайра келет,
Тик така, жибек көйнөк, орточо бой.

Коюлап жука жаккан кызылдарын
Таратып, көз астында упа тагын,
Ошентип, боёк айбын тегиз көрдү,
Көргөн жок, бирок бетте бырыштарын.

Себеби: адам өзүн өзү алдайт,
Андыктан карылыгын мойнуна албайт.
Жер тозот, тулпар карыйт, учкул талыйт,
Бирок да аял көңлү эч картайбайт.

Сулуулар капа болор мындай дешке,
Айтайын ак сөзүмдү мен да &изге,
Чынында, биз да андайдан алыс эмес,
Ар дайым эркек кургур он сегизде.

29/XII 1944

Койсары

БҮКӨН

Бүкөнтай, бучук мүрүн үч жашар кыз,
Бир күндө жүз жыгылып, жүз басар кыз.

Аз ыйлайт, борс-борс күлөт, көп да күлбөйт,
Кемпирден токсондогу таза сүйлөйт.

Кыргыз да... ачырканбай кымыз ичет,
Кучактап уктап калат бир жилик эт.

Ар убак абалары «ырдап кой» дейт,
Бүкөнтай көздү жумуп ырдап кирет:

«Сагындым, атакемай келсе экен - дейт,
Ал жеңип, тилегимди берсе экен» - дейт.

Карылар муну укканда жым болушат,
Көзүнөн жаш чуурутушуп бурчак-бурчак.

Анткени - үч жыл болду кабар келген,
«Палан күн... палан жерде өлдү»... деген

Эл үчүн каза таап жоо огунан,
Бүкөндүн атакеси кайтпай калган.

Бирок да бардык айыл жакшы көрөт,
Бүкөндүн - эркелетчү атасы кеп.

31/XII 1944

Койсары

...ВАГА

Кадырың кымбат мен үчүн, -
Сендейди мен таппасмын, \

Кийинки жазган катыңда
Ыраактап кеттиң деп жаздың.

Амандык барда сүйгөнүм,
Жер үстү жакын, аным чын,
Канча чакырым болсо да,
Ыраагы жок жарыктын.

Түбөлүк түнгө айланса
Жарыкта жырғап жүргөн чак,
Биз ошондо каларбыз
Сан жеткис чакырым ыраактап.

2/1 1945
Койсары

КАТЫҢА ЖООП

Жактырбадым, курбум, жазган катынды,
Курбум дедим, элге айтпадым атыңды.
«Алым жаман, ооруп калдым сага окшоп»
Деген сөзүң капалантты акынды.

Сен неге үчүн өз өзүңөн кирдейсиң,
Оору - соо деп, мени экиге иргейсиң?
Сен неге үчүн оору экеним унутуп,
Ооруп жатып ыр жазганым билбейсиң?

Сен неге үчүн бошоң тартып кирдейсиң,
«Мен сендей» деп мени алсызга иргейсиң?
Аалам алпы Шекспирдей үч менен
Ооруп жатып сүйлөшкөнүм билбейсиң?

3/1 1945
Койсары

АДИЛДИКТИН КУШУ

Акындар акылмандар нечен-нечен,
Таба албай арман менен өтүп .кеткен.
Өзү эмес, канатынын жалгыз талы -
Бааласа миллион элге бир баа келген.
Күндөн чоң, суудан таза, жерден баатыр
Ак кушу адилеттин кайда экен?

Мен билем кайда экенин сонун жайда,
Ал эмес Америка, Европада.
Жасалган акак таштан бир күмбөз бар,
Эн күчтүү, эң сулуу шаар Москвада.
Мына ошол күмбөздөгү тынч уктаган
Укмуштуу улуу адамдын оң колунда.

Кайгы жеп караңгылап жарык дүйнө,
Ал адам деми бүтүп өлөрүндө,
Ме, ал деп өз колунан берип кеткен,
Ишенип өз жанындай сүйгөнүнө.
Ошондон ушул күнгө турак жайы
Уясы адилдиктин төркү үйүндө.

Сый көрүп, кадыр көрүп эркин уктап,
Чындыктын калыстыктын балын ууртап,
Толтуруп үйдүн ичин адилдикке,
Силкинип боюн тарап убак убак.
Кант салган чайын ичип ал кишинин,
Нанын жеп, аалам кезип учуп чыгат.

Ал учат ай үстүндө, күн астында,
Каухардай көп жылдыздын арасында.
Жер шарын топтой ойноп чимирилтип,
Шаңкылдап шаңшып ырдап анда-санда.
Өзүнүн талбас канат балапанын
Замандан замандарга таратууга.

6/1 1945
Койсары

УЧКУЧ КҮҮСҮ

Учтуң, учкуч,
Жасап укмуш.
Сен учканда
Карап туш-туш.
Санаа жетпей,
Шамал жетпей,
Караандабай
Шумкар куш,
Аай, карандабай,
Бай, бай, бай,
Ээй, заман,
Сенин балаң
Айландырып
Самолётту
Бураган,
Беттешкенде
Бетке келбей,
Ажал-душман
Бырын-чырын
Кулаган.
Ээй, заман
Кандай кыраан
Сенин балаң
Бай, бай, бай.

2.

Булут жиреп,
Жапырт кирет.
Өнөр жасап,
Чимирилет.
Ата мекен
Болуп бекем
Тынчтык өмүр
Сүрсүн деп.
Аай, бек турсун деп,
Бай, бай, бай,
Ээй, заман,
Сенин балаң
Айландырып
Самолётту
Бураган.
Беттешкенде
Чыдай албай
Ажал-душман
Бырын-чырын
Кулаган.
Ээй, заман
Кандай кыраан
Сенин балаң,
Бай-бай, бай!..
Учсун учкуч,
Жасап укмуш!
Жадырасын
Биздин турмуш!
Жаркылдасын,
Оюн салсын

Болот куш.
Аай оюн салсын,
Бай, бай, бай,
Ээй, заман
Сенин балаң
Айландырып
Самолётту
Бураган.
Беттешкенде
Бетке келбей,
Ажал-душман
Бырын-чырын
Кулаган.
Ээй, заман
Кандай кыраан

Сенин балаң
Бай, бай, бай.

12/1 1945

Койсары

КӨТӨРҮҮ ЫРЫ

Тулку чоюн бейм,
Оор көрүнөт,
Он бир жигиттин
Тери төгүлөт.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Жерден былк этпейт,
Жеткил көрүнөт,
Жети жигиттин
Тери төгүлөт.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Кана жабыла
Бирден алабыз,
Агын дайрага
Өткөл салабыз,
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Кана, жабыла
Бирден алабыз,
Бузуп тоолорду
Канал салабыз.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Көлдү курчатып,
Жолдор салабыз,
Салган жолдорду
Келип караңыз.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Айран таң калып,
Тынбай караңыз,
Заман чоюнун,
Жерден алабыз.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

12/1 1945

Койсары

ТОСУП АЛУУ

(Кыздын ыры)

Паровоз келет үн салып,
Калдыр, күлдүр күү чалып,
Физкультурник кыз келет,
Биз тосолу гүл алып.

Айбат гүл алып,
Айбат гүл алып.

Физкультурник кыз келет,
Москвага кубанып.
Кабар берип айлына,

Айылын таң калдырып,
Физкультурник келет деп,
Сүйүнчүгө учуруп,
Ак куу канат талдырып
Ак куу канат талдырып.
Паровоз келет жакындап,
Көз айнеги жаркылдап,
Мен мындамын Күкүш деп,
Биздин Бүбүш чакырат.

Жүрү тосолу гүл алып,
Айбат гүл алып,
Айбат гүл алып.

Физкультурник кыз келет,
Улуу оруска кубанып,
Кабар берип колхозго,
Колхозун таң калдырып,
Физкультурник келет деп,
Сүйүнчүгө учуруп,
Ак куу канат талдырып
Ак куу канат талдырып.
Паровоз токтойт -бууланып,
Эр көөдөнү сууланып,
Физкультурник кыз түшөт,
Биз тосолу гүл
алып,

Айбат гүл алып,
Айбат гүл алып.

Физкультурник кыз түшөт,
Кубанып да нурданып,
Кабар берип кыштакка
Кыштагын тан калдырып,
Физкультурник келет деп,
Сүйүнчүгө учуруп,

Ак куу канат талдырып.
Ак куу канат талдырып,
Ак куу канат талдырып.

12/1 1945.
Койсары

КАЙДА БАРСАМ ЭСИМДЕ

Кайда барсам эсимде
Көлдүн кызыл кыздары.
Катташпай коюп далайга,
Көңүлүм жаман сыздады.

Кызыл кыздар көлдө экен,
Кыялын эстеп сагынам.
Барайын деп баралбайм,
Базар сайын камынам.

Кантейин жалжал кара көз,
Жүрөккө санаа илинтти.
Кыз кызылын таңдаган
Мен Чүйдүн куба жигити.

13/1 1945
Койсары

ЖИГИТТЕРДИН ҮЛПӨТ ЫРЫ

Достор!
Дос десем, баарың доосуң, менин калкым,
Дал бүгүн «Жеңиш күнү» көңүл жаркын,
Турмуштун: тоо - токою, агын суусу -
Бир башка, бүгүнкү күн: кооз, салкын,
Эмесе кең үлпөткө, кел жигиттер,
Бир бирден бокалыңды колуңа алгын:

Жеңиш,
Таалай,
Бакыт үчүн
Тынбай,
Тынбай,
Тартып калгын.

Достор!
Дос десем, баарың доссуң, менин журтум
Жаңырды «жаңы жылың» кийин, кулпун
Өмүрдүн: тоо - токою, агын суусу -
Биз менен: ырдайт, бийлейт, ана уккун.
Эмесе кең үлпөткө, кел жигиттер,
Мынакей баарыңарга бокал сундум:

Тынчтык,
Ырыс,
Таалай үчүн
Тынбай,
Тынбай,
Тынбай,
Тынбай жуткун.

Достор!
Дос десем, баарың доссуң, менин калкым
Сыйлайлы, кадырлайлы, заман баркын,
Ырдайлы ата Ленин акылманды,
Даанышман, улуу көсөм заман алпын;
Эмесе кең үлпөткө, кел жигиттер,
Жабыла бокалыңды колуңа алгын;
Биздин
Ак тилектен
Кайрат,
Кубат,
Өмүр алсын,
Тынбай,
Тынбай,
Тартып калгын.

13/1 1945

ОСУЯТ

Кыялы комуз миң кылдуу,
Чертилсе комуз көп сырдуу.
Өмүрдүн өзү сыяктуу,
Жумшак, таттуу, жыпжылуу.

Карап турсаң укмуштуу,
Бирде кичүү, бирде улуу,
Бирде бала мүнөздүү,
Бирде чексиз акылдуу.

Токтоо, кылдат, сабырлуу,
Кээде ак көңүл, кээде куу.
Көйрөң, жеңил, шашкалак,
Билүү кыйын кандай бу?

Күлкү майрам кызыктуу,
Өмүрү талаш ызы-чуу.
Түшүнгүн муну, түшүнгүн,
Акынга чыксаң жаш сулуу.

15/1 1945

Койсары

ГИТАР КҮҮСҮ

Түн суук, кыш ышкырат үйлөрдү ачып,
Ой-кырга дубана албас күмүш чачып,
Ыйлатат, урат, ойнойт, ыза кылат,
Жыргалдуу жазды алыска ала качып.

Жарыктан, караңгылык сагаты узун,
Көз талып окуй албайм, жазмак турсун.
Көңүлсүз жалгыздыктын төшөгүндө
Зеригем кармай албай үйкү кушун.

Бул минут, коңур үндүн таза үндүүсү,
Көп элде кыз тоюнун сүйкүмдүүсү,
Мен ашык татар келин бөлмөсүнөн
Угулат кулагыма гитар күүсү.

Колу ойноп анын назик кылдарына,
Ырлары эми жаңы кызыганда,
Токтотот, напсиң күйгөн жигит эрки
Аз күлүп, чоп-чоп этип өпкөн гана.

Мейли өпсө, айла барбы ашыктарга,
Кой дебейм, ошент дебейм мен аларга.
Келиндин алдашына табам канат,
Басылдың, бирок бекер, ах, гитара.

Түн суук, кыш ышкырат үйлөрдү ачып,
Ой кырга дубана албас күмүш чачып,
Ыйлатат, урат, ойнойт, ыза кылат,
Жыргалдуу жазды алыска ала качып.

16/1 1945

Койсары

АККУУНУН КӨРДҮМ УЧКАНЫН

Күн батып, күн баткан жак кызгылт тартып,
Ысык-Көл кызгылт нурга жүзүн арчып,
Кылкылдап кылаа тарткан берки өйүздө
Кыш күнү жалгыз басып келе жатып.

Мен көрдүм көп ак куунун учкандарын,
Куш атар мылтыгымды колума алдым.
Карасам жан-жагымды огум бүткөн,
Кантейин бирин атып кала албадым.

Чын эле, жаштык өмүр аткан окпу,
Чын эле жаштык чиркин жанган отпу?.

Ок болсо кур калтырып азыркыдай
Жаштык кез, текке атылып кеткен жокпу?

Эгерде жаштык текке атылбаса,
Замандын туура койгон талабына,
Татырлык жана элимди кубантарлык
Ак куудай канаттуу ырым кана, кана?
20/1 1945

МУЗЫКА

Жумшак, кенен,
Таттуу, терең,

Шаттуу, муңдуу,
Салкын, жылуу,

Коңур, көркөм,
Ыйсыз, өскөн,

Таза, тунук,
Дайым - сылык.

Адил, алыс,
Салты - намыс,

Күчтүү, балбан,
Күчөп жанган.

Сөздөн өткүр,
Ырдан жеткил.

Бир баатыр бар,
Сурасаңар.

Ал музыка,
Музыка.

21/1 1945
Койсары

КЫЛЫМДАР

Ай батат, жылдар өтөт, зуулап бат-бат,
Жебедей кароолуна тийип шак-шак.
Түгөнгүс эртеңкинин эшиктерин
Китептин барагындай ачып шарт-шарт.
Жортуулдан жолдуу кайткан жигиттердей,
Өмүрлөр муңду тепсеп күлөт шат-шат.
Кылымдар кыз эскирткен шайыга окшоп,
Кайдадыр желп-желп этип калып жатат.

О кайда, мынча алкынып жулунасың,
Тоо-ташка азоо тайдай урунасың,
Соң-Көлдүн колго түшпөс кундузундай
Жылтылдап кызыктырыл кубуласың.
Кул болуп адамзаттын бийлиги үчүн,
Кош миздүү канжар болуп сууруласың.
Заманга токсон тогуз өңөр жасап,
Жүзүңдө кайра энеден тууласың.

29/1 1945

Койсары

АКАДЕМИК СКРЯБИНГЕ

Алтын мүнөз айланайын карыя.
Асыл журтка ак эмгегиң жарыя;
Адамзатта түрлүү сапат, түрлүү баа,
Биз бир тамчы, сен чалкыган дарыя.

Андай болсо сен өз атам, өз бабам
Өз деңизим, түбү терең дарыям,
Кыргыз эли жана кыргыз илими
Көктөсүн деп дарыяңдан суу жаям.

29/1 1945

Койсары

РОССИЯ

Эй, Россия, Россия, бир боор энем!
Мен өңдүү тоо кушуна койнуң кенен,
Чын сөздү туура айтуудан таймана албайм
Биз элбиз, биз кишибиз - сени менен.

31/1 1945

Койсары

СҮЙБӨМ СЕНИ

Сүйбөйм сени: түбөлүккө муздадым,
Бирок анын себептерин билбеймин,
Жаз чыкканда терезеңди каккылап,
Бай төшөктүү жакшы үйүңө кирбеймин.

Бала, жардан, бир туугандан артыкча,
Бул дүйнөдө сүйгөнүм бар жапжалгыз,

Билген билер, анын жанга ысыгын,
Биздер гана жыргап кумар тартарбыз.

Аным эмне? Өлбөй турган жакшы ырлар,
Бул турмуштун ырлары бар укмуштуу,
Күчү кетип талыкшыган күндөрдө
Эр азамат иче турган мүрөк суу.

Ырас, күрбум, ырастыгын ким билбейт,
Бул турмуштун ырлары бар укмуштуу,
Жанга кубат керек болгон күндөрдө
Эстүү жигит иче турган дары суу.

3/1 1945

Койсары

ЖАШТЫККА

Күнөөсү жок махаббаттай мөлмүлдөп,
Жаштык менден өмүрлүккө бөлүнөт.
Эң акыркы ажырашуу элеси
Өз баламдан ысыгыраак көрүнөт.

Кетти, кетти, жибек боосун чече албайм,
Кечкен сууну, кайра экинчи кече албайм.
Учкан куштай суу шарындай жаштыкты
Самолёт минип кууган менен жете албайм/

1/II 1945

Койсары

ЫССЫК-КӨЛ

Жаш белем...

Тентек белем... Ысык-Көлүм
Ойноккон толкунуна каз, өрдөгүн,
Жаз күнү, күн батарда карап турсаң,
Уялчак кызды өпкөндөй сергийт көңлүң.
Шок белем,

Ойнок белем, Ысык-Көлүм,
Кубанган, кубалатып өзүнө өзүн...

Кечинде жалгыз келип карап турсаң,
Жуткандай жайлоо желин, сергийт көңлүң.

Жараган

Күлүккө окшоп көп жол басып,
Бүркүттөй, нечен бийик зоолор ашып,
Кымыздай чөйчөгүнөн сапырылып,
Жаштыктай күр-шар этет көбүк чачып,
Ак шуру

Күмүш алкак тоо кызындай
Шарактайт, жорго минип мени карай.
Шарп этип, чала-була, тийип кетип,
Тартылат кайра артына, уялгандай...

Көл тынчийт...

Толкундары тарап-тарап...
Бизге окшоп, согушу жок күндү самап,
Эртеңки ыракаттуу келечекке,
Турмуштун дал өзүндөй тунук карап.

Ар кандай

Күн батарда көл укмуштуу,
Кандайдыр жана салкын мындагы уу-чуу...
Кечеги өтүп кеткен балалыктай,
Аралдын ар жагына сүзгөн аккуу.

Жараган

Күлүккө окшоп көп жол басып,
Бүркүттөй, нечен бийик зоолор ашып,
Кымыздай чөйчөгүнөн сапырылып,
Жаштыктай күр-шар этет көбүк чачып.

4/II 1945

Койсары

ЖАЛЖАЛЫМ ОЙ

Балыкчы көлдүн башы экен,
Бозоргон адыр, таш экен,
Таш болсо да бул жердин

Кыздары сулуу наз экен.
Наздыгына мас болуп,
Ой, жалжалым ой,
Бир жүрөр күнүм аз экен.

Пароход келет бир убак,
Болжолу чукул аз турат.
Каркылдап каздай кайрылат,
Жеңил кол жигит маш бурап,
Кайыр кош жаным дегинче,
Ой, жалжалым ой,
Сен жээкте калдың кол булгап.

Асманда жылдыз бириндейт,
Арбыган жолум билинбейт,
Капитан келип жаныма,
Каютаңа киргин дейт.
Кирген менен неге опо -

Ой, жалжалым ой,
Бир минут көзүм илинбейт.

Толкун жок, жымжырт эки жак,
Чырпыкты¹ жактан от чыгат.
Ошондой жанган от тура,
Ойноп бир күлгөн жаштык чак
Ойго да кайдан келиптир,
Ой, жалжалым ой,
Айрылып минтип олтурмак.

Сен болсоң алма сабагы,
Мен болсом күздүн шамалы.
Сен болсоң айдын жамалы,
Мен болсом көлдүн чабагы.
Кайрылып эсен көргүчө -
Ой, жалжалым ой,
Замандан бакыт табалы.

4/II 1945

Койсары

ЖАКШЫ КИТЕП

Өмүрдүн жан шериги жакшы китеп,
Жаш жүрөк жалындаган жолун тиктеп.
Китепте не кааласаң бардыгы бар,
Эрикпей карап чыксаң таамай издеп.

Акылга жакшы китеп акыл салар,
Кыялдын жаман жагын тартып алар.
Өзүңдү өзүңө айтпай кайра жасап,
Сен ачкан колдоруңа канааттанар.

Ардактуу ага инилер, жан курбулар,
Жаңы өскөн, жайдары ачык, жаш муундар.
Силерге айта турган сөзүм ушул,
Ар дайым китеп менен дос болуңар.

5/II 1945

Койсары

КАЙЫҢДЫ

Калды, калды Кайыңды айлым ыраактап,
Мен калтардай алыс кеттим кылактап.
Мүрү түшкөн жетим куштун канатын
Айыктырган сууларыңа ыраакмат.

¹ Чырпыкты – жердин аты.

Кеткен жолум, күндүк эмес айчылык,
Ошондуктан бир барбадым кайрылып.
Чолоо тийбей, боорум, калам экөөбүз
Өскөн айыл, тууган жерден айныдык.

Же эр болбой, сан жигитти башкарып,
Же мен болбой, күйгөн оттой таш каарып,
Баркын билбей, жаным, калам экөөбүз
Бир боор эже, агаларды таштадык.

Неге унуттум ууз таза күндөрдү,
Кылтак менен кыргыз тутуп күлгөндү,
Эне-атадан, тууган достон иши жок
Таштан белем Алыкулдун жүрөгү.

Жок туура эмес, кайда барсам - айлым бар
Мага эне - казак, кыргыз, орустар.
Ким өмүрдө, кан кечишсе биз менен,
Ошол болот мага курдаш, мага жар.

Эстейм сени, Кайыңды айлым сагынам,
Барбайм сага, сагынганда не кылам.
Бул турмушта мен атылган күлүк ок,
Деңиз, дайра, тоодон өтүп жарылам.

Учам алыс, арышым бек чоюлбайт,
Такам болот, тамандарым оюлбайт.
Тирүү жаным буюрбаган сыяктуу
Мен өлгөндө сөөгүм сага коюлбайт.

5/II 1945
Койсары

АКЫН

Акындын акын деген акыны бар,
Ар башка акындын да ар кылы бар,
Ардактап эл сыйлаган жакшы акындын
Ай жамал, алтын шире акылы бар.

Шыңгырак шылдыр дабыш агымы бар,
Өмүргө жай, кыш бирдей жагымы бар,
Кыйналбай жазып салган сөздөрүнүн
Көрүнбөй жанып турган жалыны бар.

6/II 1945
Койсары

ООРУЛУУ АКЫН

Оорулуу акын,
Ойго жакын,
Ооруп алсыз олтурат.
Акын, акын,
Акын баркын -
Өлүм билбей кол сунат.

Оорулуу акын,
Сөздөрү алтын,
Алсыз, жалгыз олтурат.
Кантсин акын,
Ак кагаздын
Бетин ырга толтурат.

Оорулуу акын,
Өмүр артын
Каламына калтырат,
Билген достор,
Жан жолдоштор,
Эстесин деп бир убак.

Оорулуу акын,
Соолук баркын,
Эми билип тамшанат.
Кимдер келет,
Кимдер кетет,
Келүүчүгө из калат.

Оорулуу акын,
Ойлоп баккын,
Бизден журтка не калат?
Биз өлөрбүз,
Бирок өчпөс -
Жазган ырлар төрт сабак.

Заман калыс,
Эрдик, намыс,
Керек болор,
Берели.
Жан бүткөнчө -
Кадырлайлы,
Ата менен энени.

6/II 1945
Койсары

АДАМЗАТ

Мүрөктүн суусу жөн суулардай шылдырлап,
Агып жатса мал кечпес жашыл аралда:
Көк арчадай өңдөн азбас болсун деп,
Өзүм ичпей, ичирер элем адамга.

Мүрөктүн суусун ичирейин дегеним:
Адам деген картайгыч тура бечара.

Замзамдын суусу кайнар суудай шараптап,
Ташып жатса куш жете албас ыраакта:
Эти калың пилдей күчтүү болсун деп,
Бүт агымын бурар элем адамга.

Замзамдын суусун агыжайын дегеним:
Адам деген чарчагыч тура бечара.

Олуя табып, улукман аке дарысы
Жазгы гүлдөй тепселип жатса талаада:
Жүрөк оору, өпкө оорунун сообу үчүн,
Өзүм ичпей, ичирер элем адамга:

Дары чөптү ичирейин дегеним:
Адам деген оорукчан тура бечара.

Ак шайы көйнөк, күмүш кемер сыяктуу,
Адамдын жаны сатылып турса базарда:
Дагы жыргап, дагы жашап көрсүн деп,
Өзүм албай берер элем адамга:

Жандарына жан кошоюн дегеним:
Адам деген көп өлгүч тура бечара.

Кызыл топу, шуру, бермет сыяктуу
Бала өмүрү, сатылып турса калаада,
Катуу күйүт, кайгы зардын дарты үчүн,
Өзүм албай, ал дээр элем адамга.

Бала өмүрүн алсын деген себебим:
Адам деген баласаак тура бечара.

Мейличи, мени, жаман көргөн бирөөнүн -
«Жан алгыч келип, жанын сууруп аларда»
Эгер чиркин, экөө болсо жүрөгүм,
Берер элем, бирин ошол адамга.

Мен сыяктуу жакшылыкка март эмес,
Адам деген өзүм дейт тура бечара!

7/II 1945

КАЛАМГА

Сен жолдошум, кен кубатым, сен бактым,
Ашык болуп, издеп жүрүп мен таптым.
Колуктумдан мурда сүйүп өзүңдү,
Өз жанымдын жармысынан жараттым.

Чырагымсың, айсыз түндө адашпайм,
Ынагымсың, жан чыкканча тарашпайм.
Дүркүрөгөн дөөлөтүмсүң каламым...
Вашингтон долларына алмашпайм.

Командириң - эл намысы, эл анты,
Сага ишенип курч куралын карматты.
Ошондуктан, өрт аралап бараткан -
Сен доорумдун танка минген солдатты.

Заман күчтүү, күч чак келбейт алдына,
Заман дайра, аккан катуу агымга.
Бул турмушта: нечең кыйын жол бастык,
Дагы кыйын жолдор жатат алдыда.

Эгер өлкөм керек десе биз белен,
Эл эрки үчүн, туулганбыз энеден,
Жүрөгү чоң баатырларбыз бактылуу -
Жер шарынын азаттыгын ээлеген.

Мына ушундай улуу жолдо баратып,
Кезек менен күндөр батып, таң атып.
Күтүлбөгөн бир мезгилде, түбөлүк -
Эгер өлүм, мени кетсе уктатып:

Ошол замат, арта салып мойнуңа,
Тез чуркап жет, кең өрөөндүн оюна.
Көп ыйлабай, капаланбай көөмп кой,
Ысык-Көлдүн толкун чачкан боюна.

Көл шарпылдап толкундарын таратсын,
Толкундары мени карай баратсын.
Жүр көрөлү: кыргыздын бир акыны
Уктап жатат... уктап жатат, деп айтсын...

Биздин турмуш, биздин кылым эң кызык,
Октор гана оюн кылган жол сызып,
Ок күчүнөн жеңип алган өмүрлөр,
Чындыгында эң бир ширин, эң ысык.

Сен жолдошум, сен кубатым, сен бактым,
Ашык болуп издеп жүрүп мен таптым.
Колуктумдан мурда сүйүп өзүңдү,
Өз жанымдын жармысынан жараттым.

8/II 1945

Койсары

КУРДАШТЫК СӨЗҮМ

Жарашпас ичи тарлык азаматка,
Тар болбо, тардык жаман тирүү чакта.
Арамдык, кытмыр кыял, көрө албастык,
Өзүңдү өйдөлөтпөй тартар артка.

Жакшынын жакшы жагын бөлө билгин
Жамандын жакшы жагын көрө билгин.
Эр жигит бекер келип, бекер кетпейт,
Таштаба экен го деп бири - миңдин.

Ар куштун алсам деген талабы бар,
Ар аттын чыксам деген кадамы бар.
Курдаштар өзүңдү өзүн сыйлай билгин,
Ар жандын мактай турган тарабы бар.

Эр жигит бирде жанар, бирде азар,
Деңиздей кээде кемип, кээде ташар.
Адамдын адам болор жан жөлөгү,
Унутпас, азган жигит, салсаң назар.

Кызыктуу баарыга тең өмүр өтөр,
Бирок да эстен кетпес жакшы сөздөр,
Суу жеткен балбан кучак бай теректей
Жигитти сөз семиртер, сөз көгөртөр.

Эн калыс, эң адилет улуу заман,
Энедей баарыга тең көңүл салган.
Менсинип эч нерсени жактырбаган
Жок эмес арсыз адам, алсыз адам.

11/II 1945

Койсары

СУЛУУГА

Кош, жан эркем, кош дейсиң деп таарынба,
Мени күтпө, мени эстебе, сагынба.
Жаш кездердей ынак сүйүү жок экен,
Отуз жаштын улам аркы жагында.

Кош сүйгөнүм, коштошордо жалынба,
Сен жакшы элең мен сүйө элек чагыңда,
Ак сүйүүдөн көңүл калуу көп экен,
Отуз жаштын улам аркы жагыңда.

Сен бир кептер боз шумкарын түнөткөн,
Унутулган учар замат түнөктөн.
Сүйүү деген - сүйүү эмес эринден,
Сүйүү деген - от чачышуу жүрөктөн.

Сен бир бакча миваларың келишкен,
Мен жүргүнчү ооз тийген жемиштен,
Сүйүү деген - сүйүү эмес бетиңден,
Сүйүү деген - сүзүп өтүү деңизден.

Сен бир жүзүм бышып турган мына бу,
Арманда эмес, бирок сенден кур калуу,
Сүйүү деген ырдоо эмес бал ууртап,
Сүйүү деген сүйүү уусуна уулануу.

Таттуусуңар, ачуусуңар сулуулар,
Алдайсыңар бизди опоңой кургурлар,
Канча болсо сенин жибек көйнөгүң
Дал ошончо жүрөгүңдө сүйүү бар.

Бирок менин махаббатым бир гана,
Бирок ал жок, эгер болсо ал гана?
Мага ишенбе, элес кылып бардыгын,
Күлүп жүрөм өзүңө окшоп алдана.

12/II 1945

Койсары

БИРИНЧИ ДЕПУТАТ

Колхоздо мол түшүмчүл адамдар бар,
Заводдо жаңы өнөрлүү балбандар бар,
Илимге, искусство, техникага -
Кошумча акылдарын салгандар бар.
Маршалдар, генералдар жана башка
Өлкөмдө нечен асыл адамдар бар.

Дем кошуп бул эрлердин эмгегине,
Урматтап улуу сыйлык деңгелине,
Шайлайлы добуш берип, өкүл кылып,
СССР Жогорку Улуу Советине.
Дүңгүрөп депутаттык даңкы чыгып,
Сыналсын бүткүл совет элдерине.

Мекендин эмгек сүйгөн уул-кыздары
Ааламды солкулдаткан баатырлары.
Инженер, академик ойлоп тапкыч,
Мугалим, чебер артист, акындары,
Шайлоодо эң биринчи добушту алсын,
Элимдин ушул өңдүү асылдары.

14/II 1945

Койсары

ЗАМАНДАШЫМА

Жашыл-ала жагоо тагып желбиреп,
Жакшы өмүрдүн жарашыгы биз элек.
Жаштык күндүн ар бир соккон сагаты,
Жаш сүйүүдөй койнубузда эркелеп.

Кызыл-ала жагоо тагып желбиреп,
Кызык күндүн кызыктары биз элек,
Кымбат күндүн ар бир соккон сагаты,
Кыз баладай койнубузда эркелеп.

Жашоо эркине жаратылып бир ирет,
Карап көрсөң кандай эмгек кылдым деп:
Кайран күндөр бекер кеткен экен деп,
Ойлоп-ойлоп өкүнөрүң ким билет?..

Сонун күнгө жаратылып бир ирет,
Санап көрсөң кандай эмгек кылдым деп,
Сайран өмүр Текке кеткен экен деп.
Самап-самап сагынарын ким билет?

Кеткен кемтик жакшы ыр менен жетилет,
Андай болсо, көп кечикпей кууп жет.
Доорубузга каухар чачып калалы,
Алдыбызда канча күн бар ким билет?

Жаштык айып таттуу ыр менен жетилет.
Андай болсо, көп кечикпей кууп жет.
Заманага жыпар төгүп калалы,
Дагы канча жашоо калды ким билет?..

14/II 1945

Койсары

АДАМГА

Адамды адам меймандап.
Сыйлайт экенсиң,
Жакын жолдош-жорону

Жыйнайт экенсиң,
Жакшы тилек ак ишти
Кыйбайт экенсиң.
Ак дасторкон үстүндө
Чын ниет менен досуңду
Жегин муну, ичкин деп,
Кыйнайт экенсиң,
Ошентсең да өмүргө
Сыйбайт экенсиң,
Кара жердин түбүнө
Бириңди бириң жашырып,
Ыйлайт экенсиң.
16/II 1945
Койсары

САЛЮТ

Душмандын сындыра атып күнүн, айын
Эр Маскөө күндө салют берген сайын,
Тынчтык күн улам бери келе жатат.
Жоодурап күлгөнүнөн кагылайын.

Айбандын ойрон кылып жаткан жайын,
Берлинге улам жакын калган сайын
Бакыт күн, биздин үйгө келе жатат,
Бакыбат мүнөзүнөн кагылайын.

Өпкүлөп бул жылдагы сулуу жазды,
Өрчүгөн салют үнү көңүл ачты,
Кончудай биздин салкын калаабызга,
Жыргалдын учуп кеткен карлыгачы.

Куттуктап гүлдүү жайды үстүдөгү,
Кубантат салюттун зор дүңгүрөгү.
Айланат өлкөбүздүн асманында,
Ырыстын алыс кеткен көгүчкөнү.

Кайтарып жаш өмүрдү күлүп өскөн,
Элинен алкыш алат улуу көсөм.
Тынчтык күн сени менен кучакташып,
Көзүмдөн жаш көлдөтүп көрүшпөсөм.

18/II 1945
Койсары

ҮЛПӨТ ЫРЫ

Жакын түшүп катюша огу чачырап,
Чоң Берлиндин каалгасы качырап.
Биз жетишкен жеңиштерге сүйүнүп,
Бизге кел деп, күндө бир үй чакырат.

Үлпөт берип улуу менен кичүүгө,
Банкет жасап, кадыр-көңүл билүүгө,
Бүт советтин үй-бүлөсү чогулуп,
Ха-халашып бокал кагып ичүүдө.

Жоо тобуна ок жаадырган пулемёт,
Көзү жалын, каны дайра, жүрөгү от,
Улуу майрам, улуу тойдун ичинде,
Жан курдашым, Жоомартымдын орду жок.

Анын ыры, таттуу тилдүү бала эле,
Бул замандын чын сүйүктүү жары эле,
Жорголугун салыштыра келгенде,
Шырдакбектин жоргосундай бар эле.

Күүлдөгөн кош канаты бороондоп,
Байкаганга кыраан бүркүт өзү окшоп,
Бул олтурган көп курдаштын ичинде,
Кайран гана Жусубумдун орду жок.

Анын ыры шекер шербет бал эле,
Бул замандын бактылуу бир жаны эле,
Күлүктүгүн салыштыра келгенде,
Күлүктүгү Көк аладай бар эле.

Кыялы көл, талабы албуут жанган от,
Аркыраган алп кара куш өзү окшоп,
Бул олтурган теңтуштардын ичинде,
Урматтуу ага, Мукайымдын орду жок.

Анын ыры кубат эле, шаң эле,
Бул замандын жанып турган шамы эле,
Болочогун даана карай билгенге,
Толубайдын тулпарындай бар эле.

Кел ичели бокалыңды толтургун,
Жок, ал болбойт, түгөтө ичип олтургун,
Курман болгон досторду да эстейли,
Кечип өткөн бул турмуштун толкунун.

20/II 1945

Кайсары

ӨЗҮМДҮН ӨСКӨН ЖЕРИМДЕН

Өз туулган жеримден
Жаңы журт, жаңы эл көрдүм.
Агыны катуу, шары күч
Ак көбүк чачкан сел көрдүм.

Өзүмдүн өскөн жеримден
Азамат көрдүм, алп көрдүм.
Баарынын жарык кабагы
Ордендүү калың калк көрдүм.

Чын эле элим ордендүү,
Карасаң, курбум, карасаң!
Ордендүү менин айланам.
Ордендүү менин заманам.

20/II 1945

Койсары

КЕЛСЕМ ЖОКСУН

Келсем жоксуң... келсем жоксуң сүйгөнүм,
Сен мен үчүн, жарык айы дүйнөнүн...
Далай, мындай кыйгач түшкөн иштерге,
Кабак чытып кайгырбоону үйрөндүм.

Келсем жоксуң... келсем жоксуң жалжалым,
Текке элиртиң, тентек сүйүү кандарын...
Бакыт жолу бирде түз да, бирде ийри,
Оңдоо керек, ийри түшүп калганын.

Улам... улам... каттар жазып жалбардың,
Неге мынча мени күтүп саргардың?
Сүйүү деген, кээде паста, кээде өйдө,
Аёо керек, жерге түшүп калганын.

Мейли шоолам, жолугуулар кечиксин!
Жаз болбосо, жай-түнүндө кезиксин!
Сурап билсем, миң сүйүүгө барабар,
Жазгы айдоонун камын көрүп кетипсиң.

Ошент жаным, өзүң иштеп көрсөткүн,
Болот миздер бороздорун төшөлтсүн!
Сен өндүргөн жаз көгүнө аралаш,
Менден шайыр, менден таза жаш өссүн!

4/ III 1945

Койсары

ЖЕҢЕМЕ

Жол үстүндө биздин айыл Кайыңды,
Күн кечкирип малдар бери жайылды,

Тандап минип көп жылкынын ичинен,
Жакшы көргөн жетим тору тайымды...

Ал күн экен, анчейин бир эсирме,
Учул элем мен балапан кезимде,
Күн чыгыштан күн батышка аркырап,
Поезд менен жарышканым эсимде.

Күлүк жаштык ошондо сен кайда элең,
Күкүк учкан гүл бакчалуу жайда элең,
Замананын жыргалына мас болгон,
Ал кезекте мен да тайдай тай элем.

Он-он беш жыл зуулап өтүп арадан,
Дем алышка үйгө келсем калаадан,
Жеңем менден кайсы иштесиң, деп сурап
Ачкыл сунуп уялыңкы караган.

Катуу тийди жүрөгүмө бул суроо,
Көңүлүмдө көрүнбөгөн миң буроо,
Өз ичимде акын болдум деп жүрсөм,
Кыйын экен мына минтип учуроо.

Жооп бербей, калп эле укпай мостойдум
Кандай жеңе, журт аманбы деп койдум
Мен-менмин деп кереген менен боюмду,
Чындыгында жаман акын окшоймун.

Айда, чамда... шумкар канат жаркылда,
Деңиз сүзгөн крейсердей калкылда,
Кол тие элек эчен кымбат иш жатат,
Отуз жаштын тоолорунун артында.

5/III 1945

Койсары

БАЛЫКЧЫДАН ФРУНЗЕГЕ

(келиндин сөзү)

Желип кетсе жейренден тез буттары,
Ай, чиркин ай, укмуштуу экен учканы,
Ысык-Көлгө келип калды ээ ушинтип,
Жарыктык ай жаңы заман тулпары.

Жүр, Канымкүл, чыпта¹ сатып алалы,
Фрунзеге ылдам кирип баралы,

¹ Чыпта – билет деген мааниде.

Бал кошкон май, курут менен эт берип,
Кубанталы окуудагы баланы.

Жүр, Шайыркүл, шашпай түшүп алалы,
Шаарыбызга шаңдуу кирип баралы,
Сүзмө ичирип, сүрсүгөн жал жедирип,
Сүйүнтөлү сүттүү уйкулуу баланы.

Жүр, Жыпаркүл, Фрунзеге баралы,
Аралайлы атыр жыттуу калааны,
Эл көрбөсө алаканды шак коюп,
Жаңы үйлөргө бир таңыркап алалы.

Көчөсүндө колтукташып жүрөлү,
Жакшы көрүп нечен укмуш түрлөрдү,
Эл жок жерде оозду ачып делдейип,
Өзүбүзчө түрткүлөшүп күлөлү.

Андан ылдый театрга баралы,
«Айчүрөктү» абдан көрүп каналы,
Ракмат деп бул замандын ээсине
Алкыш айтып урматтуу кол чабалы.

Сылык экен, сулуу экен элдери,
Таптаза экен элдин жүргөн жерлери.
Шаарлыктар маданият дейт экен
Кээсин сурап, кээсин уурдап келели.

6/III 1945

Койсары

БОЗ БАЛА

(Кыргыз вальсына текст)

Борумуңдан боз бала,
Боздотпочу садага.
Боздосом да жеткирбей
Бой саласың башкага.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Күтөм колхоз
Багында.
Жок келбейсиң
Чолоң тийбейт
Кызыл кырман
Маалында.

Жайдарыңан жаш бала
Жалынтпачы садага.

Жалынсам да жеткирбей
Жалооруйсуң, башкага.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Күтөм өзөн
Жанында.
Жок келбейсиң
Колуң тийбейт
Кызыл кырман
Маалында
Кыялыңан бир бала
Кыйналтпачы садага:
Кыйналсам да жеткирбей
Кызыгасың башкага.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Күтөм кампа жанында.
Жок келбейсиң,
Күткүн дейсиң
План бүткөн
Маалында.

Ой боз бала, боз бала
Ойнойлу кең заманга.
Мага да далай жалынган
Сен өңдөнгөн көп бала.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Бери басчы
Жаныма.
Чер таратып
Жашайлыкчы
Ушул жарык
Заманда.

4/IX 1945

Койсары

БЕШИК ЫРЫ

Алдей, алдей бөбөгүм,
Арка сүйөө жөлөгүм.
Кандуу күндө көтөрүп,
Майрам күнү төрөдүм.

Алдей, алдей ак бала,
Апакеңди кыйнаба,
Эжекең жүрөт мектепте,
Атакең жүрөт кырманда.

Алдей, алдей бөбөк жан,
Бөрүлөр жортоор ыйласаң
Белдүү жигит болорсуң,
Бешигиңе сыйбасаң.

Алдей, алдей кыргыек,
Жаз айланып, кыш келет.
Кызыл мончок, кыйгач каш,
Кылтылдаган кыз келет.

Алдей, алдей турумтай,
Алышып ойнойт, кулун, тай.
Аркырап учат заманың,
Артынан калбай жулун тай.

Чоңоёрсуң эр жетип,
Азамат болуп, бел чечип,
Алдей айтып турарсың,
Сен да уулуңду терметип.

Кызматчы бол, акын бол,
Ар билимге жакын бол.
Андан айла болбосо,
Энтеңдеген бригад бол.

5/XII 1945

Койсары

ТЕГИРМЕН

Тегирмен, тегирмен
Тентек өскөн теңирден,
Тегеренбей тура албай
Терин төгүп элирген.

Тегирмен, тегирмен
Темир минип теминген,
Терең алып кулачын,
Тез жүгүрүп керилген.

Тегирмен, тегирмен
Арпа, буудай кемирген,
Ак буудайдын ак нанын
Колхозчу жеп семирген.

Тегирмен, тегирмен
Күз болгондо элирген,
Ак буудайдын ак наны,
Эмгек күндүн теңинен.

5/XII 1945

Койсары

КОРУКЧУ

Коруктун башы коомай жол,
Копол ууру оомай жол.
Кыярып бышкан ак эгин,
Арам колдон аман бол.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Дандарың жерге түшпөсүн,
Башыңды бирөө үзбөсүн,
Бак-дөөлөткө учкашып
Бажырайган күз келсин.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Корукчу корук көздөсүн,
Көргөндөр мактап «сөз» десин
Атка минип аралап
Көпкөн жигит өтпөсүн.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Талкалап буудай тактасын,
Эң асылын тазасын.
Калаадан чыгып жыгылып
Мас жигит уктап жатпасын.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Таруулар бышып таранып,
Талыкшып боюн каранып,
Толуп турган кезинде
Таранчы келер кап алып.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Таруунун кыяр сабагын
Шыпырып кетер дандарын
Жакшы кайтар колхоздун
Жаш жандырар тамагын.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Коноктор бышып саргарып,
Орот деп качан жарданып,

Бойго жетип турганда
Чымчыктар келер чийне алып.

Айт, айт куу, куу!

Айт, айт куу, куу!

Коноктун кырка сабагын
Корукчу жакшы карагын.
Таш үстүндө колхоздун
Гүл өстүрөр тамагын.

Айт, айт куу, куу!

Айт, айт куу, куу!

Бош эмес бардык аңыздар,
Төмөндө коон дарбыз бар,
Бөйрөгүн оюп кетпесин
Карга деген кансыздар.

Айт, айт куу, куу!

Айт, айт куу, куу!

Колхоздун иши оң болсун,
Азык-түлүк мол болсун.
Жүгөрүлүү чүйлүктүн
Жүгөрүсү тоо болсун,

Айт, айт куу, куу!

Айт, айт куу, куу!

Калкымдан бирөө өлбөсүн
Түк жамандык көрбөсүн.
Көп таруулу көлдүктүн
Бозосу агып көлдөсүн.

Айт, айт куу, куу!

Айт, айт куу, куу!

Коромжу болбой жакшы өссөң
Сүйүнчүңө кашка суу?

6/XII 1945

Койсары

АККАН СУУ

Ай аккан суу, аккан суу,
Шылдыр мончок таккан суу,
Сыр дайрадан чоң туруп,
Сыр аякка баткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Асман кезип шашкан суу,
Тынч деңизден кең туруп,
Бир чыныга баткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Ар пендеге жаккан суу,
Карысы да, жашы да
Кесирленип чачкан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Өмүрдүн көркүн ачкан суу,
Ошентсе да адамзат
Бир тыйынга саткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Жок жерден конуш тапкан суу,
Айбанаттын бардыгы,
Белиңди кесе баскан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Жалпы ааламды баккан суу,
Ошентсе да баркы жок,
Ар кай жерде жаткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Ичинде болбой таткан суу.
Өмүрү кең, күнү жок
Бул аккан суу, кандай суу?

Ай аккан суу бир күнгө
Сууң кургап түбүңдө,
Акпай калсаң ошондо,
Түшөр элең көңүлгө.

Чаңкар эле адамзат
Азар эле адамзат,
Бир тамчыңа бир уулун
Сатар эле адамзат.
6/XII 1945
Койсары

КОМБАЙН МААЛЫ

Колхоз сайын, жер сайын,
Кубаттанткан эл шайын,
Колхозчулар «комбайн» - деп
Эркелеткен комбайн.

Октон өткүр тишиңиз,
Желден жеңил ишиңиз,
Баатыр сындуу жүзүңүз,
Көсөм сындуу ишиңиз?

Жайкалды күздүк, жайкалды,
Сен жүргөн жакка жайпалды.
Касиетиң ушундай,
Кантип «сен» деп айталы.

Өзүң оруп, бастырып,
Келе кап деп шаштырып,
Өөдө карайт башкарма
Өкмөткө данын тапшырып.

Өзүң жыйнап кызылдап,
Чарчап койбой бышылдап,
Мактанып чабат башкарма
Өйдө-төмөн тызылдап.

Бригадири бек сүйлөйт,
Жигиттер ылдам деп сүйлөйт,
Планды бүтсөк бакыт деп,
Көпчүлүккө эп сүйлөйт.

Эт семизи комбайга,
Нандын агы комбайга,
Күзгү кымыз комбайга,
Барлык ырыс комбайга.

Комбайнчы карды ток,
Көп иштетип, аз оңдоп.
Каада күтүп мостоёт,
Суроо берсең жооп жок.

Ай өмүр ай, алдамчы,
Алдамчы түгүл жалганчы,
Өмүрдүн жаш кезинде
Механик болуп калсамчы?

Ай жаштык ай, жалганчы,
Аным калп деп карганчы?
Калп болбосо - жашымда,
Штурман¹ болуп алсамчы.

Борборго шондо барсамчы,
Борсоюп окуп алсамчы.
Эч болбосо илинсем,
Тракторго жардамчы.

Ай комбайн, комбайн,
Жаныңда жүрүп жандайын,

¹ Комбайндын штурманы.

Талабыма жетермин,
Таалайлуу эле маңдайым.

Таптаза кандай бууданым,
Семирсе кандай кунаным,
Сени да ошондой сактасын
Антпесе жетер убалың.

7/XII 1945
Койсары

СУГАТЧЫ

Сугатчы сугат сугарса,
Жайылып суусу суналса.
Суйкая басып жаш сулуу,
Суусунун берип кубантса.

Бөгөлбөй бөгөт шар акса,
Эгинге сугат жарашса.
Эпчил жеңем жарма алып
Желбиреп чуркап баратса.

Аптабын ысык ыратса
Токтолбой суулар шар акса.
Көрөгөч келин жарына —
Көмөчүн берип жыргатса.

Суюлуп жылдыз, ай батса
Кулагын бууп байлашса.
Сыр билги кургур таң күтүп,
Самоорго чайын кайнатса.

Алдына ашын жайнатса
Баглантын майын чайнатса
Жөн билги алтын ардактап
Эрине бакыт айлантса.

Сугатчы суунун баатыры
Сур жибек тиккен чатыры,
Сугатчынын колунда,
Турмуштун жыттуу атыры.

7/XII 1945
Койсары

ТЕМИН

Айда темин, теминим,
Айда алты атым темингин

Абайлатпай чаап кал
Артка тарткан кежирин.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Айда темин, теминим,
Котор аттын кээ бирин,
Билгизбейли ушул жыл
Машинанын кемдигин.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Эмдиги жыл бу маалда
Молотилка кырманга
Батпай турган күн болот,
Согуш бүткөн замана.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Комбайным күч берсин,
Көп түшүмүн күз берсин
Теминге басып иели
Арпанын башы түшпөсүн
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Орокчулар күч берсин,
Орой, орой бүктөсүн.
Теминге салып иели
Буудайдын башы түшпөсүн.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Кызылың кырка тоо болуп,
Кылкылдаган коо болуп,
Сенин берген демиңен
Жарадар кетсин соо болуп.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Саргычтын өңү тазарсын,
Арыктар кубат күч алсын.
Касиеттүү заманам
Көркүнө келип жашарсын.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Теминди салгын кеңелте
Күн бата элек али эрте,

Планың ашсын эки эсе,
Кырманыма береке.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

7/ XII 1945

Койсары

СААНЧЫ ЖЕҢЕ

Сүрөттөй сүйкүм сүзүлгөн, жеңе,
Көркүнө көзүм түшүргөн, жеңе.
Ак алма мисал түсүңөн, жеңе,
Ак куудай айбат түзүлгөн, жеңе.

Алкымың алды бүчүңөн, жеңе,
Албырткан жанды күчүңөн, жеңе,
Түндө бир көргөн түшүңөн, жеңе.
Чака алып баскан жолуңан, жеңе,

Саатта саанын бүтүргөн, жеңе.
Табакка куйган сүтүңөн, жеңе.
Калкыңа берген майыңан, жеңе
Планың ашкан айыңан, жеңе.

Чачпагың учу шырп этет, жеңе,
Шырп этсе, жүрөк зырп этет, жеңе.
Зырп эткен жүрөк шааныңан, жеңе,
Эртелеп сааган сааныңан, жеңе.

7/XII 1945

Койсары

ЖАР КӨРҮҮ

Баркыттан кийген балдар ай,
Башайы көйнөк кыздар ай.
Эртең күйөө той берет,
Жар көрөлү
Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Күйөө берсе той берер,
Биз бербейбиз кыздар ай.
Күйөөнүн жөнүн сурабай
Кыз бербейбиз
Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Күйөөнүн жөнүн сурасаң,

Жыйырма экиде жаш бала ай,
Сын-сыпатын көргөн жан
Сын таба албас,

Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Жыйырма эки жаш кимде жок,
Кызык кеп го кыздар ай.
Өнөрүн айт, күчүн айт
Сыны кимге

Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Ат үстүнөн баратып
Тыйын эңет кыздар ай.
Оодарышса он эрди
Жалгыз жеңет

Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Андай өнөр кимде жок,
Эмгегин айт, балдар ай.
Оодармактан оодарсын
Өнөрү кимге

Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Үч жүз жетимиш эмгек күн
Эсеби бар, кыздар ай.
Жазылбай жаткан дагы да
Нечени бар

Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Үч жүз жетимиш кимде жок,
Четтен чыгат, балдар ай.
Кылган ишин дааналап
Жашырбай айт,

Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Бир гектары бир чабат
Саздын чөбүн, кыздар ай.
Бир гектары бир орот
Күздүктөрдүн

Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Бир гектарды бир чапса
Жаман эмес кыздар ай.

Бирок анча макталчу
Балбан эмес
Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Алты кырдын үймөгүн
Жалгыз үйөт, кыздар ай.
Муну сүйбөй жаш кыздар
Кимди сүйөт
Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Алты кырды өзү үйсө.
Азамат го балдар ай.
Азаматка алты кыр,
Аз болотко
Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Ал гана эмес, айлантат,
-Комбайнды, кыздар ай.
Коромжусуз майкаңдайт
Буудайыңды
Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Комбайнды айлантса,
Балажан го кыздар ай.
Биздин Бүбүш сынчы эле,
Жараган го
Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Баланы айтсак ушундай,
Кызыңар кандай, кыздар ай
Суроо салып көрөлү
Айткылачы
Жар, жар ай.

К ы з д а р :

Мурду бучук, башы таз,
Кыз беребиз балдар ай.
Айлыңарга кеткиле
Кыш беребиз
Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :

Бучук эмес, таз эмес,
Какшыктаба кыздар ай.
Автобуста жарышып,
Биз келебиз,
Жар, жар ай.

К ы з д а р :
Кеп жүйөсүн билбейсиң,
Кейкеңдеген балдар ай.
Ушундай жигит жактырган
Жөн кыз бекен
Жар, жар ай.

Ж и г и т т е р :
Биз жеңилдик силерге
Сөз жүйөсү, кыздар ай,
Бир бирине жарашкан
Жар көрөлү
Жар, жар ай.

8/XII 1945

Койсары

БАШКАРМА

Кызыл чийкил жаш бала,
Ар өнөргө маш бала.
Улууга жаман айтпаган,
Кичүүнү тилдеп какпаган,
Биздин, биздин башкарма.

Тор ат минген жаш бала,
Түн үйкүсү аз бала.
Колхозду алга сүрөгөн,
Планын бүтпөй күлбөгөн,
Биздин адил башкарма.

Жылкысы кери жайылган,
Койлору батпай байыган.
Ыраазы болуп район,
Кызыл туу келип борбордон,
Рахмат кетпей айылдан.

Азын көпкө кураган,
Көбүн көпкө улаган.
Үйлөргө кымбат мүлк толгон,
Кечке жуук колхоздон,
Күмүш түтүн булаган.

Жүдөөнүн жайын сураган,
Эл жетинсе кубанган

Ошондуктан тилеги оң,
Кечке жуук колхоздон
Алтын түтүн булаган.

Биздин биздин башкарма,
Кармаса колу таш жарма.
Жеткинчектер жыргасын,
Замана калсын, иш калсын,
Ушундай адил жаштарга.

8/XII 1945
Койсары

УНУТПА

Унутпа жибек боолуу куштарыңды,
Кирген суу, жааган күндөй курч чагыңды,
Өмүргө бир гана ирет жаралсаң да,
Өрөпкүп, өргө алкынып учканыңды.

Унутпа, ойноп-күлүп өскөнүңдү,
Асмандан ырыс көлүн төккөнүңдү,
Түрмушка бир гана ирет жаралсаң да,
Жаркылдап жарак кармап өткөнүңдү.

Унутпа, кечээкиңди, эртеңкиңди,
Ажалды как сүбөөгө тепкениңди,
Заманга бир гана ирет жаралсаң да,
Миң жылга из калтырып кеткениңди.

Унутпа, жылдыз мончок жылдарыңды
Жылга эрчип жылтылдаган жыргалыңды,
Унутсаң өзүмдү унут, бирок дагы,
Унутпа менден алган ырларыңды.

8/XII 1945
Койсары

ЖЫЛКЫЧЫ

Колумда четин укурук
Мингеним асоо жулкунуп,
Жылкычы болсом неге арман,
Жаштыктын демин учуруп.

Жаштыктын демин учуруп,
Жараган чалыш кулпунуп,
Үйрүнөн чыккан күлүктү
Жагалмай куштай куушуруп.

Жээрде кашка сарала,
Кызыл, тору, карала,
Жылкынын көркү эмеспи,
Жылдыздай жылуу санаага.

Айдасаң кулак жапырып,
Куландай куюн сапырып,
Асеми канча жылкынын
Салтанат сайран калтырып.

Дүбүртү дүрбөп дүңгүрөп,
Өрөндүн ичи күлдүрөп,
Каптаган калың кол эмес,
Андан да сүрү сүрдүүрөөк.

Кыялга куунак кымызы
Кыял кош кылган кыргызды,
Кимдин, кимдин жылкысы?
Бай колхоздун жылкысы.

Жай келсе Арпа көчсөкчү
Ашуудан аргып өтсөкчү,
Кең турмуштун койнунда,
Сага окшоп туйлап өссөкчү.

Ай жылкычы, жылкычы
Жылкыңыз колхоз жылкысы
Жылкычы күнү кызыктуу,
Жыргалда өткөн жай-кышы.

8/XII 1945

Койсары

КҮН ЧЫГЫШ КҮН БАТЫШТА

Жаралып күн чыгыштан бир адам - асыл, кымбат,
Маскөөгө сарай курган эң сулуулап, өндүрүп бак.
Ким десең: ал Ленин, ошо күндөн, ушул күнгө
Күн чыгыш күн батыштан күлүп чыгат.

8/XII 1945

Койсары

МАНСАП

Атак, мансап,
Кайда бассак
Келе бербес таалайга.
Жолу саздак,
Тайгак, таштак
Турак жайы далайда.

Калыс жанга
Аман барда
Конуп кетер бир ирет.
Өңү жылуу
Кийми сулуу
Ким экенин ким билет.

Сылап-сыйпап,
Сынап-сыйлап,
Жедирет да, ичирет.
Чыкпай пайдаң,
Куруп сайран
Сен чоңойсоң кичирет.

Калкка жаккан
Катуу аккан
Дайрасы бар жол коёт.
Андан өтсөң,
Күч көрсөтсөң,
Кичирсең да чоңоёт.

9/XII 1945

Койсары

Ырас болду, бактым, келгениң,
Кубанды менин элдерим.
Жаныма батты аябай,
Кайыры жок шофёрдой,
Кайкалап өтө бергениң.

9/XII 1945

Койсары

САБЫР КЫЛ, КУРБУМ, САБЫР КЫЛ

(К. Б... ГА)

Сабыр кыл, курбум, сабыр кыл,
Шаң чыгат шумкар уядан,
Ал сенин ырыс-таалайың
Кечиктим деп уялган.

Ар бир кымбат нерсенин -
Сыныгы бар, кеми бар,
Ар бир учкан нерсенин -
Токтой турган жери бар.

Ар адамдын турмушта
Аша турган бели бар;

Ар токтогон нерсенин
Уча турган жери бар.

9/XII 1945
Койсары

КАЛМАК ЧАЙЫ

Каймак кошкон, сүт кошкон,
Калмак чайдын даамын бил.
Шекериң бар, балың бар,
Калмак чайдын даамы бир.

Калмак чайдан кана ичсең,
Жашыңа жана түшөрсүң.
Боюң эрип балкылдап,
Көйкөлүп көзүң сүзөрсүң.

Калмак чайды кайнаткан
Колхозчунун аялы.
Каухардан белем чынысы,
Жакуттан белем аягы.

9/XII 1945
Койсары

КЫТМЫРГА

Кытмырдын ичи кырк кабат,
Кыркы тең бирдей кырк жамак.
Кытыраган ташы бар,
Кыйын болсо бир табак.

Барыңды бардай көрө албайт,
Баркыңды булгап жамандайт.
Бактыңа көзү кызарып,
Өлөйүн деп өлө албайт.

Бириңди бирге ушактайт,
Билгизбей туруп тузактайт.
Бети калың беш эли
Билмексен болуп жер карайт.

Үйүңө барып чай ичет,
Сылыккеч сүйлөйт «сиз», «биз» деп.
Байкабай, сезбей каласың,
Атыңа кери мингизет.

Кытмырдын кыт, кыт күлкүсү
Кысталыш жерде күлкүчү.

Күлүмүш болуп жеп салат,
Адамдын кытмыр түлкүсү.

Ырыңды ыр деп жактырбайт,
Айтар оюн таптырбайт.
Колунан келсе кытмырлар,
Аккан сууну актырбайт.

Кытмырың коркок морт болот,
Сүйлөсө сөзү чорт болот.
Шүмүрөйүп тобунан
Шүмшүк болуп жок болот.

9/XII 1945

Койсары

КЫЗЫЛЧА КАЗГАН КЕЛИНЧЕК

- Кызылча казган келинчек,
Кай жигиттин жарысың?
- Касымкулдун жарымын.

- Жары болсоң жакшы экен,
Канча болду түшүмүн?
- Айтайын аттан түшкүнүң.

- Аттан түшсө мынакей
Сылык экен сөзүңүз.
- Эң төмөнү "сегиз жүз.

- Сегиз жүз болсо серт экен,
Жаңылган экен кайран жер.
- Меники болду миң центнер.

- Бир гектардан миң центнер,
Мыкты экен, кана көрөйүн,
- Колуңуздан өбөйүн.

- Колумдун несин өбөсүң,
Туурук-туурук, капкара,
- Көңүлү айныр жаш бала.

- Сулуулук сыпат кимде жок,
Бакыттын өңү өзүңдөй
- Бакыт сенин колуңда.

9/XII 1945

Койсары

ЖҮГӨРҮ

Максым десең максымжан,
Күмүш чачпак жүгөрү
Нандан таттуу нан кылсаң,
Жибек чачпак жүгөрү.
Жараган күлүк ат минип,
Чүйдү карай чүдөдү.

10/XII 1945

Койсары

БЕШ ЖАШАРГА БЕРБЕЙМИН

Картайган сайын адамзат
Карылыгын жек көрөт,
Кайран өмүр өттүң деп
Санаркап күнүн өткөрөт.

Эскирген сайын адамзат
Эскилигин жек көрөт,
Эссиз өмүр өттүң деп
Өткөнүнө өкүнөт.

Жашаган сайын адамзат
Жаштык кезин сагынат,
Аттиң ай минтип калбай деп
Жаш күнүнө таарынат.

Майышкан сайын адамзат
Балалыгын сагынат,
Баягыда минтпей деп
Өзүнө өзү таарынат.

Мен антпейин, курдаштар,
Жаштыгым өттү кезинде;
Заманым тынбай жоо кырып,
Ок жамынган мезгилде.

Өттү зуулап балалык,
Заманым баатыр кезинде;
Алпкаракуш жар ташка
Таш түлөк тууган мезгилде.

Өмүрүм кетти жыргалда,
Заманым жигит чагында;
Шумкарлар жүрдү үстүмдө,
Кабландар жүрдү алдымда.

Ар жашаган күнүмдүн
Бир мин күндүк салмагы;

Ар бир өткөн жылымдын
Бир кылымдай ардагы.

Жан көрбөгөн укмуштун
Артынан кетип баратам,
Өлүмдүн бары чын болсо
Өлүмдү барып таңгалтам.

Жаш улгайып күн өтсө -
Бекерге өттү дебеймин;
Отуздан ашкан жашымды
Беш жашарга бербеймин.

10/XII 1945

Койсары

ТОЛКУТ ДА КАЙРА БАСЫЛАТ

Турмушту өжөр күч дешет,
Өжөр эмес менимче.
Андан жумшак нерсе жок
Күчтүүсүнөн жеңилсе.

Турмушту орой кол дешет,
Орой эмес менимче.
Андан сылык нерсе жок,
Алдуусунан жеңилсе.

Турмушту сараң деп жазат,
Сараң эмес деп жүрөм.
Андан өткөн жоомарт жок,
Артылып турса өзүңдөн

Турмушту соргок күч дешет,
Сук айланган көзүнөн.
Андан сыпа нерсе жок -
Чачылып жатса өзүңдөн.

Кыян, бороон, сел дешет
Кыян эмес, сел эмес.
Ал бир кубат адамга -
Тең эмес да, кем эмес.

Ал бир жаздын булуту
Бүркөлүп кайра ачылган.
Ал бир күздүн толкуну
Толкуп кайра басылган.

12/XII 1945

Койсары

СҮЙҮМКУЛДУН АЙЛЫНДА

Келди Сүйүм, сүйгөн курбум - Сүйүмкул
Сүйкүм көңүл сүйүндүргөн көп учур,
Учуратып Кызыл-Туунун боюнан
Колхоз баба, алтын сузган күзгү утур,
Төрт күн, беш күн эс алууга келатып,
Сүйүм менен көргөндөрүм мына бул:

Түптүз кеткен эки бөлүм калың бак,
Калың бакта орус, кыргыз эки калк,
Ирегелеш, босоголош, короолош
Бир туугандай энчиси бир ынтымак.
Бир дегеним кыргыз ага мал бакса,
Орус ата кырманда дан сапырат.

Башкармасы бизге маалим Биялы,
Бала мүнөз эң жагымдуу кыялы,
Энекелейт картаң орус кемпирин
Өз уулундай өгөйү жок сыягы.
Майрам күнү ырдаган ыр бир болуп,
Кошулушат комуз менен кыягы.

Комуз эмес, ой-пикири санаалаш,
Там көтөрүп ар бир койгон кирпич, таш;
Келечектин бейкут жайы урабас,
Орун алсын төркүнү бир соңку жаш.
Үй-жайы эмес, орус, кыргыз элинин
Өзүм көрдүм мүрзөлөрү аралаш.

Орус уулу салам айтат кыргызча,
Алейкум деп алик алат абышка,
Эч айрылгыс мүнөзү бир дос экен,
Орус, кыргыз бирин бири табышса,
Түк бөлүнгүс сапаты артык эл экен,
Бирге аттанган акыйкатка, намыска.

Кыргыз журту кызын берет оруска,
Сонун экен булар сөөк болушса,
Орус эли кызын берет кыргызга,
Артык экен булар бирге кошулса,
Турпагы да, таштары да таттуу экен,
Ар кыл улут бир конушка конушса.

Күн да батты, түн да кетти таралып,
Үркөр өчүп, үйдүн ичи агарып,
Көз ирмебей таң аткыча сүйлөштүк
Черге тунуп, жүрөк кайра жаралып,
Зуулаган күн, зымыраган турмушту
Бир башкача жакшы көрүп карадык.

16/XII 1945

Койсары

«КОМУНИЗМ» КОЛХОЗУНДА

Кыштак калды, кырман жакка бет алдык,
Темир бастык, «берекелеп» үн салып,
Кырман кызыл, кылк-кылк этип байтигип,
Тынч өмүргө чолпон мунар нур тагып;
Кырк күн дуулап кымыз ичкен уландай
Куттуу күздүн кубанчына жыргадык.

Аттиң өмүр, арман өмүр, көп түрлүү,
Таалайга чак өлчөмү бар бөлүмдүү;
Болор элем кырманьына корукчу,
Эгер болсо айтканыма көнүмдүү.
Ай чын эле болбогондо эмине,
Колхозчулук кандай кызык көңүлдүү!

Аттиң, бактым, баркыт мисал оңсоңчу,
Жашым жанып он сегизге толсомчу;
Көңүл ачык, көкүрөк таза соо чактай
Күздүк айдап, бир күн сыртка консомчу.
Кызылчанын катуу түбүн жумшарткан
Жыламыштын жылдыз суусу болсомчу.

16/XII 1945

Койсары

КӨҢҮЛ КУУНАК

Көңүл куунак, өмүр ынак, жол ыраак,
Жорго минген жолоочуга даңгырак,
Кээде бороон, кээде үйөр бетке уруп,
Сергек жанды бир аз тыным алдырат.

Тыным алып артыбызга көз салсак,
Көзгө илешпейт, мел-мел этип эки жак,
Аз өмүрдө канча кыйын жол баскан
Таң каларлык, таң каларлык адамзат.

17/XII 1945

Койсары

1946-ЖЫЛ, 1-ЯНВАРЬ

Бул күндө мен көк атлас Көлдө болдум,
Куттуктап колун кысып жолдоштордун,
Уктабай минут санап түндү күтүп
Сагындым биринчи айдын келер жолун.

Барактап, ой улантып, китеп ачтым,
Вино ичпей кол кубантып ырлар жаздым,
Түнкү аяз, ачык жылдыз, толкун менен
Жаңы айды, жаңы жылды куттукташтым.

17/XII 1945

Койсары

ЭСКЕРМЕ

Мен тургузбайм эскерсин деп эскерме
Эскерсин деп эстетерге эч нерсе,
Кайтпас күнгө калкып кете беремин
Кайсы күнү тагдырыма кез келсе.

Эрксиз сыйлап, караңгы көр кереңин
Сыртта калар аз болсо да керегим;
Билбес жанга өспөс менин бийигим,
Билген жанга өсөр менин тереңим.

Таштан болор, кумдан болор төшөгүм,
Аз болсо да сыртта калар сөздөрүм,
Өлсөм дагы жара тээп мүрзөмдү
Буудан болуп таскак салып өтөрмүн.

17/XII 1945

Койсары

ТИРҮҮЛҮК

Кеткен кетти, өткөн өттү бирдеймин,
Кечтим дайра агымынын миңдейин;
Кемибеген кенч экен го тирүүлүк,
Кенч дебесем анан аны не дейин?
Кайдан чыгып, качан келдим бул жерге?
Жел миндимби, суу миндимби, билбеймин.

Калган калды, бирин көзгө илбеймин,
Бастым ашуу, тайгак жолдун миңдейин,
Шаан-шөкөт, той экен го тирүүлүк,
Той дебесем, анан аны не дейин?
Жашоо чиркин, бир тамшаным нерсе экен,
Кант жедимби, бал жедимби билбеймин.

17/XII 1945

Койсары

ИСТРЕБИТЕЛГЕ

(Учкучка)

Сен учкучсуң, болгондо да кырааны,
Канат серпсең, куштан бийик чыгасың.
Чагылгандай кур дей түшкөн үнүңдө
Максатыңды же бар, же жок кыласың.

Мен акынмын, сүрүм менен токтотом
Сел дайраны, океанды толкуган,
Ителгиче ташты жара тепсем да
Өзүмө өзүм ыразы болбой олтурам.

Аз өмүрдө көптү берип калууда
Биздеги ойдун эң туурасы, ырасы,
Учкуч курбум экөөбүзгө баары бир
Жашоо күндүн узун жана кыскасы.

17/XII 1945

Койсары

ӨЛГӨН ЖОКСУҢАР

Кечээ жаштык түтүн эле жана элек,
Жүзүм эле тамчы суусу тама элек,
Тагдыр кошуп жолдош кылган турмушка,
Тамашалуу бир топ, бир топ бала элек.
Бир топ бала, сен гана да, мен гана?..
Көп азайдык, жалган айтып не керек.

Көп азайдык, күн батышта жоо жеңдик,
Жеңиш үчүн тобокел деп жан бердик.
Жылуу үйгө, жумшак сыйлуу төшөккө
Бир кайрылып, канат серпип келбедик.
Бакыт үчүн муздак жерди кучактап
Өмүрлүккө чоочун жерди жердедик.

17/XII 1945

Койсары

СЕН АЙТПА

Сен айтпа да, мен укпайм,
Эссиз кыздын көпкөнүн,
Кийсе кийсин жибектин
Кызыл, сары, көктөрүн.

Менде толгон кийим жок,
Сыртым бүтүн көңлүм шат.
Менде таттуу ырлар бар,
Барлыгынан жаңыраак.

Кимдин кимин көрөбүз,
Жер үстүндө бар болсок.

Кыйындык жанды чыйратат,
Бейкорлук муун бошотот.

17/XII 1945

Койсары

ДАГЫ САГА

Сен жок жерде ак селки
Көйкөлө басып буралат.
Көркөмүндө айып жок,
Көз кандырып суналат.

Сен бар жерде ак селки
Төмөнсүнөт, жер карайт.
Акыйкат сүйгөн ар адам,
Ошентсин деп дабалайт.

Кылчактасын, кызарсын,
Алдынан тосуп бара бер.
Бетиндеги уятын
Тарта түшсүн кара жер.

17/XII 1945

Койсары

МЕН БУЛ ЖАКТА ЖҮРГӨНДӨ

Мен бул жакта жүргөндө
Эстер бекен курбулар?
Эстесе эстер бир күнгө,
Бирок бир жыл унутар.

Неге антишет, билбеймин,
Унутчак күндөн кайсы опо?
Унутсаң унут, таарынбайм
Ырым жокто, мен жокто.

Көзүм барда, курбулар,
Эстегиле, антпеңер,
Жүз жыл бизге энчи эмес,
Унутушар кез келер.

18/XII 1945

Койсары

СЕНИН ПОЭМАҢ

Сен десем, сен дегендин баары сенсиң,
Сен калыс, сен адилет, тегиз - теңсиң,

Эр жигит мээнет менен тапкан мүлкүн
Түбөлүк сактатууга сага берсин.

Сөзүң чын, жолуң туура, молсуң, кеңсиң,
Шертиң ак, ошондуктан ыйык элсиң.
Азамат, тапкан байлык, мурастарын,
Ар убак сактатууга сага берсин.

Бул ырлар менин ырым, сенин ырың,
Мөмөсү биз жашаган жакшы жылдын.
Бүгүнкү менден алган поэмаңды
Эскиртпей, эртеңкиңе сунуш кылгын.

18/XII 1945

Койсары

КЫРГЫЗ КӨЛҮ

Ысык-Көл - кыргыз көлү кылкылдаган,
Кыз-келин кылаасында шыңкылдаган.
Кылымдар колдон түшкөн маржан болуп,
Көрүнбөй тереңинде жылтылдаган.

Ысык-Көл - кыргыз көлү шарпылдаган,
Көркүнө көктөн башка тартынбаган,
Замандар кербенчидей чубап өтүп
Чарчаса саясында салкындаган.

Ысык-Көл - күрдөлдүү көл күрпүлдөгөн,
Көркүнө көктөн башка сүртүнбөгөн;
Көк түсү таалай көркү, ырыс көркү,
Толкуса толкундары түркүмдөгөн.

Көзү курч, көкүрөгү бек уландары,
Пейли кең, берешен кол адамдары,
Ысык-Көл, касиетиңен айланайын,
Сыйла, сүй бакыт берген замананы.

19/XII 1945

Койсары

ДҮЙНӨ ЖҮЗҮ ТЫНЧ АЛСЫН

Карап турсаң дүйнөнү
Уйгу-туйгу тунарат,
Анын сүрдүү иреңи
Кызарат да кумсарат.

Жоругу жаман тентек ок,
Кээ бир жерден чуу этет.
Казатка көнгөн жаш жүрөк
Коркпосо да шуу этет.

Согуштун жели сокпосун,
Дүйнө жүзү тынч алсын.
Тынчтык үчүн өлгөндөр
Жайлуу жатып уктасын.

19/XII 1945

Койсары

ОРУС КАЛКЫТ - ТУУГАНЫМ

Орус калкым - тууганым,
Кыялыңды жактырам.
Кара нөшөр түндө да
Жарык күнсүң ачылган.

Мээ кайнаган ысыкта
Пейлиң жайлоо салкынддуу.
Жүрөк тоңгон суукта
Жылуу жазсың жаркынддуу.

Боорукерсиң атамдай,
Марттыгың май майрамдай
Каадаңда такыр кайгы жок,
Мичуриндин багындай.

Эпкиндеп баскан кадамың
Камбаркандын күүндөй.
Өмүрүң куунак ар убак
Жаңы жылдын түнүндөй.

Ылдамдыгың куландай,
Ыкчамдыгың тайбастай,
Баатырдыгың бүркүттөй,
Өткүрлүгүң албарстай.

Ысык-Көлдөй тереңсиң,
Каркырадай кененсиң,
Кандай душман келсе да
Кайратың менен жеңесиң.

19/XII 1945

Койсары

ЫСЫК-КӨЛ – НЕВА СУУНУН СҮЙГӨН ЖАРЫ

Ысык-Көл - Нева суунун сүйгөн жары,
Жактырып сүйгөн кызы алыстагы,
Кыял мас, кыз-күйөөнүн кубатындай,
Экөөнүн желден чыккан дабыштары.

Нева суу, кубаттуу суу, шары катуу,
Жүзүндө эр сүрү бар салтанаттуу;
Ысык-Көл туптунук көл, кыз мүнөздүү
Койнунда өмүрү бар, ширин - таттуу.

Түн кезип эки ашык жар сайран кылат,
Бир бирин бийиктикке алып чыгат,
Ай батып, таңкы шоола тараларда
Бири түз, бири көккө сапырылат.

20/XII 1945

Койсары

ЖИБЕК КИЙГЕН ЭРКЕ КЫЗ

Жамгыр жаады, жамгыр жаады шатырап,
Күп күркүрөп, чарт-чурт этип чатырап,
Шуу-шуу эткен легковойдун бооруна
Балчык тийип, жамгыр суусу чачырап.

Жибек көйнөк сулууча кыз энтелейт;
Жамгыр кантсин, жаба куюп эркелейт.
«Ай булганды, ай бузулду көйнөгүм,
Жайдын жааны жаабай койсо эмне?!» дейт.

Тоо алдында колхозчу ата кубанат,
Жай булуту үстү-үстүнө куралат,
«Дан көбөйүп, эрке кызым кулпүрүп,
Жибек көйнөк кийсе экен» - деп, суранат.

20/XII 1945

Койсары

КАТЫҢДЫ КӨЛГӨ ТАШТАДЫМ

Катыңды алдым, бирок ичин ачпадым,
Окубадым, кайра жооп жазбадым.
Билем, билем, сенин жазган сөздөрүң,
Ошондуктан көлгө жыртып таштадым.

Бергин дедиң, алты сабак ыр бердим,
Алты сап ыр, ардак ыры миңдердин.
Бир сөз айтпай жерди тиктеп тим болдуң,
Сенин антер кыялыңды билбедим.

Ошондуктан, курбум сага таарынам,
Кайраттанам, кайра канат кагынам,
Көзүм барда «дурус» деген сөз укпай,
Көзүм жокто «сонунуңду» не кылам?..

20/XII 1945
Койсары

БИРГЕ ЖҮРДҮК

Бирге жүрдүк бирге жайлап, бир айлап,
Кайык минсек сен олтуруп, мен айдап,
Мен арчадай жаш эсебин билгизбей,
Сен кайыңдай жаңы гана бүр байлап.

Уялбадым, тартынчактык кылбадым,
Шек билгизип, атыңды атап ырдадым.
Тик карабай чырайыма, түсүмө,
Сен уялып жерди карап кызардың...

Кетпейт, кетпейт ал уяттын кызылы,
Мына ошондо ашыктыктын кызыгы.
Кубартпаса, бозортпосо кокустан
Фрунзенин аптабы күрч ысыгы.

21/XII 1945
Койсары

ЗАМАНДЫН ЖОЛУ УЛУК ЖОЛ

Замандын жолу улук жол,
Улук жолун сыйлап өт.
Замандын жолу кутман жол,
Касиетин сыйлап өт.

Кабак чытпай күлүп өт,
Өмүрүң ачык, жаркырак.
Замандын бир жак канатын
Көтөрүп учкун аркырап.

Уу ичсе, сен да уу ичкин,
Таттуу болор өмүрүң,
Кан кечсе, сен да кан кечкин,
Ачык болор көңүлүң.

21/XII 1945
Койсары

СҮЙДҮМ СЕНИ

Сүйдүм сени, көзүм түштү көркүңө,
Бир күндө эмес, бирге жүргөн көп күндө.
Мындай иштен унут калган жанымды
Салдың кайра махаббаттын өртүнө.
Эгер шоолам, мени аясаң азыраак;
Сүйбө мени, мага бетиң өптүрбө.

Сүйдүм сени, сүйүү эрки бар чакта,
Азга жетпей, көптөн куру калсак да.
Алда качан унут калган нерсени
Алек кылып, алсыратып чарчатпа.
Эгер күнүм, мени аясаң азыраак:
Жакындатпа жаш колуңду карматпа.

Түшүн эркем мааниси бар булардын,
Неге сенден сүйбөгүн деп сурандым?
Эгер сүйсөң: көргө башым кирсе да,
Кол алдыңа кулдук уруп турармын.
Ошондуктан сүйбө дедим жалынып,
Сүйүп калсаң кимге менин убалым?

21/XII 1945

Койсары

УЯҢ КЕЛИН

Кой, кара көз уялба,
Той күтүнгөн үйгө кир.
Оң бутунан аксаган
Тигил сенин эриңдир.

Кой, Барчагүл уялба,
Жөн киши эмес сүйгөнүң.
Сынык канат барчыны
Тынчтык баскан дүйнөнүн.

Эр билеги эшилет.
Тулпар ташка сүрдүгөт,
Кармаштан кайткан азамат
Бизден канча сүрдүүрөөк.

21/XII 1945

Койсары

АЙ, АЙ, ТАК, ТАК БУУРУЛ АТ

Тизгин учу диркиреп,
Мингеним кайда суурулат?
Тилимди ал, сүйүү жеткирбейт
Ай, ай, так, так, буурул ат.

Оозунан көбүк чачырап,
Мингеним кайда жулунат?
Баары бир жаштык жеткирбейт
Ай, ай, так, так, буурул ат.

Соорунан тери тамчылап,
Кайда учат күлүк зуулдап?

Карматпайт кыт, кыт күлгөн күн
Ай, ай, так, так, буурул ат.

Мен кой дедим болбодуң,
Көзүмдү ачтым бир убак,
Алдыңда дайра кечме суу
Ай, ай, так, так, буурул ат.

21/XII 1945

Койсары

КАЧСА БАКЫТ

Кайкып чыгып колго тийген энчиден,
Качса бакыт карматпайт го дечү элем,
Кара кемсел, атлас көйнөк сулуудай.
Каада кылып жандатпайт го дечү элем.

Кесир кылып колго келген энчиден,
Кетсе бакыт ай келбейт го дечү элем.
Үйү таза, эри жакшы сулуудай
Колум сунсам кол бербейт го дечү элем.

Жок бекер кеп, кайра келди таалайым,
Таалайымды барып таап алайын,
Жалаң бакыт, жалаң ырыс төгүлөт,
Бир карасаң кемеңгердин маңдайын.

21/XII 1945

Койсары

СҮЙӨМ ДЕСЕҢ

Сүйөм десең мени сүй,
Кадырың билер курагым.
Көрүнбөй калды бүлбүлдөп,
Ууз талдай убагым.

Менин бакчам алыста,
Кантип келер экенсиң?
«Виллисбайга» олтуруп
Отуз жыл куусаң жетесиң.

Менин үйүм түпкүрдө,
Кантип келер экенсиң?
«Лавочкинге» олтуруп
Отуз жыл учсаң жетесиң.

Менин короом капкайда,
Кантип келер экенсиң?

Корабль минип, көл менен
Отуз жыл жүрсөң жетесиң.

Сүйөм десең мени сүй,
Кадырың билер курагым,
Алыста калды бүлбүлдөп
Ууз талдай убагым.

22/XII 1945

Койсары

СҮЙҮҮ КЫЯЛ

Сүйүү деген: келбет эмес, көрк эмес,
Өлчөөсү жок, аз эмес да, көп эмес.
Арбыныраак ысыгынан суугу
Толкун эмес, бороон эмес, өрт эмес.

Мүнөзү жел, тең жүрө албайт, бөлүнөт,
Жүрөгү суу, көңүл калат, төгүлөт.
Сүйүү деген: арзан, кымбат баасы жок,
Тек гана бир кыял нерсе көрүнөт.

22/XII 1945

Койсары

МЕН ӨТПӨДҮМ

Турмушта мен өтпөдүм, өмүрүм өттү,
Бул күндүн касиетин билбегенмин.
Кубулуп күзгү түшкөн курмага окшоп,
Шагымдан өргө түшүп кала бердим.

Турмушта мен өтпөдүм, өмүрүм өттү,
Мен ага жолдош болуп эрчип келдим,
Кезинде кышкы кирген буура болуп,
Кезинде бото болуп эңгиредим.

Танбадым, тузун таттым, сүтүн эмдим,
Мен аны ата дедим, эне дедим.
Десем да жылуу күнгө жарык болуп,
Балапан күкүк болуп кала бердим.

Өтсө өтсүн, өткөн өмүр өтө берсин,
Замандын жыргалына буулап алдым
Кубандым эки-үч сабак ыр жазганга
Ал эмес, андаганга, мен алдадым.

25/XII 1945

Койсары

БЕЛГИЛЕР

Бой тартпагын, боз жигит,
Сүйүүнүн жолу көп түрлүү;
«Агайлап» калса жаш селки
Сени сөзсүз сүйгөнү.

Эң айлакер, эң кылдат,
Анын ысык жүрөгү;
Уялып калса жаш селки
Буда сени сүйгөнү.

Көбү жалган, жасалма,
Анын кылт, култ жүргөнү
Жамандап калса жаш селки
Ал да сени сүйгөнү.

26/XII 1945

Койсары

ФРУНЗЕ

Фрунзе, учкан уям, сүйгөн калаам,
Көп жүрдүк, ойноп, күлүп эсен-аман,
Эч качан жакшы элесиң эстен кетпейт,
Кашка суу, жашыл бакчаң, салкын абаң.

Фрунзе, сүйгөн шаарым, сүйгөн калаам,
Жаш күнүм, балалыгым сенде калган.
Турмуштун эң ысыгын сага берип,
Бөлүнүп бир өзүңдөн кайда барам!

Жок барбайм, андай сөзгө көңүл салбайм,
Күн бүтүп, картайганча сени жандайм,
Айрылсам курдашымдан айрылармын,
Бирок да бир өзүңдөн айрыла албайм.

Боз түшкөн ысыгың бар, суугуң бар,
Жаанчыл, салкының бар, жылууң бар.
Бирок да ысыгыңа таарынтпачуу
Бах чиркин, жаз, күз деген сулууң бар.

Эсимде: биз жаш кезде чаңдак элең,
Түнт элең, уйкучу элең, укпас керең.
Мен калдым, жаш улгайды, сен жашардың
Карайсың мени уялтып көркүң менен.

Тар элең, таштак элең такыр элең,
Киргил суу шылдырлаган арык менен.
Мен өстүм, жаш көбөйдү, сен көгөрдүң,
Жашымды, көгөртсүн деп сага бергем.

Эскирттим, далай, далай көйнөк жырттым,
Жаңырды, улам кайра сенин сыртың.
Жаракөр Москванын кыздарындай,
Порумуң, сырткы көркүң, коюн жытың.

Көчөңдү мелтиреген асфальт басты,
Айдан ак «Аламүдүн» жарык чачты.
Заңгырап бийик, бийик катар үйлөр,
Келгин деп жаш муунга эшик ачты.

Түшкө окшоп Фрунзенин эски доору,
Уландар кыт-кыт күлгөн жомок болду,
Кыргыздын Фрунзе аттуу сонун шаарын,
Көтөргөн эң биринчи орус колу.

О кайда, кайда калды эски доору
Биз эми жаңы өмүрдүн коноктору.
Бактагы коңур ырды, сулуу бийди,
Ойноккон эң биринчи орус колу.

Курдаштар, унутпайлы биз ошону,
Сыйлайлы бир замандаш жолдошторду,
Жазгын деп, мага минтип ыр жаздырган,
Чынында эң биринчи орус колу.

Эн сонун биздин күндүн дагы ар жагы,
Биз эски, балдар жаңы, шаар жаңы.
Жашарткан жакшылыктын суусун куюп,
Фрунзе мекенимдин бала шаары.

Фрунзе өскөн шаарым, сүйгөн калаам,
Сагынсам атыңды атап канааттанам.
Күрдөлдүү беш жылдыктын сапарына.
Сен менен кол кармашып бирге барам.

Фрунзе, учкан уям, сүйгөн калаам,
Көп жүрдүк, ойноп күлүп эсен-аман.
Эч качан жакшы элесиң эстен кетпейт:
Кашка суу, жашыл бакчаң, салкын абаң.

30/XII 1945

Койсары

1945-ЖЫЛ, 31-ДЕКАБРЬ

Кош сентябрь, кош ноябрь айлары,
Өткөн жылдын кооз июнь, майлары.
Адам уулу куштан чебер келтирип,
Бакыт күнгө уя салган .кайлары.

Кош сентябрь, кош апрель айлары,
Жыл жаңырып, жаңы жылга айланды.
Келген жылдын келинчеги март болуп,
Кенен болсун, кымыз, жуурат, айраны.

Кош март айы, келгин куштун сайраны,
Кош өткөндүн кенен өзөн, сайлары.
Келген жылдын колуктусу март болуп,
Арбын болсун таң-тамаша майрамы.

Көктө булут жаңыланып бөлүнөт,
Эл таалайы жылдыз болуп төгүлөт.
Быйылкы жыл адамзаттын айлына,
Табак, табак май берчүүдөй көрүнөт.

Жерде тоолор, жаңыланып бөлүнөт,
Калк ырлары чолпон болуп төгүлөт.
Быйылкы жыл, токтоо мүнөз журтуна,
Шайы көйнөк кийинтчүүдөй көрүнөт.

Шылдыр, шылдыр, шылдыр аккан суулары,
Тар капчыгай өтөктөрдөн куралды.
Быйылкы жыл кирип келип эшиктен,
Эмнең жетпейт, чыгып ал деп сурады.

Шаңгыр-шуңгур, шаңгыраган чуулары,
Жамы журттун жайдары ачык убагы.
Быйылкы жыл, терезени каккылап,
Жыргалдуумун, багып ал деп суранды.

Бөбөктөрдүн бешиктерин терметти,
Карылардын кабактарын желдентти.
Жаңы жылдан «атың ким?» деп сурасам,
Атым «Арзан», атам «Дөөлөт» деп кетти.

Келсе келсин, мындай жылдар көп келсин,
Тагдыр аке мындай жылдан көп берсин.
Совет эли жыл жыргалын таткылап,
Турмуш даамын ачуу, кычкыл дебесин.

Келсе келсин, мындай жылдар көп келсин,
Сурарым аз: эки сабак ыр берсин.
Мындан башка кандай олжо акынга?
Мен турмушка, сараң ач көз эмесмин.

Мен турмушка, сараң ач көз эмесмин,
Өктө кылып ай, аз бердиң дебесмин.
Байлык, үй-жай, ден соолуктан ардактуу
Мага берсе эки сабак ыр берсин.

Кел жаңы жыл, үйүм таза келип кир,
Мени тааны, ким экеним жакшы бил.
Мен өлбөйүн миллион жолу айланып,
Кайра келсин ыр жаздырган декабрь.

31/XII 1945

Койсары

ЖОК, АЛ МАЯК ЭМЕС

Жок, сүйгөнүм маяк эмес, ал жылдыз,
Меники эмес, сенин жарык жылдызың,
Акыйкаттын асманынан өчө элек,
Кол тие элек, махабатың, ырысың.

Ал беркиси, жылдыз эмес, ал маяк,
Жаңылбагын, алданбагын, карагын,
Маяк менмин, түндө сени сүйөм да,
Күндүзүңдө желп деп өчүп каламын.

Өчсөм жанам, күйөм, сөнөм, өзгөрбөйм.
Бирок сени көктөн тартып аламын,
Жалган айтып сүйөм деген сөзүмө
Жаштык кылып түбөлүккө алдандың.

1945

Койсары

ЖАЗГЫ СУУ

Ай, жазгы суу, баладай
Күлүшүңөн жан-жана,
Муз агызып, кар бузган
Жүрүшүңөн жан-жана.

Кыш ызгарын боюңан
Күлүшүңөн жан-жана,
Кара булут кабагын
Сүрүшүңөн жан-жана.

Жаш баладай жарк этип
Күлүшүңөн жан-жана,
Шылдыраган кашка суу -
Күмүшүңөн жан-жана.

1945

Койсары

ЖҮЙӨЛҮҮ СӨЗ

Кейибе, ыза болбо, эстүү курбум,
Курбуңдун жүйөлүү айткан сөзүн уккун,
Эч качан кадырыңа жете сүйбөйт,
Эрки ошол, адаты ошол жаш сулуунун.

Сапаты сенден төмөн кем жаралса,
Өзүңдөй ар нерсеге тар караса,
Ушакчыл, сараң, катуу, орой келсе,
Ал сенден жагымдуурак алда канча.

Туура айтат, эгер сени сүйбөйм десе,
Мен дагы сүйбөс элем, колдон келсе,
Бирок да билбей калам, сүйүп калам,
Себеби: сүйүү деген эссиз нерсе.

1945

ДҮНҮЙӨ

Кармасам деп кылтак салып үйүмө,
Карайм, карайм келеби деп күнүгө.
Мага алданып эс ала кет бир минут
Алдың кызык, артың өкүнүч дүнүйө!

1945

РАКЫЯ

Ракыя, ай Ракынтай, жүгүр бери,
Калаадан мен сага айткан абаң келди.
Дейт энем мени карап, таанып жүргүн
Үйгө гүл, бүлөгө көрк берекемди.

Бакчада ойноп жүргөн жемиш терип,
Көнө элек балапандай чоочун жерлик.
Ракыя өз боорумдай имерилет
Улактай так секирип чуркап келип.

Көтөрөм алдыма алам эркелетем,
Сурасам орусча аты Ракита экен,
Туз буйруп түбөлүккө бизге келген
Бул жетим,- Ленинград жетиминен.

1945

КЫРГЫЗСТАН

Кыргызстан - жашыл жери, жашыл бакча жергеси,
Жайыт төрү, дан талаасы, сан байлыктын энеси.
Кен казнасы, көл сулуусу, тунук суунун атасы,
Ак пейилдин, мартчылыктын, ырыскынын кемеси.

Кыргызстан - соолук айлы, таланттардын эшиги,
Тунук акыл, чебер колдун түгөнбөгөн кесиби...
Заманына, өз калкына ой-пикири санаалаш,
Кыргызстан ыр калаасы, ыракаттын бешиги.

3/1 1946

Кайсары

КОЛХОЗ БАКЧАСЫ

- Эй колхоздун бакчасы,
Бай бакчаңда эмнең бар!
- Алма менен өрүк бар,
Анар менен жийде бар.

- Андан башка эмнең бар,
- Каламы чебер акын бар.
- Ал акындын неси бар?
- Эки өмүр, эки жазы бар:
Бирин өзүм жашайм дейт,
Бирин ырым жашайт дейт.

3/1 1946

Кайсары

САБИРА

Келсем келем, келбесем жок, Сабира!
Келбеди деп көңүлүңө кир жыйба.
Кереметтүү келечекке кубанып,
Кеңдигиңе көз салалы бир сыйра.

Кайтсам кайтам, кайтпасам жок, Сабира!
Кайтпады деп кабак чытып муң жыйба.
Касиеттүү келечекке кубанып,
Мен учайын, учар жерим бир кыйла.

КАМБАРАЛЫ

- Камбаралы,
Камбаралы,
Жүр жумушка баралы!
Күздүк жердин көбү жатат,
Баарын айдап салалы.

- Камбаралы,
Камбаралы,
Бол жумушка баралы!
Кечигүүнү жаман көрөт,
Колхозчунун заманы.

30/Х 1946
Чолпон-Ата

МОЛДОКУЛДУН ҮЙҮ

Молдокул ким?
Менин досум, жолдошум,
Жалкоосу эмес, ударниги колхоздун.
Жайкы мээнет, күзгү күчкө былк этпей
Жан киргизген жагалданып жаз кошун.

Молдокул ким?
Менин курбум, курбалым,
Менин боорум, тилектешим, тууганым.
Ала кылбай, чаңкап турган эгинге
Тегиз бурган Жыламыштын сууларын.

Жол үстүндө жаңы салган тамы бар,
Дал өзүндөй жакшы ударник жары бар.
Көктө жылдыз тегиз мейман болсо да
Түгөнбөөчү эмгекке алган наны бар.

30/Х 1946
Чолпон-Ата

ТИЛЕК

Кышты сезбей, кыштак болсо турганың,
Нелер келип, нелер түшпөйт санаага?
Ойлоп турсам бир замандаш калкымдын
Баары секет, барлыгы алтын, садага.

Күнү кыска, түбү терең түндөрдө,
Нелер келип, нелер кетпейт санаага?
Ойлоп турсам бир доордош калкымдын
Барлыгы эне, барлыгы ини, баары ага.

Жүрөк оору, өпкө оорунун дарты үчүн,
Мүрөк суусу сатылса эгер базарда:
Канча алсыз, канча оорулуу болсом да,
Өзүм албай, ал дээр элем аларга.

Күздө бышкан алма, жүзүм сыяктуу,
Баланын күнү сатылып турса базарда,
Оорубасын, узак өмүр сүрсүн деп,
Өзүм албай ал дээр элем аларга.

Неге десең бир башкача кымбат эл,
Жаратылган биздин ушул заманга,
Ошондуктан баарын сүйөм кадырлайм,
Баары секет, барлыгы алтын садага.

31/Х 1946

Чолпон-Ата

ТОЛКУН ЭМЕС, АЛ АК КУУ

Күздүн күнү көк көңүлсүз, көл сулуу.
Калаа суук, бирок бул жер жыпжылуу.
Коркпо менин кайык минген жолдошум,
Тээ агарган толкун эмес, ал ак куу.

Кыштын күнү талаа көрксүз, көк сулуу,
Ток пейилдүү кыштактар бар жыпжылуу.
Жымжырт жаткан биздин өмүр ушул көл,
Толкун эмес, толкун эмес ал ак куу.

30/Х 1946

Чолпон-Ата

БРИГАДИРДИН КЫЯЛЫ

Закым салып, жай чилдеси саратан,
Боз бозоруп, сайлар кургап, жолдор чаң.
Уулу өлгөндөй убайымдуу, капалуу
Бригадир Бегимаалы таятам.

Ошол мезгил Сан-Таш жактан жел согуп,
Ала булут ар кай жактан торолуп,
Нөшөрлөнгөн жамгыр жаады тынымсыз
Майда арыкка майда-майда сел болуп.

Бригадир чаап тушту үйүнө,
Эт сал деди аялына сүйүнө,
Жамгыр байлык, жамгыр дөөлөт, казына
Мунум калппы айланайын дүнүйө.

Дейт да күлөт мага карап жылмаят,
Ал кайгырган эл энеси жерди аяп,
Адамзатка марттык эмей эмине,
Кандай күчтүү, кандай сулуу табият.

31/Х 1946

Чолпон-Ата

ЗВЕНОВОЙ ЗЫЙНАТЖАН

Звеновой, ударникжан Зыйнатжан,
Дайныңды угуп издеп келдим ыраактан.
Кыз урматтуу, кыздай кымбат ишиңди
Суу болгондо сурап билдим мураптан.

Эгер, Зыйнат, терең ойлоп, текшерсең:
Сулуулук да. адамдык да эмгектен!
Биздин күндүн абийир, намыс ырысы:
Сенин ушул көңүлдү ачкан шаропкең!

Өзүң кара, колуң бекем болсо да,
Кийген киймиң нечен түргө оңсо да,
Бул колхозго мурасталган ак ишиң,
Бир шаардан, бир деңизден кымбат баа.

31/X 1946

Чолпон-Ата

АТАМА ОСУЯТ

Уурдап алган, кымтып алган жүк болбойт,
Андайлардын карды тойбойт, иши оңбойт.
Көп энчиси: оюн кылар нерсе эмес,
Көрбөсөм да, көрсөтпөстү соо койбойт.

Өнсүн даны, аксын суусу, булагы,
Бизди уялтпай ашып турсун планы.
Өзүң жеген: өрүк, жаңгак, мейиздей
Колхозду да ширин, таттуу кылалы.

Түшүн ата, колхоз деген касиет,
Колхоз күчү адал эмгек, ак ниет,
Таза жүрсөң арамдыкка булганбай
Байлык бакыт өзү келип баш иет.

31/X 1946

Чолпон-Ата

ЖЕТИГЕН

Жерде жаш кыз, көктө жылдыз жетиген,
Кел жерге түш чексиз көктүн четинен,
Биздин колхоз бүгүн улуу той берет,
Жүр, алпарам эгер мени ээрчисең.

Куйрук берем, чучук берем, май берем,
Күлүк берем, буудан берем, тай берем.
Таттуу шарап, күчтүү арак ичебиз,
Сенин кайның колхоз деген эл менен.

1/XI 1946

Чолпон-Ата

КӨЛҮМӨ

Көргөн сайын көркөмдүгүң жаңырган.
Көңүлүм тойбойт көрүп өтпөй жаныңдан.
Көз жетпеген көктүгүңдүн үстүндө
Көбүктөнгөн толкунуңду сагынам.

Сүйөм көлүм, ысык сүйөм жарымдан,
Сүйөм сени жаш балалык чагымдан.
Жанга жыргал тынчтыгына кошумча,
Күнөөсү жок толкунуңду сагынам.

1/XI 1946

Чолпон-Ата

ТАҢ КАЛУУ

Кызылча эмне? Аккан каны турмуштун,
Эң өжөрү, эң кыйыны жумуштун,
Андай болсо Кайназардын келини -
Миң центнерден түшүм алды деп уктум.

Миң деген сөз айтылбасын күр бекер,
Буга теңсиз эч бир баатыр, эч бир эр,
Эрдин эри барып тартып алмайын
Карыз бербейт, кара мүртөз кара жер.

Бул жакшы аял, эң этибер жолдо экен,
Кылдат, чебер таалими бар колдо экен,
Биздин күндүн ушул укмуш адамы
Кандай күлүп, кандай уктайт болду экен?

1/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖОГОТУУ

Эгер сүйсөң өз жаныңдай колхозду,
Колхоз болор көп-көп достуу, жолдоштуу.
Бул замандын сен бир башка кишиси,
Жоругуңдан жоготулсун жоготуу.

Эгер сүйсөң, ардактасаң колхозду,
Колхоз болор сендей жакшы жолдоштуу,
Аккан кирсин, кирген кайра акпасын,
Жоготулсун, жолобосун жоготуу.

Тоо алды бак, бак четинде ак кыштак,
Бүгүн майрам, колхоз улак тарттырат,
Ударнигин уурдап ала качайын,
Акырын чап, ай, ай, так, так, буурул ат.

Жибек менен, баркыт менен сулуулап,
Урмат кылып, кадыр кылып улуулап,
Үч мертебе маңдайынан сүйөйүн,
Акырын чап, ай, ай, так, так, буурул ат.

1/XI 1946

Чолпон-Ата

ГРУНЬЯ САВЕЛЬЕВНАГА¹

Далай таттуу даам жедим колуңдан,
Кем көрбөдүң өз бир тууган бооруңдан.
«Начар экен бат оңолсун бала» деп,
Шашып турдуң чала уйкулун ордундан.

Ырлар жаздым, кээде сызып, кээде оңдоп,
Бала өстүргөн жаш атадай көңүлүм ток.
«Азгын экен, кантер экен бала» деп,
Сен үшкүрдүң күн кыскасын болжолдоп.

Март да кетти, апрель, май жакындап,
Көктө турна, көлдө каздар каркылдап.
Күнүң бүттү, кайтар мезгил болду деп,
Кош ат келди үй жанына жакындап.

Мени акырын, «аман бол» - деп узаттың,
Көзүн карап өзүм минген боз аттын.
Колумду алып ылдый карай бергенде,
Мөлт, мөлт акты тоголонуп көз жашың.

Алыс кеттим, бармын, өлүү эмесмин,
Мен барбасмын, сен да мага келбессиң...
Жан боорумдай көңүлүмдө көз жашың,
Ата-энемден көз жаш көргөн эмесмин.

2/XI 1946

Чолпон-Ата

КУРБУМА КАТ

Келдим курбум, келгениме жарым ай,
Жарым айдын чайын ичмек бир далай,
Мени менен кошо ээрчишип кыш келди
Кала берди Фрунзеде жылуу жай.

1. Грунья Савельевна – Алыкул Осмоновдун Токмоктогу детдомдо турган кезиндеги тарбиячысы өз энесиндей болуп калган адам.

Мен бул жакта тирүү бармын аманмын,
Боюндамын сулуу Чолпон-Атанын,
Атымды айтып, атын сурап таанышып,
Сыйын көрүп мындагы ини, аганын.

Мен келбедим байлык издеп бул жакка,
Байлык - колхоз, кайсы жерде турсак да,
Келдим мында, баатыр жигит, ыр үчүн,
Кыш мезгилде жаздай кызмат кылмакка.

Поэзия - бул адамдын жаны экен,
Күн өтсө да, өчпөй турган шамы экен,
Өмүр, турмуш картайса да аргасыз
Поэзия - улам кайра жаңы экен.

Ал жаңылык кубатынан акындын,
Жаза билсек биздин күндүн баатырын,
Колхоз нанын, жумушчунун өнөрүн.
Улуу акылман кемеңгердин акылын.

Келдим курбум келгениме жарым ай,
Жарым айдын чайын ичмек бир далай,
Мени менен кошо ээрчишип кыш келди
Кала берди Фрунзеде жылуу жай.

2/XII 1946
Чолпон-Ата

АЯЛГА

**Сүйгүм келет жаш жандырып, жаш болуп,
Жашымды алдап, жаш кайындай мас болуп
Жанар тоодой жалын чачкан отуңан
Чыккым келет, жанып чыккан таш болуп.**

Сүйгүм келет, миң мертебе жаңылып,
Сүйгүм келет, сүйгөнүмө жалынып,
Өз күчүңдү өз күчүмө багынтып,
Сүйгүм келет кээде өзүңө багынып.

Көпкөк асман, жерге түшсө жарылып,
Кыян жүрсө жердин үстү тарылып,
Ал кыяндан өтөр элем кыйналбай
Бир көз караш кубатыңды жамынып.

2/XI 1946
Чолпон-Ата

БУУДАЙ САПЫРУУ

Эртең майрам, күн жетинчи ноябрь,
Ырдоо керек майрам күнү баары бир.
Мезгил чукул тегирменге баралы,
Мейман келет, ак нан керек, муну бил.

Айдат, айдат, айдат шамал, сок ылдам,
Айдат, шамал, кызыл буудай сапырам!
Балдар ойноп чөнтөгүнө салып жейт,-
Боорсок кылам ак буудайдын унунан.

Күрөктү алам, буудай сузуп ыргытам,
Шамал сокпойт, жел чакырып ышкырам.
Кыздар келип, кылыксынып жесин деп,
Мейиз төгөм ак тоочтун сыртынан.

Ташы жүрөт, ташын бирден терейин,
Мыя жүрөт, мыяларын элейин.
Шайыркүлдө карыз шамал бар бекен
Бир кап шамал карыз алып келейин.

2/XI 1946

Чолпон-Ата

ӨБӨМ ДЕГЕН СӨЗҮҢӨ

Бир кат алдым Бүбүйра аттуу бир кыздан
Курбум берди үйдө жалгыз олтурсам.
«Өбөм - дептир - ырың үчүн өзүңдү»...
Кара калам жазууларын окусам.

Мейли Бүбүш ырымды өпкүн садага,
Жакшысын өп, жаманына караба.
Мени өппөгүн, өбө турган түрүм жок,
Ыраа көрбөйм сендей жакшы аялга.

2/XI 1946

Чолпон-Ата

ШЕКЕРДИН ЖОРУГУ

Шекер жеңем бир звено башчысы,
Башчылардын далайынын жакшысы,
Кызылчаны сулуу кыздай түрлөнтүп,
Кубандырып кумарыңды жазчысы.

Кечээ, кечээ октябрдын айы эле,
Уулу окуучу Фрунзеде мектепте,
Этиятсыз ойноп жүрүп жаш бала,
Безгек менен ооруп калды бир кезде.

Кат жазылды, телеграмма берилди,
Кел тезирек балаң оору делинди,
Бирок Шекер жооп айтты күңк этип,
Кантип таштайм кызылчаны, эгинди.

Он күн өттү зуу-зуу этип арадан,
Улуу айыкты окуп жүрөт апаман .
Бирок Шекер келе алган жок кол тийбей
Кызылчасын артык көрүп баладан.

3/XI 1946

Чолпон-Ата

ЫСЫК-КӨЛДӨ ТӨРТ МЕЗГИЛ

Жазын көрдүм, Ысык-Көлдө жаз жыргал,
Тирүүлүктө көлдүн жазын көрүп кал.
Куулар кетип, жаңы кетип аңырлар,
Бүрүн жарып, гүлдөр кезде кайың тал.

Катар, катар сабын түзүп турна өтөт,
Карлар эрип, кырлар жашыл талаа көк.
Кара торгой таңдайынан үн безеп.
Үпүп учуп көңүлүңдү көтөрөт.

Таңды кечке тракторлор татырлап,
Кошко кирип, соко жиреп семиз ат.
Колхозчулар жаз келди деп кубанып,
Колго тиет багынычтуу көп кызмат.

Жайын көрдүм, күңгөй, тескей жайкалып,
Мал тоюнган жайлоо кезин айталык.
Сугат, отоо, апийимди суюлтуу,
Кандай сонун, кандай кызык чөп чабык.

Түш мезгилде кымыз келет тоо жактан,
Бир кишиге бир бир керме аяктан.
Күлкү... шылдың... тамашалоо өз ара,
Кандай жумуш, кантип түтөт каяктан!

Күзүн көрдүм, - көл элинде береке,
Капа болот, барбай кетсең жеңеке.
Ар бир адам кумар болот өзүнчө,
Мейман тосуп аш тамагын бермекке.

План толуп, эмгек тийип жүз пуддан,
Дагы тиет кошумча эмгек кырк пуддан.
«Көмөч болбойт, күйүп кетет экен» деп,
Кызыл кыздар нан бышырып дандырдан.

Колхоздорго алкыш келип обкомдон,
Тууну берип жакшы ишине райком,
Колхозчу ата тойго барам бүгүн деп,
Атка минет жутуп алып бозодон.

Кышын көрдүм Ысык-Көлдө кыш жакшы,
Ак кар басып аппак кылып кыштакты,
Жаш бөбөктү апасы уруп чыгарбай
Терезеден карап турат тыш жакты.

Кыш өкүмү баскан менен кырларды,
Колхозчуда токчулуктун жыргалы.
Түн мезгилде көлдүн аркы четинен,
Көп угулат кыз жигиттин ырлары.

Мына ушундай Ысык-Көлдө төрт мезгил,
Кайгы, капа, жаманчылык жок эч бир.
Көлдүн көркүн, чабал акын... Алыкул
Ойдогудай жаза албаптыр ээ... деп бил.
3/XI 1946
Чолпон-Ата

АКЫН

Акын жолу, ардактуу жол урматтуу
Жаман акын эл алдында уяттуу
Акын жазган, биз окуган төрт сап ыр,
Дүнүйөгө калуу керек жанылбай
Жаз, жай,
Кыш, күз,
Деген төрт сөз сыяктуу.

3/XI 1946
Чолпон-Ата

АЙ, БАЛАЖАН, БАЛАЖАН

(Келиндин ыры)

Алмасы көп бакчадан,
Фрунзенин шаарынан,
Ашык болор жаш көрдүм
Алтын орден тагынган.
Ай, балажан, балажан!
Ай, балажан, балажан!

Жүзүм бышкан бакчадан
Фрунзенин шаарынан,

Кумар болор жаш көрдүм,
Күмүш орден тагынган.
Ай, балажан, балажан!
Ай, балажан, балажан!

Бери басты, мен бассам,
Колумду алды, кол сунсам,
Он бешинчи заводдун
Устасы экен сурасам,-
Ай, балажан, балажан!
Ай, балажан, балажан!

*Чолпон-Ата
Койсары*

АЙ, СУГАТЧЫ, СУГАТЧЫ

Ай, сугатчы, сугатчы,
Сугарып эгин кубантчы.
Суусабасын жаздык жер,
Суу берип көңүл жубантчы.

Ай, сур атчан сугатчы,
Кулагын буруп суналтчы,
Суусабасын күздүк жер,
Суу берип көңүл жубантчы.

Ай, сур атчан сугатчы,
Унутпа сугат убакты,
Баладай болгон сугат жер,
Мамадай сурап турмакчы.

*3/XI 1946
Чолпон-Ата*

ЖАКШЫ ЫР ДЕГЕН ЭМНЕ

Эң жөнөкөй, оңой нерсе комбайн
Айдоо кыйын жакшы үйрөнүп алмайын,
Карап турсаң: оруп, жыйып, тазалап,
Капты тосуп куюп турат буудайын.
Жакшы ыр деген эл көзүнө ушундай
Болуу керек түшүнүктүү дапдайын.

*3/XI 1946
Чолпон-Ата*

НЕ ЖАМАН

Дүйнөдө не жаман?
Жемишти каккан жел жаман.

Планын бүтпөй башы ооруп,
Үйүндө жаткан эр жаман?

Дүйнөдө не жаман?
Эгинди бузган сел жаман.
Он күнүнө бир күндүк
Эмгек күн жазган кем жаман.

Дүйнөдө не жаман?
Баарынан жаман, эң жаман;
Жалкоолук кылып колхоздон -
Чыгып калган сен жаман.

Дүйнөдө не жаман?
Баарынан жаман, эң жаман,
Кургакчылык кууратып,
Түшүмсүз калган жер жаман.

4/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖЕР ДЕГЕН ЭМНЕ

Жер деген не?
Жер деген боз топурак,
Эгер өнсө: арпа буудай, алма бак,
Суулар агып, куштар сайрап, мал ойноп,
Адам жыргап, салкынына салкындап,
Ар жыл сайын түшүмүнөн жаңылбай,
Берип турса жердин аты акталмак.
Эгер мындай касиети болбостон
Жалаң гана көмүлүүгө жараса,
Жер дегендин жердигинде кайсы атак?

4/XI 1946
Чолпон-Ата

СҮЙҮНҮН ТҮРЛӨРҮ

Сүйүү кызык, сүйүү таттуу бир башка,
Кимдер сүйбөйт дени таза жаш чакта?
Биз сүйөбүз, намыс кылбай сүйөбүз,
Жаш улгайып карып бара жатсак да.

Анда айып жок. Айтам деген оюм бул:
Сүйгөнүм бар, эки кызды бир учур.
Кандай болду ал сүйүүнүн аягы,
Мен сүйлөйүн сен жакшылап угуп тур.

«А» аттуусу мени көрүп кызарат,
«З» аттуусу мени көрүп кумсарат.

Ал кызаруу; ал кумсаруу - чын сүйүү,
Сүйүү күчү жүрөгүнө от жагат.

Мен ойлодум, терең ойго малындым,
Ортосунда ушул эки жалындын.
Байкоо кылбай кумсарганын алам деп,
Өктө калып өмүрлүккө жаңылдым.

4/XI 1946
Чолпон-Ата

БИЗДИН КОРОО

Биздин короо башка болгон, оңолгон,
Эл айткандай «кыдыр даарып» бак конгон,
Энчи тийген ата-энеме, өзүмө
Бир эмгекке сегиз жарым килодон.

Арча жагып, отун жакпай куурайдан,
Жеңем ашка ак кебездей ун жайган,
Ак корозум жүгөрүдөн көңүлү айнып,
Кесир кылып жем терип жейт буудайдан.

Шайы төшөк, төшөгүнөн бат туруп,
Муздак сууга жүзүн жууп, кол жууп.
«Эй, кемпирим, бозо жылыт ылдам» дейт,
Атам келип от жанына олтуруп.

4/XI 1946
Чолпон-Ата

ШААРЫМА

Шаарым сенсиң, туулуп-өскөн Фрунзам,
Мени менен бир чоңойду далай там.
Бала кезде чырпык болгон талдарың,
Чынар болду ары кетип булуттан.

Баары эсимде ойноп-күлүп жүргөнүм,
Бала кезде күнөө кылган күндөрүм.
Жарым менен жарыштыра чуркатып,
Жаз алдында жамгыр жааган күндөрүң.

Баары эсимде, жибек көйнөк кыздарың,
Таалими бар, кичи пейил жаштарың.
Күз болгондо арзан айлык тиккендей
Дарбыз, коон, жүзүмү бар базарың.

4/XI 1946
Чолпон-Ата

МЕН ШААРЫМА БАРАРМЫН

Мен, барармын, кыш соңунда барармын,
Кыш бүткөнчө ушул жерде калармын.
Келген-кеткен конуп түнөп өтсүн деп,
Төрт бөлмөлүү ырдан бир там салармын.

Мен барармын жаз алдында барармын,
Жаз келгенче ушул жерде калармын.
Кайда жүрсөм сагынычтуу бир канча,
Фрунзе өңдүү ырдан бүткөн шаарым.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖЫГУУ

Биздин колхоз бирдиктүү,
Бирдиктүү колхоз бек күчтүү.
Октябрь айдын башында
Бүтүп салган күздүктү.

Башкалар кырман басканча,
Сапырып буудай шашканча,
Пландын соңу калды деп,
Жазуусуна жазганча,

Азамат менин колхозум,
Ушундай колхоз көп болсун
Күздүгү такыр аяктап,
Жыгып салган сокосун.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

АКЫЛДУУ АТЫМ ТИЛ АЛБАЙТ

Акындын күчү көл белем,
Түбүнөн түзгө чыгарбайт,
Түбүнө түшүп кетсем дейм,
Түгөнгөн атым тил албайт.

Акындын күчү толкун бейм,
Толкутуп неге чыгарбайт?
Толкунга кирип кетсем дейм,
Акылдуу атым тил албайт.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

САМАН ТАРТУУ

Саманым алтын саргарат,
Ураган жардай жарданат.
Жолдон өткөн жолоочу
Көңүлү тоюп, таң калат.
Соп, соп, өгүз, ала өгүз,
Сопол куйрук кара өгүз! -
Кыш кетпей кокус жут болсо
Жыргалын шондо көрөбүз.

Кызыл жондо, Ой-Ташта,
Үймөктөр жатат бир башка,
Аны да тартып алалы,
Кыйындык келер кар басса,
Соп, соп, өгүз, ала өгүз! -
Жаз алды келген убакта
Сонундугун көрөбүз.

Ай, карагер, мактанба,
Жегениң сулу болсо да
Касиет бар, кубат бар
Дал ушул сары саманда.
Соп, соп, өгүз, ала өгүз,
Сопол куйрук кара өгүз! -
Карагер менен жазында
Күч салышып көрөбүз.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

БЫСТРОВКА-БАЛЫКЧЫ ТЕМИР ЖОЛУ

Кубатыңа кулдук кылам карасам,
Урматыңа мен дагы урмат талашам,
Тирүүлүктө болбос эле арманым,
Сага окшогон бир укмуштуу ыр жазсам.

АТ БАШЫНЫН ЧЫМЧЫГЫ

- Ай, чымчык!
- Чырлыйт, чырлыйт.
- Ай, чымчык!
- Чыйт, чыйт,
Чыйт, чыйт...
дейт,
Менин айтар кебимдин
Баарын билип тургансыйт.
- Кайдан?
- Түздөн.
- Эмичи?

- Түзгө.
- Неге?
- Буудай жок, таруу жок,
Коон жок, жүзүм жок,
Бул жерде.
Жалаң эт, жалаң эт,
Кымыз, кымыз
Тиет экен көңүлгө.

5/XI 1946
Чолпон-Ата

БЕШ БАРМАК

Бешбармак, жечүү тамак, жакшы тамак,
Жаш эмес, кылым баскан кары тамак,
Кыргызда бир азат бар өз колунан -
Кой союп ударникти кадырламак.

Бешбармак, күчтүү тамак, майлуу тамак,
Өзүнүн эмгегинен келген тамак,
Бирок да бул тамакты жалгыз койбой,
Жанына жолдош кошсок тандап, тандап.

О анда, жаңы кубат канга тарап,
Эң сонун өсөр эле жаш азамат.
Андыктан ар бир үйгө парыс болсун.
Орустун:
Памидорун, капустасын,
Бадыраң, картошкасын кабыл алмак.

5/XI 1946
Чолпон-Ата

АТ-БАШЫ

Акактай ак, Ат-Башынын дайрасы,,
Дайрасындай көңүлү тунук Ат-Башы
Адам кенчи, малдын жери бул өзөн,
Көзгө жылуу ой-талаасы, тоо башы.

Түзүн бастым, өрдөшүндө өрдөдүм,
Уз кымыз көлдөрүнө көлдөдүм,
Бирок, курбум, кайсы айылга консом да,.
Көлөкөлүү бактуу кыштак көрбөдүм.

Болсо болор жакын жерде бир экөө,
Аздык кылар ырга салып сүрөттөө...
Жаш муунга, өспүрүмгө атайлап
Барлык жерге бак тиккиле көйкөлтө.

Эрэн кылба, бак тиккиле дегенди,
Баркын байкап, бак кадырын билели.
Кыргыз жери ырдын гана жери эмес,
Эгин, малдын, кендин, бактын жерлери.

5/XI 1946
Чолпон-Ата

КОЛ ТОЛКУЙТ ДА, КАЙРА БАСЫЛАТ

Ачууланба, жан апа,
Издесек жакшы ыр табылат.
Эненин көңүлү күзгү көл,
Көл толкуйт да, кайра басылат.

Ачууланба, жан ата,
Асмандан ырлар чачылат.
Атанын көңүлү күзгү көл,
Көл толкуйт да, кайра басылат.

6/XI 1946
Чолпон-Ата

ТААРЫНБА КУРБУМ, ТААРЫНБА

Таарынба, курбум, таарынба,
Адатым жаман - кат жазбайм.
Таарынсаң мейлиң, өзүң бил,
Бирок мен жаман санашпайм.

Акылың бар, эсиң бар,
Өзүң байкап карасаң!
Бүтүп койгон ырым жок,
Кай бетим менен кат жазам?

Заманым - ырдын заманы,
Шаарым - ырдын шаары.
Калкым - ырдан жаралган...
Ырдан күчтүү күч барбы?..

6/XI 1946
Чолпон-Ата

АВТОБУС

Токто айдоочу, токто курдаш, токтоңуз,
Тачанкага бир пар жакшы ат кошконбуз.
Тең баралы жай айдагын десек да,
Чаңга бөлөп чычалатты автобус.
Бир күүлөнсөк, жүз чакырым жолдобуз,
Бүгүн кечте Балыкчыга конобуз.

Күр... күр... эткен моторуңдан садага,
Сени айдаган шопуруңан, автобус.

6/XI 1946
Чолпон-Ата

АЙЛЫМА

Көптөн бери кат албадым айлымдан,
Биле албадым кимдер өлдү, ким аман,
Өлүм эмес үстөм кылсын тирүүлүк,
Неге десең өлбөс заттан бул заман.

Убактым жок бир кайрылып барууга,
Унутулган жер аттарын табууга.
Колу туурук ударникке жолугуп,
Азамат деп далысынан кагууга.

Убактым жок бир кайрылып барууга,
Унутулган кары аттарын табууга,
Ударниктин колу туурук болсо да,
Катуу кысып өөп-өөп алууга.

Көргүм келет өзөндөрүн, сайларын,
Энем менен атам баскан жайларын,
Көргүм келет, көргүм келет айлымды,
Көргүм келет эмгек бөлгөн айларын.

6/XI 1946
Чолпон-Ата

РАКМАНДЫН ИЛИМИ

Ракман аке он бир жылы кой баккан,
Он бир жылы уйку даамын аз таткан...
Чоочун колго бир таягын алдырбай,
Короосунан чыгашаны азайткан.

Эгиз тууса эгиздигин жашырбай,
Куулук кылып, бир дедирип жаздырбай,
Тармал экен, жакалыкка жакшы деп,
Жаман ойго, арамдыкка азгырбай,

Кара коюн алмаштырып ак кылбай,
Кымтып катып, чаташтырып таптырбай...
Жана башка шумдуктарга түк баспай,
Малын сүйдү дал өзүнүн малындай.

Жүздөн, миңден тукумдатты бирөөнү,
Арамы жок, ак ниеттүү жүрөгү.

Ак ниеттик - бул дагы илим, бул да өнөр,
Үйрөнгүлө баарың ушул өнөрдү.

6/XI 1946
Чолпон-Ата

БЭЭ СААМАЙ

Кыруу, кыруу, ак боз бээ,
Оң туруп бер желеңе!
Сааганыман көп калат
Сары кулун эмгенге.

Так, ай, кула, тебинбе,
Сүт берүүдөн эринбе!-
Кызыл кымыз ичем, дейт,-
Сугатчылар эгинде.

Ай, айкашка керилбе,
Толсун сүтүң желинге!
- Кымыз бер - дейт, башкарма,
Чабыктагы келинге.

Кой, кой, тору элирбе,
Тору жаман дедирбе!
Себеп болсун кымызым,
Оору турбай элимде.

Илимпозго дары бол,
Жазуучунун каны бол,
Жумушчуга кубат бол,
Колхозчуга кайрат бол.

Кыруу, кыруу ак боз бээ,
Оң туруп бер желеңе!
Сааганыман көп калат
Сары кулун эмгенге.

7/XI 1946
Чолпон-Ата

БЕКЕНБИЗ

Күздүктү такыр аяктап,
Күлүктү минер бекенбиз.
Күлүк ат оозун чойдуруп,
Күмүш медаль Күкүшкө,
Күйөөлөп барар бекенбиз.

Айдоону такыр аяктап,
Аргымак минер бекенбиз.

Аргымак оозун чойдуруп,
Алтын медаль Айшага,
Айылдап барар бекенбиз.

Планды такыр аяктап,
Легковой минер бекенбиз.
Легковой оозун чойдуруп,
Обкомдун өтмө желегин,
Алганы-барар бекенбиз.

7/XI 1946
Чолпон-Ата

КОМУЗ

Үч буроо, жалгыз тээк, үч кыл комуз,
Чертилбейт, күүгө келбейт, чебер колсуз.
Оп-оңой, көргөн көзгө жөп-жөнөкөй,
Бирок да өнөрү бар айтып болгус.

Кылымдан кылым санап көксөй-көксөй,
Жыргалдуу биздин ушул күндү көздөй,
Бул комуз, көп сууларды кечип келген,
Эли да комузундай жөпжөнөкөй.

7/XI 1946
Чолпон-Ата

АЙ КӨРҮҮ

Ай көрдүм,
Аман көрдүм,
Айдын мунарынан,
Жердин кучагынан,
Беш жылдык план көрдүм.

Сууларым,
Дайра болсун,
Кумдарым
Зоока болсун,
Турпагым
Алтын болсун,
Бутагым
Чынар болсун.
Кыштагым
Шаар болсун,
Колхозум
Калаа болсун,
Жумушчум
Илимпоз болсун,
Колхозчум

Билимпоз болсун,
Бирим
Миңге толсун,
Миңим
Сансыз болсун.
Жерим
Болот болсун,
Элим
Темир болсун.

7/XI 1946
Чолпон-Ата

КҮН КҮРКҮРӨӨ

Күркүрө, күнүм, күркүрө,
Күркүрөгөн күчүңө
Жаздын жааны кошулуп,
Жаасын ойдун түзүнө.

Күркүрө, күнүм, күркүрө,
Күркүрөгөн үнүңө
Чагылган огу жаркылдап,
Күч жыйнасын күчүнө.

Күркүрө, күнүм, күркүрө,
Күчтүү колхоз үстүнө
Күркүрөгөн күчүңөн
Жер жарылып чөп чыксын,
Желин жарып сүт чыксын.

7/XI 1946
Чолпон-Ата

МЕН КЕТТИМ АЛЧА БЫШКАН МЕЗГИЛДЕ

Келдим көлдөн өрүк гүлдөөр кезинде,
Кеттим кайра алча бышкан мезгилде.
Турган кезде Фрунзенин кыздары -
Жыт алдырып акация, сиренге.

Кеттим кайра туралбадым көп күнгө,
Күйүп, жанып акындыктын өртүнө.
Турган кезде Фрунзенин кыздары -
Көрк алдырып жаздын сулуу көркүнө.

Түшөр жерим: Нарын ата, Тянь-Шань...
Бул жерде да жаз жыргалы карасам.
Киев, Москва, барлыкшаарым ушундай,
«Кудай урсун» бирин күнгө кыя алсам!

8/XI 1946
Чолпон-Ата

Көпкө умтулдум, бирок азга жетпедим,
Аз учурдум жакшы ырлардын кептерин,
Жаш күнүмдөн жар болушкан каламым,
Бүгүн билдим алсыз калам экенин.

Картаярмын, кайткыс жолго кетермин,
Кош, курдаштар, түбөлүккө дешермин,
Бирок, билем, бизден соңку муунду -
Калган жерим: сыйлап, мейман этерин.

8/XI 1946
Чолпон-Ата

МЕНИН КОЛУКТУМ

Мен башкарма, менин сүйгөн колуктум:
Эң атактуу ударниги колхоздун.
Арманым жок, гектарынан миң центнер -
Кызылча алган кыйын кызга жолуктум.

Берметтенип маңдайдан тер тамчылап,
Эмгек менен эркин өскөн жаш чырак.
Эрден күчтүү колун кармап турбасам,
Анан кантип менин көңүлүм ачылат?!

8/XI 1946
Чолпон-Ата

Мен да олтурам, күйөөң сенин жаныңда,
Көз жүгүртүп түрлүү, түрлүү даамыңа.
«Ушул бала, жаман неме экен» - деп,
Жамандадың мени күйөөң алдында.

Күйөөң кетти папкелерин колго ала,
Амал кылып айтканыңа алдана.
Кетер замат көөдөнүмө жыгылдың,
«Таарынба - деп, жанагыма садага».

Сенин күнүн, сенин бактың эриңде,
Сенин жаның жүрөгүнүн теңинде.
Кадырын бил, күйөө деген чоң ырыс,
Эссиз аял эссиздикке берилбе.

8/XI 1946
Чолпон-Ата

БҮРКҮТТҮ ТАПТОО

Таптадым сени, бүркүтүм,
Бозум түлөк жашыңда,
Айды жара тепсин деп,
Барчын болгон маалыңда,
Канатыңды күүлөп ал.

Кыйтуу!
Кыйтуу!

Таш түлөк менен кум түлөк,
Таптадым сени жашыңда
Жерди эңип алсын деп,
Эки барчын маалыңда
Текөөрүңдү кайрап ал.

Кыйтуу!
Кыйтуу!

Карышкырдын боорунан,
Ар-намыстын даамынан,
Жолборстун ички майынан,
Кабыландын кара канынан
Суусун берем, жем берем.

Кыйтуу!
Кыйтуу!

Жер жүзүнөн терип же,
Тынчтыктын ыркын бузганды,
Биздин жаңы заманга
Таш ыргыткан душманды,
Кылымдан чыккан кыраан бол.

Кыйтуу!
Кыйтуу!

Мен мүнүшкер, сен бүркүт,
Көнөсүң менин эркиме,
Күркүрөп күн-түн күзөт бол,
Күнөстүү менин жериме.
Бир жериңден кем кылып,
Коркок кылып таптасам,
Жүрөгүмдү оюп же.

Кыйтуу!
Кыйтуу!

8/XI 1946

ОРУС КЫЗЫ

Ачык мүнөз, сүттөй тунук ыраңың,
Сүйгүлүктүү сенин сүйүү кылдарың,

Мүчө, көркү, сулуулугу жагынан -
Сендей болсун менин кыргыз кыздарым.

9/XI 1946
Чолпон-Ата

КЫЗДЫН СҮРҮ

Мен сүрдөнбөйм сүрдүү жолборс сүрүнөн,
Мен күймөлбөйм анын күчтүү күүнөн.
Мен сүрдөнөм, жаш балача жалтанам,
Сүйгөн кыздын сүзүлүңкү сүрүнөн.
Бирок сулуу, билер бекен бул күчүн?
Билерине күмөн болуп мен жүрөм.

9/XI 1946
Чолпон-Ата

Мен тансам: жаштан танам, ырдан танбайм,
Ыры жок өмүрүмө канааттанбайм.
Кудайга миң мертебе калп айтсам да,
Ырыма бир мертебе калп айта албайм.

9/XI 1946
Чолпон-Ата

КОЙ

Атым - кой,
Затым - кой,
Кой, деп айткан ысымым
Коюлбаптыр ойлонбой.
Кундуздай кара жүнүм бар,-
Кийиз кылсаң опоңой,
Жазында булак сүтүм бар
Жарым айыл тойгондой.
Сүтүмдөн нак майым бар
Сүзөктүү дартты ойгондой.
Жууратым бар, курутум бар,
Тоё жеген жигиттер
Бир күн уктайт ойгонбой.
Балдан ширин этим бар
Планды бүткөн күнгө арнап,
Улуу тойго сойгондой.
Корголум, кыгым жакшы отун,
Бооруңду кактап олтурсаң,
Балкып турат бүткөн бой,-
Ошондуктан атым кой.
Түгөлүмдөн түйшүккө
Бүт жаратып койгондой.
Саначы канча пайдам бар,

Башыңды чайка
ой, бой оой.
Ошондуктан атым кой.

9/XI 1946
Чолпон-Ата

БАЙТАЛ БЭЭНИН БАЛ КЫМЫЗ

Жайлоодогу биз ичкен,
Байтал бээнин бал кымыз.
Бир нерсени мен көрдүм,
Сиз байкабай калдыңыз.

Этке тоюп биз ичкен,
Байтал бээнин бал кымыз.
Майлыктары кир экен,
Сиз байкабай калдыңыз.

Коногуна мен калдым,-
Жумшак төшөк алдыбыз,
Шейшептери кир экен,
Сиз байкабай калдыңыз.

Кез малыңыз жок десем,
Элүү метр алдыңыз,
Бүгүн тийди жүз метр,-
Сиз кандайча жардысыз?

Минтпей таза болуңуз,
Жаңылантып салыңыз,
Тазалык - урмат, чоң, байлык,
Эсиңизге алыңыз.

9/XI 1946
Чолпон-Ата

ТАРТ ЭРКЕЧИМ ТАРТ

Аргымак айгыр кече албас
Агын суудан кечмек бар,
Дагы эле баатыр өзүңсүң,
Тарт, эркечим дешмек бар.
Артыңда колхоз сан кою,
Өйүзгө өтсөк болбойбу,
Тарт, эркечим, тарт!
Тарт, эркечим, тарт!

Булкунган буудан кече албас,
Буура суудан кечмек бар
Дагы эле мыкты өзүңсүң -

Тарт эркечим, дешмек бар.
Соңунда колхоз миң кою,
Өйүзгө өтсөк болбойбу.

Тарт, эркечим, тарт!
Тарт, эркечим, тарт!

9/XI 1946

Чолпон-Ата

КЫРГЫЗ ТООЛОРУ

Тоого тоолор курамалап, курашып,
Узун тартып, уламалап, улашып,
Алда кайда кебез тартып келаткан,
Кербенчинин төөлөрүндөй чубашып.

Кара зоолор ар кай жерде каркайып,
Катмарлашып, калың тартып заңкайып.
Алмаз сындуу көккө тийген миздери,
Арстандын азуусундай арсайып.

Мөңгү кетпей чокулары жалтырап,
Тоңгон муздар шөкүлөдөй жаркырап,
Ар жагынан бер жагына куш эмес,
Араң гана бороон өтөт калтырап.

Жаз келерде эң биринчи жаз конуп,
Кыш болордо эң биринчи кыш тоңуп.
Ай ааламга ай тие элек кезинде
Эң биринчи ай жамынып ак болуп.

Тун болордо эң кийинки түндү алып,
Түз жерлерден кийин кетип мунарык
Дүйнө жүзү көзүн ача электе
Эң биринчи күндү тосуп кызарып.

Кыргыз тоосу Советстан тоолору,
Мындай кыйын кымбат тоолор болорбу,
Бүркүп салат бороонуна аралаш
Улуу өлкөгө уурданган жоолорду.

Кыргыз тоосу, элдин сүйгөн тоолору,
Мындай сонун асыл тоолор болорбу,
Асман тиреп жеңе билет ар качан,
Өлкөбүзгө кас санаган жоолорду.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

УУРУЛУК ДЕГЕН ЭМНЕ?

Колхоз мүлкү көп мүлкү,
Ууру деген шум түлкү.
Адамдык атын кетирет,
Арагы үчүн бир күнкү.

Койчудан барып кой уурдайт,
Союп алып кудуңдайт.
Эт жебей кара балээ жейт,
Сорпо ууртабай уу уртайт.

Жылкычыдан тай уурдайт,
Фермачыдан май уурдайт.
Май жебей кара балээ жейт,
Чай ууртабай заар ууртайт.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖАНЫБАРЫМ ЫСЫК-КӨЛ

Жаныбарым Ысык-Көл
Жайкалып жатат көрктөнүп,
Шоокумга шары жылтылдап,
Кубанган бала көздөнүп.

Ыргалганым Ысык-Көл
Ыргалып жатат көйкөлүп,
Толкуну жок мелтиреп,
Сооронгон бала көздөнүп.

Жарыктыгым Ысык-Көл
Сүзүлүп жатат көрктөнүп,
Татты уйкуга мемиреп
Сүт эмген бала өңдөнүп...

Кагылайын Ысык-Көл
Карасам көңүл көтөрүп,
Калдайган калың күндөрдү
Каткырык менен өткөрүп...

10/XI 1946
Чолпон-Ата

КЕЧИРЕГӨР

Окуу - намыс, окуу - көркү адамдын,
Окуу баркы окумуштуу замандын.
Он жылдыкты «эң жакшыга» бүтүрүп,

Олжосуна «Алтын медаль» алгандын,-
Оюн коюп, кече жасап урматтап,
Бий бийлеген жыйынына барбадым.
Колун кысуу милдет эле кантейин,
Кечирегөр, кечирегөр каралдым.

10/1946

Чолпон-Ата

АРПА ЖАЙЛООСУНДА БИР ТҮН

Күркүрөгөн өзөн, сай,
Көктөн тийген жарык ай,
Күзөт кылып мен жатам
Түнкү уйкуга алдырбай.

Кулунсаак бээлер кишенеп,
Караан көрүп, жыт сезет,
Бейшегүл короо четинен
Бекбекей айтып безенет.

Аңгыча короо дыр этет,
Уктаган кыздар чур этет,
Иттер үргөн тарапка
Кур дүрмөт мылтык дүң этет.

Койчулар айдак, айдактап,
«Айдагын» зоолор кайталап,
Илип кете жаздаптыр
Илбирс көрдүк деп айтат.

Катуу сүйлөп бек айтат,
Жалганы жок кеп айтат.
Кагып кете жаздаптыр
Карышкыр көрдүк деп айтат.

Ай батып сулуу таң атат,
Жылдызын асман таратат,
Эрте туруп фермалар
Койчуга коюн санатат.

Бир короодон бир кой жок,
Чоң Чеңгел чабат сороктоп,
Кашабаң мүлжүп кетиптир,
Башы бар да, саны жок.

Чоң Чеңгел башын кашынат,
«Уктап калып түндө кап»...
Уйкуңа олжоң ушул деп,
Төлөмөргө жазылат.
Койчулар кетет кой жайып,
Өрнөк болуп бул айып,

«Амандык барда байлык бар».
Деп өзүнчө жылмайып.

Күркүрөп аккан өзөн сай,
Күр жайлоо чалкыйт малга бай.
Чырмаштын кара тоосунун,
Бир күнкү түнү ушундай.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

ИЛБИРС УЯ

Ак сеңгелдин астында,
Ат жүрө алгыс жар дешет,
Ошол жардын жанында
Илбирс уя бар дешет.

Илбирс тууган жерлерден
Элик ооп кетет дейт,
Кулжа, теке, маралдар
Жер которуп кетет дейт.

Катуу уктап кетипмин,
Селт дей түштүм түн жармы.
Кулагыма угулат
Бау, баулаган баулары.

Малчылар мындан коркушпайт,
Илбирстен сүрдүү сүрлөрү.
Мал алдырбай өткөрөт,
Мындай нечен түндөрдү.

Айкырып түнгө үн берген,
Балалыгы эмеспи.
Кыл мурутун чыйратып
Чалгында жүрөт энеси.

Короочу жигит козголсо,
Кайдадыр алыс качышат.
Илбирстин кургак үнүнөн
Негедир жүрөк ачышат.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

МЕН АЙЫЛГА КЕЛГЕНДЕ

Айылда күндөр узак, күндөр узак,
Негедир зериктирет мезгил өтпөй,

Себеби, дем алуу кез... бекерчилик,
Бирок да турмуш кызык көңүл чөкпөй.

Аткан таң, баткан күнү билинбеген
Кандайча Фрунзеде күндөр күлүк?!
Ойлосом: он саатча сезбептирмин,
Окууда он жыл окуп, он жыл жүрүп.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

КОЙ СААДЫРГАН КЕЛИНЧЕК

Кой саадырган келинчек
Сенин жашың он беште.
Мектебиңен ашыгып,
Келин болдуң неге эрте?

Кой саадырган жаш бала,
Бул кылганың эмине?
Он жылдыкты калтырып,
Күйөө болдуң неге эрте?

Дагы эки-үч жыл окусаң,
Жарыңды да окутсаң,
Илимпоз болбойт белеңер,
Толкунсуз көлдү толкуткан.

Эч болбосо ак кийген -
Өзүң болуп фельдшер кыз.
Күйөөң болуп аспирант,
Ашык болсо көп жылдыз.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

КОРГОН-ТАШТЫ ЖАЙЛАДЫК

Сай-сайларга бээ байлап,
Миңдеп жылкы айдадык.
Конуш тандап Арпадан
Коргон-Ташты жайладык.

Өтөк жери көйкөлгөн,
Өзөндө аккан суусу бар.
Колхоздун өссүн жылкысы,
Жер жарылган чуусу бар.

Мал кадырын сыйлаган
Ак ниеттүү абам бар.

Жүздөн кулун өстүрүп,
Кошумча эмгек алган бар.

Сары аласы андан көп,
Кимдин, кимдин жылкысы?
Коргон-Ташты жайлаган
Колхоз байдын жылкысы.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

ЭНЕНИН КҮЧҮ

Эне сүйлөйт: «Төрт жыл дайны чыкпаган,
Төрт жыл бою каттан кабар укпагам,
Үмүт үзүп, кулунуман айрылып,
Жайдын күнү курут жайып олтургам...
Бир мезгилде жер титиреп солкулдап,
Жарылгансып бараткансыйт айланам.
Бул күч эмне? Кандай кабар бул кабар?!-
Деп байкасам келатыптыр жан балам.
Жер майышкан бала күчү түрбайбы...
Баламды өөп, кубанычтан ыйлагам...»
Жок энеке, сенин күчүң, ошол күч,
Жер солкулдап, душман туусу кыйраган.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

БАШКАРМАНЫН АЯЛЫ

Кызыл көйнөк, бураң бел,
Кимдин, кимдин зайыбы?
Кадырлаган биздин эл,
Башкарманын зайыбы.

Апийимди тилүүдөн
Мындан өткөн ким экен?
Чөп чабыкка келгенде
Буга жеткен ким экен!

Буудай оро келгенде
Тең болору бар бекен?
Кырман баса келгенде
Пар болору бар бекен.

Койду кырка келгенде,
Тең кыркмакчы бар бекен?
Уйду саай келгенде
Тең саанчы бар бекен?

Жок, жок экен, жок экен
Иши кетсин илгери.
Аман болуп балдары
Илим болсун билгени.

Андай болсо он бөлмө,
Ак там болсун киргени
Балдары окуп Москвадан
Самолёт болсун мингени.

10/XI 1946
Чолпон-Ата

ТОО ИЧИНДЕ МЕКТЕП БАР

Автобус менен аркырап
Алайга кетип баратсаң,
Адам жеткис жерлерде
Ак мектеп турат заңкайган.

Легковой менен заркырап
Нарынга кетип баратсаң,
Ат жеткис аска алдында
Ак мектеп турат заңкайган.

Самолёт минип зыпылдап
Атбашыга баратсаң,
Кечеги жапан тоолордо
Он жылдык турат заңкайган.

Баарында биздин уландар
Күздөн жазга окуган.
Замандын жөлөк, тиреги
Жаралган жаштык отунан.

11/XI 1946
Чолпон-Ата

АЙЧҮРӨКТҮН АК ШУМКАР

Арпанын кара тоосунда
Ак шумкар жаткан уя бар,
Бар экени чын экен
Барып көрдүм бир сапар.

Семетей кушун качырып,
Айчүрөк кармап алган дейт.
Ошол шумкар бул күнгө
Өлбөс болуп калган дейт.

Элдин сөзү чын экен,
Ак шумкардай замана
Аппак канат самолёт
Айланып жүрөт асманда.

Аны айдаган ким десең
Айчүрөктүн балдары.
Самолёт биздин ак шумкар,
Социализм заманы.

12/XI 1946
Чолпон-Ата

КӨЛ АТА

Айланайын, көлүм ай,
Асмандай көп көк өңүң ай.
Жайытың ай, түзүң ай,
Жайлооң ай, түрүң ай!

Шамалың ай, желиң ай,
Шайыр өскөн элиң ай,
Тоолоруң ай, жакаң ай,
Жайкалган жашыл жериң ай

Толкунуң ай, шарың ай,
Толкунду тоскон жарың ай.
Токоюң ай, талың ай,
Толуп турган чагың ай!

Эгиниң ай, малың ай,
Алмалуу калың багың ай,
Тарууң ай, майың ай,
Кашка булак сайың ай.

Колхозуң ай, фермаң ай,
Кыштагың ай, айлың ай!
Эмгекке алган энчиң ай,
Совхозуңдун байын ай!

Айланайын, көл ата ай,
Өрүктөй гүлдөп өн, ата ай,
Жыргалыңды көр, ата ай,
Кууралыңды көм ата ай.

12/XI 1946
Чолпон-Ата

МАЙЧЫ МЕНЕН МАЛ ДОКТОР

Арпадан эки дос көрдүм,
Экөөнү бирдей мактайын.
Жан кыйышпас достордун,
Досчулугун айтайын.

Майчынын аты Мааданбек,
Сол бутунан сылтыган,
Кечеки кандуу согушта
Сонун-сонун иш кылган.

Доктордун аты Дооранбек,
Оң бутунан сылтыган,
Кечеки кандуу майданда
Кыйын-кыйын иш кылган.

Кошомат кылып дардактап,
Докторго майчы май бербейт.
«Ооз басты» болсун деп,
Майчыга доктор кой бербейт.

Мааданбектин максаты:
Ак мамасын эмизген
Апасы үчүн май жыят,
Дооранбектин максаты:
Жорго тайын мингизген
Атасы үчүн кой жыят.

Апасы ким булардын?
Апасы - алтын Ата журт
Атасы ким булардын?
Атадан артык Ата журт.

12/XI 1946
Чолпон-Ата

ЧАПАК

«Бирлик» деген колхоздо,
Жапар деген чапак бар.
Минген атын бастырбай,
Дайым чапкан чатак бар.

Ошондуктан Жапарды,
Чапак дешип аташат.
Аттын анык душманы,
Кай жеринен макташат?

Ошондуктан чапак деп,
Шылдың кылып айтышат.
Жапарга ат бактырган
Башкармада кайсы ысап.

Ат бербесин эч качан,
Ат душманы Жапарга,
Көрө жүрсүн ар качан,
Көрбөй жүргөн башкарма.

12/XI 1946
Чолпон-Ата

КҮНДӨР

Күндөр өтөт, күндөр өтөт билинбей
Өткөн күндүн миңдеринин бириндей.
Кир жукпаган атлас, жибек кийимдей
Тизмектешкен тизмегине илинбей.

Күндөр өтөт, күндөр өтөт зуулдап
Көптөн чыккан күлүк аттай дуулдап,
Тоодон түшкөн дарыядай шаркырап,
Шамал соккон токойлордой шуулдап.

Күндөр өтөт, күндөр өтөт зыпылдап,
Карлыгачтын канатындай лыпылдап,
Күлүк күндөр өткөн сайын заманам
Күлүп карап, жашка айланып
Жылтылдап

Күндөр өтөт, күндөр өтөт байкалбай,
Өткөн күнүн үйүрүнө кайтарбай,
Ого бетер күчкө толот заманам
Өткөн күндүн өткөнүнө карабай.

13/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖЕЗДЕМ КЕЛЕ ЖАТЫРЫ

Шатыр, шатыр, шатырап
Угулуп жамгыр шыбыры.
Ооздугу шалдырап
Обулустук жыйындан
Жездем келе жатыры.

Ай асмандан көрүнбөй
Билинбей түндүн акыры.
Үзөнгүсү жаркылдап,

Ударниктер жыйнынан
Жездем келе жатыры.

Аттан түштү, атты алдык,
Алы-жайын сурадык,
Чыныда чайды колго алып,
Бул сөздү айтты кубанып:

«Дүкөнүнө киргизди
Чайы менен кант алдык,
Кеңсаларга киргизди
Ударник деген ат алдык».

13/XI 1946
Чолпон-Ата

ТУЮК АСКА

Кызыл кыйма коолору,
Заңгыраган зоолору
Зымырык куш жете алгыс,
Кылдан ичке боолору,

.Жаламасы жалтырап,
Шагылдары жаркырап,
Аскалары арсайып,
Таштар кулап каркырап.

Куюндары куюлгуп,
Тумандары уюлгуп,
Ошол туман ичинде,
Куштар түнөп туюлгуп.

Оолору кууш тар болуп,
Оолугуп көңүл зар болуп,
Өткөн... өткөн доордо
Адамдын колу кар болуп,

Жете албай баатыр кайгырып,
Кабландан чалгын тай кылып,
Тулпардан туяк жешилип,
Учкулдан келет кайрылып.

Ушул күндө карасак: .
Туюк өскөн күн чубак,
Ар жылында бир мезгил
Шумкар бала учурат.

Ушул күндө карасак:
Туюк аска чалкалап,

Куш жетпеген зоолору
Баатырлар зоосу аталат.

13/XI 1946
Чолпон-Ата

КОШУМЧА ЭМГЕК

Биздин койчу Коёнбай,
Чылк кара боз койго бай.
Ак иштеген иши үчүн,
Сыйлык алды ушул ай.

Он беш кызыл козу алды,
Он беш тармал кошо алды.
Он беш айлык иши үчүн,
Он беш жылга жашарды.

Кою койго кошулсун,
Мен сүйөм мунун турмушун,
Улагын сүйгөн кызындай,
Козусун сүйгөн уулундай.

Соогатташып эл барды,
Бири калбай тең барды.
Элди сыйлап меймандап
Отуз жылга жашарды.

13/XI 1946
Чолпон-Ата

ПАРТОРГ КЕЛЕТ РАЙОНДОН

Парторг келет райондон
Бир машина пул¹ алып.
«Анан барып алам» - деп,
Бээ саагандар кубанып.

Парторг келет райондон
Үч машина пул алып,
«Болсун, болсун, болсун!» -
деп,
Кой саагандар жарданып.
Карыядан сурасаң:
- Кара баркыт тийди -
дейт, -
Жакшы койчу кийсин деп, -
Маскөөдөн берип ийди, - дейт.

¹ Кездеме деген мааниде

Жеңемдерден сурасам:

- Жалаң шайы тийди, -
дейт, -

Саанчылар кийсин деп,
Маскөөдөн берип ийди, -
дейт.

13/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖАЙЛОО

Жутсаң көңүл ачылган,
Жайлоонун суусу көк кашка,
Жаңы кийим жытындай,
Жайлоонун жыты бир башка.
Жатсаң көңүл сергиген,
Жайлоонун чөбү бир башка.
Жаш баланын жытындай,
Жайлоонун жыты бир башка.

Ар адамга жагымдуу,
Айран, жуурат, кымызы,
Колхозчунун кызынын,
Кийгендери кырмызы.

Көз жетпеген өрдөштө,
Сан жетпеген мал жатат,
Колхозуң болсо дөөлөттүү,
Жүрөгүңдү жашартат.

13/XI 1946

Чолпон-Ата

БААТЫР ЭНЕ

Күн болбосо, Жер да болбос, Ай болбос,
Ай болбосо түрмуш көркү шай болбос.
Июль түнү бешик жасап өрүктөн,
Баатыр эне жылдыз тууган айга окшош.

Көл болбосо, жел да болбос, жер оңбос
Жер болбосо жемиш болбос, эл болбос,
Күз болгондо: арча бешик жасатып,
Баатыр эне өмүр берген жерге окшош.

Биздин заман - баатырлардын заманы.
Баатыр эмет эне берген маманы,
Оңой эмес ойдогудай өстүрмөк,
Он бир бала - он бир баатыр кабланды.

Чакыр эне, балдарыңды, көрөйүн,
Мен да балаң, мен эмесмин өгөйүң.
Чын энелик эрдигиңе багынып
Келчи энеке маңдайыңан өбөйүн.

13/XI 1946
Чолпон-Ата

КҮЙГӨН

Эжеңизге келгеним,
Ал менин
Сизди көрсөм дегеним,
Окууң канча дегеним,
Ал менин
Жашыңды билсем дегеним.

Жигиттен жигит иргейсиң,
Жылмая карап күлбөйсүң,
Ферманын кызы Күкүшжан,
Сен менин
Күйгөнүмдү билбейсиң.

Чачыңды сылап көргөнүм:
Ал менин -
Акылың бар дегеним,
Топчуңду кармап көргөнүм,
Ал менин -
Жүрөгүң асыл дегеним.

Ак, кызыл алма бергеним:
Ал менин -
Сүйсөң да сүйгүн дегеним:
Тор атка минип желгеним:
Ал менин:
Той жасаймын дегеним.

Уландан, улан иргейсиң,
Уяла карап күлбөйсүң,
Ударник кызы Күкүшжан
Сен менин
Убалымды билбейсиң.

Баладан бала иргейсиң,
Кашкая карап күлбөйсүң,
Койчунун кызы Күкүшжан
Сен менин
Күйгөнүмдү билбейсиң.

14/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖЫЛКЫЧЫ

Эрдин эри ат токуп,
Ат мине албас аязда,
Жылкычы жылкы кайтарып,
Жылкыга чыгат бир паста.

Жигиттен жигит тандалып,
Жол жүрө албас суукта,
Мурутуна муз тоңуп,
Жылкысын жаят булутка.

Жылкылар тентек, түн узун,
Чыкылдайт чилде күн кыска,
Кабагына кар тоңуп,
Жылкысын жаят жылдызга.

Жылкыда алтын зери бар,
Жылкычы семиз кыпкызыл,
Кемпирлери күлкүчүл,
Келиндери шылдыңчыл.

Жылкычынын дени сак,
Кызынын өңү кыпкызыл,
Уландары оюнчул,
Кунандары уйкучул.

Жылкычы жылкы бакпаса,
Санаага түшүп саргаят,
Бул кесибин алдырса,
Кайгыга түшүп картаят.

14/XI 1946
Чолпон-Ата

НАРЫН ДАЙРА

Салтанат салтын чачып сайдан сайга
Кабландай катуу тийип капчыгайга,-
Күрпүлдөп күчү кайнап күкүктөнүп,
Буурадай буркулдаган Нарын дайра.

Жаңылбай жарык нуру кыштан жайга,
Куш учпас, буудан баспас капчыгайга.
Түрлөнтүп жаңы өндүрүш үйүн тигип
Ильичтин шамын Жаккан Нарын дайра.

14/XI 1946
Чолпон-Ата

АЙ, ЖАМИЙЛА, ЖАМИЙЛЯ

Миң центнерчил Жамийла,
Ааламды бузган дайныңа,
Кусадар болуп өзүңдү
Күндө көрөм деп жүрүп,
Камчым калды айлыңда.
Алып бер үйгө кетейин,
Ай, Жамийла,
Нур Жамийла
Жамийла!

Бир гектарчыл Жамийла,
Бүткүл эл билген дайныңа...
Ынтызар болуп жүзүңдү
Күндө көрөм деп жүрүп,
Күрмөм калды айлыңда.
Алып бер үйгө кетейин,
Ай, Жамийла,
Нур Жамийла
Жамийла!

Атактуу кыз Жамийла,
Биздин эл билген дайныңа,
Ашык болуп өзүңдү,
Күндө көрөм деп жүрүп,
Калп эле таштап камчымды,
Калп эле таштап күрмөмдү,
Эми өзүм калдым айлыңда
Алып бербек катып кой,
Ай, Жамийла,
Нур Жамийла
Жамийла!

14/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖЕҢЕМДИН СӨЗҮ

Жазгы суук жанга өтөт,
Жааган күнү жаай берсин.
Жалтактык кылып жанды аяп,
Суук тийди дебесмин.

Жай ысыгы жанга өтөт,
Мейли чекем тердесин. ,
Кызылчамдан кол үзүп,
Ысык өттү дебесмин.

Күзгү шамал күркүрөп,
Мейли күчөп желденсин.
Эгинимден кол үзүп,
Күчүм кетти небесмин.

Өттү, кетти далай жыл,
Кыйынчылык бир катар.
Бирок колхоз ишинен
Оорубадым бир сапар.

Бул кандай деп сурасаң,
Касиеттүү колхозум
Жамандыкты жолотпойт,-
Ак тилектүү жолдошум.

Анча мынча ажалдан
Алып калат колхозум,
Анча мынча оорудан
Сактап калат колхозум.

14/XI 1946
Чолпон-Ата

МАРИЯ

Кудукта тунук суу турса,
Арыктан келип суу алган,
Мария кимдин жары экен?
Ак марал сындуу суналган.

Башатта тунук суу жатса,
Өзөндөн келип суу алган,
Мария кимдин жары экен?
Өрдөктөй мойну суналган.

Айланасы калың бак,
Беш бөлмө тамы бар экен,
Калкына ак нан жедирген
Комбайчынын жары экен.

Тегереги жемиш бак,
Он бөлмө тамы бар экен,
Элине ак май чайнаткан
Механиктин жары экен.

15/XII 1946
Чолпон-Ата

ЧӨП ҮЙМӨК

Биз жайлоодон түшкөндө
Чабылып барлык жашыл кыр.
Тоодой бийик жол жасап,
Чөп үймөктөп жатыптыр.

Жутунган жуттан коркпойм деп
Кара атымдын карды ток.
Кызыл көз кыштан коркпойм деп,
Көк өгүздүн көңүлү ток.

Колхозум камчыл колхоз деп,
Ак төбөл козум бойтоңдойт.
Башкармам эстүү адам деп,
Ак серкечим койкоңдойт.

Малына күчүм жетпейт деп,
Аксак бут аяз алаңдайт.
Калкына алым жетпейт деп,
Жыңайлак чилде жалаңдайт.

15/XI 1946
Чолпон-Ата

МЕН, ПОЧТОБАЙ, ПОЧТОБАЙ

Мен почтобай, почтобай,
Кат ташыймын дем албай,
Аларча менен Акбашат
Барар жерим бир далай.

Мен почтобай, почтобай,
Чоң-кичүүнү карабай,
Чоочубай кирип барамын
Чогоол өскөн баладай.

Газет берем, кат берем,
Аткан октой бат берем.
Күлкү берем, күч берем,
Көз жаш эмес, шат берем.

Кең өлкөмө жыйналган,
Күлкүнүн баары меники.
Кең өлкөмө жыйналган
Сүйүүнүн баары меники.

Ал күлкү элдин энчиси,
Мен почтобай элчиси.

Калкыма тийген жыргалды,
Бир тыйын албай берчиси.

15/XI 1946
Чолпон-Ата

АРТИЛЛЕРИСТТЕРДИН МАРШЫ

Күрсө-күрсө күңгүрөгөн үнү бар,
Күркүрөгөн күзгү түндөй сүрү бар.
Күчкө келсе күкүм кылып тоолорду,
Кара жерди топтой ойнор түрү бар.

Артиллерия,
Артиллерия -
Согуш кудайы.
Согуш кудайын
Жакшы сыйлайлы.
Сырын жат билип,
Анан ырдайлы.

Эсте, курдаш, бекем туткун эсине,
Кээе душман эсиркеген кезинде,
Берлин менен Токиодон келген ажалдын
Башын жулкуп, канын бүрккөн ким эле?

Артиллерия,
Артиллерия -
Согуш кудайы!
Согуш кудайын
Жакшы сыйлайлы.
Күчүн үйрөнүп
Анан ырдайлы.

Согуш бүттү азыр бизде тынчтык күн,
Беш жылдыктын көркүн ачкан кызык күн.
Эми биздин тынчтык сүйгөн бул курал
Тынчтыгына таң калтырсын жер жүзүн.

Артиллерия,
Артиллерия -
Тынчтык кудайы!
Тынчтык кудайын
Жакшы сыйлайлы,
Сырын жат билип
Анан ырдайлы.

15/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖЕҢИШ ЫРЫ

Башка күндөн майрамы көп ушул ай,
Баарыбызга бакыт ачкан сулуу май.
Тоодой токсон

Тогузунчу май күнү -
Жүрөгүмдөн жаратылган уулумдай.
Жеңиш күнгө салтанат!
Жеңгендерге салтанат!

Башка күндөн күлкүсү көп ушул май,
Баарыбызга өмүр берген улуу ай,
Жердей жети,
Тогузунчу май күнү -
Мага кымбат аба менен суумдай.
Жеңиш күнгө салтанат!
Жеңгендерге салтанат!

Башка күндөн гүлдөрү көп ушул май,
Баарыбызга жыргал берген улуу ай.
Күндөй сексен
Тогузунчу май күнү -
Мага кымбат, мүлдө ааламдын күнүндөй.
Жеңиш күнгө салтанат!
Жеңгендерге салтанат!

15/XI 1946
Чолпон-Ата

КЫЗДЫРДЫН КҮҮСҮ

Атам Ленин алып берген жыргалды,
Атам Ленин жеңип берген жылдарды.
Ого бетер гүлдөтөлү саймалап,
Жаңы өлкөнүн жайдары ачык кыздары.

Алга, кыздар,
Алга, кыздар,
Күндөр бүттү,
Биз уялып
Жер карар.
Мугалим бол,
Инженер бол,
Жумушчу бол,
Акылман бол,
Не кааласаң
Баары бар.

Совет элим жеңип берген жеңишти,
Ал жеңиштин большевиктер негизи.
Көтөр кыздар, оң ийинге салалы,
Беш жылдыктай касиеттүү зор ишти.

Алга, кыздар,
Алга, кыздар,
Күндөр бүттү,
Биз уялып

Жер карар.
Мугалим бол,
Инженер бол,
Жумушчу бол,
Акылман бол,
Не кааласаң
Баары бар.

Тынчтык күндүн тынбай турган иши бар,
Кандуу күндүн камчы тактай изи бар.
Совет кызы кандай кылар экен деп,
Байкап турат батыштагы уу... чуулар.

Алга, кыздар,
Алга, кыздар,
Күндөр бүттү,
Биз уялып
Жер карар.
Мугалим бол,
Инженер бол,
Жумушчу бол,
Акылман бол,
Не кааласаң
Баары бар.

15/XI 1946
Чолпон-Ата

АЛМА ЖЫЙНОО

Албаган адам армандуу,
Бир жеген адам дармандуу,
Алмасы калың түнт токой,
Биздин колхоз «Алмалуу».

Коромжу колго кыйбайлы,
Келгиле, алма жыйнайлы,
Алма уурдаган жалкоону
Алма менен сыйлайлы.

Ысырап колго кыйбайлы,
Келгиле алма жыйнайлы.
Алмасы жок колхозду
Алма же деп кыйнайлы.

Дабыр, дабыр дабырлап,
Алма жыйсак ыр ырдап,
Сүйүктүү Маскөө үстүнөн
Алмадан жамгыр жаадырсак.

Шабыр, шабыр шабырлап,
Алма жыйсак ыр ырдап,
Урматтуу Маскөө үстүнөн
Алмадан ак кар жаадырсак.

Албаган адам армандуу,
Бир жеген адам дармандуу,
Алмасы калың, түнт токой -
Биздин колхоз «Алмалуу».

17/XI 1946
Чолпон-Ата

МОСКВА

Үйлөрү окшош биздин бийик аскага,
Жолдору түз биздикинен башкача.
Суулары да, тереңирээк, кеңирээк,
Элдери окшош, өз энеме, атама.
Жаштары бар күлкү менен чоңойгон,
Жаштарындай жүрөгү жаш Москва.

Бүркүт окшош куштары бар асманда,
Чамасы бар, айдан ары ашканга.
Түздүгүндө: адилдиктин бакчасы,
Гүлдөрү көп: жай, күздөн да, жаздан да.
Бул ааламда, барлык бүткөн шаардын
Эң сулуусу, эң сүрдүүсү Москва.

Ырлары бар, ырдап ырлар жазганга,
Күлкүсү бар күлүп көңүл ачканга,
Уйкусу бар эң бир таттуу, эң ширин,
Өмүрү бар, кызыктыгы башкача.
Сөздөрүнө баарыбызды сүйүнткөн
Акылмандар сүйгөн шаар Москва.

17/XI 1946
Чолпон-Ата

КОЙ ТӨЛДӨТҮҮ

Төлдүн башы сүр эчки,
Төрт улактуу улуу эчки.
Ырысыма келгендей,
Жолу жакшы бул эчки.

Төлдүн соңу куба кой,
Жаныбарым тура кой,
Эгиз кара козулуу
Бул да ушундай ак жолтой.

Мага келген күнүңдөн,
Макмалдай сулуу жүнүңдөн
Мойтоң, мойтоң секирип,
Маарап койгон үнүңдөн.

Кенен болуп төрүбүз,
Тегиз болсо төлүбүз,
Абийирибиз жабылып,
Кызыл болор өңүбүз.

Оолак болсун оорудан,
Кетсин кырсык тооруган,
Төл тилеги туш келсин
Жакшылыкка жоруган.

17/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖҮЗҮМ АЛУУ

Кыз баладай буралган,
Тараткандай кумардан,
Өзөн суудан суу алып,
Булбул келип сугарган.

Саамай жүзүм,
Салаа жүзүм,
Шербет жүзүм
Ак жүзүм.

Жаш сулуудай буралган,
Жандыргандай кумардан.
Көк дайрадан суу алып,
Күкүк келип сугарган.

Саамай жүзүм,
Салаа жүзүм,
Шербет жүзүм
Ак жүзүм.

Борум кыздай буралган,
Кандыргандай кумардан.
Кашка суудан суу алып,
Каз каркыра сугарган.

Саамай жүзүм,
Салаа жүзүм,
Шербет жүзүм
Ак жүзүм.

17/XI 1946
Чолпон-Ата

ФИЗКУЛЬТУРНИКТЕРДИН МАРШЫ

Ачык көңүл,
Таза дене,
Жакын жолдош
Биздерге
Колхоздордо,
Заводдордо -
Түк талыкпай
Иштерге.

Шилте бутту,
Көкүрөктү кер
Аван салалы,
Куландай соо,
Куштай ыкчам,
Кең өлкөнүн
Болот балдары.

Зергек көңүл
Чымыр дене,
Жакын жолдош
Биздерге.
Курулушта,
Фабриктерде
Чарчоо билбей
Иштерге.

Шилте бутту,
Көкүрөктү кер
Аван салалы
Куландай соо,
Куштай ыкчам,
Кең өлкөнүн
Болот балдары.

Таза жүрөк,
Сулуу мүчө.
Айныбас дос
Биздерге.
Каналдарда,
Түрлүү кенде,
Түк талыкпай
Иштерге.

Шилте бутту,
Көкүрөктү кер,
Аван салалы,
Куландай соо.
Куштай ыкчам,

Кең өлкөнүн
Болот балдары.

17/ XI 1946
Чолпон-Ата

КООН ҮЗМӨЙ

Быйылкы күздүн күчүн ай,
Дарбыздын миң-миң жүзүн
Коону койдой жер жайнап,
Баракелдай түшүмү ай!

Байлыгы канча? ойлойлу,
Карасаң көзүң тойбойбу,
Аксуудагы таякем,
Мейманга келсе болбойбу.

Дөөлөтү канча ойлойлу,
Көргөндө көңүлүң тойбойбу.
Кайыңдылык эжекем
Конокко келсе болбойбу.

Кайдан келсин таякем,
Кайдан келсин эжекем.
Коонго бизден бай экен,
Дарбызга бизден шай экен.

Кайдан келсин таякем,
Кайдан келсин эжекем,
Мени келер бекен деп,
Күндө күндө түш көргөн.

17/XI 1946
Чолпон-Ата

КЫЗ ӨПМӨЙ

Курдаштын курдаш жары экен,
Кубанткан кубат алы экен.
Колхозчунун кызындай,
Кара көз сулуу бар бекен?

Теңтуштун теңтуш жары экен,
Деңиздей терең алы экен.
Инженердин кызынан,
Ак жуумал сулуу бар бекен?

Жолдоштун жолдош жары экен,
Жоругун билсе зар экен.

Жумушчунун кызындай,
Ак жуумал сулуу бар бекен?

Жүргөнүм кыргыз шаары экен,
Ойноп-күлгөн шаңы экен.
Ушундай сулуу кыздардан
Бир өпкөн жигит бар бекен.

19/XI 1946
Чолпон-Ата

МУРАПТЫН ЫРЫ

Айткыла, балдар, ким экен
Мураптын жайын билбеген?
Буудайы жакшы келинге
Өзөндөн
Эки кулак суу берем.

Күзүндө күлүк минбеген,
Күрдөлсүз мурап мен бекен?
Күздүгү жакшы келинге
Дайрадан -
Алты кулак суу берем.

Жазында жакшы ат минбеген
Жарыбас мурап мен бекен?
Жаздыгы жакшы келинге
Деңизден
Жети кулак суу берем.

Кубанкам¹ жатат жайкалып,
Түшүмү бизге байкалып
Суктанткан суунун атасы,
Келиндер,
Мураптын жайын айталык.

19/XI 1946
Чолпон-Ата

УЗАТУУ

Кош, Жеңиштай, аман барып, аман кел,
Тааныш болсун талабыңа далай жер.
Сен бактылуу, тынчтык күндүн жигити,
Токой желсиз, толкуну жок деңиздер.

Ырас, ырас учкан мезгил урматтуу,
Бирок тынбас туш тараптан түрлүү чуу.

¹ Кыргызстандын жерине жайылган буудайдын сорту.

Асман бети канча тунук болсо да,
Аска үстүндө шаңшыган үн кубаттуу.

Кош, Жеңиштай кол кармашып калалы
Колуңдагы тынч өмүрдүн жарагы!
Шоокум салбай тынч уктасын, айтып кой
Океандын... океандын ар жагы.

19/ХI 1946
Чолпон-Ата

БОТОЮМ

Жарашыктуу жалжал көз,
Ыйлак белем ботоюм.
Узун шыйрак, айры өркөч
Чыйрак белем ботоюм.

Сүткө тойсо тайраңдап,
Тентек белем ботоюм.
Чөк дегенде бук деген
Элпек беле ботоюм.

Бала кезде тартайып,
Атадан чоң ботоюм.
Чоңойгонун билбеген,
Уяты жок ботоюм.

Куулук, шумдук ою жок
Момун белем ботоюм.
Чоңдугундай күчү бар,
Сонун белем ботоюм.

Кичинени шылдыңдап,
Күлө берсин ботоюм.
Кереги зор колхозго,
Жүрө берсин ботоюм.

19/ХI 1946
Чолпон-Ата

ТОСУП АЛУУ

Алыс кетип кайра кайткан тулпардай,
Күлүк поезд Фрунзеге учкандай,
Күзгү жүргөн үшүк күнгө ысуулап,
Келгин болуп, тоого конгон шумкардай

Кайтты иним солдаттан,
Үйүңө бар, аман бол.

Жүзү жарык, пейли кең
Мына ушундай заман бол.

Темир аяз, карлуу бороон, бурганак
Ырак, ырак, ырак кетип ырактап,
Кургак сайга, түнүк кашка суу толуп,
Жадыраган жаз жамынып барлык жак;

Кайтты абам солдаттан,
Шаарыңа бар, аман бол.
Ачык колдуу, март пейил
Мына ушундай заман бол.

Токчулук күн, айылдарга жайылып,
Жокчулук күн, бороонго учуп кайыгып,
Бөксөргөн жай, бөксөсүнөн ашкандай,
Жаралуулар жарасынан айыгып;

Кайтты боорум солдаттан,
Үйүңө бар, аман бол
Ойлогону жакшылык,
Мына ушундай заман бол.

19/XI 1946
Чолпон-Ата

БЕКБЕКЕЙ

Түнөргөн айсыз түн экен эй!
Түгөнгөн ууру күнү экен эй!

Карарган айсыз түн экен, эй!
Кан жуткан бөрү күнү экен, эй!

Малыбыз колхоз малы экен, эй!
Мал баккан элдин жаны экен, эй!

Бул малдын ээси ким экен, эй!
Бекбекей айткан биз экен, эй!

Бөрү келсе уштайбыз, эй!
Бөйрөгүн жара муштайбыз, эй!

Ууру келсе уштайбыз, эй!
Ууртун айра муштайбыз, эй!

Адырдан ашса табабыз, эй!
Алганын сууруп алабыз, эй!

19/XI 1946

ӨМҮРГӨ

Шамал айдап көлдүн киргил көбүгүн,
Кашка суудай мөлт дей түшкөн өмүрүм,
Жыл айланып, өткөн сайын жаштык күн
Улам сулуу, улам ысык көрүндүң

Мива бактай, жемишимен күбүлбөй
Өстүм дуулап, эртеңкимен түңүлбөй,
Ай балалык, асыл нерсе экен го
Учкан куунун канатынын күүсүндөй.

Кеттим алыс, кеңдигимен кемибей,
Кери тарткан кербестикке жеңилбей,
Ай балалык, жыргал нерсе экен го
Карлыгачтын канатынын желиндей.

Жарым саат, кабак чытып кайгырбай,
Арамдыкка абийиримди алдырбай,
Өмүр деген - сергек Нерсе экен го
Жаздын күнү тып-тып тамган жамгырдай.

Күлдүм ачык, бир да жерди карабай,
Досторума кылдай кастык санабай,
Өмүр деген - дайым жапжаш нерсе экен
Улам жаңы жаратылган баладай.

Билсин бизди, жаш муундар мактасын,
Эскиртпесин эстеринде сактасын,
Алдыбызда өмүр турат түгөнгүс
Артыбызда өлбөй турган эл калсын.

Жериме бороон өткөрбөс
Океан болсом толкуган,
Картайбас болуп эч качан
Жаралсам өлбөс отунан.

Элиме ызгаар өткөрбөс
Чоң деңиз болсом толкуган,
Атактуу уста мен болсом
Жан жаратып олтурган.

Калкыма оору жолотпос
Касаба болсом калдайган,
Жаз күнүндөй жашарса
Өлкөмдө болбой саргайган.

Журтума өлүм жолотпос
Аска зоо болсом бой жеткис,

Ленин атам жолунда
Бул санаага жетербиз.

20/XI 1946
Чолпон-Ата

ЛЕНИНДИН КҮМБӨЗҮНӨ

Акак таштан салынган
Артык экен күмбөзүң,
Кыйын экен өмүргө
Кайра келбес мүнөзүң.

Мрамор таштан салынган
Мыкты экен күмбөзүң,
Тирүүлүккө келбеген
Кыйын экен мүнөзүң.

Бирок сенсиң атаке,
Сендей болгон сонун күн,
Өлгөн атың болбосо,
Тирүүлүктөй өмүрүң.

20/XI 1946
Чолпон-Ата

ӨМҮРГӨ

Шамал айдап көлдүн киргил көбүгүн,
Кашка суудай мөлт дей түшкөн өмүрүм,
Жыл айланып, өткөн сайын жаштык күн
Улам сулуу, улам ысык көрүндүң

Мива бактай, жемишимен күбүлбөй
Өстүм дуулап, эртеңкимен түңүлбөй,
Ай балалык, асыл нерсе экен го
Учкан куунун канатынын күүсүндөй.

Кеттим алыс, кеңдигимен кемибей,
Кери тарткан кербестикке жеңилбей,
Ай балалык, жыргал нерсе экен го
Карлыгачтын канатынын желиндей.

Жарым саат, кабак чытып кайгырбай,
Арамдыкка абийиримди алдырбай,
Өмүр деген - сергек нерсе экен го
Жаздын күнү тып-тып тамган жамгырдай.

Күлдүм ачык, бир да жерди карабай,
Досторума кылдай кастык санабай,

Өмүр деген - дайым жапжаш нерсе экен
Улам жаңы жаратылган баладай.

Билсин бизди, жаш муундар мактасын,
Эскиртпесин эстеринде сактасын,
Алдыбызда өмүр турат түгөнгүс
Артыбызда өлбөй турган эл калсын.

Жериме бороон өткөрбөс
Океан болсом толкуган,
Картайбас болуп эч качан
Жаралсам өлбөс отунан.

Элиме ызгаар өткөрбөс
Чоң деңиз болсом толкуган,
Атактуу уста мен болсом
Жан жаратып олтурган.

Калкыма оору жолотпос
Касаба болсом калдайган,
Жаз күнүндөй жашарса
Өлкөмдө болбой саргайган.

Журтума өлүм жолотпос
Аска зоо болсом бой жеткис,
Ленин атам жолунда
Бул санаага жетербиз.

20/XI 1946
Чолпон-Ата

ЛЕНИНДИН КҮМБӨЗҮНӨ

Акак таштан салынган
Артык экен күмбөзүң,
Кыйын экен өмүргө
Кайра келбес мүнөзүң.

Мрамор таштан салынган
Мыкты экен күмбөзүң,
Тирүүлүккө келбеген
Кыйын экен мүнөзүң.

Бирок сенсиң атаке,
Сендей болгон сонун күн,
Өлгөн атың болбосо,
Тирүүлүктөй өмүрүң.

20/XI 1946
Чолпон-Ата

КАЧКЫНБАЙ КАЧАК

Ата-энесин кубантып,
Бир топ акча-пул алып,
Фрунзеден окуйм деп
Окууга барды Качкынбай.
Маданият үйрөнүп,
Далай жакшы эл көрүп,
Сонун киши болот деп
Колхозунун көңүлү жай.

Арадан үч ай өткөн жок,
Мындай жорук ойдо жок,
Чемоданын колго алып
Качып келди Качкынбай.
«Окуусун жакшы билбей»...- деп,
«Аябай жүдөп кетти» - деп,
Жылмайып коёт уялбай.

Турмушунан бөлүнүп,
Колхозго жаман көрүнүп,
Үйүндө жүрөт Качкынбай.
«Атам кетпей түшүмөн,
Качып келдим кантем» - деп,
Күлүп коёт уялбай.

Жаш кезинде окубай,
Алга карай умтулбай,
Качак болгон Качкынбай.
Замандын калып соңунда,
Китеби жок колунда,
Мазак болгон Качкынбай.

1946

Чолпон-Ата

МЕН КӨЛҮМӨ КЕЛГЕНДЕ

Мен келгенде, токтоно элек баладай,
Бирок өзүн балалыкка санабай,
Жаткан экен Ысык-Көлүм күрпүлдөп,
Толкуп алган толкунунан жаналбай.

Мен келгенде, албуут акын баладай,
Бирок өзүн акынмын деп санабай,
Жаткан экен, Ысык-Көлүм шарпылдап,
Ташып алган ташкынынан жаналбай.

Бүттү бороон. Улан жели токтоду,
Түптү түрө Санташ шамал сокподу.

Бул мезгилде мемиреген Ысык-Көл
Өз элиндей күчтүү, сулуу окшоду.

1946
Чолпон-Ата

АТА ЖУРТУМ

Ата журтум, тууган элим, Мекеним,
Жан кубатым, сүйгөн жерим секетим.
Тоо-ташыңдын, турпагыңдын, сууңдун
Мен көрбөдүм пайдасы жок бекерин.

Тууган жерим ата журтум - бир боорум,
Мен өзүңдүн гүл багыңда төрөлдүм.
Заманыңдын мен ырыстуу акыны,
Дарбыз, коон, жүзүмү бар корооңдун.

Сүйөм сени, сүйгөндүгүм сүттөн ак,
Сени сүйгөн тагдырыма рахмат.
Өлгөндө да сенин таттуу жытыңды,
Жаткым келет көкүрөккө кучактап.

Мендеги өмүр, меники эмес сеники,
Менин ырым, меники эмес, элдики,
Ар бир демим, ар бир соккон секундум -
Өзүңдүкү, алар эмес желдики.

21/XI 1946
Чолпон-Ата

КӨЛДҮН КЕЧКИ КӨРҮНҮШҮ

Көлдө жүрдүм, көл боюнда бойлодум,
Токсон ирет, көргөнүмө тойбодум,
Кызгылт көйнөк кийгендиги эсимде,
Уурдап алып күндүн батар боёгун.

Билбейм неге... эң жарокер ысыгым,
Кайрат, кубат, оюн-күлкү кызыгым,
Кыз баладай уялганы эсимде,
Уурдап алып күндүн батар кызылын.

Көргүм келет, көргүм келет миң ирет,
Айткым келет, сүйөм көлүм, сүйөм деп,
Элесимде, көл жатпаса шарпылдап,
Ырларымда анда кайсы касиет!

28/XI 1946
Чолпон-Ата

АК КАЙЫҢ

Жарашыктуу жаштайың,
Жадыраган жаз сайын,
Жаш күнүмдөн тең өскөн,
Жакшынакай ак кайың.

Тамашалуу жаштайың,
Тармалдаган жаз сайын,
Тай күнүмдөн тең өскөн,
Татынакай ак кайың.

Мен өзгөрдүм, сен көрдүң,
Мен да көрдүм өнгөнүң...
Жаштыгымды кайра бер,
Сурабайм андан бөлөгүн.

Бутагыңа коноюн,
Кыштын жолун тороюн,
Жаштыгыңды менден ал,
Аккан сууң болоюн.

ЖОГОТТУМ

Кең Фрунзе шаарынан
Балыкчыга келатсам,
Он беш тоонун орду жок,

Кең Фрунзе шаарынан
Тянь-Шанга баратсам,
Отуз тоонун орду жок.

Айткылачы жолдоштор,
Ачык айткан сөз калппы?
Тоо жоготтум ким тапты?

Түшүрбөдүм колумдан,
Алдырбадым жолумдан,
Уурдатпадым жанымдан,
Жулдурбадым жонумдан.

Ошол тоонун ордунда,
Орто токой көлү бар,
Кардуу Боом ичинен,
Жол жыргалын көрүп ал.

Күм жам кылып майдалап,
Түзгө айлантты биздин эл,

Мен жоготкон тоолорду
Билгиң келсе мага кел.

28/XI 1946
Чолпон-Ата

БИР ЧАКА СУУ

Бир чака суу мөлдүр кашка тунук суу,
Кайнар суусу, эмес бул суу кудук суу,
Канатка окшоп, бир жак колу делбиреп
Суудай таза кыз көтөргөн шумдук суу.

Бир чака суу, суу экенин байкагам,
Жаным сергип, кангандыгын айта алам,
Биздин күндөй анын таза күчүнө
Толкун урган кораблдей чайпалам.

28/XI 1946
Чолпон-Ата

КОШТОШУУ

Кайда жүрбөйт эр жигиттин жаш башы,
Кайда калбайг сүйгөн жардын көз жашы,
Алыс сапар, кең Маскөөгө жол алып,
Коштошорго толкуну жок көл жакшы.

Аман болсун эр жигиттин жаш башы,
Неге керек сүйгөн жардын көз жашы!
Жолтоо кылып, кош дегенди угузбай
Коштошордо күздүн күнкү жел жакшы.

Кайда жүрбөйт эр жигиттин жаш башы,
Кимге керек ата-эненин көз жашы.
Эгер «кел!» деп ата мекен чакырса,
«Аманбы» дан «кош» деп айткан сөз жакшы.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

АККАН СУУ

Ай, аккан суу, аккан суу,
Ар адамга жаккан суу,
Алтын аяк ичинде
Абийир, ынсап тапкан суу.

Ай, аккан суу, аккан суу,
Мүлдө ааламга жаккан суу,

Каухар идиш ичинде
Кадыр урмат тапкан суу.

Ай, аккан суу, аккан суу,
Шылдыр мончок таккан суу,
Турмушта канча түйшүктүн
Баарына жетип арткан суу.

Ай, аккан суу, аккан суу
Алыска канат каккан суу,
Айдалган жерге жан берип
Апаппак болуп жаткан суу.

29/XI 1946

Чолпон-Ата

СЕКИТЕГИ ЖАПЫС ТАМ

Келгин куштай, улам жазга кайткандай,
Мен да өмүргө улам кайра кайта алам.
Бирок мени, сүйбөгөнгө уялбай,
Өзүм аны сүйгөндүгүм айта алам.

Эч сөз айтпай, жактырбастай карашың,
Жанды үшүткөн күзгү түнгө барабар
Бийлиги зор, сүйбөгөндүн кубатын:
Кулдук кылып сүйгөн гана биле алар.

Сен жашаган секидеги жапыс там,
Миң катарлуу алтын үйдөн жаркырак,
Кайраты жок жүзүңдөгү нуруңдан,
Коркуу билбес баатыр жүрөк калтырак.

29/XI 1946

Чолпон-Ата

УЧКУЧТАРДЫН ЫРЫ

Мейли болсун, капкараңгы түн айсыз,
Мейли болсун, бороону күч ызгар кыш.
Жерде турмуш күлкү менен өткөндөй,
Асманда да күлүп гана жашайбыз.

Күмүш канат,
Биздин кубат,
Оюн салсын жаркылдап,
Ай асманга,
Ак булутка,
Көтөрүлгүн, азамат.

Күр... күр... эткен биздин куштун дабышы,
Күндүн, Жердин бир карыштай алысы,

Ар бир мотор буроосунун ичинде,
Жандай кымбат ата журттун намысы.

Күмүш канат,
Биздин кубат,
Оюн салсын жаркылдап,
Ай асманга,
Ак булутка,
Көтөрүлгүн, азамат.

Кирдебесин самолёттун канаты,
Өлбөс кылып сени заман жаратты.
Ошондуктан сени менен жүрөктөш,
Тынчтык күндүн ар бир минут сагаты.

Күмүш канат,
Биздин кубат,
Оюн салсын жаркылдап,
Ай асманга,
Ак булутка,
Көтөрүлгүн азамат.

29/XI 1946

Чолпон-Ата

САГАТЫМА

Чык-чык эткен сагатым,
Кайда шашып барасың?
Куштан учкул белемсиң,
Болбосо да канатың.

Чык-чык эткен сагатым,
Кайда шашып барасың?
Тулпар аттай айланып,
Ай менен күн арасын.

Чык-чык эткен сагатым,
Шашканыңды танасың,
Чылым тартып болгончо
Чыр айланып аласың.

Чык-чык эткен сагатым
Билем кайда барасың.
Жыргал жерге жүр дейсиң
Советстан баласын.

29/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖЕҢЕМДИН ЫРЫ

Башка жерге кетсең да,
Баселкемди сыйлай жүр,

Баселкенин балдарын,
Жамандыкка кыйбай жүр.

Кайсы жерде жүрсөң да,
Колхозумду сыйлай жүр,
Колхозчунун балдарын,
Жамандыкка кыйбай жүр.

Айлыбыз Сары-Ой, кең өзөн.
Өзөн бою бай колхоз,
Кайсы күнү көрсөң да,
Он бешке толгон айга окшош.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

ЫРЛАРЫМ

Мен сурадым сен сараңдык кылбадың,
Сенден алдым сергек өмүр жыргалын.
Уяты жок уйку, өлүмдөн башкасы
Өзүмдүкү... өзүмдүкү, ырларым.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

БАЛАЛЫК

Кетти, кетти балалыгым кайрылбай,
Аткан октой кайрылууга айныбай.
Күтүлбөгөн көп күндөргө түш болдум,
Майрам түшкөн колхозчунун айлындай.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

ЭМГЕК КҮН

Жаз, жай тынбай тер агызган бермет күн,
Азабы жок тамашалуу эрмек күн,
Жеңем тууган аппак эркек уулдай
Колхозчуга жаратылган эмгек күн.

Тирүүлүктө, адам тынбас тентек күн,
Тентек эмес, ырыс, кешик бермек күн,
Жаштык кезде биринчи өпкөн сулуудай
Колхозчуга сүйкүмү бар эмгек күн.

Эмгек күндө чын курбулук, досчулук,
Нечен акыл, нечен тилек кошулуп,

Нан эмгеги канча күчтүү болсо да,
Андан күчтүү колхоз жеңген токчулук.

30/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖЕТИМ КОЗУ

Жетим козу, жетим козу,
Сөз сурайын токточу:
Кайда барасың?
- Отунга.
- Отунду не кыласың?
- Камыр жууруп нан кылам.
- Нанды не кыласың?
- Мейман болуп кетсин деп,
- Үйүмө сотту чакырам.
- Сотту чакырып не кыласың?
- Атам менен энемди
Союп жеген беренди
Соттобогон немени
Уят кылып кызартам.

1946

КЫШКЫ БОРООН

Кышкы бороон жаныма дос, жаш бороон,
Өмүрүмө ынтымактуу бурганак...
Чырак жанган, бала ыйлаган короодон
Бүркүт шаңшып учарына суранат.

Алдуу бороон, алгыр бүркүт эркинен,
Жаз жаралат, ошол бала түшүндөй...
Күндөр келет, күндөр келет кепкенен,
Күзгү бышкан ак буудайдын күчүндөй.

3/I 1947
Чолпон-Ата

КОШ АЙДОО

Жан сергитип, жаңы өмүрдү ойлотот,
Күн күркүрөп жарк-журк эткен чагылган.
Жазга салам, жазга урмат, суук жок,
Жарык дүйнө сапарынан табылган.

Келди мезгил, өлбөгөн жан көгөрөр,
Жашоо баркы, кош айдоого уруксат.
Быйыл көрбөс жүз жыл мурун көргөндөр
Тирүүлүк күн, жаңы ырлардай жыттанат.

3/1 1947
Чолпон-Ата

АЙРӨК

Ак иштеген, ак жүрөк,
Ачык көңүл шат жүрөт.
Арамзаада кытмырды,
Ким кадырлап, ким сүйөт?
Ай, ай, сен да кордоо сал,
Көлдө жаткан көп өрдөк.

Айрөк,
Айрөк

Жакшы ударник, ак ниет,
Өңү жарык, шат күлөт.
Жарыбаган жалкоону
Ким кадырлап, ким сүйөт?
Ай, ай, сен да кордоо сал
Көлдө жаткан сан өрдөк.

Айрөк,
Айрөк!

Кең пейилдүү кең тилек,
Кеңири өмүр өткөрөт.
Кешиги жок жалкоону
Колхозубуз жек көрөт.
Ай, ай, сен да кордоо сал
Жарашыктуу каз, өрдөк

Айрөк,
Айрөк!

3/1 1947
Чолпон-Ата

ЧОЛПОН-АТА

Чолпон-Ата көл жээгинде көрктүү жер,
Алмасы көп ак кыштактар орногон,
Менде болду далай ысык сүйүүлөр
Мындай жерге, бирок ашык болбогом.

Бир жай жүрсөм, жашым кайра жангандай
Жашаргандай, жаштыгындай жүрөгүм,
Тагдырымдан кайра сурап алгандай
Ушунда өттү эң бир таттуу күндөрүм.

9/1 1947
Чолпон-Ата

МЕН МАСКӨӨНҮ КӨРГӨНДӨ

Мындан он беш жыл мурун,
Биринчи көргөм Маскөөнү,

Эсимде калды Укемдеп
Мени сүйүп өпкөнү.

Он беш жыл өтүп арадан
Кайра көрдүм Маскөөнү.
Баштагыдан тазарган,
Башкача экен көркөмү.

Амансыңбы, балам, деп,
Мени Маскөө карады.
Шекер салган чай берип,
Маңдайымдан сылады.

Сынап турсам Маскөөнү,
Көрк жасанып алыптыр
Өмүр алга өтсө да,
Көп жашарып калыптыр.

Тандап сүйгөн сулуудай,
Улам сулуу көрүнөт.
Тандап тапкан баатырдай
Улам баатыр көрүнөт.

1947

УЙДУН ТИЛИ

Уйдун сүтүн ичерде,
Ырайым бар биздерде
Алдап-соолап чакырып:
- Оу, хоу, оу, хоу
Оу хоу десек,
Үнүбүз коңур, жумшак
Сылык чыгат деги эле.
Макул болот анткенге
Уйдун тили жалгыз тил:
Мөө... деп гана үн бере.

Уй майына кирерде,
Уят да бар биздерде:
Бул баягы таргылдан,
Таргыл баягы кашкадан,
Кашка баягы маладан,
Маланы миң сомго алган.
Деп -
Жети атасын бүт мактайбыз
Тим эле.
Уй бечара тим болот
Айтар сөзү жалгыз сөз:
Мөө... деп гана үн бере.

Чөп саларга келгенде,
Чөпчөңдөйбүз эң эле
Чоң кепшемин кызганып:

- Өш ай, өш, өш

Десек:

Сөзүбүз өрттөй өткүр -
Деги эле.

Капа болот байкуш уй,
Сүйлөр сөзү жалгыз сөз:
Туруп калат жалдырап:
Мөө... деп гана үн бере.

Уй жаюуга келгенде
Айдайбыз такыр жерлерге,
Бул кордукка чыдабай
Өңкүлдөп чуркап калганда
Кара кыяк дегенге:

- Өлөт ал! Өлөт ал!

Арам маңка!

Деп сөксөк

Тилибиз заар чыгат эң эле.

Билген сөзү жалгыз сөз,
Жүрө берет тил угуп:
Мөө... деп гана үн бере.

Чай бергенге май берген,
Кой бергенге тай берген,
Деп кубанта сүйлөгөн
Биздин кыргыз март эле;
Жарыктык уй канетсин,
Жакшы сөздөн кем беле?
Ушул кыял, ушул сыр
Кырсык болуп пейилге -
Тармак жайып жүрбөсүн,
Тамыр салып тереңге.

1/Х 1948

Чолпон-Ата

ТАРАНЧЫ

Бышыкчылык сонун ай,
Колхозчулар сагынып,
Күн саноодон эринбейт,
Дан кыярып калганда:
- Бышсын, бышсын,
Быша түшсүн эгин дейт.
Ошондо ушул таранчы,
Кудайдан мурда уурдап жейт.

Жанын жеген желмогуз:
Чырк, чырк, чырк, чырк
Дейт да жебирейт.

Коон быша калганда
Чиригенин жек көрөт.
Жыттап туруп эң мурда
Ширининен жеп көрөт.

Дарбыз быша калганда
Ак эттүүсүн жек көрөт.
Чертип, чертип эң мурда
Бышканынан жеп көрөт.

Алма быша калганда
Курт түшкөнүн жек көрөт.
Коно калып ыргыштап
Кызылынан жеп көрөт.

Теңине албай өрүктү
Тээп өтөт чыртылдап.
Түшкөнүнө кубанып
Күлүп калат кытылдап.

Жатып алып жүзүм жейт,
Салааланган шагынан.
Ширининен, балынан,
Таттуусунан, агынан.

Муну көрүп колхозчу
Жүрөгү ооруп зырпылдайт.
Бул кезекте таранчы
Сууга түшүп чыркылдайт.

Ушул көпкөн шайтанга
Кандай айла кылабыз?
Колхозчунун доосуна
Кандай кылып жыгабыз?

Чынын айтсам, ал бизди:
Өзүнө анча теңсинбейт.
Кыйын болсо атасы:
Баласына бышырган -
Май тоочтон берсин дейт.

Анткени эмей эмне,
Менин эшик алдымда,
Боорсок сурап, кант сурап
Чырк, чырк, чырк, чырк

13/Х 1948
Чолпон-Ата

БИЗГЕ ТҮНӨЙ КЕТ

Көңүлүм капа, башым туман кеңгиреп
Үч күн болду бизге мейман келе элек.
Жолоочунун бул кандайча шылдыңы,
Даамы жоктой,
Жеген токоч, жеген эт,
Сыйлап берер, белең кыргыз даамы бар,
Эй, жолдош,
Биздикине коно кет.

Мейман. келбейт, келбегени жаман кеп,
Үйүм капа, эмне болуп кетти деп.
Ууру болсоң, тор атымды уурдап ал,
Касым болсоң каргап өткүн, тамак жеп.
Чаалыкканга соопчулук даамым бар,
Эй, жолдош,
Биздикине түнөй кет!

Биздин үйдө көптөн жүргөн жалгыз шерт:
Кымбат ашты мейман бекер жесе деп,
Ач көз болсоң өз башымды сурап ал
Кегиң болсо: сабап өткүн, тамак жеп.
Жолоочуга нечен түркүн даамым бар,
Эй, жолдош,
Биздикине түнөй кет!

13/Х 1948
Чолпон-Ата

БАЙКА, ЖИГИТТЕР

Калк мүлкүнө карышкырдай кол салган,
Жүз тармактуу каргашалуу жол салган,
Мөөрүн басып акты менен толтурган
Он чөнтөгү ону бирдей бүт жалган;

Эмки кууну
Жакшы тааны,
Байка, жигиттер!
Жорго минген Шермат келет
Кара жигиттер!

Мойну калың кашкулактай буржуйган,
Тердеп тапкан бир күнү жок бир урган.
Ошентсе да арак көрсө арсаңдап,
Алтын сомдун жүз сомдугун суурган:

Жат адамды
Жакшы тааны,
Байка, жигиттер?
Күлүк минген Шермат келет
Кара жигиттер!

Арамдыкка мас болгондой энтелеп,
Мен келатсам акырайып жалт карап,
Ыркты бузган мына мобул «жазгыч» деп,
Үтүрөңдөп «бир чапсам ээ» деп алат.

Бузукуну
Жакшы тааны,
Байка, жигиттер!
Анын бири ушул Шермат
Ана жигиттер!

14/X 1948
Чолпон-Ата

КӨҢҮЛ АЙТАЛЫК

Кетменчинин ак эмгегин азайткан,
Кесепеттүү Наамат деген бир шайтан,
Момунду алдап, элди жазгап, эбин таап,
«Ичиш керек, жеш керек!» - деп көп айткан
Бүгүн өлдү.

Барып көңүл айталык,
Жылаан салып мүрзөсүнө,
Ыйлап кайталык!

Журттан тапкан күн көрбөгөн мүлкү бар,
Бирөө барса кашык сууга ичи тар,
Алгыч, жегич, азган-тозгон уурулар,
Буга курдаш, буга жолдош, буга жар.
Наамат өлдү,

Жүргүлө көңүл айталык,
Мүрзөсүнө бака ыргытып,
Ыйлап кайталык!

Ажал күчтүү, кимдер андан талашат,
Жолу туура, кантип анан адашат?
Ушакчынын, кытмыр арам неменин
Бул дүйнөдөн жок болгону жарашат!
Наамат өлдү,

Жүргүлө көңүл айталык,
Таш ыргытып мүрзөсүнө,
Ыйлап кайталык!

14/X 1948

БУЛ КАНДАЙЧА

Баары өзгөрөт, баары өчөт дейт турмушта,
Мен өзгөрбөй, өчпөй койсом не болот!
Өчөр күнүм үйгө бара жатканда,

Токмок жактан келбей койсом не болот?
Токмок жөнөйм,
Таттуу коонун тандап жейм.
Миң жыл бою,
Кайра үйүмө бир келбейм.
Айт, кимдин карзы бар?

Баары агат дейт, баары өтөт дейт өмүрдөн,
Мен элге окшоп өтпөй койсом не болот?
Баратканда тааный коюп өңүнөн,
Аксуу жактан келбей койсом не болот?

Аксуу жөнөйм,
Жүзүмүнөн үзүп жейм.
Миң жыл бою,
Кайра үйүмө бир келбейм.
Айт, кимдин карзы бар?

Баары сынат, баары өлөт дейт турмушта,
Мен тил албай өлбөй койсом не болот?
Башка коюп, тумшукка тээп, урушса,
Нарын жакка качып кетсем не болот?

Нарын жөнөйм!
Айран ичип, майын жейм.
Миң жыл бою,
Кайра үйүмө бир келбейм.
Айт, кимдин карзы бар.

15/Х 1948

Чолпон-Ата

МЕН КЫРГЫЗДЫН АКЫНЫ

Ким берсе да жакшы берген бактымды,
Ким койсо да жаман койгон атымды,
Ушакчыдан: не кылам деп сурасам,
- Беш тыйынга мага сат дейт даңкыңды!
Сатам!

Алсын!

Кайдан билсин баркымы?
Чайга салып жутар кезде:
Заар тилин куйкалачуу
Мен кыргыздын акыны!

Карлуу күнү берсе керек бактымды,
Аяз күнү койсо керек атымды.
Ичи арамдан: не кылам деп сурасам,

Бир тыйынга мага сат дейт даңкыңды!
Сатам!

Алсын!

Кайдан билсин баркымы?
Кантка салып жутар кезде:
Кара көңлүн куйкалачуу,
Мен кыргыздын акыны!

Таш идишке куйса керек бактымды,
Татты идишке куйса керек атымды,
Кароолчудан: не кылам деп сурасам,
Балам алсын, бекер бер дейт даңкыңды.
Берем,

Алсын!

Сатпайм, кадыр-баркымды,
Уйчу, койчу,
Кетменчинин
Менмин кымбат акыны.

15/X 1948

Чолпон-Ата

КӨЗҮМ ӨТКҮР

Көзүм өткүр, өрттү өчүрө караган,
Өз жанымдын жамандыгын көрө алам.
Колум ачык журтка маалым марттыгым,
Бир чыны уудан,
Бир чака бал бөлө алам.

Көңүлүм жарык; музда көктөп өнө алам,
Өз жанымдын арамдыгын көрө алам.
Пейлим таза, чаккын десем чага албайт,
Жылаң кызын колдон кармап өбө алам.

Сырдаш болсоң ачык сөзгө келе алам,
Мен өзүмдүн тардыгымды жеңе алам.
Керек болсо; чебердигим жетишет,
Дөңгөчкө жан, балыкка тил бере алам.

15/X 1948

Чолпон-Ата

ТӨӨҢДҮ БЕР

Эй, Төлөгөн, төөңдү бер,
Төмөн түшүп барайын,
Быйыл эмгек мол тийди,
Түгөл ташып алайын.

Эй, Ысмайыл, төөңдү бер,
Ылдыт түшүп барайын,
Быйыл эмгек көп тийди,
Баарын ташып алайын.

Байбичем сынчыл киши эле,
Сынына бир жарайын,
Байбичем катуу киши эле,
Кабагына карайын.

Сынына толсо кылганым,
Муштап өтөт жаныман.
Узарар болсо урматым,
Чымчып өтөт далыман.

Мал кыштан түгөл чыкчу эле,
Муштап, муштап алганда,
Ырыскым колдон акчу эле,
Чымчып, чымчып алганда.

16/X 1948

Чолпон-Ата

МЕН КЕМЕ

Мен кеме, келчүү жерге эрте жеткен,
Кебелбей эки жагым кычыр эткен,
Көз жеткис бул деңиздин аркы учуна,
Жыңайлак жаштыгымды таштап кеткем.

Мен бир куш, учар жерге учуп жеткен,
Жем алган жалама зоо жайдак беттен,
Кайдадыр бийик тоолор арасына,
Таарынчак жаштыгымды таштап кеткем.

Ал кездин алтындыгын эсиме албай,
Жаштыктын ар жагында жаштык бардай,
Ыйлатып уруп-сабап кете бергем,
Бир өппөй, маңдайынан бир сылабай.

Картайып азайтууга кезек келет,
Бир жүргөн жакшы күндө жакшы эл элек.
Бирок да, ошол тоолор арасында,
Жаштыгым ойноп-күлүп жүрө берет.

17/X 1948

Чолпон-Ата

Жакшы ыр жазсам:

Бутунан өөп жөнөтөм,

Жаза албасам: көз жашымды көлдөтөм,
Ыр жараткан, шам чырактын алдында
Бактылуу мен,

Бактылуу менин көлөкөм.

17/Х 1948

Чолпон-Ата

ДАГЫ АЯЛ ЖӨНҮНДӨ

Аял сүйдүм, бирок ичтен кектедим,
Арам ойлоп, арамдыктан кетпедим,
Жаманынан көңүлдү эзген оору алып,
Жакшысынын кадырына жетпедим.

Анткен менен:

Колум ачык, мен кенен,
Жүз кайталап дагы аялга баа берем:
Аял деген:

Чаалыккан көсөм -
Сайдырган берен -
Бактыдан тайган жигитке,
Кемибеген, кебелбеген бир мекен!

21/Х 1948

Чолпон-Ата

СӨЗҮ БАР

Түк кайгырбайм, алсыз-чабал түрүмө,
Уу тамса м, алтын сабак бүрүмө,
Тирүү кезде мындай элек деп айтып...
Сүйлөшүүгө жер табылбас күнүмө...

Мен кетсем да: тирүүлүктүн көзү бар,
Мен бүтсөм да: тирүүлүктүн өзү бар,
Бирок мага табылбачуу эч качан,
Тирүүлүктүн:
Эң бир, эң бир
Жанды ысыткан сөзү бар.

2/Х 1948

Чолпон-Ата

ЭНЕ ТИЛИ

Тил үйрөнүү:
Жакшы көрмөк - сүймөктөн,
Энем тилин жакшы көрүп үйрөткөн,
Ойротто жок, оңой тил бейм, биздин тил,
Бир жашымда:
Ата, апа,
ат, эт дегенди сүйлөткөн.

Тил кадырлоо:
Чын көңүлдөн сүймөктөн,
Атам тилин: сүйгөндүктөн сүйлөткөн.
Эрдик өнөр билим менен сүйлөшүп -
Бир жүрсүн деп бир жашымда үйрөткөн.

Бирге жүрөм, эне тилин кадырлайм,
Бул тил менен: иштейм, сүйлөйм, ыр ырдайм,
Башка тилди жаңдай жакшы көрсөм да:
Эне тилин сүйгөнүмдөн жаңылбайм.

17/X 1948
Чолпон-Ата

КУБАНАМ

Силерге окшоп, мен да күлөм, кубанам,
Орой сүйлөйм, арак ичем, бууланам...
Калк башына кайгы түшсө, кайгырып,
Калкым үчүн таштай катуу тура алам.

Силерге окшоп мен да гүлдөйм, уланам,
Күнөөм болсо кечиргин деп суранам.
Сокур байкуш көздүү бала төрөсө:
Чын пейлимден ушунда бир кубанам.

Силерге окшоп менин да бир убадам,
Мен да аяйм, мен да корком убалдан.
Дудук уулу сүйлөп турса жанымда,
Чын пейлимден ушунда бир кубанам.

Силерге окшоп, мен да жүдөйм, кубарам,
Мен да жыргайм, мен да түтөйм, куралам.
Ырымды укпай, жазганымды көрбөсө:
Ыйлабасам, эмнесине кубанам?

17/X 1948
Чолпон-Ата

ЖАКТЫРДЫМ

Кайдан таптым, билбейм мындай мүнөздү?
Дос, туугандар күнөкөр деп күлбөспү?
Тирүүлүккө ирегелеш салынган -
Жаман көрөм, калың мүрзө - күмбөздү.

Бирок сүйдүм, бир күмбөздү жактырдым,
Кубангандан күлүп ийдим, каткырдым.
Көргөн кезде койчу Жапар күмбөзүн
Жарык күндөн, кайткан ал бир асылдын.

Кымбат эле кой кайтарган убагы.
Жакшы адамдын жакшысы эле бул дагы.
Күмбөзүнүн күн жагында керилип,
Уктап жатат төрт кара ала улагы.

Муну көрүп эске түшөт ак тилек,
Колдон кармап, айтпаса да асыл кеп,
Күлө карап мен бармын деп тургандай
Баягы эле тирүүсүндөй сезилет.

Мейли түндө, мейли бешим, күүгүмдө,
Жапар күнү башка түшкөн күнүмдө,
Мен өзүмчө - өлбөс күн деп эсептейм
Бир тирүү жан тепсеп турса үстүмдө.

17/X 1948

Чолпон-Ата

БУЛ ТУРМУШТА

Бул турмушта нечен сонун издер бар
Бороон уруп, кар жааса да кетпеген.
Не бир укмуш, чебер - уста адамдар -
Миң тепкичтүү шаты коюп жетпеген.

Бул турмушта нечен бекем издер бар,
Добул уруп, сел жүрсө да кетпеген.
Не бир чечен, не бир эстүү адамдар
Дайрадан кең акыл менен жетпеген.

Бул турмушта нечен чоң-чоң издер бар,
Өрттөймүн деп, күн сынса да кетпеген.
Не бир баатыр, не бир канкор адамдар
Балта урса да, ордунан былк этпеген.

Мен да адаммын, мен дагы бир акынмын,
Билинбеген көп майданын бириндей.
Бул турмушка мен да изимди калтырдым,
Кичинекей, кудум шайтан¹ изиндей.

17/X 1948

Чолпон-Ата

ПРАГАДА

Прагада ушул өткөн майданда
Бир азамат чексиз эрдик кылган дейт.

¹ Өчпөй турган эң кичинекей из деген мааниде.

Жоону кырып, алдан чарчап тайганда,
Танка астына жата калып тынган дейт.

Бул дүйнөгө бир келгени чын болчу,
Бирок үйгө дайнын жазган каты жок.
Эл жыйналып ат бергени чын болчу,
Атагы бар, мүрзөсүнүн аты жок.

Шол мүрзөгө барар элем жөө басып,
Турпагынан бир ууч алып келүүгө.
Арстандын жүрөк канын канатып,
Ага кошуп балдарыма берүүгө.

18/X 1948

Чолпон-Ата

ФРУНЗЕНИН ТҮНҮ

Бир мен эмес, чын сүйөрүң баарыңдын:
Түндөрү алтын... Түндөрү алтын, шаардын.
Анда калган: күзгү сонун түндөрдү
Мени өлтүрбөс эмгегимдей сагындым.

Жылт жылт этип, жылдыз көлү аккандай,
Куттуу бүлө кубанчына баткандай,
Көк мунарык, жашыл шоокум ичинде:
Ырыс көлбөп, фонтан болуп аткандай.

Угулса экен, түнкү бөбөк күлгөнү,
Кубанса экен, жаш бөбөктүн жүрөгү...
Неге десең:
Колун жайган, колун каткан бооруна,
Менин шаарым, акылмандар түнөгү.

23/X 1948

Чолпон-Ата

ЖАҢЫЛУУ

Көл боюнда, биздин колхоз жанында,
Жакшы тамдуу бир топ орус калкы бар.
Тыңшап турсаң күн кеч кирер маалында,
Уйларынын не бир сонун аты бар.

Көңүлү жылып ушул жакшы адатка,
Кийизбай да башын чайкап, жактырат.
Элди туурап, үй пададан кайтканда,
Дөңгө чыгып:

- Зоя! Зоя!
- Зоинкалап чакырат.

Муну укканда кыт-кыт күлөт келиндер,
Кыздар, чалга, таң калгандай жалт карап,
Карт орустар, көптөн сырын билгендер,
- Ай Кийизбай, Ай Кийизбай деп калат.
Ага болбойт, дөңдөн туруп Кийизбай:
- Зоя, Зоя,
- Зоинкалап чакырат.

- Ай аксакал, адаттан терс бул кандай?
Жигит атын койгун дешип каткырат.
Кабыл көрбөй жогорудай сөз оңун,
Биздин ата, өз кылганын жактырат:
Дөңдөн туруп, эркек кашка торпогун:
- Зоя! Зоя!
Зоинкалап чакырат.

23/X 1948

Чолпон-Ата

КЫЗЫЛ ЖҮК

Дан беребиз, берген данды эл алат,
Алган элдин өмүрүнө саламат:
Берген белек жокко сиңип кетпестен
Кайра айылга ырыс болуп таралат.

Бат жөнөсүн кызыл жүк,
Бол, жигиттер, ылдамдат.
Атадан калган насаат бар:
Берген март эмес,
Алган март!
Бол, жигиттер, ылдамдат.

Эгин төкмөк өзүнчө бир салтанат,
Эмгек менен көтөрүлмөк биздин даңк,
Берген белек дөөлөтүнөн кемибей
Кайра айылга байлык болуп таралат.

Бат жөнөсүн кызыл жүк,
Машинаны бери тарт!
Ашык бүтсүн пландан,
Берген март эмес
Алган март!
Бол, туугандар, ылдамдат!

Эгин бермек биздин урмат, биздин бак,
Сыйлоо керек ата журтту кадырлап.
Ушул буудай калк санаасын тындырып,
Кайра айылга тынчтык болуп таралат.

Бат жөнөсүн кызыл жүк,
Бол, туугандар, ылдамдат!

Бергениңе кубангын,
Берген март эмес,
Алган март!
Бол, туугандар, ылдамдат!

24/X 1948
Чолпон-Ата

ДАН ЖОМОГУ

-Ушул буудай, ушул дан,
Биздин өмүр, биздин жан.
Колдо кубат, белде күч
Жүрөктөгү жылуу кан.

Сонун шаар, сүлүү там,
Көккө карай жулунган,
Завод, фабрик, шахтылар
Баары, баары ушундан.

Пароходдор көлдөгү,
Паровоздор чөлдөгү,
Сан жетпеген машина
Баары нандын бөбөгү.

Дүр-дүнүйө, ак, сары,
Көз тайгылткан тыштары,
Алтын, күмүш, жакуттар
Баары нандын кыздары.

Танке менен замбирек,
Көп түрлөрүн ким билет?
Болот канат самолет
Оюн салган көк жиреп.

Ааламды жарган ардагы,
Кылымды бузган салмагы,
Өнөрпоз, чебер, көсөмдөр -
Баары нандын ардагы.

Колхозчу эккен ушул дан -
Биздин өмүр, биздин жан.
Комунизм байлыгы: -
Ушул буудай, ушул нан.

24/X 1948
Чолпон-Ата

АТА-ЖУРТ

Жылуу кийин, жолун кыйын үшүрсүң,
Кыш да катуу... бороон улуп, кар уруп...
Суугунду өз мойнума алайын,
Жол карайын, токтой турчу Ата-Журт!

Түндөр жаман... кырсык салып кетпесин,
Наалат келип ат тизгинин шарт буруп...
Азабыңды өз мойнума алайын,
Из карайын, токтой турчу Ата-Журт!

Жазда башка... Жел тийбесин абайла,
Көпкө турбас, мобул турган сур булут.
Бүт дартыңды өз мойнума алайын,
Сен ооруба, мен ооруюн Ата-Журт!

24/X 1948

Чолпон-Ата

ЭМГЕГИҢ

Сентябрь, коон жыттуу сонун ай,
Бышыкчылык... Барлык элдин көңүлү жай.
Эмгек күнгө жаңы буудай бөлүнүп
Жакшы иштеген ударниктин баары бай.

Дал ушул ай, үстүдөгү сонун ай,
Мобул буудай сенин энчиң
- Бери кел ой, Курманбай!

Октябрь ай, жийде жыттуу сонун ай,
Жакшы иштеген колхозчунун баары бай.
Эне эмизген сүтүнөн ак мээнетиң,
Байлыгыңа туура кара уялбай.

Дал ушул ай ошол айткан сонун ай,
Отуз центнер сенин энчиң
- Көтөр, көтөр, Курманбай!

Кыйын күндүн кыйынына каржалбай,
Ак иштедиң, ала жүргөн балбандай.
Адалдыгың, адал эне сүтүндөй,
Өз бактыңа туура кара жалтанбай.

Бүгүнкү ай, эмгек бөлгөн сонун ай,
Кырк беш центнер сенин энчиң
- Көтөр, көтөр, Курманбай!

25/X 1948

Чолпон-Ата

ТАШЧЫЛАР

Колдоруна майышпаган лом алып,
Таш омкоруп, арабага таш салып,
Араң тарткан кош өгүзгө дем берип:

- Соп, соп,
Соп! деп, айдап баратып;

Таш казгандар кеп кылышат өз ара:

- Мобул акын өз өзүнчө убара,
Ойлойт, басат, бирдеме айтып күңгүрөйт,
Кыйын экен... кыйын экен буларга. .

Андай эмес, кыйын эмес абалар,
Силер антип аёо көрбөй караңар,
Кээ бир күнүм:

- Соп, соп десең, баса албаган
Кош өгүздүн жаманына барабар.
Кээ бир күнүм: көктө сызган тулпар ат!

26/X 1948

Чолпон-Ата

МЕНИН ҮЙҮМ

Үйүм сонун, ойдогумдай кең турам,
Ырыскымдан ыраазылык сөз угам...
Түн жармында из жашырган уурудай

- Ким ой бул?
Тереземди: тырс, тырс урган,
Тырс урган?

- Жакырчылык сен белемсиң?
Мен бир убак коломтоңдо жылынгам:
Болду эми жетет, ары кет,
Киргизбейт сени,
Эшигимде дөбөтүм бар жулунган.
Кет ары, кет ары,
Кет ары менден ант урган!

Үйүм таза, мыкты жашайм, бай турам,
Досторуман жылуу, сылык сөз угам.
Түн жармында мени уйкумдан чочутуп

- К-и-м ой бул?
Тереземди тырс, тырс урган,
Тырс урган?

- Учук оору сен белемсиң?
Мен бир убак очогуңда жылынгам.
Болду эми жетет, ары кет!
Киргизбейм" сени

Эшигимде дөбөтүм бар жулунган.
Кет ары, кет ары,
Кет ары менден ант урган!

Оокатым мол, мейман күтөм, март турам,
Тилегим ак, уу сунганга: бал сунам.
Түн жармында, сүттүү уйкуман чочутуп,
- Ким ой бул?
Тереземди тырс, тырс урган,
Тырс урган?
- Тынчтык өмүр сен белемсиң?
Мен ар убак сууңду ичип кулпургам!
Кел бери,
Мен жалгыз: аял, баласыз,
Аял менен ыркым келбес, мен урган!
Мейли сокур, дөдөй бала туусаң да,
Антым ушул; өлгөнүмчө сени менен бир турам...

26/X 1948

Чолпон-Ата

ЫСЫК-КӨЛ

Ысык-Көл, сени сүйдүм, сени ырдадым.
Ырыма өзүң болдуң бел кылганым.
Күнүмдүн ичкен суудай берекеси
Өзүңдүн бир көйкөлүп ыргалганың.

Ысык-Көл, сен ырыскым, сен жыргалым,
Ырыма өзүң болдуң дем кылганым.
Өзүнчө урматтуу бир салт экен го,
Күрпүлдөп көбүк чачып турган маалың.

Ысык-Көл, өзүң барда, менда бармын,
Сен жарым, кереги эмне башка жардын...
Тагдырдын марттыгына мен ыраазы,
Бар тура, кубанарым, мактанарым...

Эй, көлүм, тунугундай тунуп турсаң,
Бирок да тунук акыл уул туусаң...
Кубатсыз мендей начар акындарды
Шарпылдап толкуп туруп, жээкке урсаң.

26/X 1948

Чолпон-Ата

КАЗАКБАЙ

Жакшы айдабай, картөшкөнү жаратпай, •
Майдан салып бирөөнө бир кадактай,
Картошканы алдап жейсиң ошентип,

Ай куусуң да...

Ай куусуң да Казакбай.
Күз болгондо жүз пуд эгин табасың,
Отуз сомдон пудун сатып саласың.
Жаз болгондо ошол эле эгинди,
Үч жүз сомдон араң сатып аласың.

Алда сенин соодагерлик каадаң ай,
Куп саткычысың... куп алгычысың Казакбай.

Кечээ келген тууган элдер бир далай
Мейманчылап келгенине карабай,
Бакча айдады, заңгыраган үй салды,
Чарбасы да сенден мыкты, сенден бай...

Алда сенин эпчил өскөн каадаң ай,
Жыртык тамың жыртык бойдон Казакбай

Тапкан акчаң үч миң сомдон ар бир ай,
Өз сырымды айткым келет уялбай,
Үй-жайым жок, чай ичерге чыным жок,
Төшөгүм жок, мейман келсе салардай;

Мына ушундай сенин иниц кайран ай,
Жашаганды менден үйрөн Казакбай,
Айтар сөздү айтуу керек калп айтпай,
Элдер жаман,
Же биз жаманбыз
Казакбай!

26/X 1948
Чолпон-Ата

КАР ЖААДЫ

Жааган бул кар, баягы кар,.. кар эле...
Зергек, чыйрак сезим берген денеге,
Кур олтурбай куп камынып алганбыз,
Бул ак келин биздин үйгө келерде.

Сүт эдем деп кыш эмчегин сааганга,
Бул жааган кар, баягы эле жааган кар...
Бутка муштаар, беттен чымчыр келинди,
Көзүнө илбей ойноп жүрөт жаш балдар...

Ойноп жүрөт, от болгон соң денеде,
Балдар эмне, бир-биринен кем беле...
Мылтык атмай, бомбу ыргытмай, сайышмай.
Оюндары коркунучтуу эң эле...

Быйылкы кыш шашып түштү эң эрте,
Ала-карга эрте конду терекке.
Карап туруп ушул балдар оюнун,
Ыйлайм... Ыйлайм... Эч кимге айтпа энеке.

Мен бар болсом, жарарым чын керекке,
Тилегим бар, себеп болор себепке.
Бул оюнду жакшылыкка жоруйлу,
Ичикий суук...
Эшикти жап, энеке.

КҮЗ

Калкка берген карыздарын кыя албай
Мүлкүн чачкан шок балдарын тыя албай,
Кабын алып айлыбызга күз келди
Жазгы айдаган картошкасын жыя албай.

Элге берген өз энчисин кыя албай,
Ээ-жаа бербес шок балдарын тыя албай,
Кабын алып айлыбызга күз келди,
Жакшы чыккан капустасын жыя албай:

Бул күз өзү, көптөн бери көпкөлөң,
Мерес болсом деген оюн көп көрөм.
Жүзүм кызы катуу ооруп жатканда
Кадыр улап, боору жумшап өппөгөн.

Бул күз өзү көптөн бери көпкөлөң
Таш боор болсом деген оюн көп көрөм.
Өрүк уулу быйыл каза тапканда
Боору жумшап бир тамчы жаш төкпөгөн.

Ай, ай балдар атка минип чапкыла,
Күз кайда экен барып издеп тапкыла!
Көзүн ачсын, колхоз деген кыйын журт
Жакасынан катуу силкип тарткыла.

Урсаңар да, ал ак көңүл таарынбайт
Катуу сынып капалыкка багынбайт,
Эрки жетпейт бизди таштап кетүүгө,
Качам десе: качар жагы табылбайт.

Алды жакта жайдак атчан жай мырза,
Арткы жакта ач кыйкырык кыш мырза.

27/X 1948

Чолпон-Ата

МЕН ЖҮРГҮНЧҮ

Мен жүргүнчү көз ачкандан жөө баскан
Жөө басуудан көңүлүм түк жүдөбөйт.
Алган сапар алыс экен карасам,
Баса берем, баса берем,
Баса берем... түгөнбөйт.

Мен жолоочу эс тарткандан жөө баскан,
Мээнет тартып жөө баскан жол түк өлбөйт.
Алган сапар арбыбаптыр карасам,
Баса берем, баса берем,
Басар жолум түгөнбөйт.

Кырдан туруп, арт жагыман карасаң:
Мен аткан ок, токтоосу жок учкан шыр...
Түзгө чыгып каршы алдыман карасаң,
Мен айбаттуу, тоо көтөргөн бир баатыр.

27/Х 1948

Чолпон-Ата

ДЕН СОЛУК

Жаш кезиңден жаркылдап,
Жакшы болсо ден соолук,
Кор болбойсуң, өскөндө:
Бирде жатып, бирде ооруп.

Бала кезден жаркылдап
Бекем болсо Ден соолук.
Кем болбойсуң өскөндө:
Кээде жатып, кээде ооруп.

Окуп билим аларда,
Теңтушуңа тең болуп,
Керек экен ошондо,
Темирдей бекем ден соолук.

Эл коргоого барарда,
Эр көкүрөк кең болуп,
Керек экен ошондо,
Эң биринчи ден соолук.

Тоодон шахты казарда,
Тоодой ташты омкоруп,
Керек экен анда да,
Эң биринчи ден соолук

Жолдошуңдун жанында,
Жолборстой кыраан шер болуп,

Теңеле басып тең жүрүп,
Мактанарың ден соолук.

Илимпоз болсоң өскөндө,
Элдин камын ойлонуп,
Талыктырбас эч качан,
Жан жолдошуң ден соолук.

Сүйгөнүңдүн жанында
Сүрүң кайрат дем болуп,
Сүттөй көңлүң агарып,
Сүйүнөрүң ден соолук.

Алсыз болуп арбайып,
Алты күндө бир ооруп,
Арман айтып зар ыйлап
Жалынсаң келбейт ден соолук.

Жашоо керек жадырап,
Заманыңа бел болуп.
Бакыт-ырыс таалайың,
Ушул эле ден соолук.

Түгөнбөгөн адамзат,
Кебелбеген кем болуп,
Тукумдан-тукум калтырчуу
Мурасы ушул ден соолук.

28/X 1948
Чолпон-Ата

МУЗЫКА

Мен суу ичпейм, таңдай катып турганда,
Мен нан жебейм алдан тайып курганда,
Музыкадай мага таттуу суусун жок,
Берчи мага,
Берчи мага
Жарым кашык музыка!

Мен ыйлабайм, капа тартып турганда,
Мен кубанбайм, бак дөөлөткө тунганда.
Дарым ушул, кайгы жана шаттыкка,
Берчи мага,
Берчи мага,
Жарым ууртам музыка!

Эмнелер жок, бул дүйнөдө - жарыкта,
Не бир сонун... не бир кымбат асыл баа...
Мен кетерде, ошончонун ичинен

Сагынарым,
Эң аярым
Эң кымбатым - музыка!

28/X - 1948

Чолпон-Ата

ЖҮЗҮМ АЙЫ

Ойдогу оюм чыккан менен оңунан,
Аз кечиктим убакыттын жогунан,
Жылдагыдай эми айылга жөнөөрдө,
Жүзүм айы кармап калды колуман.

Ичте санаам чыккан менен оюнан,
Аз кечиктим даярдыктын жогунан,
Машинага эми олтуруп жөнөөрдө
Жүзүм айы тосуп калды жолуман.

Мына ошентип мен айылга барарда,
Кымыз ичип чын суусунум канарда,
Жүзүм айы бир өпкөн соң кучактап,
Жаным жыргап калып калдым калаада.

Мен жүзүмдү капа кылып ар дайым,
Жалгыз таштап, кетип жүргөм жыл сайын.
Сагыныпмын келчи жакын жаныма,
Жаным айым, ширин айым, бал айым.

28/X - 1948

Чолпон-Ата

ӨЗҮМДҮ ӨЗҮМ

Мен өзүмдү үй сыртынан тыңшасам,
Күрс, күрс эткен оор жөтөл үн чыгат...
Бүткөн экен кайран өмүр, кайран жан...
Деп жалооруп, көңүлүм шондо бир сынат.

Мен өзүмдү бир көчөдөн карасам,
Баскан өңдүү алсыз, арык сөлөкөт...
Албуут бала, эми болуп араң жан
Айыкбас дарт болгон өңдүү өнөкөт.

Мен өзүмдү уктаганда карасам,
Жаткан өңдүү бир өлүк жан, каны жок.
Жүрөк күчүн тамырынан санасам,
Чарчагандай араң согот алы жок.

,

Мен өзүмдү өлгөн кезде карасам,
Күлүмсүрөп керилген бир шер жатат.

Бул акыйкат жазмышына жарашкан
Тагдырына ракмат айткан азамат.

Билген билер, билбегенге не чара,
Менсинген жаш, муну кимден кем көрөт?
Кең пейилдүү, ачык колдуу бечара
Кыйын жашап, жакшы жазган өңдөнөт.

Мен өзүмдү бир кылымдан карасам,
Тээ алыста чаң ызгыткан шаң чыгат.
Өлбөстүктүн өжөр эркин талашкан
Эрдигинен нечен тирүү жан чыгат.

28/Х - 1948

Чолпон-Ата

ЖАЗ

Жаздын таттуу...

Эртеңкиси, күүгүмү,
Жаздай сүйсөм бардык жашаар күнүмү
Ташка тийип сынган болот үнүндөй,
Кулагымда шыңгыр эткен бир үнү.
Жаздын алтын...

Эртеңкиси, күүгүмү,
Жаздай сүйсөм, барлык көрөр күнүмү!
Чөнтөгүмдөн сууга түшкөн дүйнөмдөй
Кулагымда шылдырт эткен бир үнү...

Тил албассың, жакшылыкка жолдосо,
Оңолбоссуң, кемтигиңди оңдосо...
Ай, жаным жаз, кымбаттыгың эмнеде?
Жоголгонуң, сынгандыгың болбосо?..

28/Х - 1948

Чолпон-Ата

Билбейм кандай,
Эмне ойдо экен катарым?..
Мен өзүмдүн тагдырыма капамын.
Заманымдын керегине жарабай,
Эрте кургап, муздап бара жатамын.

Билбейм кандай,
Кайсы ойдо экен катарым?..
Мен өзүмдүн жазмышыма капамын.
Кыйын күндүн пайдасына жарабай,
Кыйган талдай сынып бара жатамын.

Мен жашадым өз күнүмө таарынбай,
Кара тилек, жаман ойго багынбай,

Түк билинбей өтүп кетет окшоймун,
Бир кеченин жаап кеткен карындай.

Таза жүрдүм кастык ишке камынбай,
Адал жүрдүм арамдыкка малынбай,
Досторума аппак болду максатым:
Бир кеченин аппак жааган карындай.

29/Х 1948

Чолпон-Ата

СУУ КЕЛАТАТ

Суу келатат,

Суу келатат бир кулак,
Момун сууну мактап алчуу жакшы убак,
Ураа, достор! Арык толо аккан суу
Колхозчуга табылбаган кадыр-барк.
Жер атасы, эл атасы мына ушул,
Өз колунан бере турган бекер даңк.
Ак, ак,

Суум, ак,
Эгиниме балдай жак!

Суу келатат,

Суу келатат бир кулак,
Арзан сууну кымбат алчуу бул убак,
Көрүшө элек тууганымдай сүйүнттү
Турган кезде, кызылча өнбөй, ,жер кургап,
Ураа, достор! Сууга кулдук кылалы,
Мына дөөлөт, мына шекер, мына кант!
Ак, ак,

Шашпай ак,
Түшкөн эмдей жакшы жак.

Ак, ак,

Айланайын, суум, ак!
Эжем менен көрүшкөндөй көңүлүм шат.
Арпа, буудай, жүзүм, коон, дарбызга
Бир туугандай кенен уктап, коно жат.
Тиричиликке сенден кыйын табып жок
Тамырын бил, кетсин оору, кетсин дарт!
Ак, ак,

Суум, ак,
Калкты сыйла, калкты бак.
Шашпа, жаным, жайыла түш кең тарап,
Калк эккендин керегине тең жарап,
Жара түшөр биздин жарык өмүргө,
Бек турбасаң, так текшерип, так карап,

Ураа, достор! Кечеги ичип мас болгон
Мына - бозо,

 Мына - вино, мына - арак!
Жок вино эмес, биздин дүйнө - биздин мүлк,
Биздин абийир,
 Биздин сыймык, биздин даңк!

Ак, ак, ак,

 Кенен ак,
Элди сыйла, элди бак!
Бат, бат,

 Шашпай ак,
Жерди сыйла, бизди бак,
Ак, ак,

 Эркин ак,
Элди сыйла, элди бак.

29/Х 1948

Чолпон-Ата

Катуу жатып, жумшак ойгонуп,
Көңүлүм сергип кенен дем алдым.
Өмүрдө дарт тагын жоготуп,
Өз энчиме жаңы жаш алдым.

Жумшак жатып, таттуу ойгонуп
Көктө турган күндү карадым.
Кайра чыйрак, кайра бек болуп,
Койнум толо ырыс санадым.

Тыңшап, тыңшап боюм балкыды,
Мен укпаган өмүр күүлөрүн.
Жан жыргатар жыргал салкыны,
Эх, заман... сенин күндөрүң!

29/Х 1948

Чолпон-Ата

ШААРЫМ - АСЫЛ ФРУНЗАМ

Эрте туруп тереземен карасам,
Сүттөн бүткөн таза калаа көрүнөт.
Жарыша аккан жаштык менен сулуулук
Ушул жерден эки айрыкка бөлүнөт,
Кубанычтуу тунук үндүү үн каккан:
Шаарым, шаарым,
 Асыл шаарым - Фрунзам.

Кең ачылган каалгамдан карасам,
Канттан бүткөн таттуу калаа көрүнөт.
Эң бир кымбат достук менен ынтымак

Ушул жерден бир дайрага чөмүлөт.
Жүзү жарык,
Мобул өтүп бараткан.
Шаарым, шаарым,
Асыл шаарым - Фрунзам.

Сыртка чыгып үй алдынан карасам,
Жөн турбаган бир шок калаа көрүнөт.
Таза тукум, эсенчилик, токчулук:
Ушул жерден миң табакка бөлүнөт.
Өскөнүнө,
Көркөмүнө таң калткан:
Шаарым, шаарым,
Асыл шаарым - Фрунзам.

30/X 1948
Чолпон-Ата

КООНЧУ

Кана жесем, сен айдаган коондон,
Каным сергип кубаттанам, оңолом.
Кабак ачар колхозчунун байлыгы
Калың чыккан шекер көкчөң, тордомоң.

Мен кайрылдым, эңсеп сени, чоң жолдон,
Ушул жолдо он беш жылдай жоголгом.
Даам жесем коон үзгөн колуңан
Оорусу жок он бешимдей оңолом.

Мен бул жолдо жыйырма жылдай жоголгом
Сени сыйлап бир күн калып конбогом.
Коон жесем сенин кары колунан
Кайгысы жок он бешимдей оңолом.

Алтын бактым кайтсын үчүн жоголгон
Сабагыңан коонуңду үзүп оңолом.
Тер жыттанган алачыгың ичинде
Сенин терчил чапаныңа ороном.

Сенин терчил чапаныңа ороном,
Оорусу жок он бешимдей торолом,
Желдетке окшоп коон башын шарт алып,
Мээримди кең калыс жолдо оңолом.

31/X 1948
Чолпон-Ата

БӨК, БӨК БӨДӨНӨМ

Бөк, бөк, бөк

Бөдөнөм, бөдөнөм, бөдөнөм,
Турумтайм көрөгөн.
Бекер жатып, бекер жеп,
Беш пулуң жок төлөгөн.

Таруу аңыздан таруу жеп,
Беде аңыздан беде жеп,
Арпа менен буудайды
Көңүлү өч терип жеп.
Токтук сени мас кылып,
Мастыгыңан ыр чыгып:
Быт, быт, бытпылдык,
Бытпылдык, бытпылдык!

Бөк, бөк, бөк
Бөдөнөм, бөдөнөм, бөдөнөм,
Жагалмайым көрөгөн.
Жатып ичип, жатып жеп,
Бир пулуң жок төлөгөн.
Сени тооруп басайын,
Семиздигиң байкайын,

Пырр... деп учуп кетерде
Топум менен басайын.
Бастырбайсың балакет
Сенде куулук, көп кылык...
Кеңири айдап, кен жеген
Колхозчулук мас кылып,
Мастыгыңа чыдабай
Быт, быт, бытпылдык,
Бытпылдык, бытпылдык,
Бытпылдыктан ыр чыгып.

Берекелүү биздин эл,
Берешен кол биздин жер,
Эмгек алды колхозчу
Он күнүнө бир центнер,
Байгерчилик күн берди
Кеткен мээнет, аккан тер
Биздин колхоз тоюна
Өзүң басып, өзүң кел,
Эгер колуң тийбесе,
Берекенин ичинде:
Ойноп күлүп жүрө бер.

Кененчилик мас кылып,
Мастыгыңан ыр чыгып,
Кубанганың салтанат,
Өлөңүңдү айта бер:
Быт, быт бытпылдык,

Бытпылдык, бытпылдык,
Бөк, бөк, бөк
Бөдөнөм, бөдөнөм,
Кыргиегим көрөгөн.
Эми качар айлаң жок,
Кармап алар өндөнөм.
Менде сонун капас бар,
Ырыс менен жөлөгөн.
Бир жылына беш жолу
Тынчтык өмүр төрөгөн.
Калк жашасын тынч күндө,
Катуу иштен, тыныгып,
Сен, бөдөнөм, сайрай бер
Тынчтык күндү ыр кылып.
Бытпылдык, бытпылдык,
Сени тооруп басайын
Бөк, бөк, бөдөнөм,
Бөдөнөм, бөдөнөм.

31/X 1948

Чолпон-Ата

КОММУНИЗМ КОЛХОЗУ

Береке тапты түгөнгүс,
«Коммунизм» колхозу -
Ушул беш жыл ичинде,
Алма болуп жолдошу.

Байып алды дүркүрөп,
«Коммунизм» колхозу.
Кийинки үч жыл ичинде
Жүзүм болуп жолдошу.

Атчан өтүп баратсаң,
Алманын жыты бур этет,
Салаалаган ак жүзүм,
Көңүлүңдү желдетет.

Шарап болчу бир түрү,
Мейиз болчу бир түрү,
Ден соолукка бекем күч,
Ар бир сабак бүтүнү.

Пияздары бир катар,
Сабиздери бир катар,
Мурда колхоз билбеген.
Нечен кымбат уруктар.

Казандагы майлуу эт,
Кылымдар жашап келатат,
Оройлугу болбосо,
Эмнесине таң калат?

Табактагы таттуу эт,
Замандар жашап келатат,
Жалкоолугу-болбосо,
Эмнесине таң калатат?

Жебе дебейм этиңди,
Жей бер он беш кадактан.
Түрлөндүрүп жиберсек,
Чыйрак тукум жаратат.

Ошондуктан Билаалы,
Акыл менен айдаткан.
Берекелүү айлына: -
Белдүү тукум жайнаткан.

Аны билип Билаалы,
Ак ой менен айдаткан
Сулугу, балбан балдарды
Колхозуна жайнаткан.

Коммунизм колхозун
Уландырган Билаалы,
Ыйык план жагынан
Бүт колхоздун ири алды.

Муну сүйүп колхозчу,
Башкармага шайлаган.
«Коммунизм» атанган
Колхозуңан айланам.

Мыкты иштейт деп колхозчу,
Башкармага шайлаган:
Бүткөн бою бүт акыл
Башкармаңан айланам.

31/Х 1948
Чолпон-Ата

ПАМИДОР

Мен келгенде бул жерге
Коңшу турган короолор,
Айда деди Алыкул:
Памидор,
Памидор!

Чын пейилден ошентип,
Көрсөткөн соң жакшы жол,
Кырка, кырка сап кылып
Айдап алдым:
Памидор,
Памидор!

Кезек күтпөй суу жыгып,
Кыялым бар ороңдор,
Анан мага коңшулар:
- Бизде дагы:
Памидор,
Памидор!

Жакшы айтканга, терс айтып,
Кыялым бар короңдор,
Анда берки коңшулар:
- Бизде дагы:
Памидор,
Памидор!

Урушчудай теригип:
- Бул эмнең дейм, жолдоштор!
Анда берки коңшулар:
- Кээде таяк жегизет,
Памидор,
Памидор!

Мен жаш кезден турмушка
Катуу бышкам жолдоштор!
Суу тарттырган теңиме:
Чабал белем
Памидор,
Памидор!

1/XI 1948
Чолпон-Ата

ВИНО

Ичем вино, ичем - ичким келгенде,
Адалдыкты арамдыгым жеңгенде!
Мен жогортон башка ырым да айткандай:
Экөөнүн тең тамырлары тереңде,
Бирок: |
Арамдыкы бир,
Адалдыкы миң!

Ичем вино, бирок ичким келгенде,
Ууландырып ушак мени жеңгенде!
Калк айткандай чагым менен мактоонун
Тамырлары эң бир терең, тереңде.
Бирок:
Чагымдыкы бир,
Мактоонуку миң!

Вино куюп курбалыма, теңиме,
Курсант болуп курбулуктун демине,
Өз жаныма бардыгымды дем кылып,
Урматыма ичпегенде эмне? •
Турар күнүм бир,
Калар күнүм миң!

1/XI 1948
Чолпон-Ата

ЖУМУШЧУНУН МҮНӨЗҮ

Көрүү керек, аманчылык бар чакта
Ким кызыкса: сулуулукка, гул-бакка.
Таң калдырып чыгышка аккан суулары
Жумушчу аттуу бир дүйнө бар биз жакта.

Колдору алдуу, аяктары басарман,
Жүргөн жери жамандыктан тазарган.
Сакалдуусу: Ваня, Сергей, аталып,
Кары өмүрлөр ушул жакта жашарган.

Барга ташып, жокко моюн бербеген,
Адөөлөттүк таразасын тездеген.
Бирин бири: кыздар, балдар аташып,
Карылыктын айлына бир келбеген.

Арам байлык, сөөлөт жыйбай тамына,
Кайрат кылып өзүнүн күч-алына.
Куштар болуп шол дүйнөгө¹ барганды
«Сен» деп сүйлөп ысык кылган жанына.

Соолур кезде, мени өндүрдү, тургузду,
Кымбат жасап, арзан берди турмушту.
Ошондуктан: акын атым болбосо -
Турмушумда мен да кара жумушчу.

3/XI 1948
Чолпон-Ата

1. Жумушчунун дүйнөсү.

КҮНГӨ

Сен адамга жашоо күнүн тараттың,
Кызыктырдың, таңгалдырдың, караттың.
Төрөөтүңдө өлүп кайра тирилген
Энеге окшоп бул дүйнөнү жараттың.

Алыс сапар кеткенине сүйүнө,
Далай жылдар келбей коюп үйүнө...
Ата кургур ооруп калар бекен деп,
Корккон өңдүү... коркконуң бул дүнүйө

Бирок, дүйнө андайыңа карабай,
Бул дартыңды бир үгүүга жарабай,
Шоктук кылып чаң салууда эркинче,
Ата-энеге таш боор өскөн баладай.

1/XI 1948

Чолпон-Ата

БИЗДИН КЫЗЫЛЧА

Белоруссту айланып,
Түгөл кыдырса:
Табылбас дейм достор,
Мындай кызылча.
Сонун кызылча,
Жолу орусча да -
Тили кыргызча,
Ой, биздин кызылча.

Украинды айланып,
Түгөл кыдырса:
Табылбас дейм балдар,
Мындай кызылча.
Сонун кызылча,
Тили орусча да -
Кийми кыргызча,
Ой, биздин кызылча.

Казак жерин айланып,
Түгөл кыдырса:
Табылбас дейм достор,
Мындай кызылча.
Сонун кызылча,
Жаны орусча да -
Каны кыргызча,
Ой, биздин кызылча.

Жер дүйнөнү айланып,
Түгөл кыдырса:

Табылбас дейм балдар,
Мындай кызылча.
Таттуу кызылча,
Таттуусунун себеби:
Даамы кыргызча.

2/Х1 1948
Чолпон-Ата

КЕЧКИ УБАК

Күндөгүдөн үйлөрүнө кеч чубап,
Колхозчулар кайткан кезде кечки убак.
Көркөм сулуу, тиричиликтин өлчөмү,
Кыз кийминдей жарашыктуу, эң бир чак.

Мына мобул кеч маал үйгө кайткандар,
Ага, жеңе, төгөрөк бет жаш балдар.
Ыракаттай ысык сүйүп чарчоосун
Тагдырына, кагылайын айткандар.

Мына мобул кеч мал үйгө келгендер,
Чымыр ава, буудай жүздүү жеңемдер.
Кээде аз ичип, кээде басып жыңайлак -
Өскөн жерим, алтын жерим дегендер.

Кайткан калктын эс алганы туюлат,
Кемегеде жанган оттор суюлат.
Кең казандан, берекелүү сузгудан,
Табак толо таттуу тамак куюлат.

2/Х1 1948
Чолпон-Ата

ФЗОдогу ИНИМЕ

Билем иним, мени жакшы көрөсүң
Агаң аны жакшы ыр менен төлөсүн.
Эс тартканда көңүлүң калар менден да,
Себеби сен: менден ары өнөсүң.

Жакшы көрсөң, агаң аны тыябы?
Жакшылыкты: жамандыкка кыябы?
Экөөбүздү теңдеп өлчөп карасаң,
Жумушчунун кененирээк кыялы.

Сага жакшы, бул турмуштун алысы,
Өз колуңда: урмат, даңкы намысы.
Экөөбүздү бирдей өлчөп карасаң:
Жумушчунун бекемирээк далысы.

Мендей эмес, анын жарык көңүлү,
Менден жоомарт, менден сыйлуу көрүндү.
Таразага теңдеп өлчөп карасаң,
Жумушчунун узагыраак өмүрү.

Мени чанба, таамай карап байкап ал,
Жакшымды алып, жаманымды бөлүп сал,
Атак сүйбөс, көтөрүлбөс жагымды:
Жумушчулук сыпатымды сактап кал.
3/ХI 1948
Чолпон-Ата

МАЛЯР

Маляр келди, бир чоң үйдү майлады,
Кабак түйгөн капалыкты айдады.
Ушул адам, ушул сырдуу кийимчен.
Бул дүйнөнүн үстүндөгү каймагы.

Кетти, кетти, кетти чоң үй капасы,
Кеткенине кубанды уул атасы.
Ушул адам, ушул эски кийимчен,
Бул дүйнөнүн үстүндөгү тазасы.

Үй тазарды, жарк деп кабак ачылды,
Өмүргө кас, учкан чаңдар басылды.
Сөздөрү орой, чала кызуу бул адам,
Бул дүйнөнүн асылынын асылы.

Эң кеч жатып, элден эрте тура алган,
Ойлогонун ойдогудай кура алган.
Касиеттүү мындай кымбат кесиптен,
Менин атам, билбейм неге кур калган?

3/ХI 1948
Чолпон-Ата

ЖУМУШЧУ

Жумушчу калк: дал өзүмдөй жөнөкөй,
Анда каруу, менде таттуу көмөкөй.
Бизсиз: ырсыз жана эмгексиз
Бул турмуштун бир минути жөн өтпөй.

Нечен дайра нечен суулар байланып
Өлкөбүзгө нечен шаар жайланып
Жумушчу калк, кана соруп чылымын,
Мен үстүндө ак куш болуп айланып.

Жумуш күчөп, жыл артынан жыл кууп,
Оңдоп, бүтөп улам бийик, кең куруп,

Жумушчу калк чайын ичип үйүндө
Мен үстүндө алтын канат ыр тууп.

Бакыт жасап кур темирден чапкылап
Тынчтык жасап, отту арыга тарткылап
Бул жашоонун жаны бизде экенин
Мен жар салам, канатымды каккылап.

3/XI 1948
Чолпон-Ата

ДУБАЛЧЫ

Эй, дубалчы, бийик кетти дубалың,
Кызыл, кызыл кыштарыңа кубандым.
Көңүл үчүн кол тездигин мага бер,
Сен бербесең, кимге менин убалым?

Бүгүн башка, кечеки мен караган,
Түздүгүнө, бектигине таң калам.
Чык, чык урган чың үнүңдү мага бер,
Сен бербесең, кимге кадыр сала алам?

Ушул ак шерт, кечээ элиңе берген шерт:
Менин шаарым андан жаңы, андан бек.
Сынык өлкөм курч болотко куюлуп,
Шылдың болду согуш деген кара бет.

Барган үйгө, дагы он ирет барамын,
Билбегенге, көңүлүм түшүп карармын.
Ачык кыял, марттыгыңды алгандай
Муну дагы бекер сурап алармын.

3/XI 1948
Чолпон-Ата

ЗАВОД КӨРДҮМ

Курдаштар завод көрдүм, өнөр көрдүм,
Өрттөй курч өмүрүнө түштү көңлүм.
Чыдамкай өзүндөй кең болуш үчүн,
Ушунун кешигин жеп өсүп өндүм.

Мен муну жан боорумдай жакын көрдүм,
Салтына, адатына жакшы көндүм.
Өзүндөй кыраан, балбан болуш үчүн,
Нанын жеп, тузун ичип өсүп өндүм.

Мен мындан нечен ирет сабак алдым,
Мына бул ошол менин алгандарым:

Элимдин бир ишине жарасын деп,
Жанымды тартуу кылып берип салдым.

Тапкан мүлк, байлыгымды калкка салдым,
Калк үчүн канатымды канга малдым.
Өлкөмө тыйынчалык зыян кылбай,
Бир сомго бир күн берип иштеп алдым.

Заманам кайда ээрчитсе, эрчип бардым,
Атамдай насаатына кулак салдым.
Бир минут ооруп, чарчап калганымды
Өлүмдөй өмүрүмө уят алдым.

Дал ушул заводдуку - турган шаарым,
Дал ушул завод кызы - сүйгөн жарым.
Жаткан үй, салган төшөк ушунуку
Ичкен суу. Жана башка, дагыларым.

3/XI 1948
Чолпон-Ата

ПРЖЕВАЛЬСКИЙГЕ

Жөн гана:
«Жолум улуу-кичүү» дешпей,
Эсен соо сен жеримде жүргөн кездей,
Озунуп менден мурда сүйгөн Көлдө,
Сен менен тургум келди, маңдай тескей.

Көл бою кандай сулуу, кандай кызык,
Үстүндө күн өткөрсөң куштай сызып...
Ал бир кеп... Толкуну күч түндөрү асыл,
Сен менен сүйлөшүүгө кыйкырышып.

Сүйлөр сөз: өнөр кууган саякатың,
Узарткан сапарыңды, өлбөс бактың.
Дал ошол бактың турган көл боюнда
Бир турса кичинекей менин атым.

Ызаттап мрамор ташка тамга баскан,
Эстүү журт арбагыңды кадырлашкан.
Сага окшоп көл боюнда атым турса,
Эмне арман?.. Муштумдай бир кара таштан.

Көл сонун... Алдан тайбайт кышта тоңуп,
Бул көлдө бир учалы, бирге конуп.
Үстүндө сенин жаның бүркүт болсо,
Үстүмдө менин жаным жылдыз болуп.

4/XI 1948
Чолпон-Ата

ПЛОТНИК

Бул усталар кайда бар да, кайда жок,
Булар менен коңшу турсам көңлүм ток.
Чебердиктен теңирге тең неме экен.
Колундагы жөп жөнөкөй фуганок¹.

Булар жөн эл: ойнойт, күлөт, шоктонот,
Ырдайт, иштейт, токтоор жерге токтолот.
Күчөйт, өсөт. Колдон көөрү төгүлгөн,
Олжосу мол куюшкандуу журт болот.

Мен ырларда мындан алам үнүмдү,
Мен жазарда мындан алам күүмдү,
Түз жолунда эп келишкен жакшы ырдай,
Мага кымбат, ар бир сүргөн сүрүндү.

Мага кымбат, ар бир каккан болот мык,
Ар жагынан жаңы кубат, күч чыгып,
Турмуш көзүн, бүт мүчөсүн жасаган,
Мага кымбат ушул өнөр, ушул шык.

4/XI 1948
Чолпон-Ата

УСТАНЫН СӨЗҮ

Эмгектүү жаз алыс эмес балдарым,
Бекер жатып эрикпейли бол камын
Күчү менен, күрс-күрс урган балканын,
Шыгын төксүн шыркыраган кек жалын,
Тракторга бурама,
Кемтигине курама,
Сыныгына улама,
Он тиш соко шай болсун,
Катар-катар чубама.
Иш зарылын күтмөк жок,
Сок! Сок! Сок!

Намысы бар азаматтар, болгула!
Касиеттүү калк тагдыры колунда.
Кызуусунда алдагыны бери тарт,
Кыя чапчуу кыйын уста оңунда.

Соколорго бурама,
Сыныгына курама,
Кемтигине улама,

1. Жыгач сүрүүчү аспап.

Кырк тиш мала шай болсун
Кырка, кырка чубама.
Иш зарылын күтмөк жок,
Сок! Сок! Сок!

Күчүм сендик, каруу кетип талганча,
Карылык дарт катуу бийлик алганча,
Жерде калар жерге кирген ушул кол,
Элде калсын жерде чирип калганча.

Кемтигиңе курама,
Тетигиңе бурама.
Сыныгыңа улама,
Жасап берет ушул кол
Үйрөнүп кал жаш бала;
Тукум сепкич шай болсун
Катар-катар чубама.
Иш зарылын күтмөк жок,
Сок! Сок! Сок!

5/XI 1948
Чолпон-Ата

КАРАБЕК

Бул Карабек кыргызымдын эң туну,
Мыкты иштейт деп кадырлуу угам мен муну,
Заводумдун үүз сүтүн кана ичкен,
Заводумдун дулдул канат кулуну.

Баатыр болот, балбан чоюн агасы,
Жигит темир, баатыр балка бабасы.
Биздин үйдө туулганы болбосо,
Ал акылдуу Станоктун баласы.

Бул: заводдун жаны күйгөн жарыгы,
Бул: заводдун жаңы түшкөн жалыны.
Зор денеге кубаттуу жаш кан берип
Жүрөгүнүн жүрүп турган тамыры.

Көптөн берки менде жүргөн бир тилек,
Уулум болуп ушундай бир Карабек,
Чийки болуп менде өскөнчө эркелеп,
Чоңойсо экен Карабектен каккы жеп.

5/XI 1948
Чолпон-Ата

МАРЖАНКҮЛ

Таңкы урулган гудок менен тең турган,
Завод менен багы ачылып кулпурган.
Биздин эмки өспүрүмдүн көркөмү
Ай Маржанкүл,
Ай Нуржанкүл
Бир тууган.

Ак эмгектин ызатына кол жууган
Жумушчудан багы ачылып кулпурган.
Биздин эмки сулуулардын тунугу,
Ай Маржанкүл,
Ай Нуржанкүл
Бир тууган.

Ударниктин даңкы менен кол жууган,
Кайнаган от, курч ичинде кулпурган.
Биздин эмки тукумдардын асылы,
Ай Маржанкүл,
Ай Нуржанкүл
Бир тууган.

5/XI 1948
Чолпон-Ата

ТУРСУН САКЧЫ

Турсун апа, бай колхоздун сакчысы,
Сан байлыктын ушунда алтын ачкычы:
Кампа ичинде чычкан изи шырп этсе,
Бул уурунун колу,
Бул чычкандын жолу,
Ой бул шырп эткизген ким болду?
Деп, кыраакы айла тапчысы.

Турсун сакчы, колхозчу элдин сакчысы,
Калктын данын өз данындай бакчусу.
Түн жармында күбүр, шыбыр үн чыкса
Я койдогу бала,
Я уйдагы бала,
Я жылкыдагы уул
Деп, мында да амал тапчусу!

Турсун сакчы, бай колхоздун сакчысы,
Он сегиз жыл колунда алтын ачкычы.
Миң центнердин бир кадагы кемисе:
Ууруну көзүнөн таанып,
Алганды жүзүнөн таанып,
(Өзү соттоп, өзү каарып)
Жаздым кылбай тапчусу.

Ошондуктан Турсун апа дайым шат,
Адал ишин колхозчулар жакташат.
Урмат кылып төргө өткөзүп ар бир үй,
Өзүн эмес уулун кошо макташат.
Турсун апа коюу чайдан кана ичип:
Жыргал табат ак эмгекте миң жашап.

6/XI 1948
Чолпон-Ата

ПАРОВОЗ

Таза кийген аппактан,
Ташкен менен абам дос.
Ташкенимди сагындым,
Таякеме таарындым.
Алып кет мени
Паравоз, паравоз!

Табагынан май тамган,
Баку менен байкем дос.
Баку шаарын сагындым.
Эжекеме таарындым,
Алып кет мени -
Паравоз, паравоз!

Билегинен күч тамган,
Маскөө менен балам дос,
Ой Маскөнү сагындым
Санаасындай жанымдын,
Менин балам таарынчак,
Таарынчакты таштап кет,
Паровоз, паровоз!

7/XI 1948
Чолпон-Ата

ЖОГОЛГОН ДЕПТЕР

Мен казынамды -
Ачык колдо кармагам,
Аз-көптүгүн капарыма албагам,
Ич күйгүзгөн: таза мүчө, көрктүү кез:
Кырк бөлүнүп кайда сынып калбаган!..

Мен энчимди эркин колдо кармагам,
Сараң тартып, сан-эсебин албагам,
Көзгө толуп күйүп турган соолук кез:
Миң быркырап кайда сынып калбаган?

Бирок ошол, сынгандардын ичинен
Жокко кетип, жоголгондун изинен,
Кайра тийди эски чөнтөк дептерим
Табылгандай: жаштык кезим, кичинем.

Ачып көрсөм: жазуулар көп четинде,
Бүгүнкүдөй баскан издер эсимде,
Бул күндөгү: кары жүздүү Нуржамал
Шол күнүндөй таза турат бетинде.

Окуп көрсөм: не жазуу жок четинде,
Ал балалык бүгүнкүдөй эсимде,
Алда качан каза тарткан Айжамал
Шол күнүндөй аман турат бетинде.

Ой нелер жок, өчөр-өчпөс изинде...
Өкүнүч күн көп экен го кишиде
Кээ бир оору, кээ бир алсыз курдаштар,
Шол күнүндөй сопсоо турат ичинде.

Кетсе кетсин, кереги эмне ал кездин?
Достор эми күчтүү күндө кездешсин.
Канда калды, бирок ошол дептерден
Өлүп кайра тирилгендей бир сезим.
7/XI 1948
Чолпон-Ата

КЕЛИП КЕТКЕН МЕЙМАНГА

Л. П. га

Үйүбүздө ширин уктап, тынч жатып
Өзүң сүйгөн күндө эртеңки таң атып,
Жашыл калаа, алма жыттуу көчөмдө
Мейман болуп баскан изиң бир бакыт.

Жарык көңүл, адамдыгың бал татып,
Үйүбүздө бир күлгөнүң - бир бакыт.
Узак түрбай кайра кеткен элесиң:
Санааркатып, көөнүмдү сыздатып.

Бул жерлерден ким өтпөгөн бир конбой
Курбулук кез мезгил тура ошондой.
Ырыскыны канча алсак да билинбей,
Жарык дүйнө бир жеринен корбой.

Бүгүн келдим, эртең кетем делинбей,
Жашайт тура достук кездей эринбей.
Бул дүйнөдөн канча бакыт алсак да,
Сынган бир тал бутагынан кемибей.

Биз алыстап баскан сайын бир кадам,
Нечен жарык жылдар учкан арадан.
Биз билинбей, азайганды билгизбей
Артыбызда көктөп турган жаңыдан.

Элдер асыл, жерлер жакшы сен кеткен
Эстүү, сонун жаңы өспүрүм келсе экен!
Коммунизм түнүндө учкан жылдыздар
Кечекинин жылдызыбыз десе экен.

4/VII 1949

Чолпон-Ата

САГЫНУУ

Кадыр сыйлап калк тапшырган иш улуу
Эл ишинде жаштык өссүн жалындуу...
Кай жактадыр кен каскандын тоосунда,
Кандай жакшы сүйгөн шаарын сагынуу.

Анда калып ойноп-күлгөн достору,
Балалыктын эң бир ысык, бир доору,
Жарыгы жок айы эскирген түндөрдө,
Тоодо жанган көмүрчүнүн оттору...

Сагынычтуу шаарын көрсө алтын баш
Жашарганга тең болору ыпырас!
Кандай кымбат, кандай таттуу курдаштар
Ошондогу бир тамчы жаш... тамчы жаш.

4/VII 1949

Чолпон-Ата

АРЫК СУУСУ

Дайым акпайт арык суусу,
Көп сагынтып бир агат.
Акканы үчүн жаш алмага,
Миң аккандай мактанат.

Дайым акпайт кичине суу.
Кээде гана бир агат.
Жаш арыкта акканы үчүн
Миң жашарып мактанат.

Бул аккан суу жээги жакшы,
Жайдын күнү эс алса.
Кейиш бүтүп, келе калат
Таттуу ыракат бир паста.

Кенен жайып ырыскысын
Жаш баладай булдурайт,
Кичине суу күчтүүсүн көр,
Сүйлөгөн сөзү угулбайт.

Жүзүм, алма, бакчаларга,
Өмүр берип дандарга.
Райымдуу суу тунук агат,
Райымдуу күн алдында.

6/VII 1949
Чолпон-Ата

ЖАРАЛДЫМ

Жаралдым сыйлаш үчүн тууган жерди,
Бир баштан өткөрмөккө нечендерди.
Жаштыгым бул сапарда тең келе албай,
Кайдадыр тоо артында кала берди.

Өмүрдө күндөр өттү не бир сонун,
Жакшы өстүм таап алып жолдун оңун.
Бир гана жарык үмүт күнүмө эмес,
Ыракмат, ымдуу кара борошонум.

Кече эле эл ичинде биз жаңы элек,
Бизге да ракмат айтып кетмек керек.
Шонтсем да, ошол "тоолор арасында,
Жаштыгым аман-эсен жүрө берет.

6/VII 1949
Чолпон-Ата

ВАСИЛИЙДИН САРЫ ТОРУ АТ

Кээде көмүр, кээде чоюн таш тартат,
Жаралгандан оор кызмат аткарат.
Элпек, жоош ырайымы жанга ысык,
Васенька аттуу Василийдин сары тору ат.

Оор жүктүн оордугун кенебей,
Чымырканат намыстанган немедей.
Мээнетинин тазалыгын көргөндө,
Четтеги адам: жарыктык ай дегендей.

Мындай адат ак жашоонун татыгы,
Мына жигит, азаматтын артыгы,
Сар тору аттын кыялынан белгилүү:
Ат ээсинин ниетинин актыгы.

7/VII 1949
Чолпон-Ата

СУГАТ МААЛЫ

Жамгыр жаабай көктө булут айланып,
Күндүз бүркөө, түндө кайра ай жарык,
Ушул маалда мурап Кармыш каардуу,
Канжыгага кашкар кетмен байланып.

Түн уйкусуз өйдө чабат сороктоп
Жети кулак суум бар деп көңүлү ток.
Байламтанын баш жагынан караса:
Жаңы уурдалган эки кулак суусу жок.

Кайдан тапсын, кантип билсин ууру изин,
Ударниктин ууру десин кимисин...
Сүттөй таза, көңлү жарык, боорукер
Он беш жашар кыз уурусун ким билсин?

Аксын аба, сууну жөн кой бир сагат,
Жаратылыш жаш өмүрдөн күч алат,
Ууз .колдуу кыз жытына мас болуп
Ак буудайлар термелиңки тынч жатат.

7/VII 1949
Чолпон-Ата

Кээде жымжырт сүзүлүңкү тартканың,
Кээде сүрдүү, күчтүү толкуп жатканың.
Баары сонун, сенсиң менин канатым,
Сенсиң бакыт, күч-кайратым, кубатым.

Сүйөм сени өмүр күнүн сүйүнтүп,
Санар-кабай нечен сансыз жыл күтүп,
Бала сүйүү, эне сүйүү, жар сүйүү
Сени чындап сүйгөнүмө бир күндүк.

10/VII 1949
Чолпон-Ата

Айлык сапар кетсең дагы агылып,
Жүз көрүшөр ырыстуу күн табылып,
Жыл айланбай кайра келем кайрылып,
Ысык-Көлдү жан боорумдай сагынып.

Бир аз жүрүп, көңүл тынчып дегдеген,
Пейли кенен кенч эмеспи эл деген...
Чаң ызгытып кайра жөнөө эң кызык,
Акылдуулар жаралуучу жер менен.

10/VII 1949

Чолпон-Ата

Көңүлүм сергек улам көктөн тургандай,
Жылдагыдай колхоздомун ушул жай.
Бир башкача кооз кылды түнүмдү,
Көл бетине нурун төккөн толгон ай.

Кайда кетти кечээ баштан өткөндөр?..
Бүгүнкүмдү бир кайрылып карап көр...
Бүтпөчүдөй кымбат баа сезими,
Неге сулуу, неге мынча жароокер?

Көз ирмебей, таң атканча уктабай,
Ырдап, күлүп, кубанайын бир далай,
Күлүп туруп эми гана ыйлаган -
Теңтушуна кыт-кыт күлгөн баладай.

10/VII 1949

Чолпон-Ата

СҮЙҮНҮҮ

Сүйүнүүдө мээнет даамын билбесе,
Сүйүнүүнүн касиети бир эсе.
Таттуулугу биздикинен башкача,
Колхозчуда сүйүнүү бар бир нече.

Жайда көрктүү ой-талаалар жашыл-көк,
Жал-жал болуп жакшы бригад үйгөн чөп.
Колхозчу аба: ак өзөндүн буудайы,
Эми он күндө орулат деп сүйүнөт.

Бул сүйүнүү үмүт берген дилине,
Өмүрдөгү ырыскынын миңине ээ.
Бышыкчылык бизге сүйүнч жеткирет,
Окшобогон ар жылда бир бирине.

10/VII 1949

Чолпон-Ата

КЕТМЕНИМ

Көктөсүн деп мээнет менен эккеним,
Тер агызып терең айдап сепкеним.

Тегиз бөлүп колхоз данын сугарган,
Тең эмгектен теңтушумсуң, кетменим.

Кимдер билбейт кубанычым экенин
Чымга тийип сенин бир жарк эткениң!
Күн ысыкта бирге кулак байлашкан,
Тең кубатташ курдашымсың, кетменим.

Билбейм сени ким кетилтип кеткенин,
Тегиз чыңдап кемтигиңди эптедим.
Ташын бузуп, жаңы арыкты казышкан
Ак тилектеш артыгымсың, кетменим.

Түзөп, оңдоп кыңырт жердин беттерин,
Сенсиң менин жанга тирек эткеним.
Бизге тийген таттуу бакыт ичинде:
Сени менен мен экөөмүн, кетменим.

11 /VII 1949
Чолпон-Ата

КОЛХОЗДОГУ ТҮН

Колхоздо күз жылда келчү бир майрам,
Буудай оргон, кырман баскан кең сайран.
Бул бир алтын эстен кеткис мезгилдер,
Күлай сулуу түндө комбай¹ айдаган.

Мында достук, ызааттуулук, күрбулук,
Пейли тоюп, токчулуктун жыты уруп.
Бир гектардан бир жүз сексен пуд деген,
Март колдордон жаңы сөздөр туулуп.

Дан түшүмүн былтыркыдан мол алып,
Кеңип, көктөп, улам эски жол калып,
Жүз сексен пуд деген жаңы сөз менен:
Мен колхоздо дагы бир жыл жашарып.

Түндөр жакшы... түндөр жакшы колхоздо,
Дагы эртеңки кемчиликти оңдоого.
Ай жарыгы тийбес эле мынчалык,
Комбайнчы Күлай сулуу болбосо.

11 /VII 1949
Чолпон-Ата

Кыйратам деп мейли кыян сел акса,
Өчүрөм деп караңгы түн басса да,

1. Комбай - Колхозчулар комбайнды эркелетип атаган аты.

Бир кыядан - ар жагынан алардын
Чыга келет ыракат күн бир паста.

Өмүр жолу кээде бийик, кээде тар,
Тардыгы эмне күч болгон соң кармашар.
Көңүлдү эзип, жан кейиткен кайгынын -
Ар жагында түгөнбөгөн шаттык бар.

Кең сапарда учкан мезгил зуулдап,
Кандуу агын тосмолорго урунат,
Жетишпестик, кемчиликтин ичинен -
Намысы күч ырыс деген туулат.

Мен турмуштан көптү үйрөндүм көп көрүп,
Бек чыдамкай жигит болдум өзгөрүп...
Адам күнү - өлүм менен бүтүүнүн
Адатымда чындыгы жок өңдөнүп.

12/VII 1949
Чолпон-Ата

РАЙКОМДУН СЕКРЕТАРЫ

Алалык жок кең оюнда кенедей,
Калк да өзүндөй адал өссүн дегендей.
Айлыбызга райком келди деген сөз:
Жер көктөтөр бир касиет немедей.

Дайым сергек, дайым таза, жаш болуп,
Жыргатсам деп көптүн камын ойлонуп.
Секретарь келип кетти деген сөз:
Бир жарк этип тийип өткөн күн болуп.

Тарчылыкта жол тапканга баттыгы,
Жокчулукка ырыс төгөр марттыгы,
Колхозчу элде жемиш болуп мөмөлөп
Тууралыгы-калыстыгы, актыгы.

Жалтак, бошоң, жашыктыкка көнбөгөн,
Мокоп, чарчап, кемип, өчүп сөнбөгөн:
Анын сынбас, солбой турган себеби:
Кремлдин жамгырында көгөргөн.

Баары азамат, баары ак көңүл, баары кең
Мүнөзү окшоп, акыл оошкон Ильичтен,
Тууралыктын тузун татып колунан
Бул замандын "булагынан суу ичкен.

Ошондуктан иши таза, жолу улуу,
Урмат күтүп кадырлайбыз биз муну.

Өмүр болуп өтүп жатат колхоздо
Ар күнүнүн тоодой болуп чоңдугу.

13/VII 1949
Чолпон-Ата

ЖАМГЫР ЖААДЫ

Жамгыр жаап
жакшыртканы дүйнөнү,
Жаш жашарды биздин жапыс үйдөгү.
Биринчи ирет Бекен козу кайтарып,
Тармал козу биринчи отту¹ үйрөндү.

Көзү да окшош, кашы да эне каштанып,
Тилге көнбөс тентектикке баштанып.
Так секирип ойноп турган улактын
Жашоо күнү эми гана башталып.

Жамгыр жаады, жааганына ыракмат.
Чөп өнгөндөй дүр дей түштү ыракат.
Бекен жайган козу улактын үйүнүн -
Эшигинде күткөн кызык күн жатат.

Жаасын жамгыр, колхоз даны көгөрсүн
Эл кубансын береке аксын, көлдөсүн.
Жакшы ыр менен жакшы күндөр туулуп,
Багы ачылып жаш балдардын көңүлү өссүн!

14/VII 1949
Чолпон-Ата

БАЛАЛЫК

Жарык көрүп көз ачканы ойгонуп,
Биз турмуштун таш жолдорун бойлодук.
Чарчоо тартып, аз эс ала калганда:
Сагынычтуу жылуу сезим ойгонуп.

Эрке желдей беттен сылап желп эткен .
Ал кез калып, токтоо, толук жаш жеткен,
Эстүү болуп бүгүнкүдөн эртеңи,
Кечекиге уялышкан кез кеткен.

Тарчылыкка-мартчылыкка көнүгүп,
Жокчулукта - ашып, ташып өнүгүп,
Жапыс болуп кечээ көргөн бийиктер,
Ыраактыктын баары жакын көрүнүп.

1. Чөп оттогонду.

16/VII 1949
Чолпон-Ата

ОРУС ЭЛИ

Кетти бир кез, алтын элге болгон жат,
Орус десе кире качкан жапан чак!
Бул эл бизге бир боор болду жанга ысык
Акылы көп адалдыгы сүттөн ак.

Биздин өмүр жер кырына токтолуп -
Ар-жагына чур дей түшөр окшодук,
Нечен кылым агып келип азайып,
Дайра суудай кургар кезде жок болуп:

Колдон алып, колдоп калды ушул эл
Деди бизге гүлдөп, жайнап жашай бер!
Мекен болду өлөр элдин өзүнө,
Бала өстүрүп, баба көмгөн ээсиз жер.

Ачыктыгы түнт кыялдан тазартты,
Калыстыгы ырыскы ачып жашартты.
Кытмыр, сараң, арамзасыз салттары
Кыргыз элин кайра жасап жашартты.

Үйрөнгөнгө зергек экен биздин калк,
Жарык жолго жетип келдик жакындап.
Бизди үйрөткөн улуу журтка түз карап,
Кремлде сөз сүйлөдүк шакылдап.

Жалтак элек өткүр кылды кеңдиги
Чоркок элек эстүү кылды теңдиги.
Ишмер кылып каныктырды илимге
Нээти таза, улуу калыс элдиги.

Мен бир акын талабы курч, эрки артык,
Күрдөлүмө күрпүлдөгөн көл чалкып,
Өз элимдин көрбөгөнүн көрөт деп,
Орус элин таянч кылган жан тартып.

7/VII 1949
Чолпон-Ата

ЖЫЛДЫЗ КАЛАА

Мен айлымды көп сагынам, көп барам,
Таттуу аккан сууларына эс алам.
Койлор чуулап, үйлар кайтар мезгилде
Кырдан туруп кең калаама көз салам.

Жашыл түзү көз учуна илинбей,
Бой талашкан бактар гана бириндей,
Чаңда чыкпай жапыс тартып дүнүйө
Ээси жоктой жүргөн дабыш билинбей.

Алсыз тартып көрк жоголуп, түр жүдөп -
Бир аз жатып жылт дей түшүп түн күлөт,
Ээсиз тынчтык жылдыз тагып боюна,
Көккө карай агым алат күлдүрлөп.

Ушул ойду, ушул кырды билгендер
Өзү көргөн кереметке баа берер.
Жылт-жылт этип күн өмүрүн гүлдөткөн
Жылдыз калаа биздин шаар, биздин жер.

18/ VII 1949
Чолпон-Ата

ТҮҢКҮ КЕҢЕШ

Бүгүн ээн, бакчачы жок коруучу,
Кары үйүндө меймандар бар конуучу!
Музоо кирген четки арыктын боюнда
Сары коон бышып калган болучу:

Асман таза, бүгүнкү түн ай жарык,
Жүргүлө балдар, Карынын коонун
уурдайлык!

Кары үйүндө жолоочу бар конуучу,
Чолосу жок, анан кантип коруучу?.. ,
Бөдөнө учкан беде аңыздын четинде,
Кара дарбыз бышкан өңдүү болучу.

Көк да тунук, бүгүнкү түн ай жарык,
Жүргүлө балдар, дарбызынан уурдайлык!
Жетер кезде торгой болуп чулдурлап,
Чымчык болуп көккө чыга качалык!

Асман тунук, бүгүнкү түн ай жарык,
Жүргүлө балдар, жүзүмүнөн уурдайлык!
Ушул кезде берки туштан ит үрөт,
Чалгын салып Айша апа сак жүрөт.

Сезе коюп, чөп алачык ичинен
Ай,-ай, ким! деп
Кары калптан жөткүрөт.
Элең этет, турган балдар кол курап,

Миң кайрылып келер беле бул убак?..
Дарбыздардын караласы кашканып,
Коондордун жыты чыгып буркурап.

Кантет анан, жүрөк дегдеп ич күйөт
- Ай, ай ким! деп
Кары калптан жөткүрөт.

19/VII 1949
Чолпон-Ата

ЭРИККЕНДЕ

Эриккендин ыр эрмеги, ал ырас,
Ыр кубаты: чыккан күлкү, чыккан жаш.
Ыр күүлөрү канчалык көп ботсо да,
Мен ырдоочу эсте калган күүлөр аз.

Жакшы күнүн жакшы ыр менен белгилеп
Кантсин көңүл, эстейт аны эригет...
Бир сүйлөмү бир гана ырдын бир күүсү -
Бир доорду түгөл эске келтирет.

19/VII 1949
Чолпон-Ата

ЖЕҢИШКАНДЫН АТАСЫ

Ырыс берип ырааттуу иштин аркасы,
Таш майдалап астында аттын такасы,
Айсыз түндө үзөнгүсү жаркылдап,
Тизгин каккан Жеңишкандын атасы.

Атак берип кылган иштин тазасы,
От чыгарып, минген аттын такасы.
Караңгыда ооздугу шалдырлап,
Аттан түшкөн Жеңишкандын атасы.

Үй ичинде алсыз күйүп май чырак,
Сөз сүйлөнбөй үнсүз болуп бир убак...
Баатыр деген наамды алды дегенде,
Маңдайынан жылдыз учуп жылтылдап.

Нур төгүлүп, жарык басып үй ичин,
Мындагылар кана карап бир-бирин.
Чокою да алтын болуп көрүнүп
Жакшы көрүп өкмөт сүйгөн кишинин.

Текке келбей ушул урмат, атактар
Өз ишинде эрдик кылган бир катар.

Момун койлор адал жолун кең кылып,
Багын ачып тил билбеген улактар.

Баатыр ойлуу, сыймык көлбөп, сый толкуп
Даражасын боо жетпес зоо окшотуп.
Жүрөк жарар көкүрөктө ташкынын
Балдай ширин бала жыты токтотуп.

Колхоз күчтүү, данга толук, малга бай
Үйлөрү аппак сүт булактын шаарындай,
Жеңишкандын атасындай бир баатыр —
Керек болчу көзгө сүртөр дарыдай.

25/VII 1949
Чолпон-Ата

КОШТОШУУ

Чымыр өсүп, кубат алып заводдон,
Көркү чыгып, өңү өзгөрүп оңолгон,
Кетти Асанкул, эл коргоонун милдети
Жигиттиктин ак милдети болгон соң.

Эне күтөт: келет го деп жөнөр күн,
Андан жакшы завод ээлеп жүрөгүн.
Үч кайрылып кайрыла албай деп анан:
Кош садага, кош жанымдай сүйгөнүм.

Заманды ээлеп жыл жаңырткан муундар,
Калкты эңсеткен тынчтык ээси ушулар,
Бир ок болсо - эгер адам ажалы,
Эки окко да былк этпөөчүү тукумдар.

25/VII 1949
Чолпон-Ата

МОСКВА

Тунук үмүт, кетпей ууз көңүлдөн,
Санааркатып мени аздырып өңүмдөн.
Москва шаары суу башына конгондой
Мен эч качан жетпес жердей көрүнгөн,

Өттү күндөр, заман озду зуулады,
Келди күндүн жамгырлуу жаз убагы.
Сагындырды бактылуу жаш күнүмдү
О ал жактын чыгышка аккан суулары!

Көз ачкандан түк көрө элек жер кандай..
Баарын каалап, баарын сүйөт тандабай

Оңумдабы, солумдабы Москва деп
Бир күн, бир түн карап баргам уктабай.

Көптү билип, көптү үйрөнүп, көп жүрүп,
Оройлукту сылыктыкка көндүрүп,
Москва мага биринчи азиз сүйүүдөй
Улам сулуу, улам жакшы көрүнүп.

Өңдө шаттык, көкүрөктө жаңы ой,
Акыл кеңип, асылданып бүткөн бой,
Жакшы колдон түлөк алган куш өңдүү
Кайра кайткам мурункума окшобой.

Кара мүртөс анткор болсом мен мурун,
Эми адилдик, көңүлү аппактын досумун.
Кеңдик, марттык адөөлөттүк сыпатты,
Ошол жактан ала келген болчумун.

Мендеги жок жана ушундай далайды
Ал бергенин айтпаганым жарайбы...
Ким бир ирет Москва шаарын көрбөсө,
Мен өзүмдөн жапыс санайм андайды.

Унутулгус бир элес бар эстеткен...
Түн Москваны таңкы уйкуга терметкен...
Л1авзолейде алмашылган часовой
Тең кадамдуу бут дабышы жарк эткен...

Жарык болуп баткан күндөн өзгөсү,
Сокур болуп карай албайт түн көзү,
Ошондуктан Москванын түнкү аты:
Жылдыз шаары,

Жылдызстан өлкөсү.

28/VII 1949

Чолпон-Ата

ПУШКИНГЕ

Куюн өңдүү боз айланткан алыстан
Мен жыңайлак бактым менен жарышкам
Он үчүмдө ыр көлүнөн суу ичип,
Он бешимде сени менен таанышкам.

Кыялы терс бир кез эле ал күнүм,
Анда күчтүү өзүмчүл курч бүтүмүм.
Ар бир кыйын, ар бир улуу акындан
Көңүлүм калып муздаганды сүйчүмүн.

Ошол өңдүү кез келишип өзүңө,
Күч жетпеске үстөм кылган күнүмдө.

Мен өзүңдү чөктүрүүнү ойлогом
Жарым кашык дарыямдын түбүнө.

Бирок, чөкпөй, сен күчүмдү кенебей,
Кантсең дагы калкып чыгам дегендей,
Ошондо эле ызат кылып баш ийгем
Бүт өмүрүмө зор жаралган немедей.

Ошондуктан акындыктын жолу улуу
Илимдүүлөр баары өзүңдөн окуду,
Неге десең акын түзөт эмеспи:
Университет,
Академия, докторду.

30/VII 1949
Чолпон-Ата

КОЛХОЗЧУГА

Суу башында колхозчу эл,
Суусун ичкен тазарсын,
Жүзү жарык, дени сак
Колхозчулар жашасын.

Тоо алдында калың бак,
Бакка барган тазарсын.
Пейли кенен, колу март
Колхозчулар жашасын.

Бак ичинде ак кыштак,
Кыштак көргөн жашарсын.
Жаным, боорум, алтыным,
Колхозчулар жашасын.

Жай толугу, күн ысык
Алмага бур суу башын!
Алма терип, жүзүм жеп
Колхозчулар жашасын.

Саратан ай күнү ысык,
Коонго бур суу башын.
Коон жеген калк гүлдөп
Колхозчулар жашасын.

Келди күздүн алтын күн
Орсун буудай, арпасын.
Айланайын колхозчу эл
Миң мертебе жашасын.

8/VIII 1949
Чолпон-Ата

КҮЛЖАМАЛ

Биздин жолдон өткөндөр,
Бизге келе кеткиле!
Үйдөгү ойнок Гүлжамал
Быйыл туура жетиде.

Биздин үйгө келгендер
Баары бирден көтөрөт.
Гүлжамалды кучактап
Баары сүйөт, баары өбөт.

Неге десең энеси:
Ак ишинен даңк алган.
Кадыр кылып урматтап,
Өкмөт сүйгөн жакшы адам.

Бизге дагы ушул салт
Парс экен го ойлосоң.
Өкмөт сүйгөн сүйүүдөн
Ашып түшкөн сүйүү жок.

9/VIII 1949
Чолпон-Ата

БАЛДАР ҮЧҮН

ТҮЛКҮ МЕНЕН КАЗДАР

Т ү л к ү :

Каа, каа калың каз,
Кача албайсың, алың аз.

К а з д а р :

Ой, ой, куу түлкү,
Куулук кылбай оозуң бас.

Т ү л к ү :

Каа, каа калың каз,
Кармап жеймин кардым ач.

К а з д а р :

Ай, ай ач түлкү
Андай дебе балам жаш.

Т ү л к ү
:
Май, май, майпаңдап,
Майпаңдабай бери бас!

К а з д а р :

Кой, кой шум түлкү,
Кичүү балам жылаңбаш.

Т ү л к ү :

Бой, бой бойтоңдоп,
Бойтоңдошуң эң ырас.

К а з д а р :

Эй, эй куу түлкү,
Эки балам жылаңбаш.

Т ү л к ү :
Укпаймын сөзүңдү,
Кармап жеймин, кана кач!

(каздар качышат, түлкү кубалайт, аңгыча күчүк чыга калат).

Ау, ау, ач түлкү,
Казды күчүк алдырбас.

Т ү л к ү :

Борс, борс борсулдак,
Кайдан чыктың корсулдап?

К ү ч ү к :

Шып, шып шыпылдак,
Шыпылдаган куу чунак.

Т ү л к ү :
Мага үрүүгө
Сенин башың жаш.

К ү ч ү к :

Ау, ау ач түлкү,
Баатыр болсоң кел кармаш.

(түлкү качат, күчүк кубалайт).

К а з д а р :

Ка, ка, ка, ка,

Нээти жаман ач түлкү,

Бизди жебей жегин таш,

Ка, ка, ка, ка,

Бизди жебей жегин таш.

(Түлкү качып кетет, күчүк каздарды кайтарып калат).

3/II 1945

Койсары

БАТ АЙТМА

(Жаңылтмач)

Көпкөк

Көгүчкөн,

Көгүлтүр

Көрккө

Көмүлгөн.

Көрдүңбү

Көйкөлүп

Көрүнгөн,

Көк түстүү

Көлдү өөп

Көлбүргөн.

Көпкөп

Көпөлөк,

Көп болуп

Көкөлөп,

Көргүн деп,

Көксөтүп

Көңүлдү

Көтөрөт.

Көңүлдү

Көтөрүп,

Көк, кызыл

Көйнөгүн

Көп кызга

Көрсөтөт.

Аппак

Ак ыргай,

Ак ыргай

Агын ай.

Алсам дейм,

Акыйтат,
Аска таш,
Алдырбай.
Аска таш
Акыйтат,
Атаны
Арман ай.
Азабы
Аз эмес,
Ар иштин
Ар кандай.

Бек тоо,
Бекем тоо,
Бер жагы
Бермет зоо,
Бермет зоо
Берметин
Берери
Бекер го.
Белгисиз
Бир бейбаш,
Бей жайлуу
Бек зоого,
Бермет деп,
Бекерге
Бек атты
Берген го.

Балдар,
Баарыңар,
Бул ырды
Башынан,
Байкап,
Барыңар,
«Б» ны
Бат «б» лап,
Бат окуп
Багыңар.
Бабыр,
Бабырар,
«Ба-ба» лап
Балдырар,
«Бай-бай»
«Бай, байлап»
Баш чайкар,
Бабырлар.

3/II 1945
Койсары

ЖАШ ЖЕТКИНЧИКТЕР

Кайрылып арт жагыңды караганча,
Канча деп жыл эсебин санаганча,
Жарк этет көз алдыңда жаңы өспүрүм
Окшогон тунук мөмө, бышкан алча.

Алардын баары тааныш, баары жакын,
Бирок да бардыгынын билбейм атын;
Сылагам акындыктын колу менен
Ката элек алтын саңоо ак канатын.

Кээ бирин колума алып көтөргөмүн,
Көтөрсөм көтөрүлгөн көктөп көңүлүм,
Келишкен кең далылуу улан болгон
Кечеги кетик тиштүү жаш бөбөгүм.

Көз сараң, көкүрөк арсыз, үмүт терең,
Өткөн жаш, өчкөн күнүн билдирбеген;
Тил алса, эгер өмүр кастык кылбай
Көп күндү кайра жашап келер элем.

Кой болбос, карттык деген жакшы каада,
Жетүүгө картчылыктын заманына
Сак дене, сансыз ырыс, бакыт керек,
Тилегим: жүзгө жетип карыгыла.

Кел, иним, кел, бөбөгүм, жолуң ачык,
Замандын кызматына биздей машык.
Өлкөнү өз көркүнө келтирели
Сынган таш, кирпичтерин кайра ташып.

9/II 1945

Койсары

КОЛЯ

Эл эс алчу, жай менен күз айында,
Койсары аттуу, бир жайда, көл боюнда,
Ат баккычтын сүйүктүү тун баласы,
Жандай көргөн досум бар аты Коля.

Күлөм, жыргайм эң ширин тилдерине,
Кыялынын бардыгы али эсимде,
Жашы канча, көп эмес, «а» ны тааныйт,
Эмки жылкы биринчи сентябрде.

Узун кайыш камчыны колуна алып,
Ат сарайдын артына далдаланып,

Кош ат чеккен арабага ыргып түшөт,
Атасынын жогунан пайдаланып.

Айдап кетет жигиттей жумшак буруп,
Кадимкидей акетай сабап-уруп.
Бир каткырат кумары жазылгандай,
Айраң азыр таң калам карап туруп.

Коля досум ким болот, түрмуш сынаар,
Танкист болор, а, балким, учкуч чыгар,
Бирок анын, ата ишин сүйгөндүгү,
Ар эмгектин өзүнчө жыргалы бар.

6/II 1945

Койсары

ЧЫМЫН-ЧИРКЕЙ ЫРЛАРЫ

1. Ч ы м ы н

Чымын, чымын чымылдак,
Чыга калат дыңылдап.
Жумуш кылып жаткансып,
Мурдунан ырдап кыңылдап.
Абийри жок балитбай,
Аш-тамакты бүт булгап.
Балдар муну жолотпо,
Үйүңөн айда, ыраактат.

2. Ч и р к е й

Чиркей, чиркей чекчегей,
Аштык жыйнап экчебей,
Күзгү мезгил болгондо,
Эрте дебей, кеч дебей.
Шишитип кетет этиңди
Көйнөгүңдү чеч дебей.
Безгек деген заары бар,
Балдар,
Муну койбогула эстебей.

3. И й н е л и к

Ийнелик, ийнелик,
Иш кылуудан ийменип.
Кыш болгондо карды ачып,
Жатып калат иймейип.
Сен жалкоосуң, ийнелик,
Сени менен дос болбойм,

Тамагыңды ичпедик,
Көйнөгүңдү кийбедик.

К у м у р с к а

Кумурска, кумурска,
Кыйын экен жумушка.
Талыкпаган мээнеткеч,
Татынакай турмушта.
Ачууңду кой аке,
Жер талашып урушпа.

А а р ы

Аары, аары арбагай,
Аягы бар тарбагай.
Адашып кетип кокустан
Аары айлына барба ай.
Чачып алса ачуусу-ай,
Ак балынын таттуусу-ан.

К ө г ө н

Көгөөн, көгөөн дөөпөрөс,
Маңдайында жалгыз көз,
Сайгак менен санаалаш,
Тийген жери кызыл көш.
Мындан өжөр неме жок,
Себеп болбос айткан сөз.

Ж а а ч ы .

Жаачы баатыр түк коркпос,
Көк айбанга саал окшош,
Боорукерлүү жайы бар
Карлыгачка жан жолдош.
Жылаанды көрсө көзгө уруп,
Бир ордуна козголтпос,
Бала кезде жаа менен
Далай күнү болгом дос.

8. Ч е г и р т к е :

Чегиртке, чегиртке,
Секирип кетет эликче, '
Ырдай берет чырылдап,
Карды тоюп эриксе.
Эмгекке алган даны жок,
Бир малы жок кериште.

Мындан өткөн жалкоо жок,
Мындан өткөн аңкоо жок.
17/II 1945
Койсары

ЖАМГЫР ЫРЫ

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жумшарт эгин тамырын.
Кара көсөө көз ачпай,
Өлсүн каран калгырың.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Кызылчаны кандыргын.
Жаштайынан түйүлтүп,
Жанга кубат алдыргын.

Жаа, Жаа
Жамгырым, жамгырым,
Гүлдөт шактын бардыгын,
Алма, өрүктү бүрдөтүп,
Текши мөмө алдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жыргат жердин жандыгын.
Карлыгачты чакырып,
Короомо үй салдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жыргат элдин бардыгын,
Колу тарды март кылып,
Сандыктан нан алдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Семирт малдын арыгын.
Кайын энем катуу баш,
Карын майын жардыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Көгөрт тоонун ой, кырын,
Коңшубуздуң сүр этин
Казанына салдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,

Күтпө күндүн сабырын,
Эки бетин ийлеп өт,
Ысык деген бабырдын.

Чегирткени чертип өт,
Ташбаканы таптап өт,
Ударникти мактап өт,
Жалкоолорду каптап өт.

5/XII 1945

Койсары

КАРА ЧЫЙЫРЧЫК

Кара чыйырчык көрсөңөр,
Урбагыла таш менен.
Жыгачтан уя салгыла,
Ала шалбырт жаз менен.

Кара чыйырчык көрсөңөр,
Атпагыла жаа менен.
Тал башына кооздоп
Үй салгыла кепкенен.

Эгинге зыян келтирген,
Чегиртке менен кармашат.
Жазмыштын өжөр колунан,
Адамдын багын талашат.

Чоңго айланат акыры,
Турмушта майда кырсыктар,
Майданын, майда баатыры,
Биздин кара чыйырчыктар.

10/XII 1945

Койсары

БАЛДАР МЕНЕН ТУРНАЛАР

- Эй, эй, каркыра, турна,
Кайдан келе жатасың?
- Алтын саамай кыз алып,
Кыштан келе жатамын.

- Эй, эй, каркыра, турна,
Эми кайда барасың?
- Күмүш көкүл бала алып,
Күнөс жерге барамын.

- Эй, эй каркыра, турна,
Күнөс жерде эмнең бар?

- Жакшы окуган байкем бар,
Таза жүргөн эжем бар,

- Эй, эй, каркыра, турна,
Бизден таза, ак бекен?

- Силердей эмес эжекем,
Мектебинен кечиккен.

- Эй, эй каркыра, турна,
Кана дагы бирдеме айт.

- Коңгуроолор шыңгырайт,
Бизге эрчибей кайра кайт.

10/XII 1945

Койсары

САМОЛЁТ ЫРЫ

Самолёт, самолёт,
Кайда шашып барасың?
Чөнтөгүңө сала кет,
Командирдин баласын.

Самолёт, самолёт,
Кайда шашып барасың?
Канатыңа ката кет,
Ударниктин баласын.

Самолёт, самолёт,
Кремлге бара кет!
Кремлде атага
Бизден салам айта кет!

10/XII 1945

Койсары

НҮРГҮЛ

Ысык-Көлдө Койсары,
Койсарыда бир кыз бар.
Көктөгүдөн сулуурак
Нургүл деген жылдыз бар.

Кундуздай кара чачы бар,
Сегизге келген жашы бар.
Жүрөгү бар дикилдек
Мектеп десе ашыгар.

Оңой менен кеч кирбейт,
Оңой менен таң атпайт,

Эки төртүң сегиз деп
Жадыбалды бат жаттайт.

Өз үйү сонун болсо да,
Мектеби андан жакшырак.
Апасы тамак ич десе,
Партасына жашынат.

Арипти түгөл үйрөнүп,
Калем учун колго алып,
Энекем деп жазат да
Күлүп калат кубанып.

11/XII 1945

Койсары

«2» МЕНЕН ЭМИЛБЕК

Эмилбек, Эмилбек,
Эбелектей жеңилбек,
Биздин берген суроого
Жооп берет мындай деп.

Кырк алтынчы жыл кетти,
Кырк жетинчи жыл жетти,
Жарым жылдык белгиңиз,
Кандай экен билели.

- «2»иң канча?
- жети!
- «4» үңчү?
- Эки.
- «3» үң канча?
- «3» үмбү...

Үчүм...

Таң...

Эсимен чыгып кетти,
Айтор

Төртпү... Бешпи...

- Тартибиңчи?
- Тартибимби...

Тартиптен:

«1» жок,

Эмесе «1» берет элек дешти:

Андыктан,

Андан да «2».

- «5» иң канча?
- «5» им...

Тиги... тиги...

(Башын тырмап)

«Ж» ны
«Ш» кылып
(Мурдун тартып)
«5» им «Шок» деди.

5/XI 1946
Чолпон-Ата

КАЛПЫЧЫ КАНЫМКҮЛ

Канымкүл быйыл жетиде
Жаңы кирген мектепке,
Тили келбейт эрке өскөн
«й» деп сүйлөйт «Р» десе.

Кечээ неге келбедин?
Бутум ооюп...
Бейшембидечи?
Мүйдүм ооюп...
Бешиндечи?
Мысыгым ооюп.
Онундачы?
Күчүгүм ооюп.
Үчүндөчү?
Бассым ооюп.
Айткыла балдар Канымкүлгө
Жакшы окусун,
Калп ооруп,
Калп айтканын коюп.

6/XI 1946
Чолпон-Ата

ТАЙ КҮЛҮК

Борбуй байлап борсоюп,
Торгойдой учуп торсоюп,
Тай-тайдан мурда талпынып,
Каз-каздан өтүп каз туруп
Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай.
Бир колуңа май берем,
Бир колуңа эт берем.
Кел, келегой жүтүрүп
 Тай күлүк,
 Тай күлүк!
 Тай күлүк,
 Тай күлүк!
Сен жетиге келгенде,
Чайнап таруу жегенде,
Мектебиңе жиберем

Жетелетип эжеңе.

Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай,
Бир колуңа кат берем
Бир колуңа .кант берем
Алыс эмес жети жыл,
Кел, келегой жүгүрүп

Тай күлүк,
Тай күлүк!
Тай күлүк,
Тай күлүк!

Сен он бешке чыкканда,
Он беш көйнөк жыртканда,
Иш кадырын билсин деп,
Ишке салам кырманга.
Бир колуңа ат берем,
Бир колуңа дан берем,—
Алыс эмес он беш жыл,
Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай,
Кел, келегой, жүгүрүп

Тай күлүк,
Тай күлүк!
Тай күлүк,
Тай күлүк!

Он жетиден ашканда,
Окуп кумар жазганда,
Учкучтукка жаздырам
Ойноп жүргөн асманда.
Бир колуңа ант берем,
Бир колуңа даңк берем,—
Алыс эмес он жети.
Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай
Кел, келегой, жүгүрүп

Тай күлүк,
Тай күлүк!
Тай күлүк,
Тай күлүк!

6/XI 1946

Чолпон-Ата

КУЛОЙ, КУЛОЙ, ТОРПОГУМ

Кашка музоо кашка уйдан,
Жакшы музоо жакшы уйдан, -
Ургаачы белем жарыктык,
Сүйүнчү, апа, сүйүнчү,
Сузгуга ууз сүт куйсаң!

Сузгудан ууз сүт ичип,
Кулойлоюн моминтип:
Кулой, кулой, торпогум,
Карышкырдан алыс жүр!
Уурулардан оолак жүр!
Буудай уурдап жебей жүр,
Коонумдан албай жүр,
Картөшкөмдү ачпай жүр
Бакчаларга баспай жүр,
Көк мээ көрбөй кетсин,
Айланпаш аттап кетсин,
Кулой, кулой торпогум,
Кулой, кулой торпогум!
Жорго болсун торпогум,
Соргок болсун торпогум,
Кулой, кулой, торпогум,
Кулой, кулой, торпогум!

7/XI 1946

Чолпон-Ата

ФИЗКУЛЬТУРА

Кышында куштай сызып лыжаңды ойно,
Конёк теп, конёгүңдү теппей койбо.
Атка мин, ат өнөрүн жакшы үйрөнгүн,
Секиртип сур коёңдой кырдан ойго.

Жазында, жайында, жылуулукта,
Көлгө түш, күнгө кактан, жаткын кумга.
Унутпа, эсиңе тут, барлык байлык:
Баатырлык, сулуулук да, мына ушунда.

Футбол теп, шахматты бил, чебер жүрүп,
Жеңип чык жигиттерди четке сүрүп,
Жарышкын, секиришкин, диска көтөр,
Антпесең теңтуштарың жүрөр күлүп.

Жарашпайт жабык жүрүү жаш муунга,
Ачык бол, өнөр үйрөн бекер турба.
Ооруну соолор сүйбөйт, оору жаман,
Соолуктун атасы. ким? -физкультура!

7/XI 1946

Чолпон-Ата

БАЛА ТИЛИ

Биз балапан кездерде,
«Апага» тил келгенде,

«Апа», «Ата» дечү элек.
Азыркы балдар башкача,
Апа, атасын чакырса:

«Папа», «Мама» кел дешет.
Мейли десе, - дей берсин,
«Ата» менен «папа» нын,
Угулмагы бир экен.
«Апа» менен «мама» нын
Уйкаштыгы бир экен.
Ата менен папанын
Апа менен маманын
Короо жайы бир экен,
Азыркы жаңы бөбөктүн,
Антиши жакшы кеп экен.

7/XI 1946

Чолпон-Ата

ТОРУ ТАЙ

Ай, тору тай, тору тай,
Жоргосу бар сонун тай.
Кунан болсун өскөндө
Кылар ишиң момундай.

Мектеп менен айылдын
Арасы он беш чакырым,
Китеп кабым асынып,
Мен барамын акырын.

Бышты болуп өскөндө,
Жигит болуп өлкөдө,
Чек арада турабыз
Жол бербей жолбун өткөнгө.

Экөөбүз бирдей эр болуп,
Көкүрөктөр кең болуп,
Коёндон жапыс сен болуп,
Куштан илгич мен болуп.

ТЕЛИБАЙ ТЕНТЕК

Илгерки өткөн заманда,
Телибай тентек болуптур,
Азыркы биздин Темирбек,
Ошол атка конуптур.

Чектен чыккан тентекти,
Телибай дейт биздин эл,
Темирбек жайын айтайын
Угам десең бери кел.

Өзүнүн аты Темирбек,
Эл койгон ат Телибай,
Тентектигин сурасаң,
Тентектиги момундай:

Эсеп окуу болгондо,
Эчки болуп бышкырат.
Мугалим айткан сөздү укпай
Улар болуп ышкырат.

«Эне тили» болгондо.
Карга болуп какылдайт.
Мугалим эже кой десе,
Кулакка илбейт, тил албайт.

«Физкультура» болгондо,
Бака болуп бакылдайт.
«Ыр үйрөнүү» болгондо
Сагызган болуп шакылдайт..

Дем алуу мезгил болгондо
Парталарга секирет.
Мугалим агай кой десе,
Абийрин такыр кетирет.

Биздин жакшы мектепте,
Тентек болуу жарабайт.
Бул адатын таштасын,
Темирбек деген балага айт.

Катуу айтып, жакшы айтып,
Тыялбайт бекен атасы?
Баласын жаман өстүргөн,
Уялбайт бекен апасы?

12/XI 1946
Чолпон-Ата

ЭКИ МЕТР ЭСЕНКУЛ

Партасына олтурса,
Башы чыгат Эсенкул,
Бардыгынан бөлүнүп,
Чачы чыгат Эсенкул.

Катар сапка турганда,
Мойну чыгат Эсенкул,
Башкалардан коржоюп,
Бою чыгат Эсенкул.

Биздин балдар айткандай:
Эки метр Эсенкул.
Мындай шылдың болуунун,
Себептери мына бул:

Ата-энеси ээрчитип,
Окууга алып келгенде,
Биринчиге өткөндө,
Билбей калган Эсенкул.

Экинчиге келгенде,
Эки жыл калган Эсенкул,
Үчүнчүгө чыкканда,
Үч жыл калган Эсенкул.

Сая кетип далай жыл,
Ылдый болгон Эсенкул,
Окуусу өспөй, мойну өсүп,
Шыргый болгон Эсенкул.

Катуу айттым түшүнсөң,
Мени кечир Эсенкул,
Окуусу өспөй, мойну өскөн
Эки метр Эсенкул.

12/XI 1946
Чолпон-Ата

УЧКАЯК БОЛГОН БАЛАПАН

Учкаяк болгон балапан
Учуп келди жаныма.
Ичине дептер катылган
Китеп кап койду алдыма.

Бирден алып окусам,
Чотурбайдын колу экен,
Тайраң-туйраң эткизип
Шашып жазган жолу экен.

Белгилерин санасам,
Жалаң «2» «3» экен,
Орус тилден катасы
Калп айтпайын, жүз экен.

Башымды чайкап: «ай, айлап»,
Отуруп калдым шол жерде,
Уят,
Уят,
Уят деп,
Балапан учту мектепке.

12/XI 1946
Чолпон-Ата

КИТЕПТИН ДУШМАНЫ

Ким китепти кирдетсе,
Китеп баркын билбесе,
Жулуп алып барагын
Орой койсо бир нерсе:
Ал китептин душманы.

Ким китепти сүйбөсө,
Кадырына күйбөсө,
Чылым ороп шарт айрып,
Калжың-кулжуң сүйлөсө:
Ал китептин душманы.

Ким китепти кордосо,
Ырайымы болбосо,
Сүрөттөрүн уурдаса,
Уурдап көнгөн колдорчо:
Ал китептин душманы.

Бардыгынан ким жаман?
Китеп жырткан шум жаман,
Китепти сүйгөн балдардан
Наалат алсын ал адам,
Ким китептин душманы?

20/XI 1946
Чолпон-Ата

БИРИНЧИ СЕНТЯБРЬ

Күлө карап барлык жак
Келген кенже билимге,
Салам айтат куттуктап,
Сентябрдин бирине.

Кары билим жол ачат,
Кичинекей билимге.
Мектептердин баары аппак,
Сентябрдин биринде

Так келе элек тил менен
Таттуу билим алганы.
Биринчи келди мектепке,
Биринчи класс балдары.
Акыл менен окуткан
Кулак салып апага,
Жети жашар Жеңишкан
Жакшы олтурат партада.

19/XI 1948

Чолпон-Ата

КИТЕПТИ СҮЙ

Китепти сүй, баркын бил,
Китептин көп акылы.
Ким китепке дос болсо,
Ал ошонун жакыны.

Сүттөй таза тилеги,
Деңиздей кең талабы.
Көктөй тунук акыйкат
Анын ар бир барагы.

Таалайдын жолун көрсөтүп,
Чакырып турат келчи деп.
Арамдыктан тазалап,
Жакшылыкка эрчитет.

Ошондуктан баркын бил,
Кирдебесин бир чети.
Сыя төгүп булгабай
Жакшы сакта китепти.

19/XI 1948

Чолпон - Ата

КУШТАР КЕТТИ

Чабалекей жакшы эле
Жарышып чуркап ойносок,
Бүгүн келип карасак,
Уясы турат өзү жок.

Кара чыйырчык жакшы эле,
Жарышып күлүп ойносок.
Кайда кеткен балдары
Уясы калган өзү жок.

Күз келгенде барлыгы,
Отор кеткен алыска.

Кышкы кийми жок экен,
Болбойт экен калышка.

Сасык үпүп, күкүк жок,
Жакшы эле мында жүргөнү.
Кырк-кырк эткен асмаңда
Кеткен турна үндөрү.

Бизден кеткен келгин куш,
Жакшы жерге консо экен.
Кайра бизге келгенче,
Аман-эсен болсо экен.

19/XI 1948
Чолпон-Ата

БАК ТИГЕЛИ

Бак тигели жүргүлө,
Биздин мектеп алдына,
Кең казалы арыгын,
Бирден күрөк алгыла.

Алма, өрүктүү бак өссө,
Биздин мектеп алдына,-
Кубантар жазгы гүлдөрү:
Кызыл-тазыл агына.

Арча, кайың тал өссө,
Биздин мектеп багына,
Тазалык менен сулуулук,
Өзү келер жанына.

Сергип турар көңүлүң.
Жашыл тартса барлык жак.
Жарашык кирер жаштыкка,
Жайкалып турса жашыл бак.

Кыянат кылып сындырбай,
Жакшы баксак кадырлап,
Береке берер өмүргө,
Биздин колдон өнгөн бак.

19/XI 1948
Чолпон-Ата

МУГАЛИМ

Билим менен көгөртүп,
Эстүү болсун деп тилеп:
Заманына жарашкан,
Жакшы балдар болсун деп

Тарбия берип тазартып,
Ырыстуу болсун деп тилеп,
Өлкөсүнө жарашкан,
Өткүр балдар болсун деп,

Жазгы сонун гүлдөрдөй,
Кооздонтуп гүлдөтүп,
Ууз талдай буралтып,
Ак кайыңдай бүрдөтүп.
Маңдайынан нур төгүп,
Күлө карап турган ким?
Ал -

Эмгеги көп ушундай,
Биздин асыл мугалим.
Бизге тирек күч болуп,
Алдыбызда турган ким?
Ал -

Мээнети көп ушундай,
Биздин алтын мугалим.

20/ХI 1948

Чолпон-Ата

ПИОНЕР КИМ

Жаш жеткинчек пионер -
Комсомолдун бөбөгү.
Кичи пейил, тартиптүү,
Тазалыктын өрнөгү.

Жаш өспүрүм пионер,
Комсомолдун бөбөгү.
Сылык мүнөз адептүү,
Жакшылыктын өрнөгү.

Жаман окуп мектепте,
Эне тилден «2» албайт.
Жооп айта албай жер карап,
Энесинен уялбайт.

Көңүл койбой сабакка
Жат жазуудан «2» албайт.
Жооп айта албай жер карап
Атасынан уялбайт.

Жок пионер «2» албайт,
Пионер деп ушуну айт.
Ача салсаң дептерин:
Жалаң «4», «5» жаркырайт.

Ошондуктан пионер,
Комсомолдун бөбөгү,
Кайсы жерде болбосун,
Барлык иштин өрнөгү.

20/XI 1948
Чолпон-Ата

ПИОНЕР ЫРЫ

Оттой күйгөн жалындап,
Биз:
Баатыр элдин пионерлери!
Ленин жолун кирдетпес,
Биз,
Келечектин ээлери!

Суудай аккан шарылдап,
Биз
Эркин элдин пионерлери!

Ленин жолун кирдетпес,
Биз
Болочоктун ээлери!

Аткан октой жалтанбас,
Биз:
Большевиктин эр балдары!

Ага жогун жоктотпос,
Биз
Болочоктун солдатты.

Кубанычка кулпунган,
Биз
Сонун элдин пионерлери!

Коммунизм куруучу
Биз
Коммунизм ээлери!

20/XI 1948
Чолпон-Ата

АНЕГДОТТОР, ЛЕГЕНДАЛАР

КАЙГЫ

(Илгерки бир мергенчиден)

Бир кедей туура элүү жашты басты,
Ошондо Чолпон деген уул тапты,
Булбулдай таттуу тили чыгар кезде,
Байкуштун жалгыз уулу каза тартты.

Саргайтты сары убайым өңдөн кетти,
Камалып жалгыз үйдө санаа чекти,
Ойдолоп түн үйкусуз ойлоп чыгат
Алдына бала ойногон кызык кезди.

Өткөргөн жаштык доорун замандашы
Тең-тушу бала күндөн чын сырдашы,
Жүр деди сергип капа кетирели,
Биз үчүн көл болду го көздүн жашы.

Замандаш досу анын мергенчи эле,
Ак бараң бош кетчү эмес мээлегенде.
Өзүнүн күндүк гана оокаты үчүн
Зыпылдап желдей учкан жерден жерге.

Эки дос, эки ат минип жолго аттанды,
Мергенчи далыга аскан ак бараңды.
Уулу үчүн жүрөгү ооруп убай чеккен
Досуна дүйнө күңүрт, жер караңгы.

Аралап калың токой кечке жүрдү,
Тыңшашты нечен мукам түркүн үндү,
О, дүйнө ай, жердин бети ый экен го,
Деп досу жараланып ыйлай жүрдү.

Бир жерден карап турса коён качат,
Байкуш ай жан талашып кандай шашат.
Шордууга жерде кордук аз келгенсип,
Асмандан куштар келип тырмакташат.

Кайгылуу досу көрөт жер зорлорун,
Кучсүздөр күчтүүлөргө кор болгонун.
О, дүйнө ай, бизге дагы күн берсеңчи,
Мынчалык таш боор болуп эмне болдуң.

Жүрүштү кечке чейин тоодо аң уулап,
Келишсе бир жайыкка каман турат,

Мергенчи ак бараңды сунар кезде
Асмандан күркүрөгөн үн угулат.

Мергенчи ак бараңды четке ыргытты,
Жүргүн деп досу менен мындай чыкты,
Карап тур өз көзүңө көрсөтөйүн
Жан достум сен көрө элек бир кызыкты.

Күркүрөк асмандагы экөө болду,
Экөөнүн каман экен торогону.
Энеси жар башында карап турат,
Баласы түз атылып сунду колду.

Бар экен бала бүркүт балалыгы,
Каманды алууга күч чалалыгы,
Бир буту жонго тийип, бири калып
Камандын ыгы кетип жара кылды.

Кыраанга кызыгы жок тим туруштун
Чапчыды бала бүркүт бир чоң устун,
Жетерлик душмандын да күчү бар го
Жонуна жулуп кетти бир жак бутун.

Тырмагы далай жерге батып калды,
Камандын жонунан кан атып калды.
Каруусу жаш бүркүттүн аздык кылып,
Талаада жан талашып жатып калды.

Асмандан зуулдап доош шукшурулду,
Күч топтоп эки канат куушурулду,
Каманды асманга лып илип кетип,
Бийиктен үйдөй ташка мээлеп урду.

Аздан соң бүркүт келип ташка конду,
Чиркиндин бар го шумдук ойлогону.
Кандуу жаш, баласына аза тартып,
Чув этип кайра учту тик жогору.

Асмандан аткан октой шукшурулду,
Ызалуу эки канат куушурулду.
Кайгылуу бул дүйнөдө жашоо бекер,
Дегендей ташка келип өзүн урду.

О, дүйнө досум сөзүн чын түрбайбы,
Мынчалык неге азап тырмак жайды.
Бала деп өлдү бүркүт сен жанымда
О, досум тегерегим терең кайгы.

Мергенчи жан досуңдун ушул айбы,
Турмуштун агылышы ушундайбы?

Улуу огу ак бараңдын оокат үчүн,
О, досум кызык эмес, кайгы, кайгы.

16/IV 1937
Жети-Өгүз

МҮНӨЗ ОЙНУ

Силер жок, биздер тентек бала чакта
Көк орой жашыл ыраң Көлтөр жакта,
Кадимки Кула мерген өзү сүйлөйт,
Болгонун төмөнкүдөй бир окуя.

Кең мейкин, үстү зоока, алды токой,
Чиркин жер, сулуу кыздай айбы жоктой,
Азуулуу, тырмактуулар оюн куруп,
Аркырап, күркүрөгөн чоочуп коркпой.

Бир күнү жата-жата зерикти да,
Жаш эмес өмүрү улуу токсон жашта,
Ээрчитип жалгыз уулун Кула мерген
Аң уулап мында келди жаасын тарта.

Мергендин бир ою бар төмөнкүдөй,
Эрке уулу, калбасын деп өнөр билбей,
Үйрөтүп мергендигин калтырсам дейт,
Күүгүмдөй өчөр кезде, батар күндөй.

Уулум дейт Кула мерген ушундай тур,,
Сен эми бала эмессиң эрдикке умтул,
Аркар көп, теке да көп, кулжа да көп,
Сен аткын, мен айдайын сонун учур.

Деди да жер таянбай желдей сызып,
Унутуп карылыгын, жаштай кызып,
Жок болду Кула мерген, шумдук мерген,
Зоокадан, аскалардан аттап зып-зып.

Ошол күн, ошол мезгил бир учурда,
Азуусу албарстан курч, чын кыл кыйма,
Эр каман торопоюн баштап чыкты,
Өнөрүн үйрөтмөккө ойлоп бу да.

Ар жактан калың камыш арасынан,
Жонунан чаар жүнү жаркыраган,
Күркүрөп жаш, карт жолборс келе жатты,
Ирмелбес көздөрү бар канталаган.

Аңгыча зоо жаңырып дүр-дүр этет,
Кең асман тең жарылып гүр-гүр этет.

Калдайып баласына жандап алып,
Чабыттап бир олжо издеп бүркүт келет.

Ар жандын, ар айбандын баласы бар,
Баарынын бул өмүрдөн талашы бар,
Эгерде колу жетип кубат келсе,
Дүйнөнү жалгыз ээлер чамасы бар.

Эмесе бул айтканым адил болсун,
Жаштарга маани берер тамсил болсун,
Көйкөлгөн көп сырга бай Көлтөр бети,
Ушул жер бардыгына далил болсун.

Биринчи сөздү улайлы азаматтан,
Жаш бала бугуп жаткан жанагы айткан,
Корс этип, бала каман сезе коюп,
Чалмакка жөнөп калды арка жактан.

Билбеймин атайыбы, же теккеби,
Карт жолборс, жаш жолборско белги берди,
Баланы каман эми чалар кезде
Жаш жолборс шып дей түшүп серпип кетти.

Жолборстон шонтип каман өлүм тапты,
Жаш мерген арка жагын карай калды,
Караса эр көкүрөк жаш шер турат,
Маңдайга мээлеп туруп атып салды.

Карт жолборс бул жорукка жини келип,
Айкырып жерди чапчып эпкинденип,
Күнөөсүз баласынын күйүтү үчүн,
Баланы жарып кетти эки бөлүп.

Аңгыча шек алгандай айкырыктан,
Кулжа айдап Кула мерген келип калган,
Түш курдуу, көз алдында укмуштуу иш,
Бала өлгөн, ал жер да кан, бул жер да кан.

Чал ыйлайт туш-туш жагын шашып карап,
Бет бойлоп, жолборс качып бара жатат,
Атты эле тийбей калды, бирок жолборс
Аскадан учуп өлдү боюн таштап.

Ал учту баласынын азасы үчүн,
Таанытып чын өрнөгүн эрктин, күчтүн,
Армандуу Кула мерген өзүнчө аң-таң,
Турмушта жаза атканы биринчи күн.

Жанагы кыл кыйма тиш кара каман,
Баятан баарын билип байкап турган,

Мергенден кун алууга чуркап калды,
Дугдуңдап, түз качырып туура жактан.

Ким билсин аядыбы азаматты,
Эл айтат, өзүң талда, чынбы калппы,
Мергенге болушкандай күр дей түшүп,
Каманга бала бүркүт тырмак салды.

Бир колу бата түштү калың жондоп,
Кармады бир түп талды да бир колдоп,
Карт каман күчтүү эмеспи, жулуп кетти,
Жонуна бала бүркүт бир колу орноп.

Эң ылдам, бир дегенче убак өтпөй,
Кичирип, куушурулуп дал көөкөрдөй,
Каманды ата бүркүт илип алып,
Жөнөдү көтөрүлүп көктү көздөй.

Уламдан-улам бийик-бийик учуп,
Күн ыйлап, бороон боздоп, улуп-уңшуп,
Каманды тырмагынан коё берди,
Таамайлап, зоока ташка болжоп туруп.

Антти да кайра ылдыйлап жерге конду,
Камандан кек алганга көңүлү толду,
Бирок да баласы үчүн кайра атылып,
Бир тийип зоока ташка күм-жам болду.

Айрылып Кула мерген баласынан,
Кош жолборс, кош каманды олжо кылган,
Бат эле бала зары унутулду,
Бирок да жаза атканга дайым аң-таң.

27/XI 1944

ЫСЫК-КӨЛ

Бул жерди аманында кимдер көргөн?
Көргөндөр көр эркине небак көнгөн.
Эл айтат: миң дарбаза, кырк капкалуу -
Калмактын шаары эле дейт, көркөмдөлгөн.

Бийликте кан сурагы калыс болбой,
Каңтарып калк ырысын такыр койбой,
Соруп жеп, жегени үчүн чыгым салып,
Жазалап күнөөсүздү ойлогондой.

Ошондо калк ичинен бир Кары адам,
Алсызга райым сурап ханга барган:
«Аз жумшап, эл сообуна кара» десе,
Хан анын бир жак көзүн оюп алган.

Ал Кары ачууланып үйгө келген,
Мындай деп, кемпирине буйрук берген:
«Токтоосуз балдарды алып тоо таяндын
Көрүнбөй айсыз күндүн түнү менен».

Муну айтып, жерде жаткан кетменди алган
(Шамдагай, жаткан аяр, жаткан балбан)
Суу берген бүт шаарга жалгыз кудук,
Жанына шол кудуктун басып барган.

«Айрылгыс мискин шору-шор болгон соң
Адилсиз хан амири зор болгон соң,
Жокчулук, ачкалыкта өрттөнгөнчө,
Шаардын жер үстүнөн жок болгону оң».

Деп Кары шаты салып түшүп келген,
(Качууга шүдүңкүтүн белендеген)
Кудуктун каканагын жара коюп,
Сел жасап тоого карай чыга берген.

Күр этип кудук суусу бирден каптап,
Алаамат селге батып барлык жан-жак...
Эртеси күрпүлдөгөн Көлгө айланган
Толкуса буурул толкун, көбүгү аппак.

8/XI 1948
Чолпон-Ата

КУУ КУМПАЙ

Азуулунун арстанына алдырбас,
Айткылачы эр ителги кимден пас?
Салышканда салмагы өйдө болгон соң:
Бүркүт баатыр ителгиге катуу кас.

Бир заманда.. Ушул Арпа талаасы,
Боз түшкөндөй асман-жердин арасы,
Боз түшкөндөй бозорсо эгер абасы,
Болжогондо күз мезгил го чамасы.

Болгон өңдүү балбандардын согушу,
Зоболу зор зордукчунун зору ушу...
Барган сайын аянычтуу угулат
Ителгинин баркылдаган добушу.

Ал айланат, асманды чарк айланат,
Бир нерсеге эрдик эрки байланат.
Ыйлайт баатыр, бирок кулча жалынбайт,
Жалынбаса, көңлү кантип жайланат?..

Айланганын эч ким ойго албаган,
Калдаң этип көтөрүлдү бир караан,
Ал эр бүркүт... албарстай курч тумшугун
Ителгинин балдарына кандаган.

Учат, сызат, кекке канып шаттанат,
Кек канынын таттуусуна мактанат.
Жердеги адам, көктө теңри алдында
Бул кылганым баатырлык деп актанат.

Буга ителги ичиркенген окшоду,
Көктү айланып шаңшыганы токтолду.
Балдарына аза күтүп болгон соң
Кай жаккадыр караан үзүп жок болду.

Кетсе келер, кездемеги бар бул турмуш
Кемтик дүйнө кеңдигине болор туш.
Чай кайнамдай мезгил өтөр-өтпөстө,
Пайда болду көктү жарган бир добуш.

Күркүрөгү жерди ордунан козгоду,
Күткөн өңдүү күч бийлиги ошону,
Эр бүркүттү муштумдай боз бир нерсе,
Шуу дей түшүп серпип кеткен окшоду.

Бүркүт жатты, кара жерде калдайып,
Как бөлүнүп канаттары далдайып,
Бир тебүүдөн тең бөлүнүп чалгыны
Колу сынып жаны кетип шалдайып.

Эрлер-эрди каран түнгө урунтпай,
Колдойт тура, керегинде, унутпай...
Карап туруп күркүрөк үн өчкүчө
Карыялар: «Ушул дешти Куу Кумпай».

8/XI 1948

Чолпон-Ата

БАЛТА ЖУТАР (ТАЗ ЖОРУ)

Таз жорунун жумурткасы зоокада,
Уя салат миң жыл жаткан муздарга,
Кай жакадыр каңгып учуп кетет дейт,
Болжол кылып, кайра барар бир маалга.

Балапанга жан киргенче кыбырап,
Бөгөт болуп үч күн жатат жылтырап,
Адам көрбөй ал шартынан өткөндө:
Үч күн жатат күчүк болуп кыңшылап.

Адамзатка кез келишсе бул доору,
Ойлогондой табар эле олжону...
Көзгө түшпөй, алты күндөн өткөн соң:
Балта жутар баягы эле таз жору.

8/XI 1948

Чолпон-Ата

ДОМОНУН КЫЗЫ

Тең карап, айгинелеп актай агын,
Дааналап катка салып агын анын,
Айтылган уламыш сөз болсо дагы,
Угалы кушка тилмер Кыз баянын.

I

Кезинде кызы да өткөн, Домо да өткөн,
Сермесе колго түшпөй эрк көксөткөн.
Күн бүтүп, Домо карып калган кезде,
Калкына мына мындай сөз көрсөткөн:

Асманда бүркүт шаңшып үйдү айланат,
Добушун Домо жерден байкай калат:
«Э балдар бул баягы Сарежи экен»
Деп анан калдырканын урат, кагат...»

Кете албай көктө бүркүт бул белгиден
Эрчитип балапанын түшүп келген,
Караса: туура отуз жыл салып жүрүп
Домо чал азат кылган Сарежи экен.

Өмүрлүк айрылышып асыл колдон,
Сарежи кеткенине төрт жыл болгон.
«Карыдың, жаныбарым, кош» деген соң
Соңку ирет өтсөм деген ушул жолдон.

II

Домодон эркек болбой, бир кыз калат,
Не чара? Кыз болсо да болор канат.
Өзүнүн көзү тирүү бар чагында,
Оокаттуу жерге берип канааттанат.

Кыз эркин жазмыш оту ысытпаган,
Эрчитип, элиркетип кызытпаган.
Барган жер, дөөлөткө шай болгон менен,
Куш салуу сөөлөтүнө кызыкпаган.

Ошентип жыл артынан жылдар өтөт
Адаттай: сайлар кургап, кырлар көктөп.

Домонун ыраактагы кызы үстүнөн:
Армандуу күндөр учат, нечен көп-көп...

Бир күнү бир себептен иши кылып,
Акеси келинине көңүлү жылып: .
«Я балам, кимди көрүп иттер үрөт?
Деген соң: «Карап көрчү сыртка чыгып».

Келини кайра кирип жооп берет:
«Карадым. Үч бүркүтчү бизге келет,
Бири шат, биринде чоң өкүнүч бар,
Биринде күчтүү күйүт тереңденет».

Акеси: «Туюнтуп айт, балам маган»,
- «Бүркүтү сүйүнгөндүн калтар алган,
Бүркүтү өкүнгөндүн жазып калган,
Бүркүтү күйүнгөндүн кур калтырган...»

Үчөөнү аттан алып, эшик ачып,
Колдогу сый тамакты төгүп, чачып,
Чечилип сыр сырдашып олтурганда
Окуя жогоркудай болгону ачык.

Эртеси бүркүтчүлөр аттанарда:
«Акебай, айтканымды жаман алба,
Бүркүттүн үчүнчүсүн сатып бергин,
Дал ошол жаманы үчүн мени карга».

Акеси бул буйрукка кантип барбайт?
«Сат баатыр, мунуңду» деп, жакын жандайт,
Багжаңдап өкүнүчтүү бүркүт ээси:
- Бекер ал! Бекер ал! деп жаны калбайт.

«Жок аке - дейт келини, анткен болбос,
Ызатка качан болсун убал жолдош.
Эң кеми: айгыр үйүр жылкы бергин,
Бүркүттүн ошондо да куну толбос».

Ээсине айтканындай жылкы айдатты,
Ээ бербей бүркүтчүнү ай-кайлатты,
Эң мурда: «Шылдың кылып жүрбөсүн» деп,
Андан соң көңүлү канып көз жайнатты:

Акеси: «Бул бүркүттүн өнөрү эмне?»
Дегенде берген жообу мындай эле:
- Бул бүркүт, биринчи ирет мен бүркүт деп,
Үмүтүн биринчи ирет сермегенде:

-
Түз тийип, таамай мыкчып каман алган,
Каманга каарданып тырмак салган.

Ошондо жалын бүткүл жутуп ийип,
Ошол жал коё болуп катып калган.

Эртелеп ак боз бээни союу керек,
Казысын бөлүү керек үчкө теңеп:
Табактай, аяктайдан, чыныдайдан,
Сугунтуп, коё түшөр күнгө ченеп.

Түшкөн соң көкүрөктөн каман жалы,
Бүркүттүн башкача эле каранганы,
Дейт анда Домо кызы: Бул бүркүттү,
«Төө комдот» деп атайбыз мындан ары.

«Төө комдот» деп атайбыз деген себеп:
Бул бүркүт көргөнүн бүт терип берет,
Жайылып чалгын салып учкан жакка,
Түрүлө төөнү комдоп барыш керек.

Күн санап арбый берсин элдин саны,
Кошулуп жаңы санга улам жаңы,
Анткени - эл канчалык арбын болсо:
Бүркүттүн ошогон тең келер табы.

Эртеси, айткан шартты көңүлгө ала,
Чер жазып канмак үчүн бир санаага,
Тандалган кырк жигитти жанына алып,
Жайылып күйөө чыкты кең талаага.

Сайрандын ушул болуп жан эрмеги,
«Төө комдот» албаган жок эмнелерди...
Карышкыр, түлкү, кулжа, текелерди
Ар жүздөн, жүз ашырып бере берди.

«Төө комдот» илбирс алды, кабан алды,
Умтулуп мырза күйөө салганды алды.
Жаркылдап ат туягы калган жерде:
Күйөөгө: урмат, сыйлык, атак калды.

Бир күнү... ой жорубай эч шумдукка,
Бак - дөөлөт жете тийип ак булутка...
Байкоосуз Домо кызы карап турса,
«Төө комдот» коно калды туурдукка.

«Акетай, болор бир иш болгон экен»,
Деп алып, анан сурап акесинен:
- «Кеткен эл, бүгүн аке арбын беле?»
- «Жок балам! Балам менен бешөө кеткен!».

- «Кудурет күйүтүү күн салган тура,
Салтанат сайран күнү жалган тура,

Чабытта эрдик анты канбаган соң,
«Төө комдот» бешөөн бирдей алган тура.

Деп анан, баш тарта албай эрдик анттан,
Кайгырып ичтен күйүп, кыял тарткан.
Бүркүттү кармап туруп, балта менен -
Колунун ортоңкусун кыя чапкан.

Кош энди бир болор иш болгон экен,
Кир күнөө сенден кетпей, кетти менден.
Шертиң ак, жаныбарым аман бол деп,
Бүркүттү азаттыкка коё берген.

9/XI 1948

Чолпон-Ата

КАЛП АЙТУУ

Шодокондой көзү ачык жок тубаса,
Шокең эмес, жалган сөзгө кунаса.
«Кече күнү бүркүтүңүз эмне алды?»
Деп атайы теңтуштары сураса:

«Сары жондон түлкү көрдү тик салды,
Шашпай туруп оң колуна бирди алды.
Боз кыядан кайып өтө берерде,
Бир түлкүнү сол колуна кармады.

Көк кайкыдан да бир түлкү кызарды,
Аны жакең тумшугуна кыстарды.
Ак түзөңдөн көрө коюп да бирин,
Кыбың-кыбың эки көзүн кысарбы»...

10/XI 1948

Чолпон-Ата

АЛДАР

«Алдар!» - деди Көсөөгө бир жай адам:
«Сага алдаткан эси жок кандай наадан?
Кыйын болсоң алдачы кана мени?
Элди алдаган алдоону көрсөт маган!»

«Аттиң!» деди Көсөкең анда аган:
«Менин алдар баштыгым үйдө калган»,
«Андай болсо, алып кел сен, баштыгыңды»
Минген атын Көсөөгө бере салган.

Алдар атка шап ыргып минип алган,
Алдар деген атынын неси жалган?
«Алдайт деген тууганым ушул болот»
Деп атына камчы уруп кетип калган.

11/XI 1948
Чолпон-Ата

МАРТЧЫЛЫК

Жоомарттан-жоомарт чыкпас Атантайдай,
Акындар мактоого алган сайрай, сайрай,
Жашы өсүп эр жеткенде не болду экен?
Айтышат уламышта аны ар кандай.

Жатканда бешигинде ээ-жаа бербей,
Кайда али ымыркай кез, бирге келбей,
Тили жок айтам десе, кандай кылсын?
Элиркеп ыйлай берген эмчек эмбей.

Бирөөнүн бир жетимин таап келип,
Эненин бир мамасын ага берип,
Экөөнү бирдей алып эмизгенде
Атантай жыргай түшкөн, эрип, кеңип.

11/XI 1948
Чолпон-Ата

ШУМКАРДЫН ТУУЛУШУ

Баласы ителгинин-Шумкар делет,
Асманда өзүмсүнөт алгыр мен деп.
Алыскы суук жакка жазда кетип,
Шуулдап күзгү үшүктө кайра келет.

Жашоодо өмүр жолун канга маштап,
Тукумун туура өстүрүп, туура баштап.
Жол кезет, зарлап тапкан жумурткасын
Кароосуз кышкы аязга уч ай таштап.

Көңүлүңдө эсеп кылып ай эсебип
(Аскада бир мерзенти бар экенин)
Өзүндөй шумкар кылып алып кетет
Ким билсин жүз жыл да анан бир келерин/

11/XI 1948
Чолпон-Ата

УУРУЛУК

Илгери атыккан бир ууру чыккан
Умтулса умтулганын алып чыккан.
Калсын деп бул өнөрүм өз уулума,
Деп ойлоп: өзүмдөй бир болсун сырттан:

- Э, балам эр жигитке өнөр керек,
Ал өнөр мен болбосом кимден келет!
Уурулук - өнөр алды, билген эрге,
Сен али балапансың жетиле элек.

- Эмесе үйрөнүп кал, мени кара,
Бактагы уя баскан сагызганга
Атакең шырп дегизбей чыгып барып,
Байкап тур жумурткасын уурдаганда.

Айткандай бакка атасы чыгып барды,
Чочутпай уядагы сагызганды,
Билгизбей, басып жаткан жумурткасын
Атасы ошол замат уурдап алды.

- Тос балам калпагыңды - деген кезде
Дейт, уулу: - ай, атаке, өзүңдү эсте!
Караса кийип турган дамбалы жок,
Болобу анын уулун ууру дешке?

11/XI 1948
Чолпон-Ата

ЖАМАН КӨЗ

Илгери
Ырым болгон кыргызда
Балдарын
Жаман көзгө көргөзбөс.
Өткөн экен бир кезде,
Кыргыздан
Туякбай деген жаман көз.

Туякбайды биздин эл,
Жан алгычтай жек көргөн.
Жек көрүүнүн себеби,
Анын
Караганы мүрт өлгөн.

Эркелетип жаман көз,
Карап койсо бала өлгөн,
«Жакшы экен - деп, - жаныбар» -
Тиктеп койсо жаман көз,
Нечен күлүк ат өлгөн.

Көрүнө калса карааны:
«Туякбай келе жатат» - деп,
Балдарын бекем жашырган.
Көзү тийип калбасын.

Өндүү-түстүү эле деп,
Келиндерин качырган.

Ал эмес бир топ дубалчы,
Дубалын жаңы бүткөрүп,
Анын сонун көркүнө -
Нечен-нечен күч кетип.
Көңүл тоюп ишине,
Карап турса байкоосуз
Туюкбай өтүп баратып;
«Жакшы экен го» - деп койсо,
Дубалы
Кулап кеткен күр этип.
Ошондуктан Туюкбай,

Тура калып таң заардан,
Төрт саат көзүн ирмебей,
Кара ташты караган.
Ташка күчүн кетирип,
Чоочун катын-баладан,
Эми туура болор деп,
Атка минип калк ичин -
Анан,
Аралоого жараган.

13/XI 1948
Чолпон-Ата

ЖЕР АЛБАГЫР

Ар адамга нээти жат,
Кесиби ууру, сөзү ушак
Сөзү ушак,
Бузуку, арам кишини,
Көптү билген карылар:
«Жер албайт» деп сөз кылат.

Андай адам өлгөндө,
Ажалына келип дарт:
Көмөлү деп көр казса,
Кагыраган таш чыгат.

Илгери бир заманда,
Алакөз деген бар экен.
Кылган иши кыянат,
Ойлогону кара экен.

Байкушка кылып зордугун,
Акысын жеп момундун,

Ушак айтып, калп сүйлөп,
Малын уурдап шордуунун,

Ак санабай бир жанга,
Көрканачтай күркүрөп,
Жамандык жагын кынадай,
Бай жашаган дүркүрөп.

Ажал жетип, күн бүтүп,
Кийин ошол өлгөндө,
Ак тилегин парс кылып
Калк жыйылган көмгөнгө,

Казган жерден таш тосуп,
Кетмен, күрөк сынат дейт,
Же болбосо суу оргуп,
Бака, жылаан чыгат дейт.

Нечен түрлүү айла издеп,
Амалдан амал талаша,
Эптеп коюп эртеси,
Көрүн келип караса:

Жийиркенип көмгөнгө,
Көрүн түртүп салыптыр,
Алакөздү жер албай,
Алыс бүркүп салыптыр.

Кайра көрүн жаңыртса.
Кара сөөгүн ыргыткан,
Эки жолдун кошконго,
Ырым кылып мал союп,
Ыйлаган соң калың журт,
Жер ачуусун тынчыткан.

13/XI 1948
Чолпон-Ата

КЫДЫР, БАКЫТ

Ар адамдын башына
Айланып кыдыр үч келет.
Дубана, касың, жолоочу
Ууру болуп кубулуп,
Билгениндей түрдөнөт.
Үйгө келген ким болсун,
Ырайым кылсаң көз карап,
Кызыр даарып өзүңдү,
Ырыска толот ар тарап.
Бакыттын өңү жыландай,

Бирок, такыр карабайт.
Кылчайып койсо кокустан,
Бакытка баткан жыргалды айт.
13/XI 1948
Чолпон-Ата

КАШАБАҢ

Арстан айтат «мен эр» деп,
Анда:
Кабылан чыгат бакырып,
Анда да эмес, мында эмес,
Чынында:
Карышкырда баатырлык.

Качырганын кайсаган
Мунун:
Кулк-мүнөзү жакшы эмес,
Жалгыз-жарым адамга
Кашабаң:
Кол салуудан каршы эмес.

Капканга түшсө жаңылып,
Ал:
Үн чыгарбайт каңкылдап,
Чабылып калган тарабын
Кемирп жеп алат да,
Бошонуп
Кете берет заңкылдап.

Карышкырдын тукуму аз,
Себеби:
Өмүрүндө бир тубат.
Тууган кезде жатынын
Кайра өзү -
Жеп алат дейт бу чунак.

Колго түшсө кокустан,
Адамзат:
Кандай кордук иштетбейт!
Капаска салып тирүүлөй, -
Терисин тетир сыйырса:
Ошондо:
Канын тартып бүлк этбейт,

Терисин сыйрып тирүүлөй,
Анан -
Жылаңач коё бергенде:
Чуркап барып көп жерге

Ошондо да жыгылбай
Чочоюп,
Олтуруп өлөт эр неме!

Тайбас, илбирс деген бар,
Баянжабыр берен бар,
Кимиси:
«Мен баатыр» деп мактанбайт!
Баары келип чынында
Чын баатырлык жагынан:
Кашабаңа жете албайт.

13/XI 1948
Чолпон-Ата

ЖЫЛ ТАЛАШУУ

Адамзаттын өмүрүн
Жазмыш койгон эсептеп,
Ошондуктан өлчөлүү
Биринчи ирет жыл келет.

Биринчи ирет жарыкка,
Жакын басып жыл жылат,
«Мен жыл башы болом» деп,
Айбанаттар сөз кылат.

Жармы кара, жармы аппак,
Күнгө минип жыл жылат,
Мурда көрсөк кимибиз,
Ошол болсун жыл башы,
Деп айбандар сөз кылат.

Мына ошентип өз ара,
Жыл талашып чырлашты,
«Менден ким чоң» дегендей,
Көп кенебей төө басты...
Кирип алган капкачан
Кулагынын ичине,
Көрө коюп биринчи
Чычкан болду жыл башы.

13/XI 1948
Чолпон-Ата

ЧИЛДЕ

Жердин жарык бетине,
Биринчи чилде келгенде,
Баарыдан мурда жолугуп:

Уй, кой, жылкы жана төө
Төртөө көрүп калыптыр
- Жоготуу керек чилдени
Мунун катуу киргени,
Жаман экен билгени,
Дешип акыл салыптыр.

- Кана муну ким басат?
Деп масылат кылганда:
- Мен басайын курдаштар,
Деп өтүнөт жылкы анда!

- Жок, сеники туура эмес,
Уй баарыдан аксакал,
Биринчи жол уйдуку,
- Бар чилдени басып кал!
Уйга буйрук берген соң
Мына ушундай деп чечип:

Мактангансып уй мырза
Жер үстүнөн чилдени
Жоготомго дегенсип,
Жүгүрүп келип алыстан
Баскан кезде, Чилде акең
Тилигинен туяктын
Чыга качты бурт этип.

- Кап, мен бассам чилдени,
Жердин жеткен түбүнө -
Житкире басат элем деп,
Жылкы ыйлап алыптыр,
Уйдан кетип чалалык
Ошол күндөн ушул күн
Чилде -
Жер үстүндө калыптыр.

13/XI 1948
Чолпон-Ата

Баланын эне өбөгү,
Эненин бала жөлөгү.
Жигиттикке жеткиче,
Баласы -
Энеден жапа көрбөдү,
Карып кетти энеси,
Эринин -
Көп болсо керек өлгөнү,
«Ушундай кылсам энекем
Кечер бекен ак сүтүн»

Деп баласы, энесин -
Мекеге -
Жөө көтөрүп жөнөдү.
Бара жатты шартылдап,
Кээде -
Чапкан атка теңеле:
Жолуга калып бир адам,
Калаадан чыга бергенде:
- Э чырагым, бул эмнең?
- Энем болсун, өз энем?
- Жол болсун?
- Кечеби деп ак сүтүн,
Мекеге жете бармакка
Үйдөн чыга жөө келем.

- О акылы жок, кем неме
Сен бала экенсиң дагы эле,
Арылам десең күнөөдөн:
Кадыр билер эмгектеш
Эр таап бер энеңе!
Баласы,
Энесин ыргытып ие жаздады:
Энеси:
- А...а... айланайын
Аны билчү уул кайда?
Дегенде.

17/XI 1948
Чолпон-Ата

Себеп болор бекен деп,
Оору деген бетбакка,
Кара улактын өпкөсүн,
Садага кылып чапмакка,

Бейшембай менен Дүйшөмбай,
Улак союп жатышты.
Бакалоорго кол салып,
Терисин сыйрып, тартышты.

Колун салган Дүйшөмбай
Өзү шашма эр экен,
Урунбай койсо өпкөсү:
- Ээ, айланайын, Бейшембай,
Кудай үрсун калп айтсам,
Бул улак:
Өпкөсү жок неме экен!

17/XI 1948

Чолпон-Ата

Аялына күйөөсү,
Ачуулана калганда,
Каяша айтчу аялы:
Актыгыма антым бир -
Ок аттаймын, тап, кана!

Ишендирчү күйөөсүн,
Таттуу сүйлөп эбиреп.
Каргана койчуу, жаңылсам -
-«Атам эрим болсун» деп.
Айтканына ишенип,
Чынында аппак ой менен,
Бир күнү келип күйөөсү-
Аялын туштан шаштырат.
-Бол сыртка чык, иш жаман
Тиги айылда:
Бирөө ок аттоого чакырат.
Чуркап чыгып аялы,
Күйөөсүнө учкашат,
Чын пейилден күйөөсү:
Тез жетели деп шашат.

Мингени жорго ат болуп,
Орто жолго келгенде,
Бир кечмеден жаңы эле
Шартылдап өтө бергенде:

Аялы айтат эрине:
- Я, берекем!
Ок аттай турган аял:
Бир жаңылып койсо,
Эчтеке болбойт дешет ээ...
-Эчтеке болбойт деп эри,
Чу! - дейт атын темине.

Жайылган малдар көрүнүп,
Айылга кирип келгенде:
Орто суудан шартылдап
Эми кече бергенде:

Аялы айтат эрине:
-Я, берекем!
Ошол ок аттай турган аял:
Эки эле жанылып койсо,
Эчтеме болбойт дейт ээ...
-Ооба, - дейт да күйөөсү,
Чу! - дейт атын темине.

Ок аттай турган айылга,
Жете кирип келгенде:
Чоң кечмеден шартылдап
Кечип өтө бергенде,

Аялы айтат эрине:
-Я, берекем!
Тиги, ок аттай турган аял дейм,
Үч эле жаңылып койсо,
Эчтеме болбойт дейт ээ...
Белгилүү го андан соң,
Эринин берер жообу эмине?...

17/XI 1948
Чолпон-Ата

Өңгө жалган, өлүм ак,
Өлүмдүн адил бийлиги,
Аябайт асыл жаныңды,
Карабайт алтын киймиңди.

Бактылуу барат баш ийип,
Мансапкор барат үшкүрүп,
Аракеч барат темтеңдеп,
Асмайчы барат чүчкүрүп.

Ошондо:
Жаакка чуу дедире бир коюп
Үңкүр-накир жаракун¹

Сурагына алганда,
-Эй, күнөкөр, ойгон деп
Күрсү менен салганда.
Асмайчы:
Тура калат селт этип,

Сезилбей,
Келген өлүм, жаткан көр,
-Мен чатагыңды билбеймин,
Келе,
Бир атым асмай бере көр.

17/XI 1948
Чолпон-Ата

1. Жаракун периште.

Бул айтылуучу кеп,
Шаршенбай кеби,
Ар нерсеге анын сонун эби.
Бир жакка сапар баратып,
Аты жүрбөй калганда
Арылбай али жолдун теңи.
Атынан түшүп
Ээр токумун алып,
Чогултуп таңып,
Анан аны далыга салып,
Өзү көтөрүп алып,
Атына жайдак минип,
Кайра кете берди,
Бирөө жолдон чыгып,
-Э, Шаке, мунуң кандай - десе;
-Атым баспаган соң
Ээр токумун көтөрүп алдым деди!

17/XI 1948
Чолпон-Ата

ТҮШҮНҮКТӨР

«Биздин жер», «Темир жол», «Таңда», «Менде» - «Таңдагы ырлар», (1935), кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» (1954) жыйнактарында басылып чыккан. «Жеңиш нуру» - «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

Кийинки жыйнактарга кирген эмес.

«Эмгек жазы» - Биринчи жолу «Ленинчил жаш» газетасынын 1932- жыл, 17-апрелдеги санында жарыяланган. Кийинки жыйнактарына киргизилген эмес. Мында газета боюнча берилди.

«Шамалга» - «Тандалган ырлар» жыйнагына, кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарына киргизилген. Мында акыркы жыйнак боюнча алынды. «Эркин кыз», «Түндөгү үн» - «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Кызыл учкучтар» - Бул ыр «Кызыл Кыргызстан» газетасынын 1933-жылы 16-октябрдагы санында жарыяланган. Кийин «Таңдагы ырлар» жыйнагында да берилген.

«Жүр, жолдоштор» - Биринчи жолу «Кызыл Кыргызстан» газетасынын 1933-жылы 16-августтагы санына жарыяланган. Кийин «Таңдагы ырлар» жыйнагына басылат. Мында акыркы басылышы боюнча берилди.

«Тап коргоочу болобуз» - Биринчи жолу «Кызыл Кыргызстан» газетасына (1933-ж, 29-октябрдагы санында) жарыяланган. Буга газета боюнча киргизилди.

«Жаңы уул» - Бул ыр «Тап коргоочу болобуз» деген ырдын уландысы. «Кызыл Кыргызстан» газетасына (1933-ж, 19-ноябрдагы санында) жарыяланган.

«Акын Жоомартка» - «Таңдагы ырлар» жыйнагына чыккан. «Миллиондор» - Биринчи жолу «Кызыл Кыргызстан» газетасына (1934-жылы 5-сентябрдагы санында) «Миллиондор жок дешти» деген ат менен жарыяланган. Кийин «Таңдагы ырлар» жыйнагына «Миллиондор» деген ат менен басылат. Мында акыркы басылышы берилди.

«Бийик жерим», «Жолдошторум менен», «Жолдо», «Чайханада», «Правда», «Сага», «Жашчылык», «Келечекте», - «Таңдагы ырлар» жыйнагында чыккан.

«Алтымыш беш» - Бул ыр 1934-жылы күз айларында кыргыз элинин турмушунда биринчи жолу Айыл чарба институтун бүтүрүп чыгышкан алтымыш беш жаш адиске арналган. «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган. Мында ушул жыйнак боюнча берилди.

«Чапаев» - Кыргызстанда биринчи жолу уюшулган кыргыз полкуна (Киркав полкуна) арналган. «Таңдагы ырлар» жыйнагында чыккан.

«Партбилет», «Курбуларыма» - «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Жаңы тескей» - «Жылдыздуу жаштык» ырлар жыйнагында чыккан.

«Түштүктөн сулуу таң атты», «Пахта талаасы», «Теңтуштарыма» - «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Таңшыр булбул», «Фрунзе», «Бүгүн» - «Таңдагы ырлар» жыйнагына чыккан.

«Чоң күйүт» - Бул ыр 1935-жылы совет элинин белгилүү мамлекеттик ишмери В. В. Куйбышевдин дүйнөдөн кайткандыгына байланыштуу жазылган. «Таңдагы ырлар» жыйнагына жарыяланган.

«Биз Ленинсиз», «Гүлүмө», «Уктарымда», «Бир түнү», «Өзүм» - Бул ырлар «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Жолдош Киров» - Бул ыр 1935-жылы Совет элинин көрүнүктүү ишмер уулу С. М. Кировдун душмандардын колунан мерт болушуна байланыштуу жазылган.

«Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Ойгонордо» - «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Кубанам, бирок айбым бар» - Бул ырды акын 1935-жылы Фрунзедеги Педагогикалык техникумду бүтүрүп чыккан замандаштарына арнап жазган. «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Мен өз жүрөгүм менен», «Жашчылык, кош», «Командир кыргыз», «Ачуума», «Жакында», «Кагазыма», «Сыяма», «Каламыма», «Сүйүү», «Эми бир келгенче», «Учкан булбулга» - «Таңдагы ырлар» жыйнагында басылган.

«Окуу мага», «Төрт жылдан кийин» - Бул ырлар акын шаарда окуп жүрүп, бир нече жылдан кийин элине учурашууга барган мезгилде жазылган «Жылдыздуу жаштык» ырлар жыйнагында басылган.

«Маяковскийге», «Бир жолдошума», «Ой, жер ай!» - Бул ырлар «Жылдыздуу жаштык» ырлар жыйнагында басылган.

«Шумкарга» - «Чолпонстан» ырлар жыйнагында чыккан. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына басылган. Бул басылышында жазган жылы 1940-жыл деп түзүүчү Ш. Үмөталиев тарабынан туура эмес көрсөтүлгөн. Автордун өзү барда чыккан «Чолпонстан» жыйнагы боюнча 1936-жыл болгондуктан, 1936-жылкы ырларына киргизилди.

«Гүл менен куш», «Курбуларга» - «Жылдыздуу жаштык» ырлар жыйнагында басылган.

«Жаз келет миң бир кулпура», «Сен жана мен», «Музыка», «Акыркы балалыкка», «Сүйүктүү түн», «Таң атарда көл бети», «Түнкү кайык» - Бул ырлар акындын «Чолпонстан» жыйнагында басылган.

«Боз үй» - «Чолпонстан» ырлар жыйнагында «Боз үй» деген ат менен басылган. «Кызыл Кыргызстан» газетасынын 1937-жылы 15-октябрдеги санында ырдын 108-сапка чейинки тексти «Мүрзөдө» деген ат менен жарыяланат. Мында «Чолпонстан» жыйнагындагы текст сакталды.

«Билинбеген үч мезгилге», «Дүйнөгө көз кароо», «Портретке», «Сулуулукка», «Сезчи сулуу», «Чын сүйгөндүн сулуусу», «Бешик ыры», «Булбулдун биринчи үнү» - «Чолпонстан» жыйнагында басылган.

«Жолум» - Бул ыр «Ленинчил жаш» газетасынын 1937-жылы 27-марттагы санына жарыяланган. Мында ушул басылышы боюнча алынды.

«Күндөр жөнүндө лирика» - «Ленинчил жаш» газетасында (1937-жыл 18-октябрь) жарыяланган. Кийинки жыйнактарга киргизилген эмес. Мында газетага басылган тексти берилди.

«Мен өзүңдү сүйгөнүмө кайгырам», «Жумушчу деген ким», «Келсем турат мен туулган жер тамым», «Үстөл үстүндөгү күзгү», «Бал», «Нан менен акчанын мелдешти», «Туурамчы туурамчыдан майда туурап», «Сүйлөшүү» - Бул ырлар басма бетине жарыяланган эмес. Кыргыз ССР Илимдер Академиясынын фондусунда сакталып турган автордун өз кол жазмасы боюнча алынды. (инв. № 1607).

«Санаам» - Ыр биринчи жолу «Советтик адабият жана искусство» журналына (1940-ж, № 10 санында) басылган. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына да жарыяланган. Бул жыйнакта жазылыш датасы 1940-жыл деп берилген. Кол жазмада 1939 -ж, 30-ноябрь болгондуктан, мында ушул дата коюлду. (Инвен. № 1607)

«Чыр талаш, октуу, оттуу күндөр бүтсө» - биринчи жолу жарыкка чыгышы. Акындын кол жазмасы боюнча алынып киргизилди. (Инв. № 1607).

«Бир айлык дем алышта», «Түн жарык, түшкөн ийне табылгандай», «Кой - Сарыда эс алышты көп балдар», «Койчунун ыры», «Түнкү күзөт» - Бул ырлар автордун кол жазмасы боюнча киргизилди. (Инв. № 1607).

«Жер жүзүнүн картасы» - Биринчи жолу. «Советтик адабият жана искусство» журналына (1940-жыл, № 10-санында) чыккан. «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында экинчи ирет басылат. Датасы кол жазма боюнча берилди, тексти журналдан алынды.

«Көбүктөнгөн күлүк аттай аркырап», «Мингенин алтын ээрдүү күлүк салт ат», «Жаңы тамдар», «Биз», «Шаарымдын бир учунан бир учуна карасам» - Бул ырлар «Ата-Журт» аттуу ырлар жыйнагында (1958-жыл) биринчи жолу басылган. «Ата менен эне эң кичүү баласын жакшы көрөт» - Бул ыр Батыш Украина менен Батыш Белоруссия Советтер Союзуна кошулгандыгына байланыштуу жазылган. «Советтик адабият жана искусство» журналына (1940-ж, № 10-санында) жарыяланган.

«Жайлоо» - Бул ыр биринчи жолу «Кызыл Кыргызстан» газетасынын 1940-жылкы 27-марттагы санында жарыяланган. Экинчи жолу «Советтик адабият жана искусство» журналынын 1940-жыл, № 10-санында басылган. Жыйнактарга киргизилген эмес. Журнал боюнча берилди.

«Жашасын жүрөк, жашасын акыл» - Бул ыр «Советтик адабият жана искусство» журналына (1941, № 14-санында) жарыяланган. Экинчин жолу «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылат. Мында акыркы басылышы боюнча киргизилди.

«Бөбөккө» - 1942-жылы февраль айында төрөлгөнүнө жыйырма күн болгон Жыпар аттуу кызы чарчайт, акын бул ырын баласын эскерип жазган. Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында басылган.

«Жамандоо», «Менин жылдызым» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында басылган.

«Уйкум келет» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында биринчи жолу басылган.

«Шота Руставелиге» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында басылган. Бул ырды А. Осмонов Шота Руставелинин «Жолборс терисин кийген баатыр» деген атактуу поэмасын кыргызчага которгондон кийин, акындык отчет катарында жазган.

«Ичке суу» - «Махабат» ырлар жыйнагында биринчи жолу басылган. Ушул чыгышы сакталды.

«Каркыра», «Сырт жайлоо», «Түп суусу» - Бул ырлар «Махабат» ырлар жыйнагына жана «Тандалмалуу ырлар поэмалар» жыйнагына жарыяланган. Кийинки басылышында «Түп суусу» аттуу ырдын төмөнкү куплети эмнегедир кыскарылып калган:

Жарым деймин, бирок мени кыз сүйбөйт

Сынбасын дейт, сүйбөстүгүн билгизбейт

«Бул кайдагы эмгек күнү жок неме...»

Деп күлөт да мени өзүнө теңсинбейт.

Ыр бул жыйнакка автордун өз кол жазмасы боюнча толукталып, башкача айтканда, 3-4 куплети кол жазмадан алынып киргизилди.

«Отуз жаш» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында толук басылат.

«Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында:

«Айныр элем, айныганда не пайда,

Он сегизде ойноктогон мен кайда?

Отуз да аз, көп болгонго кубангын,

Андан көрө амандыкка бел байла.

Тирүүлүктө кара өлүмдөн өч алып,

Калкың үчүн, кан чыгарып бер пайда» -

деген строфасы эмнегедир кыскарылып калган. Мында «Махабат» ырлар жыйнагы боюнча толук киргизилди.

«Чөп чабык», «Эркин ыр» - Бул ырлар биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында басылган. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган. Мында акыркы басылышын алдык.

«Мен эмнеден уялам», «Комбайн» - Бул ырлар «Махабат» ырлар жыйнагында басылган. Мында ушул жыйнак боюнча алынды.

«Сүйүү жана мен» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланат.

«Алданба», «Айга», «Мага күлбө», «Жети-Өгүз», «Жалгыз өрүк» - Бул ырлар «Махабат» ырлар жыйнагына жарыяланган. Мында ошол басылышы боюнча берилди.

«Кара көпөлөк», «Неге кечигет» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Табият менен музыка» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагына чыккан. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына да киргизилген. Мында акыркы чыгышы берилди.

«Покрышинге» - Ыр Советтер Союзунун үч жолу баатыры Александр Иванович Покрышкинге арналып жазылган. Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагына чыккан. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган.

«Күзгүгө каранган жеңеме» - «Махабат» ырлар жыйнагында басылган.

«Бүкөн» - «Махабат» ырлар жыйнагында, экинчи жолу «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылган.

«...вага» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» жыйнагында чыгат Мында ушул чыгышы сакталды.

«Катыңа жооп» - Акындын архивиндеги маалыматтарга караганда. акын ден соолугунун айынан нечен алакетке түшүп, Кой-Сары курортунда дарыланып жүргөн мезгилинде бир жолдошунан кат алат. Бул ыр ошол каттын жообу катарында жазылган. «Жаңы ырлар» жана «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган. Мында акыркы басылышы боюнча киргизилди.

«Адилдиктин кушу» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында басылган.

«Учкуч күүсү» - Биринчи жолу «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылган. Мында ушул басылышы боюнча берилди.

«Көтөрүү ыры» - «Ата-Журт» жыйнагында жарыяланган.

«Тосуп алуу» (Кыздын ыры) - Бул ыр кол жазмадан алынып берилди. Мурдагы жыйнактарында жок. (Инв. №1611).

«Кайда барсам эсимде» - «Ата-Журт» жыйнагында басылган.

«Жигиттердин үлпөт ыры» - «Жаңы ырлар» жыйнагында чыккан.

«Осуят», «Гитар күүсү», «Ак куунун көрдүм учканын» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Музыка» - Акын музыканы өтө сүйгөндүгүн билгизип, күндөлүк блокнотторунда: «Кечеки күн көңүлдүү өттү, музыка угуп эс алуу кандай сонун» деп жазган учурлары көп кездешет. Бул ыр биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында чыккан.

«Кылымдар» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында чыгат. Ушул чыгышы берилди.

«Академик Скрябинге» - Ыр бүткүл совет элинин кадырлуу окумуштуу карыясы, академик К. И. Скрябинге арналып жазылган. «Жаңы ырлар» жыйнагында биринчи жолу басылган. Мында ошо басылышы берилди.

«Россия» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында, кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында жарыяланган.

«Сүйбөйм сени» - Акындын кол жазмасы боюнча киргизилди. :(Инвентарь № 1611),

«Жаштыкка» - «Махабат» ырлар жыйнагында басылган.

«Ысык-Көл» - Биринчи жолу «Махабат», кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына чыккан.

«Жалжалым ой» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагы боюнча берилди.
«Жакшы китеп» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» жыйнагында чыккан, кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да берилген. Мында акыркы чыгышы боюнча киргизилди...
«Кайыңды» - «Махабат» жыйнагында басылган.
«Акын» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.
«Оорулуу акын» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.
«Адамзат» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган. Бирок, бул басылышында 25-саптан 36-сапка чейинки ырлар кирбей калган. Мында акындын кол жазмасы боюнча толукталып берилди (Инв. №1611).
«Каламга» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагына чыккан. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына да басылат. Акыркы чыгышында төмөнкү ыр саптары кирбей калган:

Биздин турмуш, биздин кылым эң кызык:
Октор гана оюн кылган жол сызып,
Ок күчүнөн жеңип алган өмүрлөр.
Чындыгында эң бир ширин, эң ысык.

Ырдын толук тексти «Махабат» жыйнагы боюнча киргизилди.
«Курдаштык сөзүм» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» жыйнагында, кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына чыккан. Мында акыркы басылышы алынды.
«Сулууга» - Биринчи жолу «Махабат» жыйнагында басылат. Кийинки жыйнактарга киргизилген эмес.
«Биринчи депутат» - Автордун өз кол жазмасынан алынып киргизилди (инв. №1611).
«Замандашыма» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында жарыяланат.
«Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына да киргизилген. Мында акыркы жыйнак боюнча берилди.
«Адамга» - Биринчи жолу «Махабат» ырлар жыйнагында чыгат. Кийинки жыйнактарга киргизилген эмес. Жазылган датасы кол жазмадан такталып берилди. (инв. №1611)
«Салют», «Үлпөт ыры» - «Махабат» жыйнагында жарыяланган.
«Өзүмдүн өскөн жеримден» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» жыйнагында кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылып чыгат.
«Келсем жоксуң» - «Махабат» ырлар жыйнагында, кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылат.
«Жеңеме» - «Махабат» ырлар жыйнагында басылат. Жазылган датасы акындын кол жазмасы боюнча алынды. (инв. №1611).
«Балыкчыдан Фрунзеге» (Келиндин сөзү) - «Махабат» ырлар жыйнагында чыгат.
«Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында:

«Андан ылдый театрға баралы,
«Айчүрөктү» абдан көрүп каналы,
Ракмат деп бул замандын ээсине -
Алкыш айтып урматтуу кол чабалы.

Сылык экен, сулуу экен элдери
Таптаза экен, элдин жүргөн жерлери.
Шаарлыктар маданият дейт экен,
Кээсин сурап, кээсин уурдап келели» -

деген эки сабак ыр киргизилбей калган, мында «Махабат» ырлар жыйнагынан алынып киргизилди.

«Боз бала» (Кыргыз вальсына текст) - «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланат. «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына да басылган. Ырга өзбек композитору Назаров музыка жазган. Ырдын толук тексти «Махабат» жыйнагы боюнча киргизилди. (инв. № 1611).

«Бешик ыры» - «Жаңы ырлар» жыйнагында, «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылат. Эки жыйнакта тең:

«Кызматчы бол, акын бол,
Ар билимге жакын бол.
Андан айла болбосо,
Энтеңдеген бригад бол» -

деген куплети кирбей калган. Бул жыйнакка кол жазмасы боюнча толукталып киргизилди (Инв. №1611).

«Тегирмен» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Корукчу» - Адегенде «Жаңы ырлар», кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында жарыяланган. Эки басылышында тең:

Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу –

деген ыр саптары биринчи куплеттен кийин гана берилген. Мында кол жазмадан алынып толук берилди. (инв. №1611).

«Аккан суу», «Комбайн маалы» - Бул ырлар автор өзү тирүү кезинде жарыкка чыккан эмес. Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланат. Мында ошо жыйнак боюнча киргизилди.

«Сугатчы», «Темин» - «Жаңы ырлар» жыйнагында, андан кийин «Балдар үчүн» жана «Тандалмалуу ырлар, поэмалар» жыйнагында басылган. Акыркы басылышында ырдын датасы 1944-жыл деп көрсөтүлгөн, мында акындын кол жазмасы боюнча 1945-жылкы ырларына киргизилди.

«Саанчы жеңе» - Бул ырга композитор Насыр Давлесов музыка жазган. Ыр «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланат. «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган.

«Жар көрүү», «Башкарма» - «Жаңы ырлар» жыйнагында кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылып чыккан.

«Унутпа» - «Жаңы ырлар» жыйнагында чыгат. Жыйнакка ушул чыгышы боюнча киргизилди.

«Жылкычы», «Күн чыгыш - күн батышта», «Мансап», «Ырас болду, бактым, келгениң» - Бул ырлар жарыкка биринчи жолу чыгып отурат. Акындын кол жазмасынан алынды. (Инв. №1611).

«Сабыр кыл, курбум, сабыр кыл» (К. Б. га) - Бул ырды акын замандаш курбусу адабиятчы Бүбү Керимжановага арнап жазган. Биринчи жолу «Жаңы ырлар» жыйнагында басылып чыгат.

«Калмак чайы» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Кытмырга» - «Жаңы ырлар» жыйнагында, кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылган. Акыркы чыгышында ырдын 21-сабынын төмөнкү биринчи, экинчи сөзү «Ишиңди иш деп жактырбайт» - деп туура эмес берилген. Ал эми автордун өзү барда чыккан «Жаңы ырлар» жыйнагында:

«Ырынды ыр деп жактырбайт» болгондуктан,

бул жыйнакка ушул сап киргизилди.

«Кызылча казган келинчек» - «Жаңы ырлар», «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарына чыккан. Акыркы басылышында 10-11 саптагы кээ бир сөздөр башка сөз менен алмаштырылып берилген.

«Сегиз жүз болсо серт экен,
Жаңылган экен кайран жер»

деген саптарды «Серт экен» деген сөздүн ордуна «сөз экен» деп, «Жаңылган экендин» ордуна «Жаңырган экен» болуп өзгөртүлгөн. Мында «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча киргизилди.

«Жүгөрү» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган. Мында ушул жыйнак боюнча берилди.

«Беш жашарга бербеймин» - «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган.

«Толкуйт да, кайра басылат» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Сүйүмкулдун айлында» - Мурда басма бетинде жарыяланган эмес. Акындын кол жазмасы боюнча биринчи жолу чыгышы (инв. № 1611).

«Коммунизм колхозунда», «Көңүл куунак», «1946-жыл, 1-январь», «Эскерме», «Тирүүлүк» - Бул ырлар «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган.

«Истребителге» - Акындын фондуда сакталган кол жазмасы боюнча жарыкка биринчи жолу чыгышы (инв. №1611).

«Өлгөн жоксуңар», «Сен айтпа», «Дагы сага» (С. га) - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылып чыккан.

«Мен бул жакта жүргөндө» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Сенин поэмаң», «Кыргыз көлү» - «Жыңы ырлар», «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган. Акыркы чыгышында «Кыргыз көлү» деген ырдын:

«Ысык-Көл кыргыз көлү шарпылдаган,
Көркүнө көктөн башка тартылбаган,
Замандар кербенчидей чубап өтүп,
Чарчаса саясында салкындаган» -

деген экинчи куплети кыскарылып калган. Мында ыр «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча толук киргизилди.

«Дүйнө жүзү тынч алсын» - «Ата-Журт» жыйнагында басылган.

«Орус калкым тууганым» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган. Кийин

«Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына жарыяланганда ырдын 5—6 куплеттери алынып ташталган:

«Ылдамдыгың куландай,
Ыкчамдыгың буудандай,
Баатырлыгың бүркүттөй,
Өткүрлүгүң албарстай,

Ысык-Көлдөй тереңсиң,
Каркырадай кененсиң,
Кандай душман келсе да,
Кайратың менен жеңесин» -

деген сабактар «Жаңы ырлар» жыйнагында болгондуктан, жыйнакка ушу боюнча толук киргизилди.

«Ысык-Көл - Нева суунун сүйгөн жары» - «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган.

«Жибек кийген эрке кыз» - «Жаңы ырлар», «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган. Акыркы чыгышында ырдын биринчи куплетинин:

«Шуу-шуу эткен легковойдун бооруна,
Балчык тийип, жамгыр суусу чачырап»

деген 3-4-саптары кыскартылып берилген. Мында ыр тексти толук басылган «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча берилди.

«Катыңды көлгө таштадым» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланат.

«Бирге жүрдүк», «Замандын жолу - улук жол» - «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган. Акыркы басылышында, бул эки ырдын тең акыркы ыр сабактары түшүп калган, мында

«Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча толук берилди.

«Сүйдүм сени» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Уяң келин» - «Жаңы ырлар», «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган.

«Ай, ай, так, так, буурул ат» - Мындан мурда жыйнакка киргизилген эмес, биринчи жолу жарыяланып отурат. Акындын кол жазмасынан алынып берилди (инв. №1611).

«Качса бакыт», «Сүйөм десең» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылат.

«Сүйүү кыял», «Мен өтпөдүм» - Бул ырлар биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Белгилер» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Фрунзе», «1945-жыл, 31-декабрь» - «Жаңы ырлар», «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган. Акыркы басылышында «1945-жыл, 31-декабрь» аттуу ырдын 33-саптан 36-сапка чейинки:

«Келсе келсин, мындай жылдар көп келсин,

Тагдыр аке мындай жылдан көп берсин.

Совет эли жыл жыргалын таткылап,

Турмуш даамын ачуу, кычкыл дебесин» -

деген ыр саптары кирбей калган. Бул жыйнакка «Жаңы ырлар»- жыйнагынан алып киргизилди.

«Жок, ал маяк эмес», «Жазгы суу», «Жүйөлүү сөз» - «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган.

«Дүнүйө», «Ракыя» - «Махабат» ырлар жыйнагында басылган.

«Кыргызстан» — «Менин жерим - ырдын жери жери» аттуу ырлар жыйнагында жарыяланган. Кийин 1945-жылы чыккан тандалмалуу жыйнагында да киргизилген. Бир акыркы басылышы боюнча берилди.

«Колхоз бакчасы» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Сабира» - «Ата-Журт» жыйнагында басылган.

«Камбаралы», «Молдокулдун үйү», «Тилек», «Толкун эмес», ал ак куу»,

«Бригадирдин кыялы» - «Менин жерим - ырдын жери» аттуу ырлар жыйнагында басылган. «Тилек» аттуу ырынын 4-5-куплети киргизилген эмес. Мында кол жазмасы боюнча төмөнкү 4-5 куплеттери (инв. № 1612) кошулду:

Күздө бышкан алма, жүзүм сыяктуу,

Баланын күнү сатылып турса базарда,
Оорубасын, узак өмүр сүрсүн деп,
Өзүм албай ал дээр элем аларга,

Неге десең бир башкача кымбат эл,
Жаратылган биздин ушул заманга,
Ошондуктан барын сүйөм, кадырлайм,
Баары секет, барлыгы алтын садага.

«Звеневой Зыйнатжан» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Атама осуят» - Биринчи жолу «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган, Экинчи жолу «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылганда ырдын акыркы куплети берилген эмес. Ырдын акыркы куплети кол жазма боюнча такталды (инв. № 1614).

«Жетиген», «Көлүмө», «Таң калуу», «Жоготуу» - «Ата-Журт» жыйнагына чыккан. «Тоо алды бак, бак четинде ак кыштак» - «Менин жерим ырдын жери» аттуу ырлар жыйнагында басылган. 1954-жылы жыйнакка да киргизилген. Ырдын жазылыш датасы такталып, акыркы басылышы боюнча берилди.

«Грунья Савельевнага» - Биринчи жолу «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында жарыяланат. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган. Ыр биринчи басылышы боюнча берилди.

«Курбума кат» - ырдын аты жана 1-2-3-4-куплеттери кыскартылып, «Ата-Журт» жыйнагына жарыяланган. Мында автордун кол жазмасынан алынып, толук киргизилди (инв. № 1612).

«Аялга», «Буудай сапыруу» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган. «Өбөм деген сөзүнө», - «Ата-Журт» жыйнагында жарыяланган.

«Шекердин жоругу» - Автордун өз кол жазмасы боюнча биринчи жолу жарыяланып олтурат (инв. №1612).

«Ысык-Көлдө төрт мезгил» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да киргизилген. Акыркы жыйнакта төмөнкү саптар киргизилбей калган:

Колхоздорго алкыш келип обкомдон,
Туу берилип жакшы ишине райком,
Колхозчу ата тойго барам бүгүн деп,
Атка минет жутуп алып бозодон.

Кышын көрдүм Ысык-Көлдө кыш жакшы,
Ак кар басып, аппак кылып кыштакты,
Жаш бөбөктү апасы уруп чыгарбай
Терезеден карап турат тыш жакты.

Мында автордун кол жазмасы боюнча толук жарыяланды (инв. № 1612).

«Акын», «Ай, балажан, балажан», «Ай, сугатчы, сугатчы» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында басылган. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында «Ай сугатчы, сугатчы» деген ырдын экинчи куплети кыскартылып калган. Ал кол жазма боюнча кошулду (инв. № 1612).

«Жакшы ыр деген эмне», «Не жаман», «Жер деген эмне». «Сүйүүнүн түрлөрү», «Биздин короо», «Шаарыма» - Бул ырлар биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Мен шаарыма барармын», «Соко жыгуу» - «Менин жерим - ырдын жери» жана «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган.

«Акылдуу атым тил албайт» - Акындын кол жазмасы боюнча биринчи жолу жарыяланып отурат (инв. №1612).

«Саман тартуу» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында жарыяланган. «Быстровка-Балыкчы темир жолу», «Атбашынын чымчыгы», «Бешбармак» - «Ата-Журт» жыйнагында басылган.

«Атбашы» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган.

«Көл толкуйт да, кайра басылат», «Таарынба курбум, таарынба», «Автобус» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Айлыма» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган. Бул жыйнакта:

«Көптөн бери кат албадым айлымдан,
Биле албадым кимдер өлдү, ким аман,
Өлүм эмес, үстөм кылсын тирүүлүк,
Неге десең өлбөс заттан бул заман» -

деген биринчи куплети калтырылып кеткен. Мында акындын кол жазмасы боюнча берилди (инв. №1612).

«Ракмандын илими», «Бээ саамай», «Бекенбиз», «Комуз», «Ай көрүү», «Күн күркүрөө» - Бул ырлар «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында басылган. Экинчи жолу «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылат. Бул басылышында «Ай көрүү» деген ырдын 16-17 ыр саптары киргизилбей калган. Мында кол жазмасынан алынып киргизилди. (инв. № 1612).

«Мен кеттим алча бышкан мезгилде», «Көпкө умтулдум, бирок, азга жетпедим», «Менин колуктум» - Бул ырлар биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Мен да олтурам, күйөөң сенин жаныңда» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Бүркүт таптоо» - «Менин жерим - ырдын жери» деген жыйнагында жарыяланган. «Орус кызы», «Кыздын сүрү», «Мен тансам жаштан танам, ырдан танбайм» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Кой» - Биринчи жолу «Менин жерим - ырдын жери» аттуу ырлар жыйнагында, кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган. Бул эки жыйнакта тең 21- ыр саптан 26-ыр сапка чейинки:

«Түгөлүмдөн түйшүккө
Бүт жаратып койгондой,
Саначы канча пайдам бар,
Башыңды чайка Ой, бой ой,

Ошондуктан атым кой» -

деген саптар эмнегедир киргизилген эмес. Мында кол жазма боюнча кошулду (инв. № 1612).

«Байтал бээнин бал кымыз», «Тарт, эркечим, тарт» - «Менин жерим - ырдын жери» деген ырлар жыйнагында жарыяланган. «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган.

«Кыргыз тоолору» - «Менин жерим - ырдын жери» жана «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылган. Кийинки жыйнакта 5-куплеттин биринчи жана төртүнчү сабынын акыркы муундары «Түндү алат», «Тосуп кызарат» болуп кеткен. Автордун өз кол жазмасы жана биринчи жыйнагында «Түндү алып»,

«Тосуп кызарып» болгондуктан, мында кол жазмадагыдай оңдолду жана акыркы 6-7-куплет ыр кол жазмадан алынып берилди (инв. X» 1612).

«Урулук деген эмне?», «Жаныбарым Ысык-Көл», «Кечире көр» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында чыккан. «Жаныбарым Ысык-Көл» деген ырдын акыркы куплети акындын кол жазмасынан алынып киргизилди (инв. № 1612). «Арпа жайлоосунда бир түн». Акындын кол жазмасы боюнча биринчи жолу жарыяланышы (инв. № 1612).

«Илбирс уя», «Мен айылга келгенде», «Кой саадырган келинчек» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Коргон ташты жайладык», «Эненин күчү», «Башкарманын аялы» - «Менин жерим - ырдын жери» жана «Тандалмалуу ырлар, поэмалар» жыйнактарында басылган. Бул эки жыйнакта тең «Башкарманын аялы» деген ырдын 3,5- куплеттери берилбей калган, мында акындын кол жазмасы боюнча толукталды (инв. № 1612).

«Тоо ичинде мектеп бар», «Айчүрөктүн ак шумкар», «Көл ата», «Майчы менен мал доктор» - Бул ырлар «Менин жерим - ырдын жери» жана «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында жарыяланган. «Көл ата» деген ырдын акыркы куплети кол жазма боюнча алынып кошулду (инв. № 1612).

«Чапак» - Бул ыр «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Күндөр», «Жездем келе жатыры» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Туюк аска» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Кошумча эмгек», «Парторг келет райондон», «Жайлоо», «Баатыр эне» — Бул ырлар «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында жарыяланган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да киргизилген. «Кошумча эмгек» деген ырынын акыркы куплети автордун кол жазмасынан алынып кошулду. (инв. № 1912).

«Күйгөн» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да кирген. Бирок бул жыйнактарда аяккы куплет киргизилбей калган. Мында кол жазма боюнча кошулду (инв. № 1612).

«Жылкычы» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Нарын дайра», «Ай Жамийла, Жамийла» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында жарыяланган. Кийин «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган.

«Жеңемдин сөзү» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында басылган. Акыркы куплети кол жазмасы боюнча киргизилди (инв. № 1612).

«Мария», «Чөп үймөк», «Мен почтобай, почтобай», «Артиллеристтердин маршы», «Жеңиш ыры», «Кыздардын күүсү» - Бул ырлар «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында жарыяланган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да киргизилген.

«Алма жыйноо» - «Менин жерим - ырдын жери» деген жыйнакка «Алма» деген ат менен чыккан. Автордун кол жазмасында «Алма жыйноо» деп берилгендиктен жана ырдын мазмуну алма жыйноого ылайыктуу болгондуктан, бул жыйнакка ушундай ат менен берилди. Ырдын бешинчи жана алтынчы куплеттери кол жазма боюнча жаңыдан кошулду (инв. №1612).

«Москва», «Кой төлдөтүү», «Жүзүм алуу», «Физкультурниктердин маршы», «Коон үзмөй», «Кыз өпмөй», «Мураптын ыры», «Узатуу» - Бул ырлар «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында жарыяланган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да киргизилген. «Коон үзмөй» деген ырдын акыркы куплети кол жазма боюнча кошулду (инв. № 1612).

«Ботоюм» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.

«Тосуп алуу», «Бекбекей», «Өмүргө» - Бул ырлар «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылып чыккан.

«Ким болсом», «Лениндин күмбөзүнө» - Бул ырлар акындын кол жазмасы боюнча биринчи жолу жарыяланышы (инв. № 1612).

«Качкынбай качак», «Мен көлүмө келгенде» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Ата-Журтум» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагына чыккан. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да киргизилген. Бул эки жыйнакта тең текстин төртүнчү куплети кирбей калган, мында кол жазма боюнча алынып кошулду (инв. № 1612).

«Көлдүн кечки көрүнүшү», «Ак кайың» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Жоготтум» - «Менин жерим - ырдын жери» жана «Тандалмалуу ырлар, поэмалар», жыйнактарында жарыяланган. Эки жыйнакка тең 18-ыр саптан 21-ыр сабына чейин киргизилбей калган. Мында кол жазма боюнча алынды (инв. № 1612).

«Бир чака суу», «Коштошуу» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында жарыяланган.

«Аккан суу» - Акындын кол жазмасы боюнча биринчи жолу жарыяланып олтурат. «Секидеги жапыс там», «Учкучтардын ыры» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында басылган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да киргизилген.

«Сагатыма», «Жеңемдин ыры»; «Ырларым», «Балалык» - Бул ырлар биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Эмгек күн», «Жетим козу» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган.

«Кышкы бороон», «Кош айдоо», - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылып чыккан. «Кош айдоо» деген ырдын датасы кол жазмадан такталды.

«Айрөк» - «Менин жерим - ырдын жери» деген жыйнагында жарыяланган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнагына да киргизилген.

«Чолпон-Ата» - «Менин жерим - ырдын жери» жыйнагында басылган.

«Мен Маскөөнү көргөндө» - Биринчи жолу «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылып чыккан.

«Уйдун тили», «Таранчы» - 1949-жылы чыккан «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган.

«Жазыма» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Менин күнүм» - 1949-жылы чыккан «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Бизге түнөй кет», «Байка жигиттер» - «Жаңы ырлар (1949), «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» (1954) жыйнактарында басылган.

«Көңүл айталык», «Бул кандайча» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Мен- кыргыздын акыны», «Көзүм өткүр» - «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында жарыяланган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да басылган, бул басылышында «Көзүм өткүр» деген ырдын алтынчы саптан тогузунчу ыр сабына чейин кирбей калган. Мында «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча алынып киргизилди.

«Төөндү бер», «Мен кеме», «Жакшы ыр жазсам», «Дагы аял жөнүндө», «Сөзү бар» - Бул ырлар биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Эне тили», «Кубанам», «Жактырдым», «Бул турмушта», «Прагада», «Фрунзенин түнү» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында басылып чыккан.

«Жаңылуу», «Кызыл жүк» - «Жаңы ырлар» (1949), «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында жарыяланган.

«Дан жомогу» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Ата-Журт» - Социалисттик Родинаны сүйүүнүн, урматтоонун, ал үчүн бүт өмүрдү арноонун гимни катарында жазылган. 1958-жылы чыккан акындын жарыяланбаган чыгармалары ушул ырдын аты менен «Ата-Журт» делинип жарыяланган.

«Эмгегин», «Ташчылар», «Менин үйүм» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында жарыяланган. Экинчи жолу 1954-жылкы жыйнакка да киргизилген. Акыркы чыгышында «Менин үйүм» аттуу ырдын 14-саптан 26-сапка чейинки ыр жолдору калтырылып кеткен. Мында калтырылган ыр саптары «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча кошулду.

«Ысык-Көл» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Казакбай», «Кар жаады» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагына киргизилген.

«Күз», «Мен жүргүнчү», «Ден соолук», «Музыка», «Жүзүм айы», «Өзүмдү өзүм» - «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында басылып чыккан.

«Жаз», «Билбейм кандай» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагына киргизилген.

«Суу келатат», «Катуу жатып, жумшак ойгонуп» - «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында жарыяланган.

«Шаарым - асыл Фрунзем». Биринчи жолу «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында басылган. «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагына 16-саптан 23-сапка чейинки ыр жолдору кыскартылып киргизилген. Мында ырдын тексти «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча толукталып берилди.

«Коончу», «Бөк, бөк, бөдөнөм», «Коммунизм колхозу», «Помидор», «Вино», «Жумушчунун мүнөзү» - «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында жарыяланган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнагында соңку ырдын үчүнчү, төртүнчү куплети кыскартылып басылган. Мында, «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча толук киргизилди.

«Күнгө», «Биздин кызылча» - Биринчи жолу «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Кечки убак», «ФЗОдогу иниме», «Маляр», «Жумушчу» - «Жаңы ырлар» (1949) жана 1954-жылкы тандалмалуу жыйнактарында жарыяланган.

«Дубалчы» - «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган.

«Завод көрдүм» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында жарыяланган.

«Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында ырдын биринчи, төртүнчү, бешинчи куплеттери кыскартылып киргизилген. Азыркы текст толугу менен «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча берилди.

«Пржевальскийге», «Плотник», «Устанын сөзү» «Карабек», «Маржанкүл», «Турсун сакчы», «Паравоз» - Бул ырлар «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында басылган.

«Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында «Турсун сакчы» деген ырынын 20-куплети калтырылып кеткен. Мында «Жаңы ырлар» жыйнагы боюнча берилди.

«Жоголгон дептер» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган.

«Келип кеткен мейманга» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган. Ыр кыргыз адабиятын орус тилинде пропагандалоочу адабиятчылардын бири Л. Пасынковго арнап жазылган.

«Сагынуу», «Арык суусу», «Жаралдым» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Василийдин сары тору ат» - «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында басылган.

«Сугат маалы», «Кээде жымжырт сүзүлүккү тартканың», «Айлык сапар кетсең дагы агылып», «Көңүлүм сергек улам көктөп тургандай» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.

«Сүйүнүү», «Кетменим», «Колхоздогу түн» - «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында жарыяланган.

«Кыйратам деп, мейли кыян сел акса», «Райкомдун секретары», «Жамгыр жаады», «Балалык», «Орус эли», «Жылдыз калаа», «Түнкү кеңеш», «Эриккенде», «Жеңишкандын атасы», «Коштошуу», «Москва», «Пушкинге», «Колхозчуга», «Күлжамал» - Бул ырлар «Ата- Журт» жыйнагында жарыяланган.

«Түлкү менен каздар» - Биринчи жолу «Балдар үчүн» деген ырлар жыйнагына басылган. Экинчи жолу «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында чыккан. Бул жыйнакка акыркы чыгышы боюнча киргизилди.

«Бат айтма» (Жаңылтамач) - Биринчи жолу «Балдар үчүн» ырлар жыйнагында чыгат. «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында экинчи жолу басылат. Бирок, акыркы басылышында 10-11-саптар өзгөртүлүп мындайча берилген:

«Көк түстүү
Колду өөп
Көбүргөн».

Автордун өз кол жазмасында жана жыйнагында да төмөнкүдөй:

«Көк түстүү
Көлдү өөп
Көлбүргөн»
«Көк түстүү

Ушул эле ырда 31,35-ыр саптары да өзгөрүлүп кеткен:

«Алсам дейм
Акыйкат,
Аска таш,
Алдырбай
Аска таш Акыйкат» — деп,

«Акыйтат» деген сөздү «Акыйкат» деген сөзгө алмаштырган. Ырдын тексти бул жыйнакта «Балдар үчүн» деген жыйнактан алынды. «Жаш жеткинчектер» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган. «Коля» - «Махабат» ырлар жыйнагына чыккан. Кийинки жыйнактарында жок. Жазылган датасы кол жазмадан такталып берилди.

«Чымын, чиркей ырлары» - Биринчи жолу «Балдар үчүн» ырлар жыйнагына чыккан. «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнагында да басылган. Ырдын жазылган жылы акындын кол жазмасы боюнча такталды (инв. № 1611).

«Жамгыр ыры» - «Балдар үчүн» ырлар жыйнагында чыккан. Ырга композитор Калый Молдобасанов музыка жазган. Датасы кол жазмадан алынды (инв. № 1611).

«Кара чыйырчык», «Балдар менен турналар» - «Балдар үчүн», «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган. Акыркы басылышында «Кара чыйырчык» деген ырдын төмөнкү эки куплети кирбей калган:

«Эгинге зыян келтирчүү,
Чегиртке менен кармашат.
Жазмыштын өжөр колунан
Адамдын багын талашат.
Чоңго айланат акыры

Турмушта майда кырсыктар,
Майданын, майда баатыры,
Биздин кара чыйырчыктар».

Бул ыр сабактары «Балдар үчүн» ырлар жыйнагынан алынып киргизилди.
«Самолёт ыры» - «Балдар үчүн», «Тандалмалуу ырлар жана поэмалар» жыйнактарында басылган. Мында акыркы басылышы алынды.
«Нургүл» - Биринчи жолу кол жазма боюнча киргизилди (инв. № 1611).
«2» менен Эмилбек» — «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.
«Калпычы Канымкул» - Акындын кол жазмасы боюнча биринчи жолу жарыяланып олтурат (инв. № 1612).
«Тай күлүк», «Кулой, кулой торпогум» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында жарыяланган.
«Физкультура, «Бала тили» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.
«Тору тай» - «Менин жерим - ырдын жери» ырлар жыйнагында жарыяланган.
«Телебай тентек», «Эки метр Эсенкул» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылган.
«Учкаяк болгон балапан» - Акындын кол жазмасы боюнча алынды. (инв. № 1612).
«Китептин душманы» - «Ата-Журт» жыйнагында жарыяланган.
«Биринчи сентябрь», «Китепти сүй» - «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында жарыяланган.
«Куштар кетти», «Бак тигели», «Мугалим», «Пионер ким», «Пионер ыры» - «Жаңы ырлар» жыйнагында басылган. 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да киргизилген.
«Кайгы» (Илгерки бир мергенчиден) - Бул ыр «Чолпонстан» жыйнагында жарыяланган.
«Мүнөз ойну» - «Махабат» ырлар жыйнагында басылган. Бул легенда А. Осмоновдун 1937-жылы жазган «Кайгы» аттуу легендасынын кайрадан жазылган жаңы варианты болууга тийиш.
«Ысык-Көл», «Куу кумпай» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» жыйнагында жарыяланган.
«Балта жутар» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында басылып чыккан.
«Домонун кызы» - «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында жарыяланган.
«Калп айтуу», «Алдар» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында басылган. Кийин 1954-жылкы тандалмалуу жыйнакка да киргизилген.
«Мартчылык», «Шумкардын туулушу» - Биринчи жолу «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында басылып чыккан.
«Уурулук», «Жаман көз», «Жер албагыр», «Кыдыр, бакыт» - Биринчи жолу «Ата-Журт» жыйнагында басылган.
«Кашабаң», «Жыл талашуу», «Чилде», «Баланын эне өбөгү». -«Себеп болор бекен деп», «Аялына күйөөсү» - «Жаңы ырлар» (1949) жыйнагында чыккан.
«Өңгө жалган, өлүм ак» - «Ата-Журт» ырлар жыйнагында жарыяланган.
«Бул айтылуучу кеп» - «Жаңы ырлар» (1949) жана 1954-жылкы тандалмалуу жыйнактарында жарыяланган